

21—22 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 21 maj fm.

	Std.
Rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m.	5
Vissa anslag till teaterverksamhet m. m.:	
Bidrag till de kungl. teatrarna.....	7
Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar	7
Avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskade-	
fond vid skogsbruk, m. m.....	15
Meddelande ang. plena.....	18
Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen	
m. m.....	18
Höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och två-	
familjsvillor m. m.....	56
Förordning om gasolskatt, m. m.....	62
Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.	63
Reglering av priserna på fisk, m. m.	73

Torsdagen den 21 maj em.

Reglering av priserna på fisk, m. m. (forts.)	77
Åtgärder mot äventyrligt spel	91
Utredning rörande resebyråverksamheten.....	93
Skolväsendets centrala ledning m. m.....	95
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Broberg ang. åtgärder för att få till stånd en indexlånemarknad	124
herr Svensson i Kungälv ang. planerad kartläggning av bl. a. nykter-	
hetsvårdens klientel	124
herr Boo ang. övergång från linjekoncession till områdeskoncession	
beträffande eldistributionen.....	124
herr Hermansson ang. åtgärder med anledning av viss resolution av	
FN:s generalförsamling.....	124

	Sid.
herr Hagberg ang. upprustning av hamnen i Hargshamn m. m....	124
herr Holmberg ang. snabbare resor med »Nordpilen».....	124

Fredagen den 22 maj

Svar på interpellationer av:

herr Svenungsson ang. maximigränser för motorbuller.....	124
herr Ringaby ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden	126
fröken Karlsson ang. visst ekonomiskt stöd åt handikappade stu- derande.....	133
fröken Sandell ang. de psoriasissjukas problem.....	134
Vissa frågor rörande lärarutbildning:	135
Utbildning av ämneslärare, folk- och småskollärare samt förskol- lärare och vårdpersonal vid barnanstalter	137
Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar.....	161
Särskilda lärarutbildningsåtgärder.....	164
Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m. ...	166
Lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polismännen m. m.	184
Bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.....	189
Organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd	195
Åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet	199
Ändrad lydelse av 15 § och 23 § 1 mom. bekämpningsmedelsförord- ningen.....	200
Interpellation av herr Hagnell ang. en översyn av taxeringsförfarandet för viss typ av företag	201
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Gunne ang. uppträdandet av främmande ubåtar inom svenskt territorialvatten.....	203
herr Boo ang. planerad överflyttning till Stockholm av Aktiebolaget Statens skogsindustriers försäljningsavdelning.....	203

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 21 maj fm.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 14, om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m.....	5
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 115, ang. vissa anslag till teaterverksamhet m. m.....	6
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 26, om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.	15
— nr 35, ang. höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid be- skattningen m. m.....	18

	Sid.
— nr 45, om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.	56
— nr 48, ang. förordning om gasolskatt, m. m.	62
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 37, ang. riksbankens diskontohöjning..	63
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 34, ang. tillägg till lagen om flottningen i Torne och Muonio gränsälvar.....	63
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.	63

Torsdagen den 21 maj em.

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. reglering av priserna på fisk, m. m.	77
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 34, om åtgärder mot äventyrligt spel.....	91
— nr 35, om utredning rörande resebyråverksamheten	93
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om val av borgmästare och rådman.....	94
— memorial nr 16, ang. upphävande av 31 § regeringsformen	94
— nr 17, ang. televisionsutsändningar av kamrarnas förhandlingar	94
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 18, ang. allmän beredskapsstat (jordbruksärenden).....	94
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 113, ang. skolväsendets centrala ledning m. m.	95

Fredagen den 22 maj

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 112, ang. vissa frågor rörande lärarutbildningen.....	135
— nr 114, ang. organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.	166
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polismännen m. m. .	184
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 120, ang. inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån.....	189
— nr 121, ang. bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.	189
— nr 122, ang. organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd.....	195
— nr 123, ang. godkännande av visst markbyte m. m.	199
— nr 124, ang. ändring i lagen om allmän försäkring m. m.	199
— nr 125, ang. stat för riksgäldsfonden	199
— memorial nr 126, ang. allmän beredskapsstat.....	199
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 51, om ändrad lydelse av 1 § förordningen angående stämpelavgiften	199
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 29, om ändring i utsökningslagen m. m.	199
— nr 30, ang. lag om personundersökning i brottmål, m. m.	199
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 50, ang. lag om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet	199
— nr 51, om ändrad lydelse av 15 § och 23 § 1 mom. bekämpningsmedelsförordningen	200

219.

220.

221.

222.

223.

224.

225.

226.

Toussigne den 21. und 22.

227.

228.

229.

230.

231.

232.

233.

234.

235.

236.

237.

238.

Toussigne den 22. und 23.

239.

240.

241.

242.

243.

244.

245.

246.

247.

248.

249.

250.

251.

252.

253.

254.

255.

256.

257.

258.

259.

260.

261.

262.

263.

264.

265.

266.

267.

Torsdagen den 21 maj

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 14 innevarande maj.

§ 2

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 114 och 120—126, bevillningsutskottets betänkande nr 51, första lagutskottets utlåtanden nr 28—30 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 50 och 51.

§ 3

Rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m.

I en till konstitutionsutskottet hänvisad motion nr 469 i andra kammaren av herrar *Larsson* i Norderön och *Grebbäck*, om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m., hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande sådan utvidgning av den kommunala kompetensen, att kommun skulle äga vidtaga åtgärder för tillskapande av semesterbyar och liknande anläggningar.

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till motionen II:469 måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande sådan utvidgning av den kommunala kompetensen, att kommun skulle äga vidtaga åtgärder för tillskapande av semesterbyar och liknande anläggningar.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson*, *Magnusson* i Tumhult och

Braconier, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att förevarande motion II:469 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! Denna fråga berör kommunallagens 3 §, som innehåller grundläggande bestämmelser om de borgerliga primärkommunernas kompetens. På grund av begränsningen av denna kompetens har motionärerna hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande sådan utvidgning av den kommunala kompetensen, att kommun skall äga vidtaga åtgärder för tillskapande av semesterbyar och liknande anläggningar.

I sak har jag ej något att erinra mot motionen, men då 1962 års fritidsutredning kommer att uppta ifrågavarande kompetensfråga till snar utredning, har vi reservanter ansett, att riksdagen nu inte behöver vidta någon vidare åtgärd. Det är för övrigt vanligt att riksdagen inväntar utredningsresultat, och det är så mycket mer befogat när som i detta fall utredningen snart kan förväntas vara klar. Ärendet synes inte heller vara mera brådskande än att man kan avvakta utredningen och se vad den har att anföra.

Det finns, herr talman, ytterligare ett skäl för att man skall skjuta ett tag på ärendet. Inrikesministern har nämligen enligt uttalande för avsikt att snart framlägga en proposition om den samhälleliga lokaliseringpolitiken. Motionens syfte står — åtminstone delvis — i nära samband med denna större frå-

Rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m.

ga, som riksdagen ganska snart synes få ta ställning till, och då anser jag att riksdagen först bör avvakta denna proposition och se vad den kommer att innehålla.

Herr talman! På grund härav ber jag att få yrka bifall till den vid konstitutionsutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Trots att det skulle vara angenämt att resonera om semesterbyar på detta stadium av riksdagsarbetet, skall jag be att få fatta mig mycket kort. Det finns ingen anledning att gå in på någon större sakk Diskussion med herr Magnusson i Tumhult, sedan han nu förklarat att han ingenting har att erinra i sak. Skillnaden mellan reservanternas och utskottets uppfattning gäller närmast takten på detta område. Utskottsreservanternas anser att man skall skynda långsamt. Därför anför herr Magnusson vissa formella betänkligheter. Utskottsmajoriteten anser att det är bråttom med att få en ändring till stånd av kommunernas kompetens i detta hänseende.

Under en följd av år har statsbidrag lämnats kommunerna ur fonden för fritidslivets främjande för anläggande av semesterbyar. Man har också anlagt semesterbyar. Det är här fråga om en gammal kommunal angelägenhet. Den knyter an till uppgifter, vilka av ålder tillkommit primärkommunerna, nämligen att sörja för hygien och vattenförsörjning. Jag tror att det i dag finns all anledning att villfara utskottet i dess begäran om skyndsamt prövning och förslag rörande sådan utvidgning av den kommunala kompetensen, att kommun skall äga vidtagna åtgärder för tillskapande av semesterbyar och liknande anläggningar.

Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Tumhult begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Sveningsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Tumhult begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 31 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Vissa anslag till teaterverksamhet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 15) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild

Bidrag till de kungl. teatrarna — Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

proposition i ämnet, till Bidrag till teaterverksamhet m. m. för budgetåret 1964/65 beräkna ett anslag av 33 500 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 66, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1964, framlagt förslag om anvisande av vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Bidrag till de kungl. teatrarna

Sedan punkten föredragits anförde

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Meningen med min blanka reservation vid denna punkt är inte att på något sätt opponera emot vad utskottet här föreslagit. Jag avser endast att i samband med godtagandet av utskottsförslaget få uttala några önskemål beträffande disponeringen av de kungliga teatrarna vid s. k. abonnerade föreställningar.

En uppmärksam iakttagare finner att teatrarna, i första hand Operan, vissa veckor under högsäsongen disponeras för abonnerade föreställningar upp till tre gånger per vecka. Jag är mycket väl medveten om att dessa abonnerade föreställningar är nödvändiga, inte minst för teatrarnas ekonomi och för stabiliseringen av föreställningarna. Men jag undrar ändå, om man inte i viss utsträckning skulle kunna bereda plats för tillfälliga stockholmsbesökare från hela landet vid dessa abonnerade föreställningar. De kungliga teatrarna är en förnämlig tillgång för hela svenska folket och bör, inte minst med hänsyn till de stora statsbidrag de åtnjuter, i största möjliga utsträckning stå hela svenska folket till buds.

Hur än de kungliga teatrarna disponeras och programmen ordnas blir det dock huvudstadens invånare som i första hand har möjligheter att få utnyttja dessa stora kulturella tillgångar. Det skulle emellertid säkert hälsas med tillfredsställelse av tillfälliga stockholmsbesökare, om möjlighet fanns att reservera platser för dessa vid abonnemangsföreställningar — åtminstone fram till ett visst klockslag före föreställningens början. Dessa personer saknar ofta möjlighet att långt i förväg beställa plats till de kungliga teatrarnas föreställningar.

Herr talman! Jag ville anföra dessa små reflektioner i samband med beslutet vid denna punkt. Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4**Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 66 (s. 11—23, 29, 30, 38—42) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar, dels ock till Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 820 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken Mattson och fru Segerstedt Wi-berg (I: 684) samt den andra inom andra kammaren av fru Sjövall m. fl. (II: 835), i vilka hemställts att riksdagen vid behandling av proposition nr

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

66 måtte besluta att Folkteatern i Göteborg i bidragshänseende måtte jämställas med stadsteatrar och därmed likställda teatrar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 708) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson i Borås m. fl.* (II: 867), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta dels att statsbidraget till stadsteatrar och därmed likställda teatrar skulle utgå med lägst $\frac{2}{3}$ av teatrarnas samtliga personalkostnader, exklusive SPV-avgifter, dels ock att bidragsunderlaget skulle grundas på personalstat för det budgetår bidraget avser;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundin* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 710) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Fälldin* och *Larsson i Hedenäset* (II: 866), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta dels att bidragen till stadsteatrar och därmed likställda teatrar måtte utgå med 60 procent av teatrarnas bidragsgrundande kostnader i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att till Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 11 800 000 kr., dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning om statsstöd till etablering av ytterligare fasta teatrar och orkestrar i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I: 708 och II: 867 icke måtte av riksdagen bifallas;

2) att motionerna I: 710 och II: 866, i vad de avsåge grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar, icke måtte av riksdagen bifallas;

3) att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordade grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar;

4) att motionerna I: 684 och II: 835 icke måtte av riksdagen bifallas;

5) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 710 och II: 866, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 820 000 kr.;

6) att motionerna I: 710 och II: 866, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning rörande statsstöd till ytterligare fasta teatrar och orkestrar, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Punkt 4 i statsutskottets utlåtande nr 115 avser bidrag till stads- teatrar och därmed likställda teatrar. De teatrar som berörs av bidraget är Göteborgs lyriska teater och stadsteatrarna i Borås, Göteborg, Hälsingborg, Malmö, Gävle-Uppsala, Norrköping-Linköping och Stockholm.

Propositionens förslag innebär att en- hetliga bidrag skall utgå till de kom- munalt anknutna teaterföretagen. Bidra- gen skall utgå med 55 procent av löne- kostnaderna och med spelåret 1963/64 såsom bidragsgrund.

I motion I: 708 och II: 867 yrkas att bidraget skall utgå med två tredjedelar av lönekostnaderna enligt löneplanen för det spelår som bidraget avser.

Genom det av statsrådet och utskottet föreslagna bidragsunderlaget kommer kommunerna att få vidkännas betydande kostnader, då lönerna från spelåret 1963/64, som skall utgöra bidragsunder- lag, speciellt inom detta verksamhets- område kan förväntas stiga avsevärt redan till spelåret 1964/65. Visserligen innebär förslaget att bidragsunderlaget skall bli föremål för omprövning vart tredje år, men detta är inte tillfreds-

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

ställande, då lönekostnaderna under en så lång period erfarenhetsmässigt torde komma att stiga avsevärt.

Stadsteaterverksamheten har visat sig vara av mycket stort värde. Därför är det angeläget att man även ute i landet får tillgång till en teaterverksamhet som är av god kvalitet, vilket de berörda teatrarna har visat gott prov på.

I fråga om nationalteatrarna måste anslaget av förklarliga skäl bygga på lönekostnaderna för spelåret 1964/65. Jag anser givetvis att vi bör ha nationalteatrar av hög klass, och jag vill på allt sätt förordna att vi ser till att så är fallet, då vårt land bör ha råd att hålla sig med en sådan teaterverksamhet av allra högsta kvalitet. Det är något som hela vårt land har intresse av. Men på samma sätt som nationalteatrarna är till glädje för hela landet, så har stadsteatrarna stor betydelse för vidsträckta bygder omkring deras belägenhetsort. Därför är det av mycket stort värde att vi på olika håll i vårt land får stadsteatrar. Det är mot denna bakgrund som jag finner det litet egendomligt, att vi nu och under tre år framåt skall beräkna bidragsunderlaget för stadsteaternas verksamhet på löneläget 1963/64. Man bör observera att för de återstående 45 procenten på lönerna och alla andra kostnader för teaterverksamheten skall respektive städer bära ansvaret. Det rör sig om betydande belopp.

Med hänsyn till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionsparet I: 708 och II: 867.

I detta anförande instämde herrar *von Sydow* (h), *Christenson* i Malmö (fp) och *Nordstrandh* (h), fru *Hörn-lund* (s) och herr *Nordgren* (h).

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det är med största intresse och största beundran som man kan konstatera våra stadsteatrars inflytande och betydelse i svenskt kulturliv. Samtliga våra stadsteatrar hade med

största tillförsikt räknat med ett välbehövligt och starkt statligt stöd för sin betydelsefulla verksamhet inte bara som teatrar inom respektive städer utan även som högt uppskattade kulturorgan för en vidsträckt omgivande räjong. Teatrarna har under årens lopp satsat på goda och varierande program, och de har tack vare någorlunda rimliga biljett- och abonnemangspriser kunnat nå fram till en så bred publik som möjligt.

I denna kulturgärning har man haft ett gott kommunalt ekonomiskt stöd, som man dock icke kan och inte heller kunnat pressa hur långt som helst, med hänsyn till att det inte bara rört sig om en publik som bor inom den egna kommunen utan om en betydligt större publik.

Man närde en förhoppning om att den utredning som arbetade inom eklektiskdepartementet siktade till en utjämning och i viss mån likställighet mellan de kungliga teatrarna och stadsteatrarna beträffande statliga bidrag. Tyvärr har denna förhoppning inte infriats. Statsbidraget till stadsteatrarna har nu begränsats till 55 procent av lönekostnaderna, och omprövning av bidragsunderlaget skall göras vart tredje år. Genom detta förslag kommer en ny hård ekonomisk press att drabba kommunerna i de fall man inte kan kompensera de ökade årliga kostnaderna genom höjda biljettpriser — en väg som man helst inte vill rekommendera i vilken utsträckning som helst.

De nu föreslagna reglerna placerar stadsteatrarna i missgynnad ställning i jämförelse med de kungliga teatrarna och turnéteatrarna, som får sina anslag beräknade på ett betydligt gynnsammare sätt.

De ökade personalkostnaderna borde ha lett till att den statliga bidragsandelen för stadsteatrarna bestämdes till minst två tredjedelar av teaternas samtliga personalkostnader, exklusive SPV-avgifter, såsom föreslagits i motion

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

867 i denna kammare och likalydande motion 708 i första kammaren.

Då jag haft tillfälle att ingående studera teatrar och deras besvärliga ekonomiska ställning, tycker jag att man borde ha varit generösare i fråga om höjning av anslaget. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion 867 i denna kammare.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Norrköping, *Lundberg* och *Henningsson* (samtliga s).

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat avstå från ordet efter de anföranden som har hållits och vari den tekniska sidan av omläggningen av reglerna för bidrag till stadsteatrar tagits upp, men jag vill vara en ropandes röst från Göteborg. Där är man allvarligt oroad inför omläggningen av bidraget, då man anser att den innebär en försämring av anslagsgivningen och fruktar att därav skall följa en kvalitetsförsämring.

Detta är en stor kulturell fråga. Har man själv bott i en angränsande bygd till en stad där det finns en stadsteater, har man erfarenhet av vad stadsteatern betyder, inte bara för staden själv utan även för den angränsande landsbygden. Det är alltså en viktig fråga som vi diskuterar.

Föregående talare har framfört farhågor för att den omläggning som föreslås för bidragsgivningen kommer att innebära en allvarlig försämring för teatrar. Det är med anledning av detta, herr talman, som jag i likhet med de föregående talarna vill yrka bifall till motionerna I: 708 och II: 687, i vilka hemställas att statsbidraget till stadsteatrar och därmed likställda teatrar skall utgå med två tredjedelar av teaternas personalkostnader och grundas på det spelår som bidraget avser.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Till de åtta teatrar, som omfattas av departementschefens

förslag till fortsatt statligt stöd, hör inte Folkteatern i Göteborg. För den teatern föreslås, att statsbidraget tills vidare bör utgå i nu gällande ordning och ställas till teaterns förfogande ur anslaget till bidrag till särskilda kulturella ändamål. Folkteatern i Göteborg kan emellertid betraktas såsom fullt jämställd med stadens tvenne övriga teatrar, som omfattas av förslaget till nytt stöd, nämligen Göteborgs stadsteater och Göteborgs lyriska teater.

Den arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet, som iordningställde det första förslaget till fortsatt statligt stöd, hade på sin lista sju teatrar. När förslaget kom fram till ecklesiastikministern, utökade han det till åtta teatrar genom att lägga till Stockholms stadsteater. Däremot förklarade han kortlugget, att han inte vore beredd att nu förorda, att de nya bidragsgrunderna skulle göras tillämpliga även på Folkteatern i Göteborg. Punkt och slut.

Folkteatern i Göteborg har uppburit kommunalt och statligt bidrag under sju år, och den har tidigare i olika avseenden inordnats under stadsteatrar och liknande teatrar. Något mera bärande skäl för att ställa Folkteatern utanför förslaget nu kan man därför knappast anse föreligga. Jämfört med Stadsteatern i Stockholm kan ju Folkteatern i Göteborg se tillbaka på en längre verksamhet än blott fyra år. Man kan också säga, om man har följt Folkteaterns verksamhet, att den i konstnärliga ambitioner och framgångar är jämställd i stort sett med de teatrar som tages med i det nya bidragsstödet.

Med hänvisning till detta ber jag att få yrka bifall till motion nr 835 i denna kammare, vari yrkas, att Folkteatern i Göteborg i bidragshänseende måtte jämnställas med stadsteatrar och därmed likställda teatrar.

Herr **NILSSON** i Göingegården (h):

Herr talman! Den arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet, som hade till

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

uppgift att finna fastare och ändamålsenligare former för statsbidraget till de kommunalt anknutna teaterföretagen, hade även till uppgift att ange förutsättningarna för en överföring av bidragsgivningen på den s. k. riksstaten. Gruppen föreslog för det första, att statsbidraget bör grundas på de samlade löneutgifterna för teatrarnas hela personal och för det andra att det skall utgå efter en gemensam procentsats. Dessutom föreslogs, att en omprövning vart tredje år skulle göras vad gäller basåret för beräkningarna.

Departementschefen har i huvudsak följt denna arbetsgrupps förslag och ansett att teaterstödet bör utgå i anslutning till detta förslag. Det fanns emellertid i arbetsgruppens redovisning två alternativ. Kungl. Maj:t har för sin del följt alternativ II, som redovisas i utskottets utlåtande, varför jag inte behöver gå närmare in på detta.

I samband med denna omläggning har det naturligtvis anmälts olika önskemål, som inkommit från befintliga teaterföretag i landet. Man har givetvis önskat erhålla ett större statligt bidrag i den mån kommunerna själva är intresserade av teaterverksamheten och själva måste svara för så pass stor andel av kostnaderna för denna. Men såväl arbetsgruppen som Kungl. Maj:t och utskottet har för sin del ansett, att det föreliggande förslaget bör antas och framför allt prövas innan man söker finna andra vägar. Utskottet, som alltså för sin del biträtt Kungl. Maj:ts förslag, säger i detta sammanhang följande: »Erfarenheterna torde framdeles, sedan det nya systemet någon tid varit i tillämpning, få utvisa om vissa justeringar av bidragsgrunderna kan komma att visa sig påkallade.»

Jag skulle vilja säga såsom här tidigare sagts, att detta särskilt gäller de långa tidsintervallerna mellan fastställande av basåren. Skulle det visa sig att detta inte håller utan att förändringarna blir alltför snabba i kostnads-

och lönehänseende, tycker jag att man i enlighet med vad utskottet sagt måste ta upp denna detalj för omprövning.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! I motionsparet I: 710 och II: 866 har från vårt håll framförts yrkande om en högre bidragsprocent, och vi har i det sammanhanget även tagit upp en del andra problem.

Nu har jag i debatten blivit förekommen av andra talare, som har ställt ett yrkande om 66-procentigt statsbidrag, och för att inte försvåra voteringsordningen skall jag be att få ansluta mig till detta yrkande. Jag hemställer alltså, herr talman, var beträffar bidragsprocenten om bifall till motionen II: 867.

I vår motion hade vi också tagit upp en annan sak. Vi har pekat på att de fasta scenerna har en avgörande betydelse för kulturlivet inom våra bygder. Emellertid är ju situationen i dag den, att samtliga fasta scener är till finnas söder om Dalälven. Vi vet att det är svårt att klara driften av de fasta scenerna, vilket är bakgrunden till att motionsyrkanden framställs som går längre än propositionen i fråga om bidragsprocenten. Vi är emellertid också medvetna om att det kan vara initialkostnader i samband med inrättandet av en fast scen bl. a. för att anskaffa lokaler som skulle kunna tjäna både som teater- och orkesterlokal. Vi har i detta sammanhang yrkat att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en utredning för att klarlägga på vilket sätt staten skulle kunna stimulera och underlätta tillkomsten av ytterligare fasta scener, framför allt norröver.

Utskottet har i sin skrivning ställt sig tämligen positivt men har yrkat att motionsframställningen inte skall leda till någon riksdagens åtgärd.

Då jag tycker att detta är mycket an-

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

geläget, ber jag, herr talman, att under mom. 6 i punkt 4 av utskottets utlåtande nr 115 få yrka bifall till motionen II: 866.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* i Borås (h), *Braconier* (h), *Larsson* i Hedenäset (cp), *Dahlgren* (cp) och *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag borde egentligen ha uppträtt under punkt 2, men kammaren har raskat på med sitt arbete så att jag råkade vara utanför kammaren när den punkten behandlades. Jag tror emellertid att herr talmannen skall finna att vad jag har att säga går att passa in under den punkt som nu föreligger till behandling.

Teaterverksamheten i en nation har en stor uppgift att fylla. De gånger jag går på teater slås jag ofta av förvåning över vilka stora förmågor vi har på det dramatiska fältet. Därför är det att beklaga, att dessa förmågor många gånger används för att spela i program som är minst sagt besynnerliga. Jag tänker då inte minst på ett program som jag för inte så länge sedan såg på en av de kungliga scenerna, där man gav ett stycke, där språket var föga salongs-mässigt och där handlingen sannerligen inte var uppbygglig på något sätt.

Jag har alltså egentligen begärt ordet för att understryka det ansvar som teaterledningarna har för vad de visar publiken och för vad de låter skådespelarna medverka i. Det är inte tillfredsställande såsom det nu är. Teaterverksamheten har kommit att följa den som jag hoppas tillfälliga buktningen nedåt i kurvan. Den befinner sig i många fall på en dekadant nivå liksom fallet är med många andra yttringar i samhället såväl på konstens som på andra områden. Det är min förhoppning att denna kurva snart skall vända sig uppåt. Skulle så inte ske, får man ta under omprövning om anslagen skall bli så stora som de nu är och bör vara, om

teater sköts på ett riktigt sätt. Vad jag sålunda, herr talman, skulle önska är att teatrarne sovrar sitt programval och ser till att det är till både nytta och glädje för de människor som ser på programmen. Jag har inte något yrkande i detta sammanhang.

I detta anförande instämde herr *Svennungsson* (h).

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att i anledning av vad herr Dickson yttrade säga, att svensk teater jämfört med åtskilliga länders är mycket högtstående. Om man följer utländska tidningars recensioner av teaterverksamheten, finner man mycket beröm åt svensk teater. Det är troligt att många dåliga program förekommer på vissa turnéer, men de stora statsunderstödda teatrarne håller icke sällan en spelkultur som enligt vissa amerikanska och engelska bedömanden är högtstående.

Sedan är det en annan sak, att de moderna dramatiska författarna skriver pjäser där ordvalet är föga salongs-mässigt, men det har även nobelpristagare gjort. Livet är i många former något avskryvt. Man har kallat världen ett dårhus. Skulle man då på teatern avstå från att skildra livet realistiskt, skulle man ge en förfalskad bild av verkligheten. Man skulle undvika många av de problem som Strindberg och andra belyst. Strindberg är ett namn med internationell klang men vi vet att en stark svensk opinion vände sig mot honom liksom mot poeten Frödings »En morgondröm» som man ansåg sedlighetssårande.

Jag tror näppeligen, herr Dickson, att det är någon fara för den allmänhet som besöker teatrarne eller att man genom att spela avancerade pjäser skapar nedbusning. Jag tror tvärtom att den svenska teatern med Ingmar Bergman och andra stora regissörer är kulturskapande. Den skapar dessliques de-

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

batt kring problemen, som vi så väl behöver i det svenska folkhemmet. Problemet löses knappast därför att vi moraliserar och uppställer rigorösa normer. Vi utfärdar alltför lättvindigt förkastelserdomar över ungdomar som kanske inte har något hem eller som inte känt någon kärlek i hemmet och säger onyanserat — som nyligen skedde i en interpellationsdebatt i kammaren — att det inte är någon bra ungdom. Dagens ungdom kanske i själva verket i många avseenden står högt över vår egen generation, som i mycket levtt i ett förljuget samhälle.

Jag tror att den svenska teatern har stor betydelse i en värld fylld av brott och smuts.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag förstår att herr Braconier talar ur hjärtat och med känsla. Jag vill emellertid påminna om att jag yttrade att våra skådespelare och teaterframförandena som sådana står på mycket hög nivå. Herr Braconier var dock tydligen ense med mig om att *författarna* till skådespelen inte alltid var så märkvärdiga. Som en allmän observation vill jag säga, att om vår kultur står på skyhögt nivå i förhållande till utlandet, är utlandet att beklaga. Den relativitet som präglade herr Braconiers uttalande, att det kunde vara sämre och att det är sämre på andra håll, betyder inte att nivån behöver ligga så högt här.

Jag tycker inte att detta är något moraliserande. Man kan lika gärna säga, att herr Braconier är moraliserande gentemot mig därför att jag tycker på detta sätt. Att moralisera har en dubbel betydelse. Det behöver inte bara vara ett moraliserande uppåt, det kan också vara ett moraliserande neråt.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Enligt mitt förmenande återger teatern och den moderna lit-

teraturen i dess mera högtstående former realistiskt verkligheten. Jag vill inte påstå att den utländska teatern är dålig. Men vi har ingen anledning att skämmas ens i jämförelse med Frankrike med dess många goda författare.

Om man talar med ungdomar — det må vara i Paris eller här — finner man förvisso att de inte alltid för ett salongsmässigt språk. Det gör man inte i det militära heller, man gjorde det inte ens under kriget då de flesta var besjälade av en varm fosterlandskärlek. Vi får inte bli så moraliska, att vi rygggar tillbaka för de fula orden. Teatern skall återge den värld vi lever i och berika en realistisk debatt. Flyr vi verkligheten får vi en falsk teater och en falsk litteratur. Det bidrar inte till att ge oss någon högre kultur.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag tror inte att teaterns enda uppgift är att porträttera verkligheten. Den har också en positiv uppgift gentemot dem som betraktar skådespelet. Man kan känna sig smutsig och nerdragen efter en teaterföreställning, men man kan också känna sig upplyftad och besjälad av goda föresatser. Det kan mycket väl visas hemiska socialinteriorer; jag tror att det är riktigt att så sker ibland — det kan vi behöva — men sådant kan framställas på olika vis, och när det framställs på ett accentuerat och raffinerat sätt för att det skall väcka sensation och därigenom dra publik är man inne på fel väg. Det är detta jag har velat påtala.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Herr Dickson synes förneka att teatern har en positiv uppgift, då den ser realistiskt på den värld vi lever i. För övrigt har redan Gamla testamentet accentuerat problem med färgstarkt språk, herr Dickson. Där kan man finna ganska vågade saker, om man är rädd för s. k. fula ord, men ingen

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

drar väl ned Gamla testamentet för att det för ett djärvt språk.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 708 och II: 867; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 115, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 708 och II: 867.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 95 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 684 och II: 835; och fann herr talmannen

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Sjövall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) mom. 4) i utskottets utlåtande nr 115, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 684 och II: 835.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Sjövall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 62 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 710 och II: 866 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fälldin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.

statsutskottets hemställan i punkten 4:o mom. 6) i utskottets utlåtande nr 115, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 710 och II: 866 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Fäldin begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 66 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 5 och 6

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5**Avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 78 av herr Jonasson m. fl. och II: 100 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. har hemställts, att riksdagen måtte

1) antaga i motionerna framlagt förslag till förordning om ändrad lydelse

av 3 § 2 mom. förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst, innebärande att bestämmelserna om ackumulerad inkomst skulle få tillämpas, då skogskontomedel tvångsvis återfördes till beskattning i samband med avyttring av fastighet, skifte av dödsbo eller bodelning;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast förelägga riksdagen förslag till inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk med rätt till skattefri avsättning till sådan.

Utskottet hemställde,

att de likalydande motionerna I: 78 av herr Jonasson m. fl. och II: 100 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. beträffande

1) beskattningen vid tvångsöverföring av medel som avsatts å skogskonto, samt

2) inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Stefanson, Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Sundin, Magnusson i Borås, Gustafson i Göteborg, Nilsson i Svalöv, Vigelsbo och Enskog, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 78 av herr Jonasson m. fl. och II: 100 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. — ansett, att utskottet bort hemställa,

1) *beträffande beskattningen vid tvångsåterföring av medel som avsatts å skogskonto*

att riksdagen måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § 2 mom. förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst; samt

2) *beträffande inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk*

att riksdagen i skrivelse till Kungl.

Avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.

Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville snarast förelägga riksdagen förslag till inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk med rätt till skattefri avsättning till sådan.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Vår inkomstbeskattning bygger på principen om beskattningsårets slutenhet. Detta innebär mången gång, att viss inkomst, som i verkligheten är hänförlig till flera år, av tekniska skäl kommer fram ett visst år och då blir i dess helhet upptagen till beskattning. Vårt progressiva beskattningssystem medför, att sådan inkomst blir betydligt hårdare beskattad än om inkomsten fördelats på de år som den egentligen hör till. Visserligen har det i vår skattelagstiftning skapats vissa beskattningsregler, som motverkar denna hårdare beskattning. Jag tänker härvidlag på bestämmelserna om rätt att sätta in en viss del av en skogslikvid på ett s. k. skogskonto. Vidare har vi bestämmelserna om särskild skatteberäkning för ackumulerad inkomst, rätt till förlustavdrag o. s. v. Enligt min mening är dock dessa bestämmelser inte tillräckliga utan borde kompletteras i olika avseenden. Högerpartiet har flera gånger framfört önskemål härom. Framför allt har vi framfört förslag om en fullständig resultatutjämning.

I bevillningsutskottets betänkande nr 26 har behandlats ett par speciella förslag till bestämmelser om jämnare fördelning av inkomst, som egentligen berör flera år. Förslagen har motionsledes lämnats av ledamöter från såväl högerpartiet och folkpartiet som centerpartiet.

Det ena förslaget gäller tvångsåterföring av medel som avsatts på skogskonto. Sådan tvångsåterföring sker bl. a. om en skogsfastighet överlättes genom försäljning eller dylikt, eller om

en skogsfastighet ingår i ett dödsbo som skiftas.

För att undvika en alltför starkt progressiv inkomstbeskattning föreslår vi motionärer, att beskattningen av dessa medel skall ske enligt reglerna för ackumulerad inkomst. Detta motionsförslag har fullföljts av de borgerliga ledamöterna i bevillningsutskottet enligt vad som framgår av den till utskottets betänkande fogade reservationen.

En annan sak som vi också tagit upp till behandling är frågan om inkomst som uppkommer om en skog brinner eller om den stormfälls. I vår skattelagstiftning har vi bestämmelser om skattefri avsättning till s. k. eldsvådefonder. Dessa bestämmelser gäller för rörelseidkare och för jordbrukare som har s. k. bokföringsmässig redovisning av sina skattepliktiga intäkter. I motionerna yrkar vi att en motsvarighet till dessa eldsvådefonder inrättas för skogens del på så sätt att uppburna försäkringsbelopp och likvider för brandskadad eller stormfälld skog skall skattefritt avsättas till en brand- och stormskadefond. Genom inrättandet av en sådan brand- och stormskadefond anser vi reservanter att bättre överensstämmelse olika skattskyldiga emellan skulle ernås. Vi har dock inget lagförslag i denna fråga utan hemställer endast om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t snarast förelägger riksdagen ett förslag om inrättande av en brand- och stormskadefond vid skogsbruk med rätt till skattefri avsättning till en sådan fond.

Utskottsmajoriteten har inga starka skäl för sitt yrkande om avslag på de framförda förslagen utan hänvisar till bestämmelserna om ackumulerad inkomst och bestämmelserna om insättning på skogskonto. För övrigt säger utskottet — som vanligt — att allmänna skatteberedningen får pröva frågan. I stort sett är dess enda motivering för avslagsyrkandet att den allmänna skat-

Avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.

teberedningen arbetar. Denna motive-ring anser jag inte bärande, och därför, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationen av herr Stefanson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo* (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Broberg* (fp) och *Nordgren* (h).

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Reservanterna, här före-trädda av herr Nilsson i Svalöv, vill att riksdagen skall besluta om en ändring i 3 § 2 mom. förordningen den 30 november 1951 angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst.

Som herr Nilsson sade skulle ett bi-fall till motionärernas yrkande betyda att bestämmelserna om ackumulerad in-komst tillämpas, då skogskontomedel tvångsvis återföres till beskattning i samband med avveckling av fastighet, skifte av dödsbo eller bodelning. Motio-närerna stöder sitt yrkande på angelä-genheten av att få någon form av ut-jämning, så att en alltför hög progressiv skattebelastning undvikes.

Denna fråga har tidigare behandlats i samband med att riksdagen 1962 ändra-de bestämmelserna om ackumulerad in-komst. Även då förelåg motioner av lik-nande art, i vilka man åberopade sam-ma skäl som i de motioner vi nu be-handlar. Jag tror därför inte det är nödvändigt att nu gå särskilt djupt in i denna fråga. Såvitt jag kunnat finna har inga nya argument framkommit — inte heller herr Nilsson i Svalöv har anfört några sådana — som skulle ut-göra skäl för riksdagen att ändra på 1962 års beslut. Jag erinrar om att be-villningsutskottet den gången framhöll att utskottet ansåg det ligga i skogs-ägarnas eget intresse att inte utnyttja denna möjlighet till skatteuppskov i så-dana fall då det blir en alltför kraftig

verkan då medlen återföres till betal-ning.

Nu säger herr Nilsson i Svalöv att utskottet inte har anfört några starka skäl för sitt ställningstagande, vare sig när det gäller inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk eller i övrigt. Allmänna skatteberedningen skall se över dessa frågor, och därför har bevillningsutskottet yrkat avslag på motionerna, säger herr Nilsson. Ja, om en stor skatteutredning arbetar, så tyc-ker jag att det är ett fullgott skäl för att inte bryta ut en delfråga och där genomföra lagändringar av ganska om-fattande art. Jag tycker att detta enda argument är fullgott. Men som framgår av bevillningsutskottets betänkande finns det i detta problemkomplex även andra skäl som gör att utskottsmajori-teten inte skulle ha varit beredd att ändra bestämmelserna om ackumulerad inkomst, även om någon skatteutred-ning inte arbetat med frågorna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hem-ställan.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr Kärlander framhöll att det egentligen behövdes bara ett enda ar-gument för att utskottet skulle avstyrka de motioner som är framförda, och det-ta argument skulle vara att den all-männa skatteberedningen sysslar med dessa frågor och att vi inte skall före-gripa dess förslag. Ja, herr Kärlander, jag skulle kunna acceptera det argu-mentet om utskottsmajoritetens konse-kvent hölle på denna princip, men kammarens ledamöter vet att vi då och då bryter ut vissa frågor som ligger under allmänna skatteberedningen och behandlar dem separat. Det har till och med hänt att sådana delfrågor kom-mit som propositionsförslag. Jag vill härvidlag bara erinra om att vi för en-dast några veckor sedan avgjorde av-dragsrätten för inbetalda pensionsav-

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

gifter. Det är konsekvensen jag efterlyser, herr Kärlander.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen av herr Stefanson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 99 nej, varjämte 1 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr

Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen av herr Stefanson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 99 nej, varjämte 2 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Meddelande ang. plena

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att dagens sammanträde avses skola avbrytas för middagsuppehåll och fortsättas kl. 19.30. Där emot kommer sammanträdet i morgon icke att pågå längre än till kl. 17.30.

§ 7

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av väckta motioner angående höjning av förvärvs-

Höjning av förvärvsavdragen och Ortsavdragen vid beskattningen m. m.

avdragen och Ortsavdragen vid beskattningen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 80 av herr *Schött* och II: 101 av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt dess mening allmänna skatteberedningen borde, med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna, framlägga sådant förslag till förvärvsavdrag för gift kvinna liksom för ensam barnförsörjare, varigenom avdrag kunde erhållas för styrkta verkliga kostnader;

II) de likalydande motionerna I: 203 av fru *Olsson m. fl.* och II: 245 av herr *Antonsson*, vari hemställts,

a) att riksdagen måtte besluta, att ensamstående barnförsörjare, som haft inkomst av jordbruksfastighet, måtte äga rätt till förvärvsavdrag enligt samma grunder som för ensamstående barnförsörjare med inkomst av rörelse eller eget arbete, samt

b) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig ändring av författningstext;

III) de likalydande motionerna I: 206 av herr *Virgin m. fl.* och II: 298 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning samt förslag snarast om skattefrihet för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor — i den mån denna förvärvats genom deltidsarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem; samt

2) besluta, att för ålders- eller invalidpensionär skulle utgå förhöjda Ortsavdrag, nämligen med 3 600 kronor för ensam pensionär, med 6 000 kronor för makar av vilka en vore pensionär och med 7 200 kronor för makar som båda vore pensionärer;

samt på grund härav antaga de i motionerna framlagda förslagen till

a) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

b) förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

IV) de likalydande motionerna I: 425 av herr *Eric Carlsson m. fl.* och II: 512 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*;

V) de likalydande motionerna I: 564 av fru *Olsson* och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 688 av herr *Helén m. fl.*, vari hemställts,

1. att riksdagen måtte besluta följande ändringar i reglerna för förvärvsavdraget vid beskattningen att gälla fr. o. m. 1965 års taxering:

a) för gift kvinna med inkomst av eget arbete eller av rörelse höjes kvotavdraget från 20 till 25 procent av inkomsten och förvärvsavdragets maximum från 2 000 kronor till 4 000 kronor, att gälla i de fall där familjen har hemmavarande barn under 16 år;

b) för ensamstående barnförsörjare höjes förvärvsavdraget i samma mån som ovan;

c) för gift kvinna som verksamt deltagit i skötseln av familjens jordbruk eller rörelse skall — i de fall hemmavarande barn under 16 år finnes — tillgodoräknas ett förvärvsavdrag utgörande 300 kronor jämte 25 procent av det belopp som motsvarar en femtedel av mannens inkomst av jordbruket eller rörelsen, dock sammanlagt högst 1 000 kronor;

2. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext;

VI) de likalydande motionerna I: 571 av herr *Virgin m. fl.* och II: 681 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

a) antaga

1) det i motionerna framlagda förslaget till lag om ändring av 48 § 2

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) följande förslag till förordning om ändring av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt:

Härigenom förordnas, att 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt skall erhålla följande ändrade lydelse.

10 §.

1 mom. Statlig inkomstskatt — — — angivna grundbelopp.

För skattskyldig, som åtnjuter statligt ortsavdrag med belopp som beräknats med ledning av 48 § 2 mom. andra, tredje eller fjärde stycket kommunalskattelagen och som varit här i riket bosatt under hela eller någon del av beskattningsåret, utgör grundbeloppet:

när den — — — 65 % av återstoden.

För annan — — — 65 % av återstoden.

Ändå att — — — denna inkomstdel.

Med familjestiftelse — — — ekonomiska intressen.

Denna förordning träder i kraft dagen efter det den utkommit av trycket i Svensk författningssamling, dock att äldre bestämmelser skola gälla i fråga om 1965 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1965 och tidigare år.

3) följande förslag till förordning angående skatteberäkning för barnfamiljer i vissa fall:

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Skattskyldig, som icke kan mot sin taxerade inkomst enligt kommunalskattelagen eller förordningen om statlig inkomstskatt helt utnyttja ortsavdrag enligt 48 § 2 mom. tredje eller fjärde stycket kommunalskattelagen, skall anses ha inbetalt preliminärskatt enligt uppbořdsförordningen enligt vad nedan sägs.

2 §.

Det icke utnyttjade ortsavdraget, beräknat enligt kommunalskattelagen och förordningen om statlig inkomstskatt var för sig, må högst uppgå till vad som överstiger för skattskyldig, som avses i tredje stycket av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen, 4 500 kronor och för skattskyldig, som avses i fjärde stycket samma lagrum, 2 250 kronor.

3 §.

Å sålunda erhållna belopp för icke utnyttjade ortsavdrag beräknas skatt såsom om dessa belopp utgjort beskattningsbar inkomst enligt kommunalskattelagen respektive enligt förordningen om statlig inkomstskatt, varefter den sammanlagda beräknade skatten behandlas som preliminärskatt enligt 1 §.

4 §.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen av denna förordning utfärdas av Konungen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1965.

b) under uttalande av sin anslutning till vad i motionerna anförts beträffande grunderna för familjebeskattningen och familjestödet, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förevarande motioner måtte överlämnas till allmänna skatteberedningen att beaktas vid fullgörandet av beredningens uppdrag; ävensom

VII) motionen II: 516 av herr *Westberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte beträffande avdraget i 46 § 2 mom. kommunalskattelagen för icke-vårdnadshavare för underhåll till eget barn besluta att fr. o. m. 1964 års inkomster höja avdragets maximibelopp till 2 000 kr. och således antaga det i motionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottet hemställde,

A) *beträffande utredning om skattefrihet för visst deltidsarbete*

Höjning av förvärvsavgdragen och Ortsavgdragen vid beskattningen m. m.

att de likalydande motionerna I: 206 av herr Virgin m. fl. och II: 298 av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) *beträffande ändrad lagstiftning rörande förvärvsavgdrag för ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruksfastighet*

att de likalydande motionerna I: 203 av fru Olsson m. fl. och II: 245 av herr Antonsson,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) *beräffande ändrad lagstiftning rörande förvärvsavgdrag för gift kvinna, ävensom för ensamstående barnförsörjare med inkomst av rörelse eller eget arbete samt för gift man, vars hustru utför arbete i mannens jordbruk eller rörelse*

att de likalydande motionerna I: 564 av fru Olsson och fru Hamrin-Thorell samt II: 688 av herr Helén m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) *beträffande utredning om förvärvsavgdraget*

att de likalydande motionerna I: 80 av herr Schött och II: 101 av herr Nordgren m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E) *beträffande lagstiftning om höjt avgdrag för underhåll till icke hemmavarande barn*

att motionen II: 516 av herr Westberg,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F) *beträffande lagstiftning om höjda Ortsavgdrag för barnfamiljer*

att de likalydande motionerna I: 571 av herr Virgin m. fl. och II: 681 av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G) *beträffande lagstiftning av inne-*

börd att skattskyldig med barn, vilken helt eller delvis inte kan utnyttja den på honom belöpande Ortsavgdragshöjningen, skall påföras »negativ skatt» för det outnyttjade beloppet

att de likalydande motionerna I: 571 av herr Virgin m. fl. och II: 681 av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H) *beträffande utredning om indexreglering av Ortsavgdrag*

att de likalydande motionerna I: 571 av herr Virgin m. fl. och II: 681 av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

I) *beträffande Ortsavgdragen för folkpensionärer m. fl.*

att de likalydande motionerna I: 206 av herr Virgin m. fl. och II: 298 av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

J) *beträffande utredning om befrielse från deklarationsplikt för folkpensionärer m. fl.*

att de likalydande motionerna I: 425 av herr Eric Carlsson m. fl. och II: 512 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) *beträffande punkten A)*

av herrar Gösta Jacobsson, Enarsson och Magnusson i Borås samt fru Kristensson, vilka ansett att utskottet under nämnda punkt bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 206 av herr Virgin m. fl., och II: 298 av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning samt förslag snarast om skattefrihet för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor — i den mån denna förvärvats

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

genom deltidarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem;

II) beträffande punkten B)

av herrar *Elofsson, Gösta Jacobsson, Billman, Enarsson, Skärman, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, fru *Nettelbrandt*, herr *Eriksson* i Bäckmora samt fru *Kristensson*, vilka ansett att utskottet under nämnda punkt bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 203 av fru *Olsson* m. fl. och II: 245 av herr *Antonsson* måtte antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

3 mom. Har kvinna — — — 16 år.

Har man med hemmavarande barn under 16 år, som antingen varit gift men icke levtt tillsammans med sin hustru eller ock varit ogift (varmed jämställes änklings eller fränskild), haft inkomst av jordbruksfastighet, rörelse eller eget arbete må han åtnjuta avdrag i enlighet med vad i föregående stycke sagts beträffande kvinna med hemmavarande barn under 16 år med inkomst av rörelse eller eget arbete. Vad nu sagts skall ock gälla kvinna med hemmavarande barn under 16 år, som antingen varit gift men icke levtt tillsammans med sin man eller ock varit ogift (varmed jämställes änka eller fränskild), därest hon haft inkomst av jordbruksfastighet.

Har gift — — — nämnda belopp.

Avdrag enligt — — — 2 000 kronor.

Avdrag enligt — — — sagda kommun.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad upp-

gift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1964 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1964 eller tidigare år.

III) beträffande punkten C)

av herrar *Elofsson, Billman, Skärman* och *Christenson* i Malmö, fru *Nettelbrandt* samt herr *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett, att utskottet under punkten C) bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 564 av fru *Olsson* och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 688 av herr *Helén* m. fl. måtte antaga det i reservationen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

IV) beträffande punkten D)

av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås samt fru *Kristensson*, vilka ansett att utskottet under nämnda punkt bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 80 av herr *Schött* och II: 101 av herr *Nordgren* m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt dess mening allmänna skatteberedningen borde, med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna, framlägga sådant förslag till förvärvsavdrag för gift kvinna liksom för ensam barnförsörjare, varigenom avdrag kunde erhållas för styrkta verkliga kostnader;

V) beträffande punkten E)

av herrar *Elofsson, Gösta Jacobsson, Billman, Enarsson, Skärman, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, fru *Nettelbrandt*, herr *Eriksson* i Bäckmora samt fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottet under punkten E) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen II: 516 av herr *Westberg* måtte beträffande avdraget i 46 § 2 mom. kommunalskattelagen för icke-vårdnadsha-

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

vare för underhåll till eget barn besluta att fr. o. m. 1965 års taxering höja avdragets maximibelopp till 2 000 kronor och således antaga i denna reservation intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

VI) beträffande punkten F)

av herrar Gösta Jacobsson, Enarsson och Magnusson i Borås samt fru Kristensson, vilka ansett att utskottet under nämnda punkt bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 571 av herr Virgin m. fl. och II: 681 av herr Heckscher m. fl., antaga

dels följande

Förslag

till

lag om ändring av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla följande ändrade lydelse.

48 §.

2 mom. Skattskyldig fysisk — — — nedan sägs.

Skattskyldig, som under beskattningsåret varit gift och levt tillsammans med andra maken och icke haft hemmavarande barn under 16 år, åtnjuter kommunalt ortsavdrag med 4 500 kronor.

Har skattskyldig, som under beskattningsåret varit gift och levt tillsammans med andra maken, haft hemmavarande barn under 18 år, som icke haft 2 400 kronors inkomst, äger han åtnjuta ortsavdrag med dels 4 500 kronor, dels därutöver följande belopp för sådant barn, nämligen 1 000 kronor för ettvarvt av de två första barnen och 1 500 kronor för varje följande barn.

Gift skattskyldig, som under beskattningsåret icke levt tillsammans med andra maken, ävensom ogift skattskyldig (varmed jämställes änklings, änka och fränschild) äger, därest han haft ett

eller två hemmavarande barn under 18 år, som icke haft 2 400 kronors inkomst, åtnjuta kommunalt ortsavdrag med 4 500 kronor och, därest han haft ytterligare sådant barn, med 1 500 kronor för varje barn utöver två.

Annan skattskyldig än i andra, tredje eller fjärde stycket sägs (*ensamstående*) äger åtnjuta kommunalt ortsavdrag med 2 250 kronor.

Har skattskyldig — — — tiotal kronor.

Denna lag träder i kraft dagen efter den då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1965 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1965 och tidigare år.

dels ock det i motionerna framlagda förslaget till förordning om ändring av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

VII) beträffande punkten G)

av herrar Gösta Jacobsson, Enarsson och Magnusson i Borås samt fru Kristensson, vilka ansett att utskottet under nämnda punkt bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 571 av herr Virgin m. fl. och II: 681 av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, antaga det i motionerna framlagda förslaget till förordning angående skatteberäkning för barnfamiljer i vissa fall;

VIII) beträffande punkten H)

a) av herrar Gösta Jacobsson, Enarsson och Magnusson i Borås samt fru Kristensson, vilka ansett att utskottet under nämnda punkt bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 571 av herr Virgin m. fl. och II: 681 av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, under uttalande av sin anslutning till vad i motionerna anförts beträffande grunderna för familjebeskattningen och

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

familjestödet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att nämnda motioner överlämnades till allmänna skatteberedningen att beaktas vid fullgörandet av beredningens uppdrag;

b) av herrar *Billman*, *Skårman* och *Christenson* i Malmö samt fru *Nettelbrandt*, utan angivet yrkande;

IX) beträffande punkten I)

av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson* och *Magnusson* i Borås samt fru *Kristensson*, vilka ansett att utskottet under nämnda punkt bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 206 av herr *Virgin* m. fl. och II: 298 av herr *Heckscher* m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, måtte besluta, att för ålders- eller invalidpensionär skulle utgå förhöjda ortsavdrag, nämligen med 3 600 kronor för ensam pensionär, med 6 000 kronor för makar av vilka en vore pensionär och med 7 200 kronor för makar som båda vore pensionärer, samt på grund härav antaga de i motionerna framlagda förslagen till

1) lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Ett särskilt yttrande hade avgivits
beträffande punkten I)

av herrar *Billman*, *Skårman* och *Christenson* i Malmö samt fru *Nettelbrandt*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Det betänkande vi nu går att behandla omfattar flera olika frågor. Jag vill börja med att säga några ord om förslaget angående införande av barnavdrag.

Den socialdemokratiska politiken har fört upp vårt land till en obestridd

topplats bland alla OECD-staterna när det gäller skatternas höjd. Framför allt är så fallet i fråga om den direkta skatten, där vi intar en dominerande toppställning och ligger mer än en tredjedel över det land som kommer närmast efter. Bara under den senaste tioårsperioden har de direkta skatterna fördubblats. Den indirekta skatten har under samma tid tredubblats.

När vi har ett så högt skattetryck är det desto angelägnare att skatterna väl avvägs mellan olika kategorier skattebetalare. Vår inkomstbeskattning bygger på skatteförmågeprincipen. Ett uttryck för denna är de s. k. ortsavdragen, som i dag uppgår till 2 250 kronor för ensamstående och 4 500 kronor för makar gemensamt. För ensamstående med barn utgår också ortsavdrag med 4 500 kronor. Detta avdrag är till för att täcka de allra nödvändigaste utgifterna för livsuppehållet. Man anser nämligen att för dessa belopp finns det inte någon skattekraft.

Det egendomliga är emellertid att man när det gäller barnens försörjning överger denna princip, så att inget ortsavdrag erhålles för barnen. Samhället beskattar sålunda inkomster för vilka det inte finns någon skattekraft. Man vill helt enkelt inte när det gäller barnen lämna något belopp fritt från beskattning — man vill alltså inte ställa något belopp till förfogande för de nödvändigaste levnadsomkostnaderna. Det enda belopp som skattefritt ställs till barnens försörjning är barnbidraget. Men ingen torde kunna påstå att detta skulle utgöra ett försörjningsalternativ. Naturligtvis är det så att familjer med barn har större försörjningsbörda än familjer utan barn, och familjer med många barn har större försörjningsbörda än familjer med få barn.

Vi i högerpartiet menar att det är nödvändigt att vid beskattningen ta hänsyn till dessa förhållanden. Vi har därför nu koncentrerat våra skattesänkingsförslag på barnfamiljerna, som i

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

dag är särskilt missgynnade. Vi menar att ett större ortsavdrag skall tillkomma familjer med barn och har i väntan på skatteberedningens förslag krävt att barnavdrag vid beskattningen skall införas med 1 000 kronor per år för första och andra barnet samt med 1 500 kronor för tredje och följande barn. Detta får sin särskilt stora betydelse för familjer med små inkomster, som nu särskilt missgynnas av att det inte förekommer barnavdrag vid beskattningen.

Barnavdragen har ju till en viss del redan accepterats i vår skattelagstiftning. Ensam förälder har nämligen dubbelt ortsavdrag, och det kan alltså sägas att barnavdrag redan finns för vederbörande. Vid årets riksdag har beslut också fattats om ett nytt barnavdrag vid beräkningen av existensminimum på grund av långvarig sjukdom o. d. Vid denna beräkning erhålles ett extra avdrag med 4 500 kronor per person samt 1 000 kronor per barn. När sålunda behovet av barnavdrag erkänts då det gäller beräkningen av existensminimum på grund av sjukdom borde man väl också i konsekvensens namn kunna vara med om att införa barnavdrag vid den vanliga beskattningen. Det är ingen logik i den ordning som riksdagsmajoriteten tillämpar på detta område.

Någon säger kanske att det finns familjer i vårt samhälle som inte har möjligheter att i full utsträckning tillgodogöra sig ett barnavdrag. Men det är ju något som gäller redan den ortsavdragshöjning som genomförts för de ensamma föräldrarna.

Från högerpartiets sida har vi framlagt en lagtext genom vilken vi vill försöka lösa problemet. Förslaget innebär att den som ej kunnat utnyttja detta avdrag påföres en s. k. negativ skatt. Tekniskt löses detta så enkelt, att den skattskyldige anses ha erlagt preliminärskatt med så stort belopp som representeras av den sammanlagda kommunala och statliga inkomstskatten på den

inkomst som motsvarar den del av ortsavdraget, vilken inte har kunnat utnyttjas. Det finns sålunda stora möjligheter att lösa problemet på detta sätt.

Detta betänkande behandlar också ett motionsyrkande från högerpartiets sida om skattebefrielse för ett mindre belopp, som erhålles genom vård av åldringar. Det har gentemot detta förslag anförts, att det skulle strida mot våra skatteprinciper. Jag skall gärna erkänna att det brister något härvidlag, men orsaken till att detta förslag lagts fram är framför allt att hela vårt åldringsvårdsproblem i dag är utomordentligt prekärt. Det är av denna anledning som det enligt vår uppfattning är nödvändigt att man försöker göra något på detta område, så att man i större utsträckning har möjlighet att på ett billigt och effektivt sätt ta hand om åldringsvården.

Det är en utomordentligt stor brist på vårdmöjligheter. Vi har inte resurser att ta hand om alla som behöver vård, och därför måste något göras. Vi har den uppfattningen att det finns en betydande arbetskraftsreserv, speciellt bland de gifta kvinnorna och bland ankorna. Men för att stimulera dessa till att gå ut i arbete och få den lilla extra inkomst, som detta kan ge, menar vi att man nu på försök borde införa ett system, som innebär att ett belopp på upp till 1 500 kronor per år skulle kunna vara skattefritt för den händelse att vederbörande är villig att ställa sig till förfogande för att vårda gamla människor.

Betänkandet behandlar också krav på högre s. k. förvärvsavdrag, och det är naturligtvis av utomordentligt stor betydelse att denna fråga löses på ett bättre sätt. Detta gäller speciellt de kvinnor, vilkas män driver ett jordbruk eller en rörelse och vilka nu inte har möjligheter att få större avdrag än 300 kronor. Vi har från högerpartiets sida menat, att kostnaderna för att ta hand om barnen är en omkostnad för

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

intäkternas förvärvande. Av denna anledning har vi också i år krävt att man borde ha rätt att göra avdrag för de verkliga kostnaderna för att ta hand om barnen. Jag skall inte närmare gå in på frågan om förvärvsavdragen, eftersom jag vet att en kommande talare skall ta upp detta problem mera ingående.

Vi har också en reservation som behandlar beskattningen av pensionärerna. Det är av stor betydelse att åldringarna så långt som det är möjligt kan bli kvar i sitt arbete. Det är inte bara av utomordentligt stort värde att denna förnämliga arbetskraft, som besitter en så stor yrkeskunskap, också kan ställas till produktionens tjänst så länge som åldringarna över huvud taget orkar och vill arbeta. Det är också av utomordentligt stort värde för de enskilda människorna från den synpunkten, att de gamla härigenom får lättare att behålla sin fysiska och andliga spänst än om de skulle gå och ingenting göra.

Folkpensionen kombineras ofta med bostadstillägg. Om en pensionär skaffar sig en arbetsinkomst, innebär detta att vederbörande också i mycket snabb takt går förlustig om detta bidrag. Därmed får man också en hårdare marginalbeskattning på de små inkomster som folkpensionärerna skaffar sig.

Vi har från högerpartiets sida menat att man enklast skulle kunna lösa detta problem på det sättet, att man inför ett något högre ortsavdrag för folkpensionärer än för andra, då de skulle få möjligheter att skaffa sig en del mindre inkomster utan att därigenom hämmas av en alltför hård beskattning. Jag har med dessa ord, herr talman, försökt motivera de reservationer vi har lämnat. Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr I, II, IV, V, VI, VII, VIII a och IX.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):
Herr talman! Ett av de mera säkra

vårtecknen är riksdagens behandling av bevillningsutskottets årligen återkommande betänkande om höjning av förvärvsavdragen vid beskattningen. Det har faktiskt hört till ordningen de senaste åren att den frågan hamnat på riksdagens bord i slutspurten. Det har också hört till ordningen att det varit de borgerliga partierna som återkommit varje år med motioner i den här frågan liksom att socialdemokraterna i utskottet varje gång avstyrkt desamma.

Situationen är precis densamma i år såsom framgår av det betänkande som riksdagen har att ta ställning till i dag. Socialdemokraterna vill inte heller i år vara med om någon liberalisering på detta område. Vi i centerpartiet har emellertid inte låtit oss förtrötta av denna socialdemokratiska negativism, utan återkommer år efter år i hopp att kraven så småningom skall vinna riksdagens gillande.

Till stöd för motionerna blir det nödvändigt att upprepa redan kända argument, och detta upprepande gör att frågan kanske får något av gamla skivbekanta över sig.

De argument för en liberalisering på detta område som framförts i motionerna är dock så starka, att om sakskäl hade fått vara avgörande så skulle den rättvisa som motionärerna eftersträvar redan varit genomförd. Hela denna viktiga fråga har i stället kommit att fastna i socialdemokraternas negativism. Frågan är hur länge socialdemokraterna tänker låsa fast frågan med så svaga motiveringar som dem som redovisas i årets utskottsbetänkande. Inte på någon punkt kan jag finna att utskottet har fört fram sådana skäl att de kan grunda ett avslagsyrkande. Motiveringarna är genomgående svaga och är styckevis så motsägande att de på vissa punkter helt slår ihjäl varann. Jag skall emellertid nu inte i detalj gå in på utskottets skrivning, utan tills vidare nöja mig med detta konstaterande. Jag skall i stället motivera motionärernas stånd-

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

punkt och redogöra för de synpunkter som varit vägledande för utskottets reservanter.

Det främsta skälet för denna form av avdragsrätt i beskattningen är ju att de ökade kostnader, som uppstår i familjer där hustrun har förvärvsarbete och har minderåriga barn, bör kompenseras genom viss avdragsrätt i beskattningen. För närvarande är det beloppet maximerat till 2 000 kronor. Motionärerna och reservanterna anser att denna kompensation är alldeles för ringa i förhållande till de merkostnader som uppstår för familjens skötsel där hustrun har förvärvsarbete. Dessa merkostnader kan i dagens läge uppskattas till 7 000—8 000 kronor. Detta tillsammans med progressiviteten i beskattningen gör, att många gifta kvinnor inte anser det ekonomiskt lönande att ha ett förvärvsarbete utanför hemmet, med påföljd att samhället går miste om värdefull arbetskraft som det behöver. Det mest beklagliga i detta sammanhang är att detta i dagens läge drabbar många viktiga vådområden, där samhällets resurser av bl. a. kvinnlig personal är helt otillräcklig.

Sköterskebristen är ett exempel. Det står väl klart för alla, att det blir inte mycket av vår fina sjukvård om vi låter avdelning efter avdelning stå tom i brist på sköterskor och personal. Vore det då inte klokare att genom liberalare beskattningsregler stimulera tillgången på sådan personal?

Av erfarenheter från vårt eget landsting vet jag — och förhållandet är väl enahanda inom andra län — att här satsar landstinget årligen miljonbelopp för utbyggnad av sjukvården, och när sedan ett dyrbart lasarett står färdigt och utrustat med den förnämsta apparatur som världen kan frambringa, ja, då kan man inte öppna alla dessa moderna avdelningar för att ta emot och bota sjuka människor, ty det finns ingen personal att få. Det är inte ovanligt att sådana sjukavdelningar får stå stäng-

da år efter år på grund av sköterskebrist. Vad blir det av vår fina sjukvård om den inte kommer de människor till godo som behöver den? Inom vårt landsting står det redan klart, att avdelning efter avdelning på de olika lasaretten måste stängas under sommarmånaderna på grund av personalbrist.

Jag skall gärna erkänna, att min tro är inte den att vi kan häva hela den nu aktuella personalbristen genom att höja förvärvsavdraget. Men efter de kontakter jag haft med läkare och sjukvårdspersonal så är jag också lika övertygad om att situationen skulle förbättras avsevärt, om gynnsammare avdragsregler i beskattningen genom höjda förvärvsavdrag genomfördes. Därför tycker jag det är ett mycket stort samhällsansvar man tar på sig när man säger nej till åtgärder som så småningom skulle leda fram till bättre förhållanden på bl. a. sjukvårdens område.

Jag är i denna fråga beredd att sträcka mig ganska långt, därför att jag tror det skulle komma hela samhället till godo. Motionärernas och reservanternas krav om en höjning av maximibeloppet till 4 000 kronor är därför väl motiverade inte minst mot bakgrunden av vad jag anfört med avseende på sjukvårdens område.

Motionärerna och reservanterna tar även upp vissa andra rättviseproblem inom den här speciella avdragsrätten. Det gäller i ena fallet de faktiskt sambeskattade. Det är sådana fall där hustrun deltar i skötseln av familjens jordbruk eller rörelse. För närvarande äger dessa företagarrustrur endast rätt till det fasta avdraget på 300 kronor. Något kvotavdrag är alltså inte tillämpligt i sådana fall, vilket jag tycker är en klar diskriminering av de kvinnor som arbetar i dessa familjeföretag. Den försämrade lönsamhetsutvecklingen inom handel, hantverk, jordbruk och trädgårdsskötsel medför att de gifta kvinnorna i allt större utsträckning gör betydande arbetsinsatser i mannens fö-

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

retag. Den inkomst som uppstår till följd av hustruns arbete påförs mannen vid beskattningen. Denna ökade inkomstdel borde alltså i princip kunna jämföras med de utanför hemmet förvärvsarbetande kvinnornas inkomster och föranleda ett kvotavdrag utöver det fasta avdraget.

Så vill emellertid inte utskottsmajoriteten se problemet. När utskottet har intagit en sådan ståndpunkt, så tror jag att det beror på att man inte i tillräcklig grad har gjort klart för sig den alltmer förändrade arbetssituation som dessa företagarrustrur redan befinner sig i. Det egentliga hushållsarbetet, som kanske tidigare i stor utsträckning heltidssysselsatte dessa kvinnor i hemmet, lämnar numera tack vare maskin användning och rationaliseringar mera tid över att delta i familjeföretagets verksamhet. Det är därför ingen ovanlig syn i dag att se dessa kvinnor bakom disken i mannens affär eller på traktorn ute på åker och äng. Dessa arbetsinsatser påverkar naturligtvis mannens inkomst, som denne beskattas för. Det är klart, att hustruns arbete i familjeföretaget i sådana familjer, där minderåriga barn finns, måste medföra merkostnader av skilda slag liksom det gör det för förvärvsarbetande kvinnor i övrigt. Med hänsyn till att dessa kvinnor har sitt arbete i närheten av hemmet och inte gör sin fulla arbetsdag i rörelsen som sådan, har motionärerna och reservanterna stannat för ett kvotavdrag om 25 procent, begränsat till 700 kronor och baserat på en femtedel av mannens inkomst. En omfattande utredning har kommit till det resultatet, att åtminstone jordbrukarkvinnornas insats i mannens företag kan uppskattas till detta belopp.

En liknande orättvisa på detta område påpekas i en motion, lämnad i denna kammare av herr Antonsson. Det är en orättvisa som det egentligen är granska horribelt att utskottsmajoriteten vägrar rätta till. Det gäller förvärvs-

avdraget för ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruk. En jordbrukare är med nuvarande bestämmelser helt utestängd från möjligheten att erhålla kvotavdrag. Varför skall man ha denna särbestämmelse för den ensamma gruppen jordbrukare? Det har inte ens utskottet försökt att ge någon förklaring till. Det torde också vara svårt att prestera en godtagbar förklaring till en sådan särbehandling. Är inte vårdkostnaderna desamma om den ensamstående barnförsörjaren är jordbrukare eller driver annan rörelse? Om jag är direktör, skomakare eller gård-farihandlare i den föreskrivna situationen har jag rätt till ett förvärvsavdrag på 2 000 kronor, men har jag min utkomst från ett — kanske skäligen mager — jordbruk är jag inte berättigad till mer än 300 kronor. Detta är en så pass påtaglig orättvisa, som speciellt drabbar en enda grupp, att jag verkligen än en gång måste fråga utskottsmajoriteten: Vad är motivet för att bibehålla denna orättvisa?

Slutligen, herr talman, har i ett annat motionspar tagits upp frågan om undantagande av vissa folkpensionärer från deklarationsplikt. För närvarande gäller för deklarationsplikt en nedre gräns av 2 400 kronors inkomst. Om denna överstiger nämnda belopp skall deklaration avgivas även om inkomsten i och för sig icke leder till någon beskattning. I motionerna har föreslagits en sådan jämkning av deklarationsplikten för folkpensionärer att de icke skulle behöva deklarerera inkomster som ej skall tagas upp till beskattning. Vad som här är av intresse och närmast har betydelse för gruppen folkpensionärer är de olika gränsunderlag som gäller vid beskattningen. Utöver en nedre gräns för deklarationsplikt om 2 400 kronor, finns också en regel om extra avdrag, f. n. 3 000 kronor. För erläggande av preliminär skatt finns också fastställt ett existensminimum å belopp mellan 4 240 och 5 250 kronor för ensamstå-

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

ende och mellan 5 650 och 7 500 kronor för sammanlevande makar.

Tar man således hänsyn både till ortsavdrag, schablonavdrag för tjänst och extra avdrag kan en ensamstående ha inkomster upp till 5 500 kronor och sammanlevande makar inkomster upp till 8 000 kronor utan att något beskattningsbart belopp uppstår. Inkomsttagare i dessa grupper skulle kunna befrias från deklarationsskyldighet upp till de belopp jag här nämnt. För närvarande hålles en stor organisationsapparat i gång till ingen nytta och utan att samhället erhåller något egentligt ekonomiskt utbyte. Dessa ur skattesynpunkt onödiga deklarationer utgör en avsevärd belastning för skatteorganen liksom för den enskilde och kunde således slopas.

Av ett förbiseende har ingen reservation lämnats på denna punkt. Jag är därför, herr talman, förhindrad att ställa ett yrkande som skulle innebära bifall till motionerna. Men jag vill påpeka att ett sådant yrkande framställts i utskottet. I denna situation vill jag emellertid ta fasta på vad utskottet understrukit, nämligen att frågan kan komma i ett annat läge därest reglerna om finansiering av socialförsäkringsavgifterna ändras.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen II vid punkten B, reservationen III vid punkten C och reservationen V vid punkten E.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! För att inte onödigtvis förlänga denna debatt skall jag, när det gäller jordbrukarnas skattefrågor, inskränka mig till att i huvudsak instämma i vad herr Eriksson i Bäckmora sade, eftersom han mycket väl utvecklat vår syn på dessa frågor.

Herr Eriksson i Bäckmora frågade efter anledningen till att de ensamstående jordbrukarna har blivit ställda

helt åt sidan i fråga om rätten till denna sort av förvärvsavdrag. Den frågan är mycket berättigad, ty det är otillständigt att de ensamstående jordbrukarna inte fått del av detta avdrag. Det är inte min sak att försvara denna ordning. Men jag kan ändå inte underlåta att säga att den onekligen är ett tecken på en viss konsekvens i galenskapen så till vida att de ogifta jordbrukarna därmed har fått en försämrad behandling av samma slag som de gifta jordbrukarna tidigare fått. Det finns allt skäl att göra förändringar på dessa punkter för såväl den ena som den andra gruppen.

En fråga som jag inte tror att någon av de föregående talarna har berört och som är upptagen i en motion av bl. a. herr Westberg gäller rätten till avdrag vid beskattningen för underhåll åt eget barn, vilket utges av en icke vårdnadshavare. Maximibeloppet för detta avdrag sattes ursprungligen i relation till ortsavdraget. Inget vore därför naturligare än att i anslutning till höjningar av ortsavdraget också höja maximibeloppet för avdragsrätten för skattskyldig, som utger underhåll till icke hemmavarande barn. Så har emellertid inte skett. Tidigare yrkanden i den riktningen har avfärdats.

Det råder nog inget tvivel om att det skulle vara möjligt att, på sätt som är utvecklat i motionen, få till stånd förmånligare avtal om underhåll till barn, därest det fanns en möjlighet att uppjustera maximum för avdragsrätt härvidlag. Ett flertal barnavårdsmän har också omvitnat att det förhåller sig på det sättet.

I de bestämmelser som finns rörande detta avdrag har tidigare stått att i den mån vederbörande kan visa att han har fullgjort betalningsskyldighet skall möjlighet till avdrag föreligga. Utskottet påpekar: »Avdraget torde emellertid i praktiken ha i icke ringa omfattning utvecklats till ett schablonavdrag.» Den omständigheten använder utskottet som

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

en motivering för att avfärda motionskravet. Det är ett mycket egendomligt sätt att dra slutsatser.

Om det är så att man icke följt de gällande bestämmelserna på denna punkt och alltså icke hållit fast vid kravet på fullgjord betalningsskyldighet för medgivande av avdragsrätt, bör man se till att det blir en annan ordning vid tillämpningen av bestämmelserna i stället för att avfärda ett krav på en mycket naturlig höjning.

Jag vill också säga några ord om en fråga som redan tidigare i dag berörts, nämligen lösningen av folkpensionärernas marginalskatteproblem. Vi har från folkpartiets sida inte något yrkande utan endast ett yttrande på den punkten. Jag vill därför bara stryka under frågans vikt. Jag tror inte att den rätta vägen att lösa detta problem är att tillskapa specialregler i fråga om avdraget för just pensionärernas del. Men det är en mycket viktig angelägenhet. Från folkpartiets sida har vi år efter år pekat på nödvändigheten av att åstadkomma en bättre ordning i fråga om just den hårda marginalskatte för pensionärernas extrainkomster. I år liksom under tidigare år har folkpartiet hänvisat till möjligheter att lösa detta problem genom att införa en mindre stark reduktion av de skilda inkomstprövade förmåner som pensionärerna har.

Vad sedan allmänt gäller förvärvsavdragen för samtliga grupper vill jag till att börja med peka på vad utskottet har skrivit. Utskottet säger att nu tillåtna avdragsbelopp kan antas i övervägande antalet fall täcka den skattskyldiges av förvärvsarbete faktiskt föranledda merkostnader. Utskottet tillägger att man inte kan bortse ifrån att många skattskyldiga har inga eller obetydliga merkostnader vid förvärvsarbete.

Detta är i sanning ett egendomligt konstaterande. Det är klart att konstaterandet äger sin riktighet, om man

utgår ifrån att det är exakt samma skattekraft i det intjänade belopp som familjer med två förvärvsarbetande har jämfört med vad familjer med en förvärvsarbetande har. Om man skall komma fram till detta konstaterande, måste man nämligen antingen utgå från det alternativet att ett dubbelarbete skall utföras av de familjer där två förvärvsarbetar eller från det alternativet att den som är hemma över huvud taget inte utför något nyttigt arbete. Båda utgångspunkterna är lika felaktiga. Jag tror att jag från denna talarstol någon gång tidigare har sagt, att jag betraktar det som en grov förolämpning mot de kvinnor som i dag arbetar i hemmet, vare sig de har barn eller är utan barn. Jag betraktar nämligen även de hemmavarande såsom en i hög grad aktiv medborgargrupp. Om man gör det kan det inte finnas några som vid inträde i förvärvslivet blir utan merkostnader — naturligtvis under förutsättning av att man inte utgår ifrån att det skall vara ett dubbelarbete, att det alltså skall finnas vissa människor i detta land, vilka skall vara dömda till dubbelarbete för all framtid. Med tanke på det tryck vi i alla fall utövar på fritidsfrågorna och önskvärdheten av att människor skall få ut så lång och innehållsrik fritid som möjligt utgår jag ifrån att så inte är fallet. Det kan inte vara riktigt att samtidigt ta för givet att en del människor skall vara dömda till livstids dubbelarbete.

Det har talats en del om arbetsmarknadssynpunkter på dessa frågor. Den bild som herr Eriksson i Bäckmora målade av situationen var mycket riktig. Skattesynpunkterna spelar onekligen om inte en avgörande så dock en betydande roll, och egendomligt vore det väl annars. Även om ett hängivet intresse för ett yrkesarbete förefinnes och även om det föreligger ett intresse av att hjälpa till inom ett område, där det föreligger brist på arbetskraft och för vilket man är utbildad, kan man

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

inte komma ifrån att även de kvinnor det här gäller har förmågan att tänka ekonomiskt. Då finns det en mängd situationer — praktiskt taget samtliga, vågar jag säga — i vilka det icke är lönande att arbeta med tanke på det skattesystem vi för närvarande har.

Jag tycker att det vore värdefullt om de herrar, vilka varit med i bevillningsutskottet och vilka eventuellt funderar på att trycka på knappen till förmån för utskottets förslag, ginge hem och förhörde sig om huruvida de hemmavarande hade den uppfattningen att det arbete som utföres i hemmet icke kunde anses värt mer än cirka 170 kronor per månad när man har barn och cirka 25 kronor per månad när man icke har barn. Den som kommer hem med en sådan förolämpning blir nog inte särskilt välkomnad.

Det var mycket intressant att höra det replikskifte i en annan fråga som tidigare pågick mellan herrar Kärrlander och Nilsson i Svalöv. Herr Kärrlander hänvisade då till allmänna skatteberedningen. Denna hänvisning finns ju med på punkt efter punkt även i detta utskottsbetänkande. En sådan hänvisning som motivering är gångbar i de flesta sammanhang. Det hade emellertid varit intressant om herr Kärrlander hade svarat på herr Nilssons i Svalöv mycket berättigade fråga om var konsekvensen finns just när det gäller denna motivering. Alla i denna kammare känner väl till att det är mycket vanligt att man rycker ut en fråga som just är föremål för ett utredningsarbete. Det har också skett vid upprepade tillfällen när det gällt just allmänna skatteberedningen. Man rycker ut en fråga för ett omedelbart beslut, men vid ett annat tillfälle kan man med mycket stark övertygelse tala om att en sak är föremål för utredning inom allmänna skatteberedningen, varför den inte kan tas upp just nu. Var finns konsekvensen? Det var den frågan som herr Nilsson i Svalöv ställde, och herr

Kärrlander blev svarslös. Det vore värdefullt om någon av utskottsmajoritetens representanter tog upp just den frågan, ty den kräver onekligen sin belysning.

Folkpartiet har år efter år arbetat för att få till stånd en bättre lösning av förvärvsavdragsfrågorna. Jag tycker det är mycket glädjande att våra synpunkter har vitsordats från olika håll. Vi vet att t. ex. det socialdemokratiska kvinnoförbundet tidigare har uttalat sig för höjning av förvärvsavdraget. Vi vet också att den nyligen utkomna skriften av en arbetsgrupp, en mycket representativ sådan inom det socialdemokratiska partiet, har talat om nödvändigheten av att förvärvsavdragen höjs i takt med levnadskostnadernas utveckling. Men det är klart att det skulle vara synnerligen värdefullt om uttalanden i den riktningen också följdes av ett handlande i samma riktning vid den parlamentariska behandlingen.

Men på den punkten har vi blivit besvikna gång efter annan. Här finns tyvärr en brist på konsekvens som kräver sin förklaring. För dem som verkligen känner hur svårt det är att denna fråga inte har blivit löst kan det naturligtvis vara angenämt att söva sitt öra med uttalanden i nämnda riktning. Men det skulle vara mycket angenämare för vederbörande, som har problem av detta slag, att också se ett resultat av det. Vi kanske kan få svar senare här även på denna fråga.

Jag nämnde att folkpartiet — som väl är känt, hoppas jag — år efter år har arbetat för en lösning av dessa frågor. Men det har inte varit lätt att vinna gehör hos regeringspartiet, utan man har i det längsta bromsat. Så har det varit även i år beträffande förslaget om höjning av förvärvsavdragen upp till maximalt 4 000 kronor. Jag tror emellertid, att man inte så länge till kan stå emot detta tryck. Jag tror att jag vågar sia om att det inte skall dröja så länge förrän man helt enkelt

Höjning av förvärvsavdragen och ordsavdragen vid beskattningen m. m.

får ge efter för det kravet. Jag vågar förutsätta att min spådom är riktig.

Herr talman! Jag ber till slut att få yrka bifall till reservationerna nr II, III och V.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Den omständigheten, att kammaren är relativt glest besatt, hoppas jag inte skall tolkas som ett bristande intresse för denna fråga. Många ledamöter av kammaren kan tycka, att argumentationen för och emot förvärvsavdragen, som vi hört år från år, gör att det väl nu inte kan finnas så många nya synpunkter att föra fram. Detta kan ju inte heller bestridas.

Men vi är envetna i denna fråga därför att vi betraktar en höjning av förvärvsavdraget för gift kvinna som en högst väsentlig fråga, lika väsentlig i dag som under alla de tidigare år vi fört fram kravet på en ändring av de nuvarande reglerna.

Jag skall citera en passus som fru Nettelbrandt tidigare berört. Utskottet säger: »De avdragsbelopp som erhålls enligt nuvarande regler torde emellertid kunna antas i övervägande antalet fall täcka den skattskyldiges av förvärvsarbete faktiskt föranledda merkostnader för barnen under hela deras minderårighetstid» — och avstyrker därför motionsyrkandena om en höjning.

Det är dock endast ett antagande utskottet gör. Det nuvarande förvärvsavdraget täcker kostnaderna för ett barn på daghem, där dagskostnaden är 5 kronor, därför att kostnaden är subventionerad. Skulle man betala de verkliga kostnaderna, skulle förvärvsavdraget absolut inte räcka till. Det täcker emellertid inte kostnaderna för flera barn och än mindre för anställande av kvalificerad hjälp i hemmet. Det nuvarande avdragets storlek innebär en högst

märklig undervärdering av barntillsyn i hemmet. Att kostnaderna för flerbarnsmodern blir väsentligt mycket större kan inte bestridas. Den omständigheten har bekräftats av en undersökning inom TCO, publicerad under 1963.

Som ännu ett skäl mot en höjning anför utskottet att »många skattskyldiga har inga eller obetydliga merkostnader vid förvärvsarbete». Det kan ju finnas fall, där kostnaderna är inga eller obetydliga, men det är lika ostridigt att många har större omkostnader, och för dessa är det nuvarande förvärvsavdraget otillräckligt. Med denna utgångspunkt tycker vi i högerpartiet att det riktiga borde vara att man fick göra avdrag för de verkliga, styrkta kostnaderna.

I den proposition som föregick 1960 års riksdagsbeslut betonades, att förvärvsavdraget är ett rent omkostnadsavdrag. Samma uppfattning hade kommit till synes i det betänkande som 1959 avgavs av 1957 års sambeskattningsrevision. Kostnaderna för barnens tillsyn är en omkostnad för intäkstens förvärvande och bör sålunda liksom andra avdrag av denna art vara avdragsgilla.

En generell regel om avdrag för de verkliga kostnaderna skulle dock innebära ett betydande besvär för taxeringsmyndigheter och skattskyldiga. Man kan därför av praktiska skäl inte komma ifrån att tillämpa en schablonregel. Men då får denna regel inte vara så generös att den gifta modern direkt påverkas att söka arbete utanför hemmet. Förvärvsavdraget bör vara »neutralt», inte för litet och inte heller för stort. Vi har under de många debatter vi haft i denna fråga hävdats, att man bör vara på det klara med att ett alltför högt schablonavdrag kan medföra orättvisor åt andra hållet, d. v. s. att man får högre avdrag än vad de verkliga omkostnaderna berättigar till. Med det hårda skattetryck vi har är förvisso varje lättnad i beskattningen i hög grad

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

angelägen, men man bör därför inte införa skatteregler, som strider mot beskattningens principer. Det måste finnas sammanhang och konsekvens i skattesystemet.

Förvärvsavdraget är nu knutet till den gifta kvinnans förvärvsarbete. Men man och hustru har gemensamt ansvaret för hemmet och barnen. Skulle man inte kunna överväga att även i denna del av beskattningen införa tudelningsprincipen, som man tillämpar i andra delar av skattesystemet? Ett system med begränsad schablon och därutöver avdrag för styrkta kostnader skulle ha den fördelen att man inte inför skatteavdrag som inte motsvaras av faktiska merkostnader. Det skulle öppna möjlighet att göra avdrag för de *verkliga* kostnaderna och därmed stimulera önskemålet att söka åstadkomma så god tillsyn som möjligt av barnen. Som det nu är kan man inte bjuda en lön som kan konkurrera med arbetsersättningen på daghemmen. Familjen skulle få större valfrihet och inte behöva trassla sig fram på alla möjliga sätt som man ofta gör för närvarande.

Som jag tidigare nämnt är förvärvsavdraget knutet till de kostnader man har för vården av barnen. Samma situation kan emellertid uppkomma vid vård av annan person — ålderstigna föräldrar, sjuk eller invaliderad make, kroniskt sjuka äldre barn o. s. v. Även i dessa fall kan kostnader uppkomma som är att jämföras med kostnader för inkomstens förvärvande.

Vi är, herr talman, inom högerpartiet vana vid att våra förslag vinner gehör först efter ihärdiga och upprepade framstötter. Jag förmodar att det även denna gång som alla tidigare år är herr Brandt som skall föra utskottets talan, och jag förutsätter att han, i likhet med vad herr Kärlander gjorde nyss — och som också apostroferades av fru Nettelbrandt — kommer att hänvisa till den sittande skatteberedningen. Den har kommit att bli en så effektiv

barriär mot varje ändring av skattereglerna, *när förslagen kommer från vårt håll*. Är det däremot regeringen som vill åstadkomma en förändring i skattereglerna, går det utomordentligt bra att föregripa skatteberedningens resultat.

Jag vill emellertid glädja herr Brandt med att vi, till skillnad mot regeringen, verkligen har tagit hänsyn till skatteberedningen, därför att vi vet att den inom en icke alltför avlägsen framtid — för att uttrycka sig försiktigt — kommer att lägga fram förslag i fråga om skattereglerna och även i fråga om förvärvsavdragen. Av denna anledning har vi i år begränsat vårt yrkande till en riksdagsskrivelse om att beredningen bör beakta våra i motionerna framförda synpunkter. Det är litet sent att behandla dessa motioner nu i maj, när vi väntar skatteberedningens förslag om några veckor. Men vi får väl avvakta resultatet av skatteberedningens arbete och de förslag den lägger fram. Då får vi se om det är det socialdemokratiska motståndet i bevillningsutskottet eller våra förslag som har vunnit skatteberedningens gehör.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr VI, som avser punkt D i bevillningsutskottets betänkande nr 35.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Får jag börja med en liten replik. Jag tänkte spara den till slutet, men med anledning av fru Nettelbrandts yttrande, då hon talade så vackert om hemmafruarna, vill jag fråga henne om hon aldrig har tänkt på att det här förslaget kostar några hundra miljoner. Det blir då fråga om ett skattebortfall för stat och kommun. Jag föreställer mig att Ni anser att detta inte går, utan att det måste bli en omfördelning. Följaktligen skall hemmafruarna och de ensamstående utan barn vara med och betala vad Ni här vill ge de andra. Så enkelt var det, min käre Watson. Jag skall återkomma till detta.

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

Denna fråga är ju litet trasslig, och därför skall jag i mitt anförande gå efter reservationerna i betänkandet.

En ensamstående kvinna med hemmavarande barn under 16 år äger nu rätt till ett fast avdrag på 300 kronor plus kvotavdraget på 20 procent, sammanlagt högst 2 000 kronor. Även gift kvinnan med hemmavarande barn åtnjuter denna förmån. Om hon arbetar i annans rörelse eller egen rörelse har hon också rätt till avdrag på sammanlagt 2 000 kronor. Men varken ensamstående eller gift kvinna som arbetar i jordbruksfastighet har denna rätt. Inte heller hustru som arbetar i mannens jordbruk eller rörelse äger rätt till annat än det fasta avdraget på 300 kronor. Något kvotavdrag får hon inte göra. Det sistnämnda rör alltså den faktiska sambeskattningen.

I reservation 1 yrkas skattefrihet för inkomst av deltidarbete vid vård och tillsyn av äldre människor i deras hem. Men om man nu skulle genomföra detta, skulle det helt strida mot skatteförmågeprincipen, som vi annars tillämpar i vår skattelagstiftning. Jag vill gärna understryka vad jag yttrade förra året, nämligen att det utförs ett mycket förtjänstfullt arbete i form av vård och tillsyn av gamla i hemmen — och det gör man kanske mot ingen eller ringa ersättning. Detta tjänar ju samhället på. Det blir billigare än om man skulle ta in dessa gamla på våra sjukvårdsinrättningar. Därför ger också landstingen — skulle jag tänka mig — i regel bidrag till denna vård. Men att gynna denna speciella grupp, även om den utför ett aldrig så behjärtansvärt arbete — såsom i nämnda fall — vore inte riktigt. Det skulle innebära ett orättvist gynnande av en viss kategori skattskyldiga.

Jag är övertygad om att det finns många andra grupper av skattebetalare som med samma rätt och med samma motivering, nämligen att de utför ett lika behjärtansvärt arbete, skulle kunna kräva likadan skattefrihet. Med hän-

syn härtill har utskottet menat att vi inte kan gå den vägen utan att, om man skall uppmuntra denna hemvårdsverksamhet, så bör det ske i annan form. Jag vill erinra om att riksdagen nyligen beslutat en förstärkning av sådan vård i hemmen och skattefrihet för vårdtagaren, men det hjälper inte i detta fall, då man anser att vårdnadshavaren skall beviljas skattefrihet. Hur går det enligt reservanternas förslag om denne deltidsvårdare, om jag får uttrycka mig så, skulle sköta två gamla, och det blir heltidsarbete för vårdaren? Såvitt jag förstår skall han då inte åtnjuta någon skattefrihet alls.

Till detta kommer att det är uppenbart att detta skulle bli mycket svårt att kontrollera. Med hänsyn till dessa omständigheter avstyrker bevillningsutskottets majoritet ifrågakavande förslag.

För ensamstående barnförsörjare gäller att såväl man som kvinna med inkomst av rörelse skall ha det fasta avdraget på 300 kronor samt därjämte ett avdrag med 20 procent av inkomsten, dock högst 2 000 kronor. Nu yrkas i reservation II att även ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruksfastighet skall få samma rätt till även detta kvotavdrag på högst 1 700 kronor — det blir 2 000 kronor med de 300 kronorna. Det kan låta bestickande att detta kvotavdrag utgår till en ensamstående som arbetar i rörelse men inte till en ensamstående som arbetar i jordbruket, och man har gjort gällande att detta innebär en stor orättvisa. Jag skall inte säga mycket om detta, men jag skall förklara varför denna skillnad kommit till.

Ensamstående rörelseidkare har väl i allmänhet inte sin bostad i anslutning till rörelsen. På grund av att hon bor på annat håll, men även om hon skulle bo i anslutning till rörelsen är hon upptagen av arbete och måste lämna barnen i någons vård. Därför har man ansett det rimligt att hon får kvotav-

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

drag. Däremot har man menat att det är skillnad på en jordbrukarhustru som dels bor där arbetsplatsen är, dels har möjlighet att öva tillsyn över barnen, varför det blir mindre merkostnader. Det är alltså förklaringen till att man gjort denna skillnad mellan rörelseidkare och jordbrukare. För de senare anser man att merkostnaderna blir så pass begränsade att detta kvotavdrag inte kan vara nödvändigt.

För övrigt har ju riksdagen aldrig velat acceptera ett exempelvis en hustru till en jordbrukare och inte heller till en rörelseidkare skall få schablonavdrag. I dessa fall anser man att vederbörande inte deltar i förvärvsarbetet på ett sådant sätt att merkostnader för barnens vård generellt uppkommer, varför schablonavdrag, d. v. s. också kvotavdrag, inte ansetts motiverat. Vi har ju nämligen det fasta avdraget på 300 kronor även för dessa. Man bör i detta sammanhang beakta vad majoriteten säger om att socialpolitiska kommittén skall beakta de ensamstående barnförsörjarnas problem och att allmänna skatteberedningen, som har att pröva frågan om skattebördans avvägning mellan gifta och ensamstående skattskyldiga, vid denna prövning också torde få ta ställning till frågan om förvärvsavdragets storlek och konstruktion.

Jag övergår till reservation III. Där yrkas höjning av förvärvsavdraget från 20 till 25 procent av inkomsten, sammanlagt dock högst 4 000 kronor mot nu högst 2 000 kronor, för gifta och ensamstående med barn. Beträffande gift kvinna, som verksamt tagit del i familjens jordbruk eller rörelse och har barn under 16 år, yrkas i den reservationen, att mannen förutom det första avdraget, 300 kronor, också skall få avdrag med 25 procent av det belopp som motsvarar femtedelen av hans inkomst av jordbruk eller rörelse, dock så att det fasta avdraget och kvotavdraget sammanlagt uppgår till högst

1 000 kronor. Det är alltså i detta fall fråga om en faktisk sambeskattnings.

Högerns ledamöter har inte velat biträda detta yrkande av folkpartiet och centern. Högern yrkar i stället att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att allmänna skattberedningen bör framlägga sådant förslag till förvärvsavdrag för gift kvinna liksom för ensam barnförsörjare, varigenom avdrag kan erhållas för styrkta verkliga kostnader. Nog måste man medge att detta yrkande kommer väl sent, eftersom skatteberedningen nu lär vara färdig med sitt betänkande i denna del.

Men tillåt mig först rent allmänt framhålla att förvärvsavdraget är utformat som ett schablonavdrag, som skall täcka merkostnaden för barnens vård och skötsel, medan fader och moder arbetar. Det är alltså ett kostnadsavdrag för inkomsternas förvärvande enligt vanliga principer i vår skattelagstiftning.

Kostnaderna i dessa avseenden kan vanligtvis inte preciseras. De kan, som utskottet skriver, av naturliga skäl variera från inga eller ringa kostnader upp till några tusenlappar. För att få ett förenklat system har man därför stannat för detta schablonavdrag, som utgår oavsett vederbörandes omkostnader för barnen och oavsett hur gamla barnen är.

Jag vill alltså understryka — vilket jag är säker på att 90 procent av alla som diskuterar förvärvsavdragen inte tänker på — att det är fråga om ersättning för merkostnader för barnens vård. Det är inte fråga om att ersätta några barnkostnader i hemmet. De är ju vanliga levnadskostnader och till dem ger vi bl. a. barnbidrag. Frågan gäller huruvida det blir några merkostnader för en kvinna som har förvärvsarbete. Jag kan försäkra fru Nettelbrandt att det i vissa fall kan bli lägre kostnader för barnen borta än hemma. Det kostar nämligen ingenting att ha barn i lekskolor och endast ett ringa belopp på daghem. Om inte fru

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

Nettelbrandt tror mig kan jag namnge familjer där både mor och far arbetar och där man kan bevisa detta för fru Nettelbrandt. De tillhör inte kverulantenarnas grupp utan redovisar efter gjorda beräkningar att de inte har några som helst merutgifter för sina barn när de har förvärvsarbete.

Skulle man höja schablonavdraget borde man rimligen sänka åldern för barnen. Kostnaderna för barnen minskar nämligen med åldern. Egentligen är det väl när barnen är i förskoleåldern som man har de största kostnaderna för dem. Tar man hänsyn till vad förvärvsavdraget verkligen avser att ersätta, nämligen merkostnaderna, får man en helt annan bild av detsamma. Så länge vi har denna form av schablonavdrag måste vi vara försiktiga med att höja avdraget. Ju högre det sättes desto fler blir det som får »överskott» med hänsyn till kostnaderna. Därför vill utskottet inte tillstyrka motionerna om höjning — allra helst som allmänna skatteberedningen snart kommer att framlägga förslag.

Jag har redan sagt, och jag vill gärna understryka det, att om vi skall ha förvärvsavdrag vore det bästa att man införde ett förvärvsavdrag enligt högerns förslag — alltså rent principiellt, om jag så får uttrycka mig. Det innebär avdrag med hänsyn till styrkta kostnader. Men om det skulle kunna genomföras måste man naturligtvis bestämma ett högsta »tak» som inte fick överskridas. Kunde vi finna en enkel men ändå säker metod vore en sådan lösning enligt min mening den bästa. Högerns förslag torde inte behöva bli dyrare än det nuvarande förvärvsavdraget är — i varje fall skulle det inte bli dyrare än de förslag skulle bli som har framlagts av folkpartiet och centern. Jag tror emellertid att högerns förslag är praktiskt ogenomförbart. Det måste ju bli synnerligen svårt att praktisera ett sådant system utan att det blir krångel och besvär för taxerings-

myndigheterna. Det rationellaste kanske vore att helt enkelt införa ett vårdnadsbidrag.

Herr Eriksson i Bäckmora talade i detta sammanhang om sköterskebristen. Jag känner mycket väl till förhållandena i det landstingsområde jag tillhör. Där har jag inte hört att förvärvsavdraget skulle spela någon roll vid anställningen av sköterskor. Vi har heller ingen brist på sköterskor annat än då det är fråga om nattarbete och annan obekväm arbetstid, men då hjälper det inte vad man betalar, de vill ändå inte ha sådant arbete. Där ligger problemet. För övrigt är sköterskebristen en så komplicerad fråga att skattefrågan inte på något sätt löser den.

Även om vi skulle genomföra högerns förslag beträffande styrkta kostnader skulle vi säkerligen snart hamna i samma situation som vi gjorde beträffande det Westbergska förslaget om underhållsbidrag till icke vårdnadshavare. Det blev helt enkelt inte något annat än ett schablonavdrag det också till slut.

Vidare skall jag ta upp frågan om ortsavdrag. I reservation VI återkommer högern med yrkande om införande av barnavdrag med 1 000 kronor för ettvar av de två första barnen och 1 500 kronor för varje följande barn för såväl gifta som ensamstående. I reservation IX yrkar högern att »för ålders- eller invalidpensionär skall utgå förhöjda ortsavdrag, nämligen med 3 600 kronor för ensam pensionär, med 6 000 kronor för makar av vilka en är pensionär och med 7 200 kronor för makar som båda är pensionärer».

Låt mig börja med det sistnämnda yrkandet. Nog vore det önskvärt att kunna höja dessa ortsavdrag. Men, som utskottet understryker, de stats- och kommunfinansiella förhållandena medger det inte. Riksdagen har också i år beslutat höja maximibeloppet för extra avdrag vid nedsatt skatteförmåga fr. o. m. årets taxering från 3 000 till 4 500 kronor. Därmed har riksdagen be-

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

aktat folkpensionärernas förhållande i skattehänseende. Med hänsyn härtill och till skatteberedningens utredningsuppdrag avstyrker utskottet yrkandet.

Jag återkommer så till högerns yrkande om barnavdrag.

Detta är ett yrkande som riksdagen har avslagit flera gånger. Nu kommer högern med en nyhet. För att möta kritiken mot att barnavdrag inte kan utnyttjas av dem som inga inkomster har eller som har små inkomster, föreslår man nämligen något, som man kallar för »negativ skatt». Det skall tekniskt tillgå så, att den skattskyldige skall anses ha erlagt preliminärskatt med så stort belopp som kommunal- och statlig skatt tillsammans skulle uppgå till för en inkomst motsvarande de inte utnyttjade ortsavdragshöjningarna.

Låt mig ta ett exempel på hur detta skulle verka. Vi antar att en ensamstående kvinna med två barn har 5 000 kronors inkomst eller lägre. Hon skulle då utöver ortsavdraget erhålla ett förhöjt avdrag för sina två barn på 2 000 kronor, alltså sammanlagt 7 000 kronor. Detta avdrag kan nu inte utnyttjas. Man skall då räkna ut vad skatten i detta fall skulle ha blivit på dessa 2 000 kronor, och det kan vem som helst göra. Vid 5 000 kronor blir det omkring 500 kronor. Dessa pengar skall hon aldrig betala i skatt, eftersom hon aldrig haft inkomster som medfört denna skatt, men hon skulle av stat och kommun få 500 kronor, som om hon hade betalat denna skatt. Det skulle alltså betalas i negativ skatt till vederbörande. Men inte ens med detta blir det full rättvisa, därför att progressionen fortfarande skulle gynna de stora inkomsttagarna. Det är lätt att räkna ut, att, om kommunalskatten är 16 kronor i genomsnitt och man multiplicerar detta med 2 000 kronor, man får 320 kronor i kommunalskatt. Följer man sedan skalan för statlig inkomstskatt upp till 65 procent på dessa 2 000 kronor, blir det rätt väsentligt högre. Tre gånger så

mycket kan den med den största inkomsten på det sättet få i hjälp jämfört med den som har den lägsta inkomsten.

På detta sätt förhåller det sig alltså med det här systemet, som för övrigt är så krångligt, att det måste betraktas som fullständigt opraktiskt och ogenomförbart, men högern har ju ändå räddat något av sitt ansikte, när den försöker att gardera sig genom att låta även personer med små inkomster få något med av smulorna.

Om nu riksdagen skulle bifalla dessa yrkanden om höjning av barnbidrag, ortsavdrag och förvärvsavdrag, skulle det naturligtvis resultera i ett väsentligt skattebortfall för stat och kommun. Annars måste det bli en omfördelning mellan en viss grupp av skattebetalare och andra, d. v. s. barnfamiljer skulle få pengarna och de ensamstående och familjer utan barn måste betala. Detta innebär väl ändå konsekvenser som riksdagen inte nu kan bedöma, och den kan därför inte heller ge sitt bifall. Jag tror att högern förra året beräknade, att enbart kostnaden för barnavdragen skulle uppgå till mellan 300 å 400 miljoner kronor, och vad herr Eriksson i Bäckmora yrkar på skulle säkerligen kosta 100 miljoner kronor.

Lägger man till det ena till det andra kan man konstatera, att det är åtskilliga hundra miljoner kronor som de partier yrkar på, vilka mest talar om skatternas höjd. Det av partierna som yrkar på de största utgifterna, nämligen högern, vill ju ha skattesänkning i år. Jag tycker att detta är ett rent mirakel.

Herr talman! Nu kan vi emellertid vänta förslag från den allmänna skatteberedningen, och därför kan fru Nettelbrandt vara så tvärsäker, att vi kommer att besluta det vi inte var med på tidigare. Hon vet nämligen att den allmänna skatteberedningen skall komma med ett förslag. Vi har ju läst om detta i tidningarna, och troligen kommer den med förslag som både högern, centern och folkpartiet tidigare lämnat. Dessa

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

partier är ju alltid i den situationen, att de kan ligga en bit före, ty de kan både höja utgifterna och samtidigt begära skattelättnader. Detta kan emellertid inte socialdemokratien, som sitter i regeringsställning. Man måste alltid ha täckning för sina förslag. Nu kommer emellertid den allmänna skatteberedningen med sitt betänkande, som berör just de frågor som behandlas i dag, och då kan det väl ändå inte vara rimligt, att man skall fatta beslut om skrivelser till Kungl. Maj:t om att överlämna delar av detta till skatteberedningen, som redan avslutat sitt arbete i denna punkt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande. Det som jag inte nu berört kommer fru Holmqvist att ta upp och i övrigt komplettera vad jag nu anfört.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är tydligt att vi kan få litet variation på denna konfekt från år till år. Det beror väl på att vi nu närmar oss skatteberedningens förslag. Detta, herr Brandt, gör att ni inte kan vara lika tvärsäkra som ni varit de tidigare åren. Jag hoppas att herr Brandt inte menade, att det var ett argument mot mig att säga, att vi är väl sent ute eftersom skatteberedningens betänkande snart kommer, ty det var ungefär detsamma som jag sade. Men herr Brandt, dessa motioner behandlades i bevillningsutskottet för ungefär två månader sedan. Sedan lades de av någon för mig förborgad orsak på is. Ett riksdagsbeslut för två månader sedan hade möjligen kunnat påverka skatteberedningens slutliga ställningstagande genom en riksdagsskrivelse. Som herr Brandt vet har vi emellertid också andra möjligheter att i skatteberedningen framlägga våra synpunkter.

Det är bäst att jag passar på att inkassera det erkännande jag fick av herr Brandt. Det glädde mig verkligen. Han

sade, att det bästa vore att genomföra högerns förslag. Därefter gjorde herr Brandt en andhämtningspaus. Jag fick intrycket att herr Brandt själv blev förskräckt av att han eventuellt sagt för mycket och sedan måste ta tillbaka och tillägga »rent principiellt». Men det var ändå ett litet medgivande.

Men säg mig den glädje som varar beständigt. Sedan gick nämligen herr Brandts hela argumentation ut på att smula sönder högerns argumentering för att få avdrag för de verkliga, styrkta kostnaderna.

Jag kan instämma när herr Brandt säger: Låt oss vänta tills skatteberedningens förslag kommer. Men då får vi också se vem som får rätt! Jag medger, herr Brandt, att ett beslut därmed inte är fattat i riksdagen, men om skatteberedningen kommer till ett visst resultat får man ändå förmoda att detta kommer att föras vidare i någon form. Vad visste vi då vi väckte motionen i januari om när skatteberedningen skulle lägga fram sitt förslag? Det kan inträffa händelser som spräcker tidtabellerna! Det har vi upplevt många gånger. Vi kunde inte vid denna tidpunkt veta när skatteberedningens förslag skulle komma eller vad det skulle innehålla. En punkt i herr Brandts resonemang måste jag vända mig mot.

Herr Brandts argumentering tyder på att ni är fixerade vid uppfattningen att statsinkomsterna är något statiskt och oföränderligt och att ni är så låsta i åsikten att varje skattesänkning eller ändring till en rättvisare beskattning för t. ex. barnfamiljerna genom förvärvsavdrag eller ortsavdrag måste betalas av andra, av barnlösa familjer och ensamstående. Är ni alltså på socialdemokratiskt håll fullständigt främmande för tanken att använda statens ständigt stigande skatteinkomster till en rättvisare beskattning av barnfamiljerna utan att flytta över belastningen på andra? Vi kan i varje fall tänka oss att gå den vägen.

Höjning av förvärvsavgdragen och ortsavgdragen vid beskattningen m. m.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte utan att jag fick det intrycket av herr Brandts anförande att vi skulle kunna känna oss relativt lugna inom oppositionen bara detta förslag från skatteberedningen blir framlagt, alldenstund detta, efter vad man kunde förstå, skulle komma att i mycket stor utsträckning tillfredsställa en hel del av våra önskemål.

Ingen skulle vara gladare än vi, herr Brandt, om vi efter alla dessa års tjat om de höga skatterna och den orättvisa fördelningen på många områden skulle få se ett förslag på riksdagens bord som innebar att vi åtminstone på väsentliga punkter skulle kunna få någon rätsida på problemen.

Herr Brandt tillbakavisade kravet på förvärvsavgdrag för jordbrukarhustrurna och menade att det rädde speciella förhållanden för dem. Hur förhåller det sig egentligen? Faktum är att jordbrukarhustrurnas situation, även om de samtidigt som de utför arbete får ha hand om sina egna barn, ingalunda är tillfredsställande. Därför borde även de vara berättigade till förvärvsavgdrag. Man kan se unga energiska jordbrukarmakar med kanske ett barn med sig på var sin traktor ute i markerna. Det är naturligtvis inte tillfredsställande, utan de borde också ha möjlighet att få någon som vårdar barnen, och då skulle de givetvis ha rätt att göra avgdrag för de kostnader som är förenade med detta. Kostnaden är ju nödvändig för att de skall kunna förvärva sin inkomst. Detta gäller inte bara jordbrukarhustrurna utan även hustrur till andra mindre företagare, handlande och liknande. De har precis samma problem.

Herr Brandt försökte vidare göra gällande att högerpartiets förslag beträffande barnavgdragen skulle gynna de stora inkomsttagarna men vara till nackdel för de små. Jag tror att vi så småningom skall få fram uppgifter som gör slut på denna debatt. Faktum är att

det förhåller sig precis tvärtom. Jag skall bara ge ett enda exempel, om tiden medger det.

Det är lättast att exemplifiera vårt förslags verkningar inom kommunalbeskattningen, som inte är progressiv. Om t. ex. en person har 10 000 kronor i beskattningsbar inkomst och utdebiteringen är 15 kronor per skattekrona, blir kommunalskatten 1 500 kronor. Om vi inför barnavgdrag och vederbörande har ett barn, blir den beskattningsbara inkomsten bara 9 000 kronor, och därmed får han en kommunalskatt på 1 395 kronor om hänsyn tages till en till 15,50 höjd utdebitering. I fråga om större inkomsttagare med exempelvis 30 000 kronors inkomst kommer skattebortfallet inte att bli mer än 5 kronor med samma utdebiteringsprocent. Det är tydligt och klart att vårt förslag gynnar de små inkomsttagarna och inte de stora.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt ansåg att jag talade med sådan värme om hemmafruarna. Jag beklagar att jag inte kan säga detsamma om honom. Herr Brandt avfärdade hela frågan om deras situation med att det kostar så mycket att genomföra denna ökning av förvärvsavgdraget. Så lätt kan man dock enligt min mening inte göra sig kvitt vare sig frågan om lösning av förvärvsavgdragsproblemet eller frågan om hemmafruarnas situation. Så lätt kan man inte kringgå ett erkännande av det produktiva och betydelsefulla arbete de gör i hemmet. Ett sådant erkännande, herr Brandt, bör inte bara ge utslag i exempelvis skattesammanhang utan även i direkt positiva sammanhang när det gäller andra frågor, men den saken skall jag inte ta upp nu.

Herr Brandt yttrade något verkligt intressant om skillnaden mellan jordbrukare och andra företagare såvitt det gäller kostnaden för barnens vård. Han ville markera att skillnaden var bety-

Höjning av förvärvsavgiften och ortsavgiften vid beskattningen m. m.

dande därför att en jordbrukare har sin arbetsplats och barnen på samma ställe, medan detta icke är fallet för andra företagare. Jag kan medge att en viss mindre skillnad finns därvidlag, men den är mycket obetydlig. Om den skulle vara av sådan betydelse att den borde medföra en olikhet sådan som den som gett utslag i vår nuvarande skattelagstiftning, förutsätter det att herr Brandt menar att barnens vård är lika med ett tittande på barnen.

Jag håller med herr Brandt om att en jordbrukare självfallet har lättare att se till barnen än vad en företagare har, som befinner sig långt ifrån hemmet. Men barnets vård är en mycket stor arbetsuppgift, och den kan inte lättare kombineras med en jordbrukares än en företagares arbetsuppgifter.

Om herr Brandt diskuterar den saken med någon som haft med barnavård att göra, skall han säkert bli övertygad om att vården av ett barn är något annat och mera än bara tillsyn. Dessvärre är det många som har den synen på frågan, och då är den inställning man tidigare haft till förvärvsavgiften helt naturlig.

Sedan är jag mycket glad för att herr Brandt konstaterade att principen om skatteförmåga är en princip som vi annars alltid tillämpar, och då förutsätter jag den skall tillämpas även i detta fall. Därför vill jag fråga herr Brandt — jag bortser då från sådana personer som har dubbelarbete och finner sig i det som någonting naturligt — om han menar att den familj, som har 20 000 kronor i inkomst av ena makens arbete, har samma skatteförmåga eller i det närmaste samma skatteförmåga som den familj med lika stora inkomster, där båda två har varit med om att släpa ihop inkomsterna?

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt gjorde en verklig kraftanstängning för att kom-

ma med en förklaring till min fråga angående olikbehandlingen av den ensamstående barnförsörjande såsom jordbrukare eller såsom annan rörelseidkare, och jag måste säga att svaret var både krystat och oriktigt. Enligt herr Brandt skulle skillnaden där vara att jordbrukaren har sin arbetsplats hemma i bostaden men det förhåller sig inte riktigt så, herr Brandt, utan jordbrukaren har sin arbetsplats ute på åker och äng, kilometer borta ifrån hemmet. Han har dessutom sitt arbete i skogen där han kanske är mitlids borta på skogsarbete. Menar herr Brandt verkligen att denne skall föra med sig de små barnen ut i skogen och på åker och äng? Är det den typen av barnavård som herr Brandt vill skapa?

I andra fall är det så att en handlande och en hantverkare kan ha sin arbetsplats i anslutning till bostaden eller i dess omedelbara närhet, men så är inte fallet med jordbrukaren. Därför kan jag inte godta den förklaring som herr Brandt sökte lämna.

Sedan vill jag fråga herr Brandt: Var går principen i resonemanget när det gäller förvärvsavgiften för förvärvsarbetande kvinnor och företagaruksruerna och i jordbruk och handel? Utskottet har skrivit, och det har också herr Brandt som stöd citerat, att när det gäller förvärvsarbetande kvinnor har många skattskyldiga inga eller obetydliga medkostnader vid förvärvsarbetet, och därför måste man bibehålla ett schablonavgift utan undantag.

När det gäller jordbrukare och rörelseidkare uppkommer inte merkostnaderna så generellt, säger han, så av det skälet kan man inte ha ett schablonavgift. Detta svär ju precis emot vartannat, det måste herr Brandt inse, och nu måste herr Brandt bestämma sig. Vad är riktigt och vad är fel i dessa olika sätt att motivera i det ena eller andra fallet? Vad är konsekvensen och vad är principen? När det gäller förvärvsarbetande kvinnor i hemmen finns

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

det sådana som har sitt arbete i hemmen och som också får tillgodoräkna sig detta avdrag, exempelvis skinnsömmerskorna på vissa håll i Dalarna och på andra platser. Vad är då skillnaden mellan dessa som utför detta arbete i hemmen och en jordbrukarhustru som utför arbetet i hemmet och i mannens rörelse?

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björkman sade att bevillningsutskottet hade lagt motionen på is därför att allmänna skatteberedningen arbetar med dessa frågor, men nu är det så, herr Björkman, att jag har inte kunnat märka att något utskott, inte ens de borgerliga representanterna i utskotten, har varit med om att tillstyrka motioner som gäller en fråga som är föremål för utredning, och därför är det inte så konstigt att man avfärdat frågor som handlägges av allmänna skatteberedningen. Jag vill naturligtvis inte förneka oppositionens rätt att motionera. Det är självklart, och det förstår jag — jag säger inte detta i någon ond avsikt — och under valår är det uppenbart att partierna vill redovisa sina ståndpunkter i olika frågor. Jag vill inte diskutera detta i onödan men det kunde man väl ha redovisat utan att i dag yrka på en skrivelse till allmänna skatteberedningen.

Sedan säger herr Magnusson i Borås att jag skulle ha sagt att oppositionen kan vara lugn för nu kommer skatteberedningen med sitt förslag, underförstått att det kommer att innebära det och det. Jag vet inte mer än de flesta andra vad skatteberedningen kan komma med för förslag. Jag har bara läst i tidningarna, men jag vet i alla fall att skatteberedningen inte nöjer sig med förslag i delfrågorna utan samtidigt kommer med förslag om hur vi skall finansiera dessa utgifter, och det blir kanske något beskare att bita i samtidigt, men det bör man göra när

man ställer ut växlar. Man skall kunna inlösa dem också.

Beträffande jordbrukarna vill jag säga att ju högre schablonavdrag man har desto försiktigare måste man vara med att utvidga den krets som skall ha det, eftersom bevisligen detta schablonavdrag utgår även till den som inte har några som helst merkostnader för sitt förvärvsarbete på grund av barnet.

Fru Nettelbrandt säger att det verkar som om man inte skulle förstå att det fordras mer än tillsyn av barnet. Visst gör det det, men man får inte glömma att detta bygger helt och hållet på ett schablonavdrag, och då måste man vara försiktig med att sätta det över en viss höjd.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Eftersom skatteberedningen i början av juni månad kommer att lägga fram ett samlat förslag rörande beskattningen av fysiska personer, är dagens debatt om avdragsfrågorna vid beskattningen egentligen ganska onödig. Det har emellertid avgivits en rad reservationer till bevillningsutskottets betänkande nr 35, och jag vill i all korthet säga några ord om ett par av dem.

I år har det blivit samling i mitten i fråga om det årliga folkpartiförslaget om höjt förvärvsavdrag till maximalt 4 000 kronor för förvärvsarbeteande gift kvinna och ensamstående föräldrar med hemmavarande barn under 16 år. Detta förslag bör anstå till dess skatteberedningens bebådade förslag har lagts fram, så att det blir möjligt att ta del av det materialet vid bedömningen av förvärvsavdragets storlek och vad som skapar det ekonomiska underlaget för en sådan skattereform. Vi hoppas att detta skatteberedningens förslag skall skapa möjligheter att genomföra andra reformer både på skatteområdet och på det sociala området.

Enligt officiella uppgifter har de för-

Höjning av förvärvsavrdragen och ortsavrdragen vid beskattningen m. m.

värvsarbetande gifta kvinnornas antal ökat med omkring 30 000 årligen under en följd av år. I en bestämd vecka i februari månad i år utgjorde de gifta kvinnorna på arbetsmarknaden 770 000, av vilka 372 000 hade deltidsarbete. Enligt 1960 års folkräkning hade antalet gifta kvinnor, verksamma inom undervisningen, mellan 1950 och 1960 ökat med 117,8 procent till 41 162. Inom sjukvården hade antalet gifta kvinnor ökat med 78 procent till 36 413.

Dessa siffror visar tydligt att gifta kvinnor önskar förvärvsarbete, om arbetstillfällen erbjudes, men det är just det som är den springande punkten för många. Alltför många har inte tillfälle att förvärvsarbete, även om maken har så små inkomster att stor anledning föreligger för kvinnorna att förvärvsarbete av rent ekonomiska skäl och där inte något skattetänkande ligger bakom.

Herr Eriksson i Bäckmora sade att det är en gammal skiva man här spelar. Ja, det är det. Rösten är herr Erikssons i Bäckmora, men argumenten i skivan är folkpartiets. Herr Eriksson anlade precis samma synpunkter som folkpartiet har gjort under en rad av år och sade att man främst skall stimulera sjuksköterskorna att gå ut på arbetsmarknaden.

Till fru Nettelbrandt vill jag säga att hon väl inte kan bortse från, att om det nya förvärvsavrdraget skulle värdera hemarbetet, så blir konsekvensen den att de familjer där hustrun arbetar i hemmet samt de ensamstående skulle få bära en större andel vid den nya fördelningen av beskattningen. Trots allt är det ju en del mödrar som vill stanna i hemmet och vårda sina barn. Det vore inte riktigt att försöka dirigera dem ut på arbetsmarknaden. Fru Nettelbrandt sade också att dubbelarbete förekommer även i de fall, där makarna inte har hemmavarande barn, men vad är det då för skillnad mellan två makar utan barn och ensamstående utan barn?

Sedan tog fru Nettelbrandt också upp det kvinnoprogram som lagts fram inom

det socialdemokratiska arbetarpartiet, det kommer att tas upp till debatt på partikongressen, där man också kommer att besluta om det.

Man har här vänt sig mot utskottets skrivning, men i reservation III har centerpartiets och folkpartiets reservanter själva anfört: »Genom förvärvsavrdraget avses kompensation skapas för de merkostnader som är förenade med hustrus förvärvsarbete. De undersökningar som gjorts har visat att ifrågasätta merkostnader i många fall vida överstiger det nuvarande förvärvsavrdragets maximum, som är 2 000 kronor.»

Detta visar ju att reservanterna inte är så säkra på hur många fallen är, och i vart fall påstår man inte att de rör sig om de flesta fallen. Jag menar sålunda att en höjning av förvärvsavrdraget kan anstå till dess skatteberedningens förslag prövats.

I samma reservation föreslås att gift rörelseidkare eller jordbrukare med hemmavarande barn under 16 år skall få göra avdrag för hustruns arbete i jordbruket respektive företaget med 25 procent av 20 procent av inkomsten, maximalt 1 000 kronor. Fru Nettelbrandt sade dock att vården om barnen tar hela tiden och att man alltså inte kan ha barnen med sig på arbetsplatsen. Om vården tar hela tiden, så kan ju hustrun inte delta i mannens rörelse.

Herr Eriksson i Bäckmora har tagit upp frågan, varför hustrun till en affärsman eller jordbrukare inte får göra det särskilda förvärvsavrdraget, det s. k. kvotavrdraget, inte ens med 1 000 kr. Orsaken är, som herr Brandt framhållit, att de har större möjligheter att ha tillsyn över barnen under den tid de deltar i arbetet.

Om pressuppgifterna är riktiga har denna fråga prövats av skatteberedningen, och det finns anledning hoppas att beredningen i så fall funnit en enklare form för avdrag, ifall sådant skall medges.

I de likalydande motionerna I: 80 och

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

II:101 finns en passus i motiveringen som jag tycker är tilltalande. Det heter — jag tror att herr Björkman läst upp avsnittet tidigare:

»Eftersom förvärvsavdraget är ett omkostnadsavdrag bör det i och för sig vara 'neutralt' vid den bedömning den förvärvsarbetande modern gör när hon tar ställning till frågan om att ev. skaffa sig arbete utom hemmet. Det får med andra ord varken vara för litet eller för stort. Är schablonavdraget för generöst tilltaget, får avdraget lätt den verkan att den gifta modern därav påverkas att söka arbete utom hemmet. Den extra favör hon erhåller genom det för höga avdraget är att jämställa med en premie. Detta kan även ha psykologiska verkningar, nämligen om allmänheten bibringas den uppfattningen att avdraget har sin grund i en statens önskan att få ut gifta mödrar på arbetsmarknaden.»

Av detta borde man kunna dra den slutsatsen, att det verkligt neutrala vore att ge ett låt oss kalla det vårdnadsbidrag, som var knutet till barnet och som inte bara blev neutralt till barnpassningskostnaden utan också gav lika mycket till varje familj oavsett inkomsten. Det är bara när det gäller förslaget till barnavdrag vid beskattningen som man känner igen den gamla högern. Förslaget minskar statens inkomster med 300 miljoner kronor och kommunernas inkomster med 350 miljoner kronor. Det skulle alltså göra den redan svaga budgeten ännu svagare. Härtill kommer kommunernas kostnader. Riksdagen har också fattat en rad beslut som är kostnadsökande i förhållande till regeringens förslag.

En ny giv för året är att de som har för låga inkomster för att tillgodogöra sig avdraget skall påföras återbäring som om preliminär skatt hade inbetalats. Detta blir en opåräknad kostnad för stat och kommun. Här ser vi än en gång hur det enklaste systemet är ett direkt bidrag.

Det blir alltså krångel enligt motio-

närernas förslag. Dessutom frågar man sig vilken av två förvärvsarbetande makar med barn som skall få tillgodogöra sig skatteavdraget respektive eventuell återbäring.

När förslaget om avdragsrätt för skattskyldig som underhåller icke hemmavarande barn lades fram avstyrktes det av flera myndigheter, bl. a. kammarrätten, riksskattenämnden, överståthållarämbetet och en rad länsstyrelser. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län befarade att skattelindring kunde ske där sådan inte var befogad. Departementschefen skrev i sin motivering att avdrag bör medges för vad som faktiskt utgivits, dock högst till ett belopp som förslagsvis kan bestämmas till 1 000 kronor eller samma belopp som vid ifrågavarande tillfälle kan erhållas i förhöjt ortsavdrag. En följd av detta blir att den underhållsskyldige får ta vara på och på begäran uppvisa kvitton på utgivet underhållsbidrag, skrev statsrådet vidare. Avdraget har i stor utsträckning utvecklats till ett schablonavdrag, enligt de uppgifter som kunnat inhämtas.

Utskottet ställer sig inte avvisande till en höjning av avdraget men vill invänta skatteberedningens förslag. Jag förmodar att skatteberedningen undersöker verkningarna av gällande avdrag.

I såväl motionen som reservationen erinras om relationen till ortsavdraget. Höjningen skulle genom detta samband vara 125 kronor, men man har förslaget 1 000 kronor ytterligare. Motiveringen är att barnavårdsmannen skulle ha lättare att få till stånd frivilliga avtal om underhåll till utomäktenskapliga barn genom att framhålla att rätt förelåg till skatteavdrag med 2 000 kronor. Men ett sådant argument kan bli tveeggat. Med precis samma rätt kan ju barnafadern göra gällande att de skattelättnader som ensamstående moder erhållit bör leda till att underhållsbidraget sänks i motsvarande mån. Jag är övertygad om att det är bäst för det

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

intresse — barnets — som barnavårdsmannen skall tillvarata att man håller sig till vad som står i 7 kap. 2 § föräldrabalken: »I kostnaden för barnets underhåll tage envar av föräldrarna del efter sin förmåga.»

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i samtliga delar.

I detta anförande instämde fru *Löfqvist* och fröken *Bergegren* (båda s).

Fru RYDING (k):

Herr talman! I fråga om förvärvsavdragets och kvotavdragets storlek har vår grupp i motion II: 462 i år liksom föregående år starkt framhållit nödvändigheten av en höjning av förvärvsavdraget till minst 4 000 kronor i enlighet med reservation III beträffande punkt C. Vi vill också, att kvotavdragets höjning inte skall stanna vid 25 procent utan skall uppgå till minst 30 procent, eftersom detta är av stor betydelse för de lägre inkomsttagarna och för deltidssarbetande gifta kvinnor.

Jag anser för min del att utskottets argumentering för ett bibehållande av nuvarande belopp är ohållbar. Dessutom förvånar mig utskottsmajoritetens inställning till en hel del av frågorna, bl. a. vad som innefattas under beteckningen vård av barn.

En i TCO:s regi nyligen genomförd undersökning visar, att cirka 60 procent av bruttoinkomsten för förvärvsarbetande mödrar med barn under 11 år går åt för att täcka utgifterna i samband med förvärvsarbetet. I detta procenttal är ändå inte inräknat merutgifter för dyrare mat, kläder, tvätt o. s. v. Mot denna bakgrund finner jag att utskottets skrivning inte är särskilt övertygande i det avsnitt där det står, att många skattskyldiga av den kategori det här är fråga om har ringa eller mycket obetydliga merkostnader för förvärvsarbetet.

Jag kan inte heller komma bort från den tanke, som fru Nettelbrandt tog

upp tidigare i diskussionen, om vad som kan ligga bakom utskottets skrivning i detta avseende. Menar man att en del medborgare i vårt land skall ha dubbelarbete och mindre fritid än alla andra? Eller menar man kanske inom utskottet att arbetet i ett hem med barn inte är något arbete annat än för dem som inte har förvärvsarbete? Jag vill inte gå så långt som fru Nettelbrandt, att jag skulle vilja hävda att utskottet underskattar hemmakvinnans arbete, men varför underskattas den förvärvsarbetande kvinnans arbete i hemmet?

I likhet med reservanterna under punkt C anser vi, att starka skäl föreligger för att genomföra en höjning av förvärvsavdraget nu. Jag hade också önskat att kvotavdraget höjs till 30 procent, såsom jag tidigare framhållit. Alla mödrars förvärvsarbete måste nämligen enligt min uppfattning bli mera ekonomiskt lönande i dagens samhälle. Detta är också viktigt ur samhällsekonomisk synpunkt. Innan skatteberedningens förslag kommer att bli verklighet och omsatt i praktisk handling, kommer det att dröja en avsevärd tid, hur bra förslaget än är.

Herr talman! Med detta har jag i korthet velat motivera varför vår grupp vid voteringen kommer att stödja reservation III beträffande punkten C.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag vill säga några få ord på denna punkt i anslutning till min motion nr II: 516, i vilken jag har tagit upp frågan om avdrag vid beskattningen för underhåll åt eget barn för vilket vederbörande icke är vårdnadshavare. När jag första gången år 1962 framförde detta motionsyrkande, trodde jag att det skulle bli mycket lätt att få igenom denna sak.

Detta avdrag hade, som det framhållits flera gånger, tidigare varit knutet till ortsavdraget. Men vid en höjning av ortsavdraget i samband med det s. k. skattepaketet, som riksdagen fick ta

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

ställning till under hösten 1961, glömde man helt enkelt bort denna detalj.

Det inträffade alltså ett olycksfall i arbetet. Jag tänkte för min del att det bara skulle behövas ett påpekande om detta förhållande för att riksdagen utan vidare skulle gå med på en rättelse. Tyvärr blev det inte så, utan utskottsmajoriteten avstyrkte motionen och riksdagen följde utskottet.

Utskottet skrev visserligen — och det tycker jag visar att utskottet ändå var i viss utsträckning positivt inställt till motionsyrkandet: »Vissa skäl talar för en uppräknings av maximibeloppet å 1 000 kronor. För här avsedda skattskyldiga framstår deras avdragsrätt i många fall som mycket begränsad jämfört med de skatterättsliga förmåner som numera tillkommer ensamstående skattskyldiga med hemmavarande barn.»

Det fanns alltså klara skäl för att gå detta förslag till mötes, men utskottsmajoriteten uttalade till sist att den inte var beredd att tillstyrka omedelbar lagstiftning. Man var alltså beredd att så småningom genomföra den ändring som jag föreslog, men man var inte redo att omedelbart göra detta. Nu undrar jag vad man menar med »omedelbart» — det har gått två år sedan dess och det torde nu enligt vad jag tycker vara dags att vidtaga den begärda ändringen.

Utskottsmajoriteten skrev också följande: »Ändring kan nämligen bli aktuell såsom ett resultat av överväganden inom socialpolitiska kommittén, som har att pröva frågan om översyn och samordning av reglerna om underhållsbidrag och bidragsförskott samt av allmänna skatteberedningens.»

I år avför man talet om socialpolitiska kommittén. Det skälet till uppskov har inte någon aktualitet och kan inte anföras som skäl för dröjsmål. Angående skatteberedningen uttrycker man sig vidare utomordentligt försiktigt. Utskottet skriver: »Ändring av bestämmelserna angående underhållsavdraget kan dock bli aktuell som ett resultat av

allmänna skatteberedningens arbete.» Man förstår, att skatteberedningen knappast kommer att syssla med detaljer av denna typ och vågar alltså inte påstå att denna fråga kommer att behandlas i allmänna skatteberedningens betänkande. I detta läge har man varit tvungen att försöka finna en annan utväg, och man har då tillgripit förevändningen, att »avdraget torde emellertid i praktiken ha i icke ringa omfattning utvecklats till ett schablonavdrag.» »Torde emellertid i praktiken» — man uttrycker sig väldigt försiktigt. Detta skäl för avslag är utomordentligt långsökt som fru Nettelbrandt redan påtalat.

Kunde vi inte vara överens om att här har skett ett missöde. Verkningarna därav drabbar en grupp människor som redan av andra skäl har utomordentligt stora svårigheter att kämpa med. Det borde vara en enkel gärd av rättvisa att nu rätta till detta misstag. Vi behöver inte vänta länge.

Jag vill yrka bifall till reservation nr V.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Folkpartiskrytet av fru Nettelbrandt i dag var ju nästan litet väl starkt, till och med för att komma från det partiet. Annars är man ju van vid litet av varje därifrån. Fru Nettelbrandt talar om folkpartiets »kamp», om att partiet kämpat och ställt krav för de förvärvsarbetande kvinnornas räkning. Såvitt jag vet har folkpartiet ännu aldrig lyckats få ens borgerlig samling om sina krav, och de förbättringar som skett hittills har tillkommit genom beslut av socialdemokratiska partiet och socialdemokratiska gruppen här i riksdagen. Jag vet aldrig att vi har kommit i sådan svårighet att vi behövt folkpartiets hjälp för att höja förvärvsavdragen.

När fru Nettelbrandt enfatiskt talar om att hon spår att det måste gå så och så, verkar hennes spådomar ju inte alltför märkliga eftersom vi har fått rätt klara besked om vad skatteberedningen

Höjning av förvärvsavgiften och familjebeskattningen m. m.

kommer att föreslå. Att de kommer att föreslå en höjning av förvärvsavgiften har väl inte framställts som något så mystiskt och okänt i tidningarna att man behöver kalla det för spådom om man tror att riksdagen kommer att acceptera förslaget. När fru Nettelbrandt förutsäger en höjning skall hon ha väldigt klart för sig att denna inte kommer på grund av någon kamp speciellt från folkpartiet. Om man nu kommer att genomföra en höjning av förvärvsavgiften genomförs också andra ting, som sannerligen folkpartiet inte varit villigt att medverka till tidigare.

Fru Nettelbrandt och herr Björkman och även fru Ryding kom in på frågan om barntillsynen och barnfamiljernas försörjning. Man har dels berört kostnaderna för barntillsynen, dels berört frågan vem som skall betala dessa kostnader och på vad sätt de skall betalas. Det är väldigt vanligt att hemmakinna haussas upp när frågan om förvärvsavgiften behandlas — hemmakinna är aldrig så prisad i riksdagen som den gång hon skall fungera som argument för att ge förvärvsarbetande kvinnor ett skatteavdrag. Så har också skett i dag. Men fru Nettelbrandt sade att hon har en positiv inställning till de hemarbetande kvinnorna, inte bara när de var lämpliga att anföras som argument för höjda förvärvsavgifter. Hon vill kanske rent av »kamp» för de hemarbetande hustrurna. Jag skulle vilja veta i vilket avseende hon ville tillgodose deras intressen. Gäller det beskattningen av de hemarbetande? Det hade ju varit lämpligt att ange detta när vi nu ändå talar om familjebeskattningen.

Om man nu slår fast att vården av barnen är ett mycket viktigt arbete, varför skall det då — jag håller här helt med högern — anses värt att ersättas bara när det utföres av någon annan än modern? Det var ganska rörande när fru Nettelbrandt sade, att den gifta kvinna som behåller sitt förvärvsarbete är dömd till dubbelarbete livet ut. Så rus-

kigt är det väl inte att gifta sig! Det arbete som skall utföras vad gäller hemmets skötsel, det kan väl båda makarna delta i, och att sköta hushållsarbetet för sig själv är väl en uppgift, som även en ensamstående får klara av, vare sig hon har förvärvsarbete eller inte!

Det enda resonemang här som är värt att ta upp — alltså: inget medlidande med de gifta för att de är gifta och inget medlidande med kvinnor för att de är gifta — gäller de extra kostnader som en familj har för tillsyn och försörjning av barn. Vare sig högerens förslag om en tudelning i beskattningen av familjerna och om förvärvsavgifter som inte maximeras till 4 000 kronor eller folkpartiets förslag, som nu också blivit centerpartiets — ingen har f. ö. varit så entusiastisk som herr Eriksson i Bäckmora i dag, men han är ju nyfrälst och de nyfrälsta är ju alltid värst — inget av dessa förslag kan skapa jämställdhet mellan barnfamiljer och barnlösa familjer och ge full valfrihet för kvinnorna att stanna hemma hos sina barn eller förvärvsarbeta och be någon annan ta hand om barnen. Man får gå betydligt djupare än till skatteavdrag, om man verkligen vill uppnå valfrihet.

Vi på socialdemokratiskt håll menar nog att även om en modifikation i beskattningen kan behöva ske, t. ex. att de nuvarande förvärvsavgifterna vid en ny avvägning höjs, så är detta inte en väg att skapa verklig valfrihet åt kvinnorna. Vi tror mera på bidrag som kan gå ut till alla barnfamiljer. Sedan må det vara familjens ensak om den väljer att låta hustrun stanna hemma — eller hon själv väljer att stanna hemma — eller ta förvärvsarbete. Vi vill inte dirigera familjen eller gynna visst sätt att arbeta genom beskattningsregler eller med bidrag, utan vi vill betona, att det är barnförsörjningen och barnvården som skall avgöra om bidrag skall utgå. Det måste vara lättare att ge alla barnfamiljer ett ekonomiskt stöd om man väljer bidrag i stället för att gå skattevägen.

Höjning av förvärvsavdragen och Ortsavdragen vid beskattningen m. m.

Det har antytts av fru Nettelbrandt att folkpartiet är överens med socialdemokratiska partiet beträffande dess förslag till kvinnoprogram som vi har lagt fram inför socialdemokratiska kvinnoförbundets kongress och som skall föreläggas partikongressen för beslut i juni. Det är intressant om folkpartiet är inne på våra tankegångar. För säkerhets skull vill jag läsa upp vad vi skriver, så att inte folkpartiet skall råka lova på förhand, att de är med på någonting utan att riktigt veta, vad det gäller. Jag läser upp ett stycke som just berör förvärvsavdraget:

»Ökade kostnader för barnens vård har medfört att förvärvsavdraget höjts undan för undan. Det är dock varken avpassat till eller tillräckligt för att täcka de faktiska vårdkostnaderna vid båda föräldrarnas förvärsarbete och bortovaro från hemmet. En så kraftig höjning av förvärvsavdraget, att det motsvarar helt dessa kostnader, medför emellertid principiella och praktiska komplikationer. Det skulle vara en orättvisa för de familjer, där en av föräldrarna avstår från egna inkomster för att själv ägna sig åt vårdnaden och där någon motsvarande hänsyn inte skulle komma att tagas till inkomstbortfallet. Även den del av förvärvsavdraget (f. n. 300 kr.) som utgår till alla gifta kvinnor, oberoende av om de har minderåriga barn eller inte, innebär en inkomsekvens. Det hemarbete som presteras av en gift kvinna utan barn är knappast mer förtjänt av en skattelättnad än det hemarbete, som maken utför eller bör utföra i likställighetens intresse, eller det hemarbete som ankommer på en ensamstående. Då man kan förutse, att förvärsarbete med uppehåll vissa tider för vårdnadsarbete i hemmet blir det normala i framtidens familjer, kommer det här berörda problemet att få allt större allmängiltighet. I sambeskattningsystemet är emellertid förvärvsavdraget en nödvändig modifikation och en nödlösning just för de mödrar

(och i vissa fall fäder) som har direkta utgifter för barnens vård. Då levnads-kostnaderna ökar och därmed vårdkostnaderna, måste det anses befogat att inte fastläsa förvärvsavdragets belopp vid nuvarande nivå utan vara beredd att höja avdraget.» Det är riktigt, fru Nettelbrandt, vi har inte försvurit oss till något fixt belopp.

»I det föregående har belysts, hur kostnaderna för barnens vård har fått en ny storleksordning, då moderns arbetskraft efterfrågas på arbetsmarknaden. Det råder nu en stark konkurrens om de yngre kvinnornas arbetskraft nästan överallt i landet inom arbetslivet. Är modern bunden vid hemmet av vården om barnen, får hon helt avstå från sina inkomstmöjligheter. Förvärsarbetar hon och har barn, får hon i sin tur avstå en stor del av sin lön för att anställa annan person för barnens skötsel. Hon kan finna andra lösningar i kollektiv vård, privata hem eller då barnen kommit i skolåldern genom att låta dem i större utsträckning sköta sig själva. Under alla förhållanden kostar barn-tillsynen så mycket, att det vore riktigt att en ersättning utgick till familjerna. Hur familjerna sedan finner det lämpligast att ta hand om barnen måste bli deras ensak. De måste få tillgång till olika former av kollektiv barntillsyn och välja det alternativ, som bäst passar hela familjen. Självfallet är en av möjligheterna, att modern — eller fadern — själv vårdar barnet och avstår från egen inkomst. För att ernå denna valfrihet måste emellertid en annan metod än skatteavdrag användas. Ett kontant barnbidrag har betydande fördelar framför ett barnavdrag i beskattningen.»

Detta är inställningen bakom det förslag som vi skall ta ställning till på partikongressen. Är folkpartiet inställt på samma våglängd som vi så är det väldigt roligt, ty det är alltid roligt i en demokrati om man kan övertyga så många som möjligt. Det är inte bara av värde för ett eventuellt beslut här i

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

kammaren utan det är en tillgång för hela samhället. Jag hälsar därför med glädje att fru Nettelbrandt instämmer i det avsnitt av programmet som jag nu läste upp.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag har inte tänkt ta upp alla de frågor som fru Eriksson i Stockholm här berörde, och det av den anledningen att hon har citerat mig på ett sätt som jag inte gärna vill bli citerad på. Man kan inte gärna ta upp den korta tid man har här i talarstolen till att bemöta någonting, som det är sagt att jag har sagt, när jag inte har sagt det.

Just den senaste punkten är ett alldeles utmärkt exempel på hur fru Eriksson i Stockholm debatterar. Hon talar om att vi från folkpartiet varit överens om det program som framlagts av den socialdemokratiska arbetsgruppen medan jag i själva verket hänvisar till att man till och med i den arbetsgruppen har haft en positiv syn på förslaget om en höjning av förvärvsavdraget i takt med levnadskostnadsutvecklingen. Det är alltsammans. Så kan inte diskussionen föras, att jag skall börja försvara det som jag inte har påstått.

När jag hörde uppläsningen av en skrift som kanske inte alla kammarens ledamöter hunnit läsa, rann mig i minnet berättelsen om hur talmannen vid uppläsningen av ett långt anförande frågade: »Behagade kammaren besluta att återstoden icke behöver uppläsas?» Det hade kanske varit motiverat att göra ett sådant inpass även vid denna uppläsning på ett tidigare stadium.

Jag skall, herr talman, i korthet ta upp ett par punkter som fru Eriksson i Stockholm nämnde.

Det är för det första hennes påstående om att folkpartiet har skrutit med vad partiet har utträttat i denna fråga.

Jag är mycket glad över att fru Eriksson i Stockholm ser detta som ett skryt, ty det innebär att hon anser att det är något positivt som vi kommit fram med.

Jag kan tänka mig att den vändningen är nödvändig också för hennes del just med tanke på de anföranden som väl kommer att hållas här efter det att skatteberedningen lagt fram sina förslag. Jag emotser dessa anföranden med största intresse, ty de kan väl, förmodar jag, inte bli riktigt av det slag som de varit här tidigare.

I övrigt tycker jag att fru Eriksson i Stockholm är en alldeles underbar representant för ett regeringsparti, som efter mycket långt regeringsinnehav har blivit väl maktfullkomligt och här talar om allt man har gjort, i allmänhet med kommunisternas hjälp. Men det är sant att röstfördelningen varit sådan att folkpartiets hjälp inte behövts när man har haft kommunisternas. Däremot har folkpartiet genom ett enträget och envist fortsatt arbete — jag tror inte att jag har nämnt ordet kämpat — utefter en rät linje steg för steg kommit fram till detta. Kammarens ledamöter minns väl också att när man beslutade om en höjning av förvärvsavdraget från 1 000 kronor till 2 000 kronor skedde detta efter mycket motionerande från folkpartiet just i den riktningen.

Herr talman! Jag skulle också vilja säga några ord till fru Holmqvist. Fru Holmqvist ansåg att dagens debatt var onödig, eftersom skatteberedningens förslag kommer inom kort. Nu vet fru Holmqvist lika väl som övriga här att även om skatteberedningen kommer med positiva förslag redan under denna sommar, kan detta inte föranleda något beslut inom kort tid, men vi har möjlighet att fatta ett beslut redan i dag. Det är inte fråga om någon teknisk vändning utan bara om att arbeta vidare på den väg som man redan förut har vandrat.

Sedan säger fru Holmqvist att det inte är riktigt mot de kvinnor som vill stan- na i hemmet att ha en lösning som gör att de blir missgynnade i jämförelse med andra kvinnor. Jag håller med på den punkten. Jag tycker att skattesyste-

Höjning av förvärvsavgdragen och ortsavgdragen vid beskattningen m. m.

met skall vara så utformat att det finns konkurrensneutralitet mellan hemmasituationen och yrkessituationen, men det är den neutraliteten som inte finns med det skattesystem vi för närvarande har. Jag vill ingalunda göra mig till tolk för den uppfattningen att det skulle vara arbetsmarknadspolitiska synpunkter som är avgörande när det gäller att åstadkomma en förändring på denna punkt. Det kan vara ett ytterligare argument för att man inte skall bibehålla en orättvisa vid vad den har varit, d. v. s. att ta bort den bestraffning av yrkestillvaron som vi har för närvarande. Det är inte något motiv för att införa någon specialfavorisering.

Fru Holmqvist säger att omvårdnaden av barnen tar hela tiden och att det inte blir någon tid över till arbete med jordbruk eller någonting annat. Jag tror att fru Holmqvist här alldeles har glömt bort den mycket viktiga arbetstidsfaktorn. Vi har i så många andra frågor diskuterat arbetstiden, och vi gör det alltid ifrån den utgångspunkten att arbetstiden skall bli kortare och kortare. Såvitt jag förstår arbetar fru Holmqvist också från den utgångspunkten i andra frågor. Jag är medveten om, och jag tror också att fru Holmqvist är det, att det finns många människor som faktiskt utför två arbeten på samma dag och att de gör det dag efter dag. Det är detta det är fråga om här. De kan göra två arbeten, men det är inte den tillvaro som vi i en tid när vi eftersträvar allt kortare arbetstid vill önska dem det här gäller, utan man vill önska även dessa grupper en tillvaro som är människovärdig och ger dem möjlighet att använda sin fritid till annat än bara en annan typ av arbete.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var till fru Eriksson i Stockholm jag skulle vilja säga några ord. Tidigare i dag har jag i denna fråga försökt att tala för hemma-

kvinnorna, och jag har nu också haft förmånen höra kvinnan bakom »Bara en hemmafru» tala.

När jag såg fru Eriksson gå upp emot talarstolen, tänkte jag att jag nu skulle få stöd för mina synpunkter i denna fråga så mycket som hon skrivit om hemmafruar. Jag måste säga att jag blev en aning besviken. Jag måste också beklaga att »Bara en hemmafru» kanske inte heller visar sig kunna utgöra något bärkraftigt underlag inom socialdemokratiska kvinnoförbundet.

Fru Eriksson uppger att jag är nyfrälst i denna fråga. Då måste jag rekommendera fru Eriksson att gå tillbaka i protokollen från tidigare års behandling av denna fråga. Då kanske fru Eriksson kommer till något annat omdöme än just detta, som inte är fullt adekvat. Fru Eriksson tycker tydligen att det är bra som det är, och då kommer jag att tänka på en melodi som Ulf Peder Olrog ibland brukar sjunga och som jag förstår att fru Eriksson tagit ett starkt intryck av. Det heter i sången: »Låt det vara som det är, annars blir det bara värre för farmor och Vår Herre.»

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora uppmanade mig att bläddra tillbaka i protokollen för att se att han tidigare engagerat sig i denna fråga. Ja, då får man inte bläddra många blad tillbaka i protokollen.

Fru Nettelbrandt säger att hon inte vill att människor skall dömas till ett dubbelarbete för evig tid. Jag förstår att hon menar att en gift kvinna inte skall ha hushållsarbete och eventuell omsorg om barnen samtidigt med sitt förvärvsarbete. Det är en underlig utveckling att kvinnorna, när alla familjer får det bättre, mer och mer skall dubbelarbeta. Ingen tycker att det är riktigt. Men hade fru Nettelbrandt tänkt avskaffa detta dubbelarbete genom att

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

förvärvsavdraget höjdes till 4 000 kronor för dem som har relativt höga löner och till ett lägre belopp för dem som har lägre löner? Det är den saken vi resonerar om här. Eller skulle vi kunna nå dit genom något slags extra barnbidrag enligt det system som jag resonerat om?

När jag betecknade fru Nettelbrandts inlägg som ovanligt skrytsamt — t. o. m. för att vara ett inlägg från en folkparti-representant — tror fru Nettelbrandt detta var en positiv uppskattning av det hon sade. Menar manne folk att det är en positiv inställning när man betecknar t. ex. boxaren Cassius Clays utrop »jag är vackrast i världen» som skryt? Jag har inte sådana idéassocierationer. Det var inte något positivt omdöme när jag sade att fru Nettelbrandt skröt, snarare tvärtom.

Fru HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Hela folkpartiets argumentation i fråga om höjningen av förvärvsavdraget tar sikte på arbetsmarknadssituationen och är ett uttryck för att man vill få ut fler mödrar med barn i förvärvslivet.

Jag kan inte hålla med om att det är ett riktigt tillvägagångssätt. Vi bör väl ändå låta kvinnor med barn stanna kvar i hemmet om de önskar detta. För att de skall få möjlighet att välja mellan arbete i hemmet och arbete på arbetsmarknaden utan påverkan åt ena eller andra hållet måste man ge dem ett bidrag. Bidraget bör vara lika stort för alla, oavsett inkomstförhållanden. Folkpartiet föreslår ett »kvotavdrag» på 25 procent av inkomsten. Ja, det gör några kronor i skattelättnad för de mödrar som har små inkomster.

I fråga om arbetstiden medverkar rationalisering av hemarbetet till att nedbringa denna. Jag förstår att fru Nettelbrandt är nybörjare i att argumentera för att jordbrukarhustrurna skall ha ett särskilt förvärvsavdrag. Dessa har faktiskt lättare att ordna barntill-

synen samtidigt som de sköter arbetet än andra kvinnor. Jag känner väl till fall där hustrurna har djur att sköta och där barnen får följa med mammorna i deras arbete. Det finns helt andra möjligheter för dessa barn att kunna följa med till arbetsplatsen än när det gäller barn till andra arbetstagare.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tilltror inte fru Eriksson i Stockholm att ha sagt att jag talade bra. Däremot har hon sagt att min redogörelse för vad folkpartiet hävdade i detta fall var något av ett skryt.

För att fullfölja parallellen med Cassius Clay kan vi konstatera att han talat om att han är vacker. Jag har inte talat om vackra förslag, men fru Eriksson i Stockholm måste ha tyckt att det var ganska vackra förslag, eftersom vi talat om att vi arbetat för dem år efter år, och att detta var skryt från vår sida.

Fru Eriksson i Stockholm frågar om vi tror att det går att få ut folk i förvärvslivet om man beviljar förvärvsavdrag och vidare om det går att minska dubbelarbetet därest man ger männskor förvärvsavdrag. Nej, vi tror inte att det går att omedelbart förverkliga detta, men jag tror att fru Eriksson i Stockholm med flera skall komma ihåg att detta inte är ett akademiskt problem eller ett problem för framför allt höga inkomsttagare; de kan trots dessa otillräckliga förvärvsavdrag ändå praktiskt lösa sin hemhjälpfråga. Det kan emellertid inte de låga inkomsttagarna med nuvarande beskattningssystem. De tvingas, intill dess skattelagstiftningen blivit förmånligare för deras del, att hålla sig kvar i det dubbelarbete de skulle ha råd att avstå från och känna sig fria från, därest det blir en förmånligare behandling av just de låga inkomsttagarna.

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Då menar fru Nettelbrandt att en ändring av förvärvsavdraget skulle vara någon form av uppehållande taktik tills att vi genomfört en förändring av skatterna? Förvärvsavdragshöjningen är tydligen inte så väsentlig, utan fru Nettelbrandt syftar fram emot något annat. För att vidmakthålla dubbelarbetet under denna tid skulle vederbörande alltså ges 2 000 kronor mer i förvärvsavdrag.

Det var tydligen bara fråga om en — som vi sagt i vårt program — nödlösning. Jag betraktar det i varje fall som en sådan.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag hade efter denna stimulerande »kvinnorörelse» egentligen tänkt avstå från att begära ordet, men jag ber i alla fall att få återställa debatten till vad den verkligen rör sig om. Jag vill med några korta ord understryka att riksdagen medger vårdnadshavare ersättning för merkostnader för inkomsternas förvärvande.

Nu vill jag fråga fru Nettelbrandt: Kan ni från folkpartihåll — samt även från centerpartiet och kommunisterna — medge att det ändå finns de som inte har några merkostnader alls och även de som har mycket ringa kostnader? Jag anser det vara ovärdigt av er att förneka detta faktum, ty det är detta som är kärnan i hela problemet när det gäller schablonavdragen.

Jag vill också fråga: Anser ni att staten och kommunen utan någon som helst kompensation skall ta detta skattebortfall på några hundra miljoner kronor? Detta är i så fall märkligt efter de deklarationer som gjorts här tidigare — bl. a. i remissdebatten — ifrån särskilt folkpartihåll men även från centerpartiet. Men om ni inte anser att stat och kommun skall ta detta skattebortfall, anser ni det då riktigt att man skall riskera att ge även till

dessa som inte har några merkostnader? Skall man bevilja även dem detta förhöjda schablonavdrag? Dessa hundra miljoner kronor och mer skall betalas av bl. a. de hemmafruar, vilka anser sig vara tvingade att sköta barnen eller av någon annan anledning stannar hemma. Kan detta vara någon rättvis avvägning av skatteproblemen?

Jag har aldrig sagt att det är skatteförmågan som är avgörande i det fallet, utan jag har talat om att man enligt denna princip inte kan bevisa att alla merkostnader blir ersatta. Ingen behöver lämna någon som helst uppgift om huruvida det gäller 1 öre eller 2 öre eller 1 krona eller 1 000 kronor eller 2 000 kronor. Vederbörande bara får detta avdrag. Ett schablonavdrag görs alltså, och därför måste en viss försiktighet iakttas. Det gäller ju alla schablonavdrag på alla områden, att de är satta så, att det finns en viss gräns, där man riskerar att det annars blir för litet i något fall, men det kan kanske också bli för mycket i något annat fall. Ju högre schablonavdraget sättes, desto orättvisare blir det mot dem som egentligen inte skulle ha det, d. v. s. de hemmafruar eller ogifta kvinnor som får vara med och betala kostnaderna utan att få någon ersättning för det.

Därmed är inte alls sagt från vår sida, att vi inte förstår att det behövs vårdnad och skötsel av barn och tillsyn av barn o. s. v., men det är *merkostnaderna* som skall ersättas, och då har man inte funnit någon annan lämpligare regel än schablonavdraget, eftersom dessa kostnader inte behöver verifieras.

Nu kan tyvärr inte folkpartiet och centerpartiet få ha glädjen att vara ensamma om detta, ty nu kommer kommunisterna och föreslår 30 procent. Jag undrar — med hänsyn till den utveckling vi haft tidigare — om det inte skulle bli så, att om skatteberedningen nu kommer med ett förslag på 4 000 kronor, måste ni inte då med hänsyn

Höjning av förvärvsavgiften och ortsavgiften vid beskattningen m. m.

till era principer yrka på 5 000 kronor? I varje fall måste det väl bli någon höjning utöver vad regeringen föreslår? Den erfarenheten har man i vart fall haft tidigare.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag kan tyvärr inte medge att jag tror att det finns människor som inte har några kostnader eller som har mycket, mycket ringa merkostnader för barntillsynen, men jag tror det är en riktig nyansering att säga, att det finns de som har ringa kostnader — de skäl som jag har utvecklat i mitt senaste anförande skall jag emellertid inte nu upprepa.

Herr Brandts argumentering i detta inlägg, liksom mycket av den argumentering som framförts tidigare i dag, gör det för mig motiverat att undra: Vilken ståndpunkt intar egentligen herr Brandt? Menar han att man skall ta bort de avgifter på 2 000 kronor som nu utgår? Jag tycker att mycket i hans argumentering går i den riktningen, och jag har närmast medömkan med herr Brandt — ännu mera sedan jag hört denna argumentering — och undrar hur det skall gå att sadla om efter det att skatteberedningens betänkande har avlämnats.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Får jag som svar på detta sista anförande säga, att jag har underskrivit utskottets betänkande — som jag förmodar att fru Nettelbrandt har läst mycket ingående. Där står det klart och tydligt utsagt att dessa 2 000 kronor i de flesta fall torde täcka de nuvarande merkostnaderna, och det är detta som behövs. Det är också min uppfattning.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag sade i mitt förra anförande att vårt parti under flera

år och senast under förra året föreslagit ett kvotavgift på 30 procent. Så herr Brandt torde vara illa underrättad, om han tror att vi föreslagit denna siffra därför att vi ville ligga över vad regeringen skulle komma fram till.

Sedan förstår jag inte herr Brandts resonemang beträffande merkostnader för barnen, då båda föräldrarna förvärvsarbetar. Det säger sig väl självt att det måste uppkomma sådana merkostnader — såvida man lägger någon vikt vid att barnen skall ha *ordentlig* vård och inte få springa omkring med nyckel om halsen — kanske både trasiga och smutsiga. I sådana fall behöver det ju inte bli så stora merkostnader för barnfamiljerna. Jag kan dock inte tänka mig att herr Brandt vill att det skall gå på det sättet med utvecklingen.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag vill bara tillägga en sak. Det är ungefär 15 år sedan vi väckte frågan om ett förvärvsavgift på 3 000 kronor. Det är alltså ingen nyhet. När vi i dag verkar för ett avgift på 4 000 kronor, är skillnaden inte så stor med tanke på utvecklingen i fråga om penningvärde, löner och allt annat.

Man kan inte reducera detta problem till att enbart vara en fråga om kompensation för merkostnader, ty det omfattar mycket mer, nämligen att det finns så många kvalificerade kvinnor som avstår från förvärvsarbete därför att de resonerar som så att det går inte ihop familjeekonomiskt. Här betalar samhället stora pengar för att utbilda kvalificerad kvinnlig arbetskraft, och här finns en oerhörd reserv, som för närvarande inte kan utnyttjas helt enkelt därför att man inte tycker det lönar sig familjeekonomiskt att förvärvsarbeta. Detta är en ekonomisk fråga även för staten.

Med tanke på de lönekrav den kvalificerade kvinnogruppen nu ställer är det kanske inte säkert att det skulle bli dyrare för staten att genom sådana här

Höjning av förvärvsavdragen och Ortsavdragen vid beskattningen m. m.

uppmuntrande avdrag stimulera till en ökad produktiv insats av utbildad kvinnlig arbetskraft än att göra det på lönesidan. Därför tycker jag inte att man kan reducera denna fråga på det sätt som herr Brandt på utskottets vägnar har gjort.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Gösta Jacobsen m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 146 ja och 35 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 102 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen II) av herr Elofsson m. fl.

Punkten C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter gi-

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

ven varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten C) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 71 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen IV); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen IV) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 157 ja och 35 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten E

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen V); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten E) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen V) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat,

Höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen m. m.

varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 100 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Fru SVENSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel.

Punkten F

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen VI); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten F) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen VI) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 34 nej, varjämte 8 av kammarens leda-

möter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten G

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen VII) av herr Gösta Jacobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten H

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen VIII a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten H) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen VIII a) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 146 ja och 36 nej, varjämte 20 av kammarens

Höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.

ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen IX); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten I) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen IX) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 37 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten J

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8**Höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 548 av herr *Torsten Andersson* och II: 697 av herr *Persson* i Heden m. fl., vari yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam prövning av frågan om en höjning av schablonavdraget för en- och tvåfamiljsvillor till 400 kronor»; samt

2) motionen II: 354 av herr *Lindkvist* m. fl.

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 548 av herr *Torsten Andersson* och II: 697 av herr *Persson* i Heden m. fl. om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor, samt

2) motionen II: 354 av herr *Lindkvist* m. fl. om maximering av rätten till avdrag vid beskattningen för gäldränta avseende egna hem,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 548 av herr *Torsten Andersson* och II: 697 av herr *Persson* i Heden m. fl. — ansett att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till förenämnda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam

Höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.

prövning av frågan om höjning av schablonavdraget för en- och tvåfamiljsvillor till 400 kronor; samt

II) av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson, Magnusson* i Borås och *Nilsson* i Svalöv, beträffande frågan om maximering av rätten till avdrag vid beskattningen för gäldränta avseende egnahem, utan angivet yrkande.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Stefanson, Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Nilsson* i Svalöv och *Enskog*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Denna fråga kan synas ganska obetydlig i jämförelse med de skattefrågor som vi tidigare i dag har diskuterat och nu voterat om. Ur rent principiella synpunkter kan den dock anses ganska viktig.

Schablontaxeringen för en- och tvåfamiljsfastigheter, som infördes 1953, innebar en förenkling av taxeringsförfarandet för dessa grupper. Procenttalet för beräkningen av bruttointäkten av dessa fastigheter var fram till 1957 3 procent av fastighetens taxeringsvärde. När sedan fastighetsvärdena steg ganska kraftigt vid den allmänna fastighetstaxeringen 1957 sänktes detta procenttal till 2,5 för att i någon mån neutralisera verkningarna av de höjda taxeringsvärdena. Dessutom infördes då rätten till ett extra avdrag, det s. k. schablonavdraget, på 200 kronor. Samtidigt borttogs rätten att göra avdrag för gjorda reparationer. Schablonavdraget skulle utgöra en viss kompensation för denna uteblivna rätt.

Sedan schablonavdraget infördes 1957 har en väsentlig förändring av penningvärdet ägt rum och som följd härav har också byggnadskostnaderna stigit högst betydligt. En enfamiljsfastighet, som 1957 kunde uppföras för 50 000—55 000

kronor och då åsattes ett taxeringsvärde på 38 000—40 000 kronor, kostar i dag i uppförande 75 000—80 000 kronor.

Reparationskostnaderna håller snarligen jämn takt med stegringen av byggnadskostnaderna. Schablonavdraget, som bl. a. utgör en viss kompensation för att man inte får göra avdrag för den verkliga kostnaden för gjorda reparationer, har dock inte varit föremål för någon som helst uppräknings sedan systemet infördes. Det är ganska lätt att beräkna värdet av dessa 200 kronor i dag jämfört med det värde avdraget hade vid införandet i förhållande till inträdda kostnadsstegringar, vilka — som jag har omnämnt — har drabbat såväl uppförande som reparationer av byggnader.

Utskottsmajoritetens ställningstagande är något överraskande. Enligt min uppfattning är det ganska dålig logik att inte anpassa denna avdragsrätt till den penningvärdeförändring som ägt rum här liksom man gjort på många andra områden. Vi anser detta vara alldeles nödvändigt, om det skall råda någon rättvisa. En- och tvåfamiljsfastigheterna utsätts i praktiken för en kontinuerlig skatthöjning allteftersom penningvärdet under årens lopp försämras.

I de likalydande motionerna nr 548 i första kammaren och nr 697 i andra kammaren har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om »skyndsamt prövning av frågan om en höjning av schablonavdraget för en- och tvåfamiljsvillor till 400 kronor». Vad som begäres är sålunda bara en hemställan om utredning och inte ett direkt beslut om uppräknings. Det borde ur rättvisesynpunkt vara riktigt att godkänna ett dylikt förslag. Jag tror att det skulle vara av värde att uppmuntra den boendemiljö som dessa fastighetstyper utgör. Ett sätt att så göra är givetvis att från beskattningssynpunkt åtminstone följa med den årliga penningvärdeförändringen, så att man därige-

Höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.

nom undviker en direkt skattehöjning för dessa grupper.

Herr talman! Låt mig därför få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 45 fogade reservationen nr I av herrar Sundin och Vigelsbo.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Ett antal socialdemokrater i denna kammare tar i motion 354 upp ett mycket centralt spörsmål. Vi har i denna motion pekat på allt flera intensifierade ansträngningar att öka produktionen av småhus. Om man noga följer skeendet på bostadsmarknaden i dag ser man verkningarna av att allt större resurser sätts in på att i olika former tillföra marknaden ytterligare småhus, både friliggande småhus och sådana i bostadsrättsform. Den senaste nyheten är att en rad kommuner bygger småhus och hyr ut dem direkt till bostadskonsumenter.

I detta resonemang har vi också velat föra fram önskemålet om bättre korrespondens mellan produktionskostnaden och det statliga belåningsvärdet, men denna sida av motionen har behandlats i ett annat sammanhang, och jag skall därför inskränka mig till att ta upp det avsnitt av motion 354 som berör det friliggande småhuset som skatteobjekt. Jag syftar då inte på de småhus, som byggts med det statliga belåningsvärdet som underlag eller i övrigt inom en skälig kostnadsram, d. v. s. till en sådan kostnad, att man inte behöver ha någon toppinkomst för att kunna efterfråga ett hus av detta slag. I hägnet av småhusoffensiven växer emellertid fram mycket påkostade, utsökt eleganta villor i exklusiva bostadsområden. Arkitekterna har ofta haft ett mycket stort spelrum, och inredningen är av en hög och gedigen klass. Man kan ibland tala om små drömslott för en utvald ekonomisk grupp. Vi ser dessa villor, ofta i

hög grad estetiskt och arkitektoniskt tilltalande, på många håll i Storstockholm och i allt mer ökad utsträckning i andra liknande stortätorter. Dessa villor byggs inte med statliga lån; de ligger liksom inte inom den kvalificerade kostnadsramen. De uppföres av vad vi kallar spekulationsbyggmästare, av enskilda personer eller i vissa fall av särskilda byggrupper.

Vare sig dessa villor byggs på beställning eller som rena försäljningsobjekt vet vi att staten inte är engagerad på lånesidan. Samhället kommer emellertid in på ett annat område, och detta förhållande kastar ett starkt ljus över en skattelagstiftning som utan tvivel måste anses vara en av de mest liberala i hela världen.

Jag övergår till det angelägna ärendet i motionen, nämligen den rätt till avdrag för gäldräntor som villaägaren har och som innebär att 2,5 procent av taxeringsvärdet tas upp som boendekostnad. Har man därutöver ränteutgifter får man föra över skillnaden såsom avdrag på deklarationsblanketten. Det säger sig självt, att för den som har stor inkomst och stora ränteskulder kommer betydande avdrag att få göras i deklarationen. Ju större ränteskulder, desto större avdrag, vilka blir särskilt gynnsamma i de högre inkomstlägena med påföljd att samhället betalar en stor anpart i den enskilda villaägarens boendekostnader.

Motionärerna vill emellertid samtidigt understryka, att de inte avser att ifrågasätta rätten till ett fritt val på konsumtionsmarknaden. Har vissa personer med goda inkomster råd att bygga mycket påkostade hus, skall de få göra detta inom ramen för de resurser som vi gemensamt kan mobilisera. Den sidan av saken har vi således inte velat angripa eller belysa i vår motion.

Antalet villor i höga prisklasser är i ständigt ökande. Vi kan studera hela utvecklingen och konstatera, att det är de personer, som har mycket stora in-

Höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.

komster som flyttar in i dessa specialritade och specialkomponerade villor och som skaffar sig ordentliga skulder för vilka de sedan får lov att göra avdrag i deklarationen. Detta betyder, att det man inte får av samhället lånevägen tillgodogör man sig i stället desto mera markant på avdragssidan via deklarationsblanketten. Detta innebär med andra ord, att samhället betalar för dessa ägare av lyxvillor en icke oväsentlig del av boendekostnaderna. Det måste anses vara i hög grad diskutabelt, för att inte säga rent felaktigt, att en liten ekonomisk välsituerad grupp skall få så stora favörer av samhället.

Vi har velat ta upp denna fråga till diskussion. Bevillningsutskottet har inte velat följa motionärernas förslag, men vi har i alla fall en känsla av att vår uppfattning har sympati i utskottet och att utskottet inser frågans allvarliga karaktär.

För dagen skall vi därför inte ställa något yrkande utan nöjer oss med att aktualisera frågan här i kammaren. Kanske kan vi hoppas, att det inte skall dröja länge, innan finansministern lämnar riksdagen ett förslag i detta ärende för att, som vi motionärer tänkt oss, åstadkomma en maximering av avdragsrätterna vid beskattning av särskilt påkostade villor. Avsikten är ju inte att slopa denna avdragsrätt utan endast att åstadkomma en berättigad maximering.

Detta är vårt ärende. Vi ställer inte något yrkande i dag, utan förutsätter att frågan återkommer.

I detta anförande instämde herrar *Svenning*, och *Carlsson* i Västerås samt fru *Svensson*, fru *Löfqvist* och fru *Torbrink* (samtliga s).

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Bevillningsutskottets föreliggande betänkande nr 45 har föranletts dels av motioner i vilka man yrkar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om en skyndsam prövning av frågan om höjning av schablon-

avdraget för en- och tvåfamiljsvillor till 400 kronor, och dels en motion i vilken man yrkar ett maximerat gäldränteavdrag för villor av särskilt påkostad karaktär. Detta är i korthet vad som ligger bakom betänkandet.

Då det gäller det förstnämnda yrkandet, d. v. s. en höjning av det extra avdraget från nuvarande 200 till 400 kronor, vill jag framhålla att när schablonavdrag beträffande villafastigheter infördes i början av 1950-talet, förelåg en mycket stark opposition från de borge-ligas sida, som ville hålla fast vid det gamla systemet för taxering med rättighet till avdrag för reparationer. Därför yrkade man vid detta tillfälle avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Propositionen antogs emellertid av riksdagen, och den nya taxeringsmetoden infördes. Vid samma tillfälle framhöll bevillningsutskottet, att denna nya form av taxering av villafastigheter inte bara var en för- enkling från taxeringssynpunkt utan att den också var till fördel för ägarna av villafastigheter.

Utvecklingen har visat, att detta var en riktig bedömning, och när sedan det extra avdraget på 200 kronor blev infört år 1957, har fördelarna med denna form av fastighetstaxering blivit ännu mera markerade.

Nu vill man, som det anföres i motionerna och reservationen, föreslå en fördubbling av detta avdrag. Detta skulle, herr talman, i likhet med vad utskottet också har skrivit, obehörigt gynna dessa villaägare i förhållande till andra skattskyldiga.

Herr Persson i Heden sade i sitt anförande, att det blir en belastning bl. a. på grund av penningvärdeförsämringen som inte kan anses vara riktig. Han anförde exempel på hur byggnadskostnaderna hade stigit och nämnde i detta sammanhang, att en villa som för ett antal år sedan kostat 50 000—55 000 kronor åsattes ett taxeringsvärde av 38 000—40 000 kronor. Ja, herr Persson i Heden, där ligger just en fördel med

Höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.

att ha pengar placerade i en villa jämfört med andra förmögenheter. En villa som i dag bygges för 100 000 kronor åsättes kanske ett taxeringsvärde på 65 000 kronor. Det är en fördel som den person har, som placerar sina sparade medel i en villafastighet. Om han i stället hade 100 000 kronor insatta på bank, blev han beskattad för hela räntea vkastningen minus det kapitalavdrag som ligger i botten. Det är sålunda alldeles klart, att denna form av villabeskattning är till fördel för villaägarna.

Om man nu skall gå längre på den vägen, tror jag att det i alltför stor utsträckning skulle innebära ett gynnande av vissa skattskyldiga på andra kategoriers bekostnad, och det är bl. a. av den orsaken som bevillningsutskottet har yrkat avslag på motionen.

Vidare har herr Lindkvist väckt en motion, vari yrkas en maximering av avdragsrätten för gäldräntor gällande egnahem av speciellt påkostad karaktär. Därvidlag kan det kanske räcka med att hänvisa till vad utskottet skrivit, nämligen att en maximering av gäldräntea vdraget för enbart denna kategori inte kan vara riktig. Det problemet kan inte brytas ut och behandlas för sig, utan det måste lösas i ett större sammanhang. Jag kanske kan säga att utskottet har hyst en viss förståelse för tanken i motionen, men jag tror inte att det räcker som underlag för herr Lindkvists eventuella planer på att återkomma till denna detaljfråga. Om det däremot gäller att se över eller ompröva hela systemet med gäldräntea vdrag, så ligger kanske saken litet bättre till.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande i dess helhet.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med herr Kärrlander om att systemet med schablontaxering av en- och tvåfamiljsfastigheter är till fördel ur taxerings-

synpunkt. Det framhöll jag också i mitt första inlägg, och det kan jag säga av egen erfarenhet, eftersom jag under en långd följd av år i en taxeringsnämnd har arbetat med såväl inkomst- som fastighetstaxeringar. Men det kan väl ändå diskuteras, om systemet verkligen innebär någon direkt fördel för fastighetsägarna.

När systemet infördes, borttogs rätten att göra avdrag för reparationskostnader, och som compensation härför fick man ett generellt avdrag på 200 kronor. Det avdraget fick man göra, antingen man reparerade eller inte. Men var och en som låtit göra en fastighetsreparation vet att 200 kronor inte räckte långt 1957, och på grund av den penningvärdeförsämring som skett sedan dess räcker de ännu mindre i dag.

Herr Kärrlander sade själv, att byggnadskostnaderna har stigit väsentligt och därmed också taxeringsvärdet. Detta innebär att den beräknade inkomsten på fastigheter — 2,5 procent av taxeringsvärdet — också har stigit. Men man får inte göra avdrag för reparationskostnaderna med högre belopp än dessa 200 kronor. Då är det väl en gärd av rättvisa och ett uttryck för en rimlig logik, att det generella avdraget höjes på sätt som motionärerna föreslagit.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservation I av herrar Sundin och Vigelsbo.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle kanske kunna hålla med herr Persson i Heden, om det inte vore något annat än detta avdrag på 200 kronor som vore till fördel vid beskattning av villafastigheter. Men det är inte så. Herr Persson i Heden säger att han är en praktisk taxeringsman. Då måste han vara glömsk i dag. Han bör känna till att boendekostnaden värderas till 2,5 procent och att man får göra räntea vdrag för *allt* lånat kapital.

Höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.

För den alldeles övervägande delen av dem som bygger småhus, vare sig husen är statsbelånade eller privatfinansierade, blir räntekostnaderna så höga, att gäldränteavdrag får göras. Herr Lindkvist har ur andra synpunkter kritiserat detta avdrag. Han tycker att det är för generöst att staten skall medge sådant gäldränteavdrag för lyxvillor. Det förefaller som om herr Persson i Heden alldeles glömt denna mycket vitala punkt och bara fixerar sig vid avdraget på 200 kronor, som han tycker är för litet.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Detta ränteavdrag ägde man rätt att göra innan schablonavdraget på 200 kronor infördes och innan rätten till avdrag för reparationskostnaderna borttogs. Ränteavdraget är ju en kompensation för de utgifter man har för finansiering av fastigheten. Schablonavdraget på 200 kronor kom till i samband med fastighetstaxeringen 1957 och bl. a. därför att man inte fick göra avdrag för reparationskostnaderna. Hur höga byggnadskostnaderna och räntekostnaderna än blir kvarstår alltså reparationskostnaderna.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Heden följer fortfarande inte med. Han säger att de 200 kronornas avdrag kom till för att kompensera reparationskostnaderna. Det gjorde de inte alls. Vi införde schablontaxering 1953, och den var inte alls förenad med någon sådan kompensation.

Men när man sänker repartitionstalet från 4 till 3 och sedan till 2,5 och samtidigt ger möjlighet till ränteavdrag för allt i fastigheten nedlagt kapital, då blir det förmånligt. Avdraget på 200 kronor kom till för att man skulle gardera sig

mot ogynnsam inverkan av taxeringsvärdenas höjning 1957.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det är riktigt som herr Kärrlander sade nyss, att vi i varje fall i högerpartiet var motståndare till införandet av denna schablontaxering. Vi har principiellt aldrig anslutit oss till den. Fortfarande anser jag det vara riktigt att även egnahemsägare skall ha rätt att göra avdrag för sina reparationskostnader. Ett sådant avdrag är ju tillåtet för flerfamiljshus, och då bör det också vara tillåtet för egnahem. Jag menar att schablontaxeringen inte är någon ersättning för reparationskostnader i det långa loppet, även om den under ett visst antal år, när fastigheterna är relativt nybyggda, kan verka fördelaktig.

Vi är några utskottsledamöter som gjort ett särskilt yttrande till detta betänkande. Motionen med förslag om höjning av schablonavdraget från 200 till 400 kronor är föranledd av den förestående fastighetstaxeringen och de därmed ökade kostnaderna för egnahemsägarna. I vårt särskilda yttrande menar vi, att inte endast denna fråga kommer att bli aktuell. När verkningarna av den nya fastighetsvärderingen visar sig, måste man ta ställning till många andra skatteproblem — arvsbeskattningen, förmögenhetsbeskattningen och mycket annat.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Heden begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Förordning om gasolskatt, m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Persson i Heden begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 31 nej, varjämte 40 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9**Förordning om gasolskatt, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om gasolskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! I de motioner som väckts i samband med propositionen om förslag till införande av gasolskatt har yrkats, att denna skatt borde få en anknytning till brännoljeskatten. Utskottet

har inte velat acceptera denna skattesats. Det har endast gjorts en avvikelse och föreslagit, att gasolgasen för bus-sar skall beläggas med lägre skatt än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Under utskottsbehandlingen framhölls som argument för en lägre gasolskatt, att gasoldriften med aggregat skulle få en femårig uppbyggnadsperiod. Det har gjorts åtskilliga investeringar för att utvecklingen av gasoldriften skall kunna fullföljas. Man har föranställt om laboratoriemässiga prov och motor-tester, anskaffande av maskiner samt uppbyggande av stationsnät.

Den högre beskattningen kommer att omöjliggöra och kanske helt kväva utvecklingen av gasoldriften. Gasolen är en produkt som fortfarande befinner sig på experimentstadiet. I stockholmsområdet kör cirka ett 50-tal taxibilar på gasol, och erfarenheterna av denna drift är mycket tillfredsställande. Även industrien använder gasoldrivna truckar och motorer. Gasolen företräder från hälso-synpunkt en drivkraft som har renare avgaser än andra drivmedel. Dessa företräden väger tungt, och statsmakterna bör gå försiktigt fram med beskattningen.

Den ökade användningen av motorfordon har inneburit att luftvärden blivit ett mycket stort problem, som statsmakterna med alla medel borde ta itu med i stället för att stoppa in frågan i utredningskvarnen. Våra resurser bör i större utsträckning sättas in mot luftföroreningarna. I Stockholm undviker man ofta att gå på t. ex. Drottning- eller Regeringsgatan med hänsyn till motor-gasluften.

Inom andra länder har gjorts åtskilligt i forskningshänseende på detta område. Det har bl. a. konstaterats, att särskilt poliser med tjänstgöring vid stora trafikstråk är starkt utsatta för cancer- och lungsjukdomar. Men även yrkesutövare som vistas mycket på motorvägarna har stark känning av samma sjukdomsrisker.

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Vid undersökningar som pågått i Paris under fem år har det konstaterats, att personer blivit påverkade av koloxid, vilket föranlett olyckshändelser i stor omfattning. I vissa fall där vederbörande tillskrivits rattfylleri misstänker man nu, att olyckor föranletts av koloxidförpestning. Det bör också nämnas att växtligheten — även träd — får sin växtkraft fullständigt förstörd av de farliga motorgaserna invid motorstråken.

Herr talman! Vi bör i Sverige övergå från ord till handling vid bekämpandet av luftföroreningarna. Jag beklagar att bevillningsutskottet inte velat medverka till en lägre skatt på gasol.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag kan för min personliga del i alla avseenden instämma i de synpunkter som herr Christenson i Malmö framlagt när det gäller att bekämpa luftföroreningar, orsakade av avgaserna från alla våra olika slag av motorfordon. Det är riktigt att avgasningen från gasol är betydligt mindre än från bensin. Det har emellertid i bevillningsutskottet på denna punkt gjorts en kompromiss, som innebär att man för bussar skall kunna använda gasol till samma pris som för brännolja. Det är också bussarna som spelar den största rollen i innerstadstrafiken. Därför menade man inom utskottet, att detta ändå var att gå en bit på vägen.

För övrigt kan det naturligtvis diskuteras, om man skall driva fram en stor användning av gasol för att i ett senare skede införa beskattning. Förr eller senare måste ju gasolen beskattas — ingen har heller utgått från något annat.

De motioner som väckts har syftat till att minska trycket av nu ifrågavarande beskattning. I utskottet har som sagts en kompromiss gjorts, som innebär att det skall kunna bli någorlunda lönande att driva bussar med gasol, och därmed är i alla fall något vunnet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Det är riktigt att en kompromiss gjorts i bevillningsutskottet. Jag anser emellertid att frågan är så viktig och att statsmakterna har ett så stort ansvar när det gäller luftföroreningarna och därmed sammanhängande skatteproblem, att jag inte kunnat underlåta att till kammarens protokoll anföra mina synpunkter.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 10

Föredrogs vart för sig

bankoutskottets utlåtande nr 37, över väckt motion i anledning av riksbankens diskontohöjning den 30 januari 1964; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 28 april 1949 (nr 183) om flottningen i Torne och Muonio gränsälvar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11**Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område beräkna ett förslagsanslag av 155 000 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 6 mars 1964 dagtecknad proposition, nr 77, angående vissa åtgärder i

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., vilken hänvisats till jordbruksutskottet, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåret 1962/63 eller tidigare regleringsår och som influtit eller inflöte under regleringsåren 1963/64 och 1964/65 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medge Gotlands hampodlareförening uppskov med erläggande av de under åren 1964 och 1965 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för föreningens ur hemslöjdslånefonden beviljade lån,

dels godkänna vad i propositionen förordats såvitt avsåge omläggningen av prisregleringen för brödsäd, m. m.,

dels till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 155 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

A. i samband med statsverkspropositionen:

1) I: 236 av herr *Svanström*;

2) I: 609 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 751 av herr *Hedlund m. fl.*

B. i anledning av propositionen nr 77:

1) I: 690 av herrar *Eric Carlsson* och *Svanström*, likalydande med II: 843 av herr *Dahlgren m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att övergång till den s. k. falltalsmetoden för kvalitetsbestämning vid inlösen av brödsäd

icke finge ske under nu löpande avtalsperiod för jordbruket;

2) I: 691 av herr *Nils-Eric Gustafsson* och II: 845 av herr *Larsson* i Norderön, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 77 måtte medge att fraktbidrag vid export av utsädespotatis finge utgå av tillgängliga regleringsmedel avseende potatis i enlighet med vad jordbruksnämnden förordat;

3) I: 692 av herr *Isacson m. fl.*, likalydande med II: 846 av herr *Nilsson* i Tvärålund *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att i avsikt att stimulera en önskvärd odling av högklassig utsädespotatis inom de virusfria odlingsområdena i norra Sverige fraktbidrag måtte medgivas;

4) I: 693 av herr *Jonasson* och II: 847 av herrar *Persson* i Heden och *Elmwall*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 77 måtte dels godkänna att falltalsmetoden för kvalitetsbestämning vid inlösen av brödsäd och därpå grundade prisregleringsskalor tillämpades under en provisorietid av två år, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att falltalsmetoden och därtill knutna prisregleringsskalor efter nämnda provisorietid av två år måtte bli föremål för översyn i enlighet med vad i motionen har anförts;

5) I: 694 av herr *Weibull m. fl.* och II: 844 av herrar *Larsson* i Borrby och *Dahlgren*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att införselavgifterna avseende ärter och hampfrö gjordes till föremål för en skyndsam översyn, att ett gränsskydd anordnades för vallväxtutsäden på i princip likartat sätt som beträffande andra jordbruksprodukter, samt att i samband därmed frågan om införande av införselavgifter avseende utsäden av vallväxter, stat. nr. 12.03.120

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

—290, upptoges till omförhandling i samband med de stundande GATT-förhandlingarna under innevarande år.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåret 1962/63 eller tidigare regleringsår och som influtit eller inflöte under regleringsåren 1963/64 och 1964/65 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 694 och II: 844 överlämnades till 1960 års jordbruksutredning,

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge Gotlands hampodlareförening uppskov med erläggande av de under åren 1964 och 1965 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för föreningens ur hemslöjdslånefonden beviljade lån,

IV. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 690 och II: 843, godkänna vad i utlåtandet förordats såvitt avsåge omläggningen av prisregleringen på brödsäd, m. m.,

V. besluta att motionerna I: 693 och II: 847 skulle anses besvarade med vad utskottet anförde,

VI. i anledning av motionerna I: 691 och II: 845 samt I: 692 och II: 846 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om prövning av förutsättningarna för att i vissa fall medge fraktbidrag i samband med avsättningen av utsädespotatis,

VII. å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisa ett förslagsanslag av 155 000 000 kr.,

VIII. lämna motionen I: 236 utan bifall,

IX. lämna utan åtgärd motionerna I: 609 och II: 751.

Reservation hade avgivits av herrar *Magnusson* och *Manne Olsson*, fru *Lindskog* samt herrar *Arweson* och *Persson* i Skänninge, vilka ansett att utskottet under VI. bort hemställa att riksdagen måtte lämna motionerna I: 691 och II: 845 samt I: 692 och II: 846 utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **LINDSKOG** (s):

Herr talman! Det förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område som kammaren nu skall behandla bygger på ett förslag från jordbruksnämnden, vilket Kungl. Maj:t först haft att ta ställning till. I det stora hela har utskottet kunnat ena sig i sin hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Vi är emellertid några utskottsledamöter som på en punkt avgivit reservation, och det är om denna jag vill säga några ord.

Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att statens jordbruksnämnd ges uppdrag att pröva under vilka förutsättningar fraktbidrag bör kunna utgå för avsättning av i Norrland odlad utsädespotatis samt att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med förslag som kan föranledas av gjorda överväganden. Bakgrunden till skrivningen är vad som framhållits i två motionspar, I: 691 och II: 845 samt I: 692 och II: 846. I båda dessa motionspar har anförts, att jordbruksnämnden föreslagit ett stöd på 8 öre per kg som skulle täcka fraktkostnaden från Haparanda till Göteborg.

Jordbruksnämndens förslag avsåg emellertid uteslutande utsädespotatis för export, medan överläggningen i utskottet mest kom att röra sig om fraktbidrag för utsädespotatis som säljs inom landet. Utskottets skrivning är ett försök att öppna möjlighet för jordbruksnämnden att pröva förutsättningarna att gå

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

båda dessa vägar. Utskottsmajoriteten och motionärerna menar att införande av fraktbidrag skulle kunna bli en stimulans för ökad odling av utsädespotatis i Norrland. Det är ju för alla bekant, att potatisen på odlingarna söderut i landet är behäftad med många sjukdomar, medan den norrländska potatisen är befriad från sådana.

Vi reservanter anser emellertid att de skäl som anförts för fraktbidrag vid försäljning av utsädespotatis skulle kunna åberopas även vid försäljning av andra produkter och att detta öppnar så vidsträckta fält, att man inte vet var gränsen skall sättas. Skulle fraktbidragen gälla potatis från odlingar i Norrland, vilken säljs till odlare söderut, kan också frågan ställas, vem som i själva verket får del av fraktsubventionerna — odlarna i Norrland eller köparna i södra Sverige. Alldeles uteslutet är det inte att fraktbidraget komme att påverka det pris köparen skall betala. Det beror helt och hållet på uppgörelsen mellan säljare och köpare var subventionen hamnar. Vi anser också att statsmakterna inför det löpande sexårsavtalets utgång inte bör bindas genom ett ställningstagande i en detaljfråga.

Kungl. Maj:t har i propositionen avisat jordbruksnämndens förslag, men detta har tagits upp i motioner. Vi reservanter anser att man i framtiden bör ha handlingsfrihet i dessa frågor. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess utlåtande nr 14 med den ändring däri som föranledes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Magnusson m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! I jordbruksutskottets utlåtande nr 14, som behandlar bl. a. de nya kvalitetsbestämmelserna för inlösen av spannmål, nämns också motionsparet nr 690 i första och 843 i andra kam-

maren. Dessa motioner, som yrkar avslag på Kungl. Maj:ts framställning om de nya kvalitetsbestämmelserna, finner utskottet icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag har begärt ordet som motionär. Jag är visserligen medveten om att det spelar förfärligt liten roll för kammarens ställningstagande vad jag har att anföra i frågan gentemot utskottets ställningstagande, men jag vill ändå få inskrivet i kammarens protokoll att jag finner den nya metodiken, som utskottet nu förordar, vara alltför ofullständigt provad för att sättas i praktisk tillämpning. Den bygger i stort sett på teoretiska antaganden. Man kan visserligen säga att den är mera tekniskt fulländad än den metod som hitintills använts, men det är också allt gott man kan säga om den nya metodiken. På minussidan står så många ur kostnadssynpunkt helt okända faktorer, att den nya metodiken bort under några år i praktiken ha jämförts med den nu gällande, så att man hade kunnat få ett säkert jämförelsematerial för att bedöma hur den påverkar odlarens nettoresultat i olika delar av landet.

Denna nya metod innebär i korthet att man på kemisk väg skall bestämma varans Alfa Amylas tal: spannmålsvarans lägsta falltal är satt till 60 och det högsta till 400. En svensk veteskörd av normalkvalitet beräknas ha ett falltal på 190, och efter detta kommer medelpriset att sättas. Härefter beräknas priset efter en glidande skala uppåt och nedåt, med fixpunkt på falltalet 190. Ju lägre falltalet är, dess högre blir avdraget. Som exempel kan nämnas att ett falltal på 150 medför 2 procents avdrag, medan falltalet 80 representerar hela 13 procents avdrag. En vara under 80 i falltal klassas som foder.

Frågeställningen, huruvida ett falltal på exempelvis 79 — som enligt den föreslagna metoden skall göra att säden klassas som foder — utgör en likvärdig grund med en groddräkningshalt på 5 procent, tycks vara helt outforskad.

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Känt är däremot att all blandning av spannmålspartier med olika falltal drar det genomsnittliga falltalet nedåt. Detta innebär att spannmålen bör sorteras redan på fältet för att ge så gott ekonomiskt resultat som möjligt. Det har därför rekommenderats att bonden när han skördar skär av fälten i olika delar. Falltalet varierar nämligen starkt dels mellan säd som står upp i fältet och säd som av olika anledningar har slagits omkull i s. k. legor, dels mellan olika delar av fältet beroende på växlingar i olika jordslag. Om man nu tror att en sådan sortering av skörden i praktiken är möjlig att genomföra vet jag inte, men en sådan skördeteknik sammanfaller knappast med ett rationellt jordbruk, som man ofta förknippar med stora fält utan öppna diken och utan orationella, tidskrävande smätegar. Det kan bli en ganska lustig syn att mitt under den högljudda rationaliseringsdebatt som nu pågår se Sveriges bönder dela upp ett väl arronderat fält i smätegar för att försöka tröska enligt de nya kvalitetsbestämmelserna och experternas råd.

Man har också förutsagt att den nya metodiken kommer att medföra att skörden tidigare läggs för att man skall kunna erhålla ett så högt falltal som möjligt. Detta innebär ingenting annat än skörd vid en tidpunkt då vi hitintills icke har betraktat grödan som skörde-tröskningsfärdig, alltså skörd vid en tidpunkt då spannmålen innehåller betydligt mera fuktighet än normalt. Alla som under katastrofåren skördetröskat spannmål med vattenmängder på 25—30 procent och däröver vet vad det innebär, inte bara i ökade torkningskostnader utan också i betydligt större arbetsåtgång per deciton, eftersom kapaciteten blir nedsatt och arbetet mera tidskrävande.

Eftersom spannmålspartierna om möjligt skall skiljas ut redan på fälten, måste uppdelningen konsekvent fullföljas ända fram till kvarnvara, och den vägen är lång och blir nu betydligt

kostsammare än hitintills. För den enskilde odlaren som investerat stora pengar i egna torkanläggningar betyder metodiken, att har han i dag fyra behållare för en normal veteskörd så bör dessa genast byggas ut till det dubbla antalet — om spannmålspartierna skall skiljas effektivt. Vilka åtgärder som skall vidtagas för att lastbilarna, som fraktar spannmålen från gården till uppköparen, skall kunna hålla mindre spannmålspartier åtskilda vet jag inte. Så länge spannmålen fraktas i säckar behöver problemet inte vara stort — men den tiden är ju definitivt förbi i och med tanktröskningen och leveranser av osäckad spannmål.

Man torde vidare på goda grunder kunna fastslå att den rågodling, som efter detta kan ske i landet, hädanefter är förbehållen de allra sydligaste delarna av landet, eftersom denna odling är speciellt känslig för lönngroning och därmed utsatt för risk att klassas som fodersäd.

Även den mottagande uppköparen kommer att få vidkännas betydande kostnader i hanteringen av varan. Laboratorier med speciell utrustning jämte utbildad personal kommer att erfordras på varje mottagningsställe. Enbart för den centralförening som jag tillhör beräknar man dessa kostnader till mellan 300 000 och 400 000 kronor. Till detta skall läggas de enorma kostnaderna för de ökade lagringsutrymmen i silotorn som krävs för att hålla spannmålspartierna åtskilda, och även dessa kostnader drabbar ytterst den enskilde odlaren som leverantör.

Jag har kanske inte så stor anledning att klaga själv, eftersom jag är odlare i ett område som normalt är mycket nederbördsfattigt och där förutsättningarna för att erhålla ett högre falltal därmed borde vara goda. Men det torde inte råda några som helst tvivel om att denna nya metodik innebär att de allra sydligaste delarna av vårt land kommer att kunna tillgodogöra sig falltalsmetodens

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

tillägg, medan odlarna i det övriga landet får vidkännas falltalsmetodikens avdrag, och jag kan inte finna att detta är riktigt — så länge vi har ett fungerande avtal som förutsätter lika priser i landet för samma spannmålsgröda. Det är heller inte riktigt med hänsyn till att ingenting sagts i klart språk vare sig om inlösenpriset på foderspannmål jämfört med brödsädespriset eller om kostnadskompensationen för den nya metodikens användning. Därför yrkar jag bifall till motionerna nr 690 i första kammaren och 843 i denna kammare med förslag om avslag på propositionen i vad gäller införandet av nya kvalitetsbestämmelser för inlösen av spannmål.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Vad först beträffar reservationen som avstyrker förslaget om fraktbidrag för utsädespotatis vill jag säga att utskottsmajoritetens skäl att ansluta sig till jordbruksnämndens och motionernas förslag är det förhållandet att vi i Norrland har möjlighet att producera om inte en helt virusfri potatis så i varje fall en potatis som är väsentligt mindre virusbesmittad än i andra delar av landet. Det måste vara en tillgång för alla, en tillgång som vi bör utnyttja så mycket som möjligt. Det finns naturliga förutsättningar i Norrland att förse först och främst den svenska potatisodlingen med betydligt bättre utsäde än vad den nu har och även att exportera utsädespotatis. Dessutom bör man genom något slags specialodling här kunna uppmuntra det norrländska jordbruket över huvud. Redan nu har man, om jag är rätt underrättad, på de håll där man haft sådana odlingar kunnat väsentligt förbättra avkastningen på annars relativt karga jorدار.

Det är i detta syfte som jordbruksnämnden har föreslagit fraktbidrag, och det förslaget måste betraktas som synnerligen välmotiverat. Jag vet inte om jordbruksnämndens propå underställts konsumentrådet. I varje fall finns ingen

uppgift om att konsumentrådet har haft någon mening som går stick i stäv mot jordbruksnämndens i detta fall.

Vi vidtar ju åtskilliga åtgärder för att förstärka de norrländska jordbrukarnas utkomstmöjligheter. Jag ser fraktbidraget som en detalj i ett i övrigt planerligt arbete.

Vad beträffar vår egen odling i Sverige är det väl känt att potatisodlingen i varje fall i de sydliga och mellersta delarna av landet möter ganska svåra problem just på grund av virusmitta, och denna smitta visar ökad benägenhet att breda ut sig. Det är besvärligt på många orter att skaffa tillräckligt friskt utsäde, och som alla lätt förstår är första förutsättningen för en gagnande och lönande potatisodling att utsädet är så smittofritt som möjligt.

Nu importerar vi tidvis ganska betydande kvantiteter potatis, och därvid även utsädespotatis från Danmark, som är av betydligt sämre kvalitet än den vi skulle kunna få från Norrland, men vi gör det därför att de danska odlingarna ligger närmare till och den norrländska potatisen blir inte hembjuden till oss. Om fraktbidrag utgick skulle man kanske lätt kunna distribuera den norrländska potatisen över landet.

Fru Lindskog hyste farhågor därför att man inte vet vem som får fraktbidraget. Jo, det kan man nog förutsäga: det tillkommer med allra största säkerhet de norrländska odlarna, därför nämligen att det finns ingen som kan konkurrera med deras kvalitetspotatis. Den danska potatisen är minst lika virusmittad som den som kommer från södra eller mellersta delen av landet.

Enligt de uppgifter som jag har fått har man, fru Lindskog, ingenstans i världen så goda förutsättningar att odla kvalitetspotatis som just i Norrland. Då vore det felaktigt att inte utnyttja den möjligheten så långt vi kan. De fraktbidrag, som skall utgå för ändamålet, skall tas ur prisregleringskassorna, d. v. s. från de pengar som inflyter

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

i importavgifter. Om jag minns rätt beräknar man att 3,7 miljoner kronor kommer att inflyta under perioden 1964/65. Såvitt jag har kunnat finna är avsikten att använda endast något över 1 miljon kronor för propaganda för potatisen, för effektivisering av odlingen m. m. Det bör alltså finnas tillräckliga resurser att ur dessa importmedel betala fraktbidragen. De innebär inte alls någon belastning på statskassan. Jag tror därför att det finns all anledning att man här ger det norrländska jordbruket denna hjälp, och jag tror att det är en fördel för alla att vi kan uppmuntra en odling som ger så god kvalitet.

Herr Dahlgren uttryckte farhågor för den nya falltalsmetoden, och självfallet är det riktigt att den innebär ett väsentligt riskmoment. Den har ännu inte prövats i praktiken. Jordbruksnämnden säger att vad man vet om metoden är att den är grundad på teoretiska bedömanden, men jag tycker nog att herr Dahlgren var litet för pessimistisk eller att han något felbedömde det hela när han sade att tilläggen kommer att utgå till odlarna i söder men att det kommer att bli odlarna i norra och mellersta Sverige som kommer att få vidkännas avdragen. Det är inte alldeles säkert. Med nuvarande system med en gräns på 5 procents groddkärna drabbar en prissänkning den leverans som kommer över denna siffra. Vid tillämpning av den nya falltalsmetoden har man en glidande skala som kommer att medge vissa försämringar innan förlust gentemot det nuvarande systemet inträffar. Men ännu har man inte tillräckligt provat hur metoden kommer att slå ut när den användes på hela skörden. Självklart är att man i de delar av landet, där skörden kommer sent och där besvärliga skördeförhållanden råder, löper större risk än i de delar av landet som har bättre betingelser. Den nya metoden är emellertid inte bara behäftad med risker, utan

den innehåller en hel del vinstchanser också. Det kan man inte komma ifrån. Det måste vara en fördel om man kan göra en sortering av spannmålen redan vid leveransen och skilja mellan vad som är fullgod brödsädesvara och vad som inte är det. Genom att man kan göra denna sortering i god tid undgår man den annars förekommande risken att blanda in mindervärdig vara i fullgod vara och på det sättet förvandla alltsammans till fodersäd. Genom att göra denna gallring i god tid är det möjligt att man kan förhindra en onödigt brödsädesimport, och kanske kan man också förhindra ett onödigt fodersädsöverskott.

Det finns alltså inte bara negativa sidor här. Man måste erkänna att det även finns en del positiva, och det är dessa som gör att metoden bör prövas. Utskottet har varit fullt medvetet om de svårigheter som föreligger när det gäller att bedöma utfallet. Utskottet har därför givit sin anslutning till den försiktiga hållning som statens jordbruksnämnd intagit och som, såvitt man kan bedöma, också departementschefen har anslutit sig till. Utskottet anser sålunda att man bör se tiden an. Denna försiktiga bedömning har ytterligare understänkts i ett par motioner som utskottet har haft uppe till behandling.

Även om departementschefen inte direkt har spikat någon bestämd tidsgräns för en omprövning av detta system, har utskottet utgått ifrån att han efter påstötning från odlarhåll är villig och beredd att ompröva systemet när detta har fungerat en tid. Såvitt jag har kunnat förstå är vi alla överens om att provningstiden för detta system bör vara relativt kort. Att i förväg innan man provat detsamma, säga nej är rätt svårt, i all synnerhet som provningen godkänts av jordbrukets representanter.

Vi måste alltså, herr talman, med en viss tvekan införa systemet för att se resultatet av detsamma. Vid en omprövning har man möjlighet att göra

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

rättelse i de fall där det visar sig att resultaten inte blivit vad vi räknat med.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill hålla med utskottets ärade ordförande om att ingen har betvivlat norrlandspotatisens goda kvalitet. Men en god kvalitet är väl också en reklam för en vara och ett värdefullt plus även vid försäljningen av densamma. För det talar även det förhållandet att Johnson-koncernen funnit det förenligt med sina intressen att ha kontraktsodlingar av potatis uppe i Västerbotten för att sedan med egna fartyg föra ut denna potatis till andra länder.

Frågan om fraktbidraget har inte varit underställd jordbrukets konsumentdelegation, och denna har inte tagit ställning i frågan. Det är just skillnaderna mellan vad jordbruksnämnden uttalat och vad utskottet framhållit som jag tycker är det mest anmärkningsvärda i denna sak. Jag skall be att få läsa upp vad jordbruksnämnden anfört när den föreslagit fraktbidrag för att underlätta exporten av utsädespotatis. Efter att ha föreslagit ett sådant bidrag om 8 öre per kilo tillägger nämnden: »Vidare skulle bidrag beviljas endast under år då tillgången på högklassig utsädespotatis bedöms kunna medge en export utan att brist på sådan vara uppstår på hemmamarknaden.» Finns det brist på potatis i Skåne, ja, då bör man kunna ta denna från Norrland.

Låt mig jämföra detta citat av jordbruksnämndens förslag med vad utskottet skriver. I utskottets utlåtande heter det bl. a.: »Utskottet finner de i förevarande motioner berörda problemen värda beaktande och får för sin del föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att statens jordbruksnämnd ges uppdrag att pröva under vilka förutsättningar fraktbidrag bör kunna utgå för avsättning av i

Norrland odlad utsädespotatis samt att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med förslag, vartill gjorda överväganden kan föranleda.»

Jag menar att det föreligger en viss skillnad mellan jordbruksnämndens och utskottets skrivningar. Mot bakgrunden av diskussionerna i utskottet, vilka till 90 procent rörde försäljningen på hemmamarknaden, tycker jag inte att jordbruksnämndens förslag ger så starkt stöd för utskottsmajoritetens skrivning. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr DAHLGREN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är så att den teknik som används vid falltalsmetoden är mera fulländad än den tidigare använda tekniken. Men kvar står alltså frågan hur denna teknik praktiskt skall kunna tillämpas. Den enskilde odlaren kan inte själv skaffa sig den erforderliga apparaturen till ett överkomligt pris för att på den egna gården och de egna fälten kunna bilda sig en uppfattning om när skördearbetet lämpligast skall kunna påbörjas. Detta torde dock vara en förutsättning för att klara skördearbetet efter de nya bestämmelserna på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt.

Det är alldeles riktigt att utskottet framhållit att en översyn av bestämmelserna skall ske sedan dessa tillämpats några år. Men jag förmodar, att de kostnader, som den enskilde odlaren under denna tid fått vidkännas, inte kommer att ersättas, trots denna översyn. Enligt min uppfattning är därmed översynen av bestämmelserna intressant för odlaren endast ur den synpunkten att det blir fråga om en justering av de glidande skalorna, så att de kanske får en något annan konstruktion än vad de nu har. Men de uppkomna kostnaderna för metodikens införande och tillämpande kommer alltså att åvila den enskilde odlaren.

Jag är väl medveten om att remissinstanserna har tillstyrkt ett försök med

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

denna nya metodik. Men det torde inte heller vara obekant att det förekommit mycket stor tveksamhet och att jordbrukets fackliga stämman 1963 fattade enhälligt beslut om att falltalsmetoden inte skulle tillämpas under den tid sexårsavtalet gäller med mindre än att kostnadskompensation erhöles. Jag betraktar jordbrukets fackliga *stämma* som den högsta instansen på den fackliga sidan i detta fall.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Potatisodlingen i Norrland har på relativt kort tid vuxit i omfattning och betydelse, vilket främst har sin grund i visa jordbrukspolitiska åtgärder. Sålunda har från samhällslets sida genom specialrådgivning lämnats instruktioner och gjorts propaganda för denna odling. Staten har dessutom genom lån och bidrag understött anskaffandet av lagerlokaler och specialmaskiner för denna produktion.

Dessa åtgärder har, åtminstone temporärt, gett till resultat ett besvärande överskott på potatis. Mot denna bakgrund yrkar jordbruksutskottet att jordbruksnämnden måtte få i uppdrag att pröva om och under vilka förutsättningar fraktbidrag bör utgå för avsättning av i Norrland odlad utsädespotatis. Det gäller således inte enbart export till utlandet, utan också försäljning till Syd- och Mellansverige.

Odling av utsädespotatis för export har pågått i Norrland under åtskilliga år. Det har inte varit några andra problem än att det varit svårt att finna marknad till priser som gjort odlingen lönsam. Såsom jordbruksnämnden framhållit blir odlingskostnaderna särskilt höga för utsädespotatis. När det desutom tillkommer dryga fraktkostnader, blir det svårt att klara produktionen till sådana priser, att det går att få en hygglig avsättning.

Fraktsubventioner under en övergångstid kunde måhända öppna inhemska marknader, vilket jag förestäl-

ler mig skulle kunna bli till nytta för såväl potatisodlare i norr och söder som för konsumenterna.

Det har väl sagts i diskussionen kring denna fråga, att det spelar ingen större roll om utsädespotatisen kostar några ören mer eller mindre. Det kanske är möjligt — när man kommit till insikt om betydelsen av att hålla ett friskt och högklassigt utsäde. Men det kräver viss fostran innan vi är där.

Jag är medveten om det tvivelaktiga i att bära upp en produktion med subventioner. Men en subventionsinjektion kan vara försvarlig. Det kan bli stöten som öppnar nya marknader.

Sen vill jag bemöta fru Lindsogs uttalande, att utskottets förslag om en undersökning av möjligheterna att förbilliga frakterna i någon mån skulle riva upp sexårsavtalet. Det kan inte vara rimligt. Det är här endast fråga om hur man disponerar vissa regleringsmedel. Jag tror också att man kan säga att Norrland i det fallet är behörigt att få den andel som det här kan bli fråga om, därför att Norrland tack vare sina stora inköp av fodermedel med säkerhet är mer närande än tärande på regleringsfonderna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag skulle som motionär vilja anföra några synpunkter. Inom jordbruket i Norrland har man svårt att finna någon lämplig avsalugröda vid sidan om mjölkproduktionen. Då har man kommit fram till att potatisodlingen är en bra odling. Man kan få fram bra kvaliteter, och odlingen kan bli lönsam om man kan få avsättning till rimliga kostnader. Fröpotatisen har visat sig fullt jämförbar med den som odlas på andra håll. Beträffande virusrenhet har det visat sig att norrlandsutsädet är att föredrag framför annat svenskt utsäde.

Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Därför kunde det vara riktigt att ge stöd åt denna odling, i varje fall under en uppbyggnadsperiod, ty investeringar i sådan odling innebär ju ett risktagande. Stödet kunde lämpligen lämnas i form av fraktlättnader, vilket vi motionärer har yrkat.

Nu har jordbruksutskottet sagt att man är beredd att förorda en prövning av förutsättningarna att i vissa fall medge fraktbidrag i samband med avsättning av i Norrland odlad utsädespotatis. Jag tycker inte att det skulle kunna medföra någon hård bindning. Fru Lindskog säger att hon vill bevara handlingsfriheten. Hon vill ha stor handlingsfrihet. Det måste vara en synnerligen stor rädsla som gör att hon inte ens vågar pröva förutsättningarna för fraktbidrag. Såsom ett viktigt argument mot detta anför hon: Vem får fördelarna? Det var närmast det som föranledde mig att begära ordet i denna debatt.

När vi potatisodlare i Norrland säljer matpotatis till Stockholm får vi ut pris enligt stockholmsnoteringen och får hålla frakten. Blir den billigare, får vi behålla det som blir över. När vi säljer fröpotatis till Skåne, får vi ut det pris som noteras i Skåne. Jag tvekar inte om vem fördelarna tillkommer. Får vi nedsatt frakt, tillkommer det odlarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Med anledning av den tveksamhet som herr Dahlgren ådagalade i samband med bedömningen av falltalsmetoden vill jag understryka, att alla parter är tveksamma: jordbruksnämnden är tveksam, departementschefen var tveksam men ansåg att man borde pröva metoden, motionärerna var också tveksamma och utskottet är tveksamt. Herr Dahlgren säger att man inte vet vilka verkningar falltalsmetoden kommer att ha för odlarna. Ja, dem

får man ju inte reda på på annat sätt än genom att tillämpa denna metod — först då ser man vilka verkningarna blir.

Nu är det emellertid på det sättet, att man inte kan praktisera denna metod bara inom vissa områden av landet, utan man torde vara nödsakad att införa den på en gång över hela landet för att kunna pröva den under olika betingelser. Det är först då som man får klart för sig hur den fungerar och hur den eventuellt bör ändras då den varit i bruk en viss tid.

Jag vill med anledning av fru Lindskogs anmärkning i likhet med herr Jönsson i Ingemarsgården säga, att det uppdrag som utskottet har velat ge till jordbruksnämnden är sådant, att jordbruksnämnden kanhända finner att den väg som man ursprungligen var inne på är den enda möjliga. Men utskottet menar, att när det finns möjligheter inom landet att uppmuntra odlingen av en verkligt förnämlig utsädespotatis, då bör vi också utnyttja resultatet av dessa odlingsmöjligheter inom hela vårt land.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Vi har sagt i vår reservation att statsmakterna inför det nu löpande sexårsavtalets nära förestående utgång bör sträva efter att inte binda sig av något ställningstagande i förevarande detaljspörsmål, och vi menar att man därför bör vänta och låta statsmakterna få fria händer i denna fråga. Till herr Jönsson i Ingemarsgården skulle jag vilja säga, att jag inte är fullt så hjärtängslig för en undersökning som han tror. Om denna undersökning skulle leda till att man i jordbruksnämnden menar att man inte bör ge subventioner för försäljning av potatis inom landet, hur går det då?

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Om man nu verkligen är så tveksam, som utskottets herr ordfö-

Reglering av priserna på fisk, m. m.

rande säger, då frågar jag, varför man inte väntar med att införa denna metodik tills den är praktiskt prövad och jämförd med den gamla metoden. Vissa mottagningsplatser i alla län borde vid ett sådant jämförande försök ge ett objektivt utslag. Därmed skulle ovissheten vara borta och metodikens användbarhet med visshet kunna fastställas.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I—III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. IV

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 690 och II: 843; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. IV) i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit motionerna I: 690 och II: 843.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammaréns ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammarén alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. V

Utskottets hemställan bifölls.

3*—Andra kammaréns protokoll 1964. Nr 26

Mom. VI

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Lindskog begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. VI) i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen av herr Magnusson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Lindskog begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 137 ja och 61 nej, varjämte 6 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VII—IX

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12**Reglering av priserna på fisk, m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 15 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1964/65, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Reglering av priserna på fisk, m. m.

I en till riksdagen den 13 mars 1964 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 112, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 30 maj 1952 (nr 320) om viss reglering av handeln med fisk, m. m.;

2) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 5 juni 1953 (nr 372) angående reglering av införseln av vissa slag av fisk och skaldjur;

3) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 5 juni 1953 (nr 374) angående reglering av utförseln av vissa slag av fisk och skaldjur m. m.;

dels bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen i övrigt hemställt.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 384 av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, likalydande med II: 458 av herr *Nilsson i Bäckville m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag rörande åtgärder till stöd för det svenska fisket; samt

2) I: 721 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 880 av herrar *Eriksson i Bäckmora* och *Grebäck*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte uttala att bestämmelserna om reglering av handeln med strömming på ostkusten skulle tills vidare förlängas i avvaktan på pågående utredning och statsmakternas beslut om nya åtgärder; ävensom att vid utredningen beaktades de svårigheter som på vissa orter skapades för den yrkesarbetande fiskarbefolkningen av att över-skott av ett växande fritidsfiskes fångster salufördes till underpriser.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 721 och II: 880, anta förslaget till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 30 maj 1952 (nr 320) om viss reglering av handel med fisk m. m.;

B. anta förslagen till

1) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 5 juni 1953 (nr 372) angående reglering av införseln av vissa slag av fisk och skaldjur,

2) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 5 juni 1953 (nr 374) angående reglering av utförseln av vissa slag av fisk och skaldjur m. m.;

C. medge, att för tiden till och med den 30 juni 1965 reglering av priserna på fisk ävensom importen och exporten av fisk av vissa slag jämte vad därmed sammanhänger finge anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i utlåtandet;

D. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att under budgetåret 1964/65 för lån i Sveriges kreditbank mot gängse ränta ställa garanti dels åt Sydskustfisk, förening u. p. a., intill ett belopp av 2 000 000 kr. jämte ränta, dels åt Västkustfisk, förening u. p. a., intill ett belopp av 3 000 000 kr. jämte ränta; samt

E. lämna motionerna I: 384 och II: 458 utan åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

Såsom i propositionen nr 112 anförts har statens jordbruksnämnd genom särskild utredningsman låtit företa en översyn av handelsregleringen på strömming. Utredningsmannens granskning utmynnar i förslag om att handelsregleringen slopas från och med den 1 juli 1965. Jordbruksnämnden har efter överläggningar med företrädare för fisket och handeln anslutit sig till utredningsmannens ställningstagande vad gäller handelsregleringens upphävande. Frågan

om utformningen av ett prisregleringsstöd från den 1 juli 1965 avses bli föremål för vidare överväganden inom nämnden efter fortsatta överläggningar med av stödet berörda parter. Departementschefen anser för sin del, att handelsregleringen i fråga om strömming — mot bakgrunden av bl. a. de starkt ändrade förhållanden som inträtt sedan handelsregleringens tillkomst i mitten av 1930-talet — bör avvecklas så snart som möjligt. I avvaktan på ytterligare överväganden rörande de stödåtgärder, som kan erfordras för tiden efter nämna avveckling, bör nuvarande handelsreglering enligt departementschefen förlängas att gälla till och med den 30 juni 1965. I likhet med jordbruksnämnden anser han att frågan om utformningen av ett framtida stöd bör bli föremål för vidare överväganden inom nämnden efter fortsatta överläggningar med av stödet berörda parter, så att förslag i frågan kan underställas Kungl. Maj:t senast i nästa års prisregleringsskrivelse. Vad departementschefen i förevarande sammanhang anfört föranleder ingen erinran från utskottets sida. I överensstämmelse härmed har utskottet icke funnit i motionerna I: 721 och II: 880 gjorda yrkanden i förevarande ämne böra föranleda någon riksdagens särskilda åtgärd.

Ikke heller i övrigt har utskottet något att invända mot Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag rörande det fortsatta prisstödet åt fiskerinäringen. Sålunda förordar utskottet att riksdagen förlänger giltighetstiden för förordningen om viss reglering av handeln med fisk, m. m. (1952: 320) intill den 1 juli 1965. Prisregleringsverksamheten bör även under budgetåret 1964/65 i princip bedrivas så, att medelsbehovet för att upprätthålla densamma i huvudsak kan täckas av till prisregleringskassan inflytande medel.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Hermansson, Hansson* i Skegrie, *Johansson* i Öckerö, *Stiernstedt*

Reglering av priserna på fisk, m. m.

och *Hedin*, vilka ansett att de ovan intagna styckena i utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Såsom i propositionen — — — (= utskottet) — — — nästa års prisregleringsskrivelse. Utskottet finner emellertid skäl tala för fiskeristyrelsens uppfattning, att man från statens sida bör vara klar över hur ett nytt prisregleringsstöd skall vara utformat, innan man med relativt kort frist fastställer datum för det nuvarande systemets upphävande. I anslutning härtill förutsätter utskottet, att bestämmelserna om reglering av handeln med strömming på ostkusten kan behöva förlängas även till tid efter den 1 juli 1965 i avvaktan på resultatet av de förenämnda övervägandena och att sådan förlängning i så fall kommer till stånd. I likhet med vad i motionerna I: 721 och II: 880 anförts angående de svårigheter, som fritidsfisket på vissa orter åsamkar den yrkesarbetande fiskarebefolkningen, anser utskottet, att även denna fråga bör upptagas till prövning vid de överväganden, som enligt vad nyss nämnts förutsättes komma till stånd.

I övrigt har utskottet icke något att invända mot Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag rörande det fortsatta prisstödet åt fiskerinäringen. Sålunda förordar utskottet — — — (= utskottet) — — — prisregleringskassan inflytande medel.»;

2) av herrar *Stiernstedt* och *Hedin* (såvitt avsåge E. i utskottets hemställan), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande beror på att reservanterna anser att man av propositionen inte får riktigt klart för sig huruvida den nu gällande handelsregleringen med strömming på ostkusten kommer att förlängas, om ett nytt

Reglering av priserna på fisk, m. m.

system inte har överenskommits mellan berörda parter den 1 juli nästa år.

Reservanterna har anslutit sig till fiskeristyrelsens uppfattning att man från statens sida bör vara klar över hur ett nytt prisregleringssystem skall vara utformat, innan man med relativt kort frist fastställer datum för det nuvarande systemets upphävande. Detta krav på att få veta vad som kommer i stället, när gällande system tas bort, har också rests av fiskarna på ostkusten själva och även av fiskets representanter i jordbruksnämndens råd. Man måste nog säga att det är ett synnerligen berättigat önskemål att man vet vad som man kommer att få i stället.

Det har emellertid från flera håll och då främst från jordbruksnämnden och partihandelsorganisationerna krävts att nuvarande system skall avskaffas den 1 juli 1965. Man stöder sig därvidlag på en utredning i ärendet, vilken utredning kommit till det resultatet att den nuvarande regleringen bör avskaffas. Jag måste emellertid säga att såvitt jag kan bedöma har man knappast gjort utredningsmannen full rättvisa. Utredningen har redovisats på ett mera negativt sätt än som är berättigat.

Enligt vad jag kunnat finna är utredningsmannen i många stycken ganska positiv till regleringen över huvud taget. Framför allt stryker han emellertid under att vi måste skynda oss att se till att vi får någonting som kan duga för framtiden, om det nuvarande systemet skall avskaffas.

Det är klart att detta system inte är alldeles felfritt — det är väl för övrigt inget system, utan alltid kan man finna några brister. Så mycket är emellertid klart att den handelsorganisation som varit gällande och ännu gäller har varit till gagn för fiskarna på ostkusten. Det är också alldeles klart att man inte gärna vill avstå från den utan att veta vad man får i stället, och helst vill man även veta, att man får något som är bättre än det man har nu.

När man studerar omdömena om den organisation som nu finns träffar man emellertid på en och annan antydan om att den nuvarande handelsregleringen har monopolistisk struktur och att det är av den anledningen som den bör avskaffas. Jag vill emellertid bestämt påstå att någon uppskörtning av konsumenterna icke ägt rum. Den monopolkaraktär, som det nuvarande regleringssystemet eventuellt kan sägas ha, har inte kunnat utnyttjas — och har inte heller utnyttjats — på grund av att man ingalunda saknat konkurrens. Skulle en eventuell ändring medföra att fiskarnas inflytande minskades, medan i stället distributionens inflytande ökades, tror jag inte att man därmed skulle få billigare fiskvaror. Erfarenheterna talar för att det ingalunda blir på det sättet, utan att mellanhandsledet förmodligen skulle ta den vinst som rätteligen borde komma fiskarna tillgodo.

Om ett bestämt datum nu spikas för avskaffandet av den nuvarande handelsregleringen innan man vet vad som kommer i stället, skulle det medföra ett försämrat förhandlingsläge för fiskarna. De skulle få gå till förhandlingarna under hotet av ett borttagande av handelsregleringen. Förhandlingarna skulle bli en kapplöpning med tiden — såvida det inte i departementschefens uttalande finns en underförstådd vilja att förlänga det nuvarande systemet tills överenskommelse nåtts mellan berörda parter.

Reservanterna vill alltså inte försätta ostkustfiskarna i ett försämrat läge. Man påminner sig det gamla ordstävets: »Man vet vad man har men inte vad man får.» Jag tror inte att fiskarna på ostkusten är ovilliga att pröva ett nytt system, om man kan försäkra dem att detta system inte kommer att minska deras inflytande över prisbildningen.

Vad sedan gäller reservationens andra del, som rör problemet med fritidsfiskarna, vill jag endast framhålla att reservanterna har ansett att detta pro-

blem — som ingalunda är litet — bör kunna tas upp till omprövning i den utredning som reservanterna har begärt beträffande det nya systemet för handelsregleringen.

Jag ber med detta att få yrka bifall till den reservation som har fogats till utlåtandet.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (cp).

På förslag av herr förste vice talman beslöt kammarerna att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarernas ledamöter åtskildes här efter kl. 16.54.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 21 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Reglering av priserna på fisk, m. m. (forts.)

Herr förste vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1964/65, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr HEDIN (h), som yttrade:

Herr talman! Frågan om reglering av handeln med strömming är för ostkustfiskarna av mycket väsentlig betydelse och har varit det under lång tid, bl. a. därför att strömmingsfisket är helt dominerande på flertalet platser efter den långa ostkusten.

Den nuvarande regleringen har varit i kraft sedan år 1935. Den innebär att

fiskarnas ekonomiska föreningar har ensamrätt att för återförsäljning motta färsk strömming. Av allt att döma har handelsregleringen varit till stor fördel för yrkesfiskarna utan att därför medföra någon nackdel för konsumenterna. Herr Hansson i Skegrie var inne på samma tankegångar tidigare och framhöll att denna ordning, trots att den är ett slags monopol, inte har haft några negativa verkningar.

Gör man en jämförelse med de system som tillämpas på andra kustavsnitt — på sydkusten och västkusten — visar det sig att ostkustens fiskare fått ut bättre priser än fallet varit på de andra kuststräckorna men att systemet ändå varit förmånligt för alla parter som är beroende därav. Motsatsen har i varje fall hitintills inte kunnat bevisas. Märkligt nog har man för övrigt inte tagit upp frågan till någon allvarlig analys i de utredningar som förekommit.

Det är av dessa orsaker naturligt att ostkustens fiskare slår vakt om det nuvarande systemet. Under alla förhållanden vill de inte ha något annat och nytt system med mindre än att de har så säkra garantier som de kan få för att det verkligen fungerar lika bra som det

Reglering av priserna på fisk, m. m.

nuvarande. Därför har det blivit en mycket stark reaktion mot jordbruksnämndens förslag att beslut redan nu skulle fattas om att auktorisationen skulle upphöra den 1 juli nästa år utan att något klart alternativ samtidigt lagts fram.

Departementschefen har uppenbarligen inte följt jordbruksnämndens förslag på denna punkt. Jordbruksministern anser visserligen att auktorisationen i och för sig — kanske framför allt av principiella skäl — är olämplig och bör tas bort, men liksom tidigare år föreslår han dock ett års förlängning till den 1 juli nästa år. Han säger ingenting om att regleringen prompt skall upphöra då utan förutsätter att jordbruksnämnden efter överläggningar med av frågan berörda parter senast i nästa års prisregleringsskrivelse skall lägga fram förslag till det framtida stödet åt strömmingsfisket efter auktorisationens slopande.

Reservation 1 till det utskottsutlåtandet som vi nu behandlar har närmast kommit till mot bakgrund av att såväl departementschefens som utskottsmajoritetens uttalanden i denna fråga kan misstolkas. Det råder en viss oklarhet i frågan beträffande om och när auktorisationen skall upphöra. Om man tolkar departementschefen välvilligt är skillnaden mellan utskottsmajoritetens uppfattning och reservanternas mycket liten. Jag hoppas för min del att en sådan tolkning är riktig, vilket skulle innebära att ställningstagandet i frågan ännu inte är låst.

Om jordbruksnämnden vid de överläggningar som skall äga rum lyckas åstadkomma ett förslag som kan accepteras av alla berörda parter, kan man naturligtvis avlösa detta system relativt snart. Om så inte skulle bli fallet, finns däremot anledning att låta det nuvarande systemet tills vidare kvarbli, i varje fall tills alla faktorer som påverkar frågan är utredda. Det är de inte i dag. Det finns ingen möjlighet att ta definitiv

ställning med det utredningsmaterial som nu föreligger. Först sedan det har visats att vägande sakliga skäl, och inte bara principiella, talar för att man bör avlösa detta system kan det vara aktuellt med en omprövning.

En fråga, som bl. a. bör belysas i detta sammanhang, är fritidsfisket med strömming som företrädesvis bedrivs på lediga lördagar och som vid Norrlandskusten har tagit sådana proportioner att det har blivit ett mycket starkt irritationsmoment mellan yrkesfiskarna och fritidsfiskarna. Detta problem togs upp för en tid sedan av Västerbottens Folkblad i en ledare, där man framhöll att det måste bli ett slut på de missförhållanden som nu råder i detta avseende.

Då denna fråga onekligen hör samman med regleringen av handeln med strömming, bör den tas upp till diskussion i samband med resonemangen om att eventuellt avlösa nuvarande system med ett annat.

Även frågan om en effektivare och bättre organisation av yrkesfiskarnas ekonomiska föreningsrörelse på ostkusten bör lösas. I sådant syfte pågår för närvarande intensiva förberedelser inom yrkesfiskarnas organisationer, bl. a. i anslutning till en ADO-utredning som företagits. Det finns anledning förvänta att man relativt snabbt skall kunna uppnå resultat i detta avseende. Men en omorganisation bör åtminstone i starten få skydd av nu gällande handelsreglering. Annars finns det risk för att svårigheterna just i starten blir övermäktiga för yrkesfiskarnas organisationer, så att det uppstår kaos i fråga om handeln med strömming i stället för ordnade förhållanden. Även stora kapitalinvesteringar inom fiskets ekonomiska föreningsrörelse står här på spel.

Det kan i detta sammanhang finnas anledning att erinra om situationen i vårt grannland Finland, där trålfisket har kommit senare i gång än hos oss och där det just genom frånvaron av en

handelsreglering har uppkommit utomordentligt besvärliga förhållanden för strömmingshandeln — man kan gott tala om kaos. Delegationer från den finska statliga fiskeriedministratonen har även besökt vårt land för att studera det svenska systemet och eventuellt införa detta i Finland.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Hermansson m. fl.

Till utskottsutlåtandet har också fogats en blank reservation av herr Stiernstedt och mig. Anledningen härtill är en motion av herr Nilsson i Bästekille m. fl., där det hemställes om en allsidig utredning angående åtgärder till stöd för det svenska fisket.

De flesta remissinstanser har vitsordat att de problem som tagits upp i denna motion i och för sig skulle kunna föranleda en utredning, men med hänsyn till att en del frågor redan ligger under utredning och att andra frågor relativt nyligen varit föremål för utredning, så har man inte för närvarande ansett det vara aktuellt med någon allsidig utredning av fiskets problem.

Under sådan förhållanden har vi reservanter avstått från att fullfölja motionens yrkande, men vi har genom vår blanka reservation velat markera att vi är tveksamma om huruvida remissinstansernas bedömning i detta avseende är riktig. Vi tror att det skulle vara till fördel för fiskerinäringen, om det kom till stånd en allsidig utredning av denna närings olika problem på samma sätt som har varit fallet exempelvis inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Vi har i varje fall ansett att det finns skäl att vid en senare tidpunkt på nytt överväga frågan om en sådan utredning.

Jag har alltså inte, herr talman, något särskilt yrkande på denna punkt.

I detta anförande instämde herr Westberg (fp).

Därefter anförde:

Reglering av priserna på fisk, m. m.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få säga några ord rörande punkten E i detta utlåtande. Jag har med stort intresse gått igenom de remissvar vi fått. De är rätt intressanta. Somliga instanser anser att allting är gott som det är och att ingenting behöver göras åt någonting. Det är i alla fall en klar ståndpunkt. De menar att man inte skall röra vid någonting som de sysslar med, ty det sköter de så bra själva att ingen annan skall lägga sig i det.

En annan remissinstans, Hushållningssällskapens förbund, framhåller att svårigheter finns men att en utredning knappast skulle vara till någon fördel, eftersom problemets lösning därigenom skulle försenas. Det sistnämnda förvärrar mig rätt mycket. Jag trodde att ett så pass framstående remissorgan kände till att man numera alltmer arbetar med delbetänkanden inom utredningar och inte som förr alltid väntar med att avge något betänkande tills det hela är klart. Nu går man andra vägar, och det är till fördel inte minst för vederbörande näringsgren. Resonemanget att en utredning skulle försena allting är långtifrån hållbart. En utredning skulle kunna angripa de viktigaste problemen först och undan för undan presentera resultaten i delbetänkanden.

Det finns också något remissorgan som tycker att en del spörsmål i och för sig kan vara i behov av utredning. Det är alldeles riktigt.

Sjöfartsstyrelsen är vänlig och snäll och förklarar att den till nästa års petita skall lägga fram förslag till hamnförbättringar i den nya femårsplanen. Även detta är naturligtvis tacknämligt.

I yttrandet från statens jordbruksnämnd finns det mycket att läsa. Bl. a. står där att jordbruksnämnden för gott och väl fyra år sedan fick i uppdrag av Kungl. Maj:t »att — i anslutning till viss i artikel 28 EFTA-konventionen omfördäld undersökning — under samråd med representanter för fiskerinäringen

Reglering av priserna på fisk, m. m.

och andra därav berörda utreda frågan om utformningen av prisregleringssystemet på fiskets område och därmed sammanhängande spörsmål.

Därpå följer något förnämligt: »Arbetet med ifrågavarande utredning pågår genom särskilt tillkallad utredningsman, men har ännu icke kunnat fullföljas, då undersökningen enligt artikel 28 i EFTA-konventionen tills vidare nedlagts.»

Sedan jordbruksnämnden konstaterat detta fortsätter den i nästa mening: »Med hänsyn till exportens stora betydelse för fiskerinäringen torde i samband med utredningen också komma att undersökas vilka möjligheter, som kan finnas att underlätta försäljning till utlandet av fisk och fiskprodukter.»

Sedan man har konstaterat att utredningen nedlagts, så förväntar man att det skall framföras förslag som underlättar förhållandena i alla dessa avseenden. Detta kallar jag för brist på praktiskt omdöme, och jag måste säga att jag har aldrig läst något liknande i ett remissvar. Om jordbruksnämnden hade sagt att avsikten varit att återuppta arbetet inom utredningen, hade jag bättre förstått det hela. Som det nu är, kan man inte fatta sammanhanget i det resonemang som föres från jordbruksnämndens sida.

När tidigare vissa problem beträffande fiskerinäringen tagits upp här i riksdagen, har det svarats att det vore olämpligt att bryta ut en del frågor; problemkomplexet i hela dess vidd borde bli föremål för prövning. Nu har vi i våra motioner gått på den linjen och krävt en allsidig utredning om förhållandena inom fiskerinäringen. Det skulle vara mycket värdefullt, om en sådan utredning kunde komma till stånd. Faktum är dock att det även inom fisket finns åtskilliga problem som behöver bli föremål för utredning, så att förhållandena kunde ordnas på ett bättre sätt än vad som i dag är fallet.

Jag vill, herr talman, klart deklarera att detta inte innebär någon kritik mot förtroendemännen i fiskerinäringens organisationer. De gör sannerligen, var och en på sitt område, vad de kan för att skapa en bättre ordning. Men det finns problem som är av sådan storleksordning att enskilda representanter för en organisation eller för näringen i fråga inte hinner eller kan ta upp den. Jag känner av egen erfarenhet till detta. Jag var själv förtroendeman inom trädgårdsodlingens organisationer, men när jag kom in i riksdagen och då ville aktualisera olika problem beträffande denna näring, så fick jag det svaret att detta var sådant som en enskild riksdagsman inte kunde klara upp utan som måste bli föremål för en allsidig utredning. En sådan utredning kom så småningom till stånd för trädgårdsnäringens del, och jag tror att det skulle vara utomordentligt nyttigt, om så även skedde beträffande fisket. Man kan naturligtvis säga att allting går sin gilla gång ändå, men när det gäller trädgårdsodlingens område, där jag anser mig besitta en viss sakkunskap, vet jag att den utredning, varom riksdagen till slut enade sig, har varit till stor välsignelse. De förslag som utredningen framlade och som sedermera bearbetades av vederbörande statsråd och vidarebefordrades till riksdagen, har givit nytt och gott mod åt näringsutövare på detta område — det har vitsordats av representanter för alla parter.

Jag är övertygad om, herr talman, att om riksdagen hade handlat lika klokt på detta område och bifallit dessa motioner om en utredning, skulle många problem ställas i ordentlig belysning. Jag är också övertygad om att fiskerinäringen hade haft nytta av detta. Vi är alla på det klara med att frågan faller i dag, men därmed har den inte avförts från dagordningen. Vi skall göra likadant på detta område som i fråga om trädgårdsnäringen: Vi kom-

mer att hålla på till dess utskottet och riksdagen gått med på en allsidig utredning.

Herr talman! Jag skall sluta med att yrka bifall till motionerna I: 384 och II: 458.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Det är ju ganska vanligt att vi en gång under vårriksdagen behandlar denna fråga om reglering av priserna på fisk. Det nu föreliggande förslaget skiljer sig inte mycket från de förslag som vi en följd av år har behandlat. Man föreslår en förlängning av giltighetstiden för de förordningar som reglerar handeln med och priserna på fisk. I många år har vi förlängt dessa förordningar med ett år i taget, och i och för sig är det egentligen ingenting nytt.

Jordbruksnämnden har emellertid i propositionen redovisat att den utredning, som pågått inom nämnden om utformning av stödet till strömmingsfisket, har blivit färdig. Jordbruksnämnden har för sin del redan tagit ställning i frågan och föreslår att gällande handelsreglering för strömming skall upphöra att gälla med utgången av juni 1965. Detta är anmärkningsvärt ur den synpunkten att utredningen inte på något sätt har påvisat att gällande system varit till nackdel. Auktorisationen har väl i stället haft många positiva drag, och enligt fiskarnas uppfattning har regleringen givit dem högre pris för konsumentströmmingen på ostkusten än motsvarande pris på syd- och västkusten utan att detta gått ut över konsumenterna. Det system som tillämpas på ostkusten har den fördelen, att omkostnaderna på vägen från producenten till konsumenten är de lägsta.

På fiskets sida kan vi därför inte godkänna den ståndpunkt som jordbruksnämnden har intagit. Det är väl också en ganska säregen händelse i det svenska näringslivet att man på detta

Reglering av priserna på fisk, m. m.

sätt utan förhandlingar med fiskarkåren föreslår borttagande av det stöd, som ostkustens strömmingsfiskare har haft, och inte ger någonting annat i stället. Förhandlingsrätten är väl så utbredd här i landet att man knappast för någon yrkesgrupp bestämmer löner och arbetsvillkor utan att först förhandla med vederbörande. Beträffande ostkustens strömmingsfiskare vill jordbruksnämnden att riksdagen skall fastställa den dag när en del av det statliga stödet skall tas bort. Först därefter vill man ha överläggningar med fiskarkåren. Vi kan inte godkänna en sådan ordning.

Därför är jag glad att jordbruksministern inte helt har följt detta förslag utan säger, att »frågan om utformningen av ett framtida stöd bör bli föremål för vidare överväganden inom nämnden efter fortsatta överläggningar med av stödet berörda parter, så att förslag i frågan kan underställas Kungl. Maj:ts senast i nästa års prisregleringsskrivelse». Det är detta uttalande som gör att vi i utskottet kan stödja Kungl. Maj:ts förslag. Vi begär inte från fiskets sida att förordningen ovillkorligen skall ha den nuvarande lydelsen. Vi kan naturligtvis tänka oss ett statligt stöd efter andra linjer än för närvarande, men det är ju om den saken som förhandlingar skall föras.

I en reservation till detta utskottsutlåtande föreslår reservanterna en något annorlunda motivering än majoritetens. I själva sakfrågan är det väl knappast någon skillnad på utskottets och reservanternas skrivning. Vi som stöder utskottets skrivning har anslutit oss till det uttalande av departementschefen, som jag nyss citerat. Med detta har vi velat slå fast att överläggningar skall föras mellan de berörda parterna och att vi skall avvakta och se vad de kan leda till.

Frågan om auktorisationens vara eller icke vara diskuterades på Svenska ostkustfiskarnas centralförenings års-

Reglering av priserna på fisk, m. m.

möte i mars månad i år, när det blev känt vad jordbruksnämnden frambållit i sin skrivelse. Årsmötet beslöt då att vid tillfälle uppvakta jordbruksminister Holmqvist och informera om det besvärliga läget strömmingsfiskarna skulle råka i, om man beslöt att redan nu ta bort detta stöd. Den uppvaktningen gjordes också, och fiskarna fick då besked om att auktorisationen i dess nuvarande form inte kan bestå i all framtid, men att förhandlingar skulle uppstå om de åtgärder som framdeles borde vidtagas. Vid dessa förhandlingar skulle hänsyn också tagas till den utredning som fiskarnas egna organisationer igångsatt och som utföres av Sveriges lantbruksförbunds avdelning för driftorganisation.

Det är detta departementschefens uttalande om förhandlingar mellan parterna som gjort att jag kunnat stödja propositionen. Jag hoppas också att man i departementet tar hänsyn till fiskeristyrelsens uttalande att statens representanter bör vara på det klara med hur ett nytt prisregleringssystem skall vara utformat, innan man med relativt kort tidsfrist fastställer datum för det nuvarande systemets upphävande. Jag tror inte att vi här i riksdagen nu kan göra så mycket mer än att notera vad utskottet så klart och tydligt sagt om att överläggningar skall föras.

Vad sedan gäller de motioner som herr Nilsson i Bästekille här talat för, så har man i dem tagit upp en hel rad frågor som berör fisket, och motionärerna vill att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och beställa en utredning. Men som utskottet redovisar har en stor del av frågorna nyligen varit föremål för utredningar och överväganden, och därför kan det inte finnas någon anledning att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förnyad utredning.

Slutligen har man också i detta sammanhang tagit upp fritidsfisket. Enligt min mening hör emellertid den frågan inte hemma i behandlingen av pris-

regleringen på fisk. Här är nu en utredning tillsatt i denna mycket viktiga fråga, och vi får väl lugna oss litet innan vi ger en ny utredning i uppdrag att också se på fritidsfisket.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Inledningsvis vill jag erinra om att det flera gånger tidigare — senast i prisregleringspropositionen om fisket till förra årets riksdag — har anmälts att utredning pågår om regleringssystemet för ostkustfisket. Jag sade i den propositionen att det var angeläget att utredningsarbetet påskyndades, så att riksdagen snarast fick ta ställning till förslag om hur frågan skulle ordnas i framtiden. Jag vill nämna det nu, så att ingen skall tro att denna fråga kommer överraskande och presenteras för första gången.

Den utredning som verkställts har pågått ganska lång tid. Den har gjorts av en särskilt tillkallad utredningsman, och han slutförde den förra hösten. Utredningsbetänkandet förelåg emellertid inte förrän ett stycke in i december. Först då — och det var långt senare än jag hade hoppats — kunde jordbruksnämnden ta upp förhandlingar med fiskets organisationer och med utredningens resultat som underlag.

Utredningen har många förtjänster, och utredningsmannen har belyst utvecklingen och redovisat ett mycket intressant material rörande den reglering som nu gällt under snart 30 år samt beskrivit dess verkningar. Jag skall inte här närmare ingå på hans analyser, men jag vill gärna säga att det är ett förtjänstfullt arbete.

Personligen hade jag dock hoppats att utredningsmannen skulle ha kunnat konkretisera sina förslag till alternativa lösningar litet mera. De har blivit mycket skissartade. Det material som kunde ligga till grund för förhandlingarna

mellan jordbruksnämnden och fiskets organisationer var väl därför inte helt idealiskt, vilket torde ha berott på tidsnöd.

Jordbruksnämnden föreslog att riksdagen skulle besluta om att regleringen borde upphöra från den 1 juli 1965, och det ansågs bli möjligt att under tiden fram till dess genomföra förhandlingarna. Då ifrågasatte jag om det över huvud taget var nödvändigt att riksdagen gjorde ett speciellt uttalande. Som framgår av en artikel i senaste numret av tidskriften Ostkusten hoppades jag att man från fiskets sida skulle gå in i seriösa förhandlingar med jordbruksnämnden med sikte på att åstadkomma en lösning. Tidskriften framställer saken så, att jag skulle ha klart givit till känna att det var utsiktslöst att göra fler uppvaktningar innan förhandlingar kommit till stånd.

Jag måste säga att frågan bör kunna lösas lika bra i den ordning jag nu redogjort för — genom att förhandlingar tas upp mellan de olika parterna och riksdagen nästa år får behandla ett förslag. Jag förstår inte riktigt varför det skulle vara nödvändigt att avge en reservation på denna punkt. Vad som uttalats i propositionen redovisar enligt min mening klart förhållandena.

Jag är kanske inte lika stark anhängare av detta system som utskottets talesman. Jag skall emellertid inte i dag ta upp diskussionen om handelsregleringen; jag tror att även många av fiskarna är medvetna om att systemet måste revideras på något sätt. Ett system som skapades för 30 år sedan passar inte i dagens situation. Åtskilliga uttalanden — inte bara från handels sida — skulle kunna återopas som ger vid handen att man har en kritisk inställning till detta regleringssystem. Personligen anser jag att det vore önskvärt att vi både på detta och andra områden, där det finns regleringar, finge friare förhållanden. Detta är vi i det långa loppet mer betjänta av.

Reglering av priserna på fisk, m. m.

Jag menar således att reservationen vad avser regleringen var ganska onödig.

Som herr Arweson påpekade har reservanterna också tagit upp en annan fråga. Jag förstår därvidlag inte riktigt vad som avses. Jag har snarast tolkat detta avsnitt av reservationen så att reservanterna menar, att regleringen medför skyldighet för den som fiskar på fritid — den som kanske utnyttjar en ledig lördag till att fiska — att leverera sin fångst via regleringsföreningen, som i sin tur har skyldighet att ta emot och distribuera varan. Sådana här tillfälliga utbud sker förmodligen också vid sidan om regleringen. Det rör sig om personer som fångar strömming och även annan fisk och säljer fångsten i bekantskapskretsen. Regleringen ger dem emellertid vissa möjligheter att inom ett begränsat område sälja fångsten, och jag tror inte att ett slopande av regleringen skulle innebära några stora svårigheter i detta hänseende.

Tillfälliga utbud — kanske till låga priser eller i övrigt på ett skadligt sätt — är vanliga även inom andra yrkesområden än fisket. Jag tror inte det finns någon annan möjlighet för yrkesutövarna att klara sådana konkurrensproblem än att visa sin överlägsenhet gentemot sådana som uppträder inom näringen i former som kan vara stötande för dem som har sitt levebröd av ifrågavarande näring. Yrkesutövarna måste skapa en ordentligt utbyggd och effektiv försäljningsorganisation, som levererar en god vara och svarar för avsättningen. Det är således inte nödvändigt med en auktorisation av försäljningsföreningar för att komma till rätta med de problem sådana här tillfällighetsfiskare skapar.

Det är riktigt som herr Arweson säger, att vi uppdragit åt en särskild utredning att beakta förhållandet mellan fritidsfiske och yrkesfiske. Jag föreställer mig att utredningen inte skall syssla med prisregleringsfrågorna, men det

Reglering av priserna på fisk, m. m.

finns så mycket annat som bör beaktas i konflikten mellan fritidsfiske och yrkesfiske.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! I förbigående berörde herr Arweson de motioner som redovisas under E i utskottets hemställan och förklarade att en stor del av det som där föreslagits redan var klart. Men hur går det med den återstående delen, herr Arweson?

Jag upprepar vad jag sade i mitt första anförande, att det vore utomordentligt välgörande med en allsidig utredning även på detta område. Jag fick tidigare av andra ledamöter av kammaren precis samma svar i fråga om trädgårdsnäringsringen som jag i dag får när det gäller fisket. Utredningar hade arbetat, sades det, men inte givit något praktiskt resultat. Nu görs emellertid samstämmiga uttalanden att trädgårdsnäringsutredningen medfört stora fördelar för alla berörda parter.

Jag tror fördens skull att ingen människa skulle ta skada av att problemen på området blev allsidigt utredda. Inte minst av statsrådets anförande framgick klart och tydligt att åtgärder kommer att vidtas på vissa områden. Vore det då inte tacknämligt att ha en utredning med representanter för producenter, konsumenter, handel o. s. v., som allsidigt kunde belysa problemen, varefter resultaten — såsom skett i fråga om trädgårdsnäringsringen — kunde tas upp av departementschefen och presenteras för riksdagen?

Jag tror det vore klokt om man på den sida, där man nu utan att tveka säger nej, i stället ville lära av vad som skett på andra områden. Det skulle inte skada någon men vara till stor fördel för fiskerinäringsens utövare.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet sade

nyss att reservationen var onödig. Jag förmodar att detta får tolkas så, att statsrådet har samma avsikter som reservanterna. Annars vore reservationen inte onödig. Reservanterna skriver, att handelsregleringen »kan behöva förlängas även till tid efter den 1 juli 1965 i avvaktan på resultatet av de förenämnda översvägandena». Detta är alltså bara ett uttryck för en förväntan att regleringen kan komma att behöva förlängas. Jag förmodar att herr statsrådet också har denna mening, eftersom han anser att reservationen var överflödig.

Jag skall i så fall be att få ställa den direkta frågan till herr statsrådet: Är herr statsrådet beredd att förlänga den nuvarande handelsregleringen med ostkustfiskarna, därest överenskommelse om ett nytt system inte har kunnat träffas och föreläggas riksdagen i avsikt att träda i kraft den 1 juli 1965? I så fall skulle, som jag tidigare sade, fiskarna slippa en kapplöpning med tiden när de skall förhandla.

Till herr Nilsson i Bästekille vill jag säga, att han nog är något för optimistisk. Trädgårdsnäringsutredningen har haft det privilegiet att kunna lägga fram delutredningar och få dessa behandlade av riksdagen. Detta har också gått synnerligen bra. Men för att nämna exemplet 1960 års jordbruksutredning vill jag påminna herr Nilsson i Bästekille om att utskottet, när vi senast behandlade den nionde huvudtiteln, på sju olika punkter hänvisade till pågående utredning. Utskottet ville alltså inte göra några som helst delförändringar så länge utredning pågick. I dag har också fru Lindskog sagt detsamma om fraktbidraget till norrländsk potatis, nämligen att vi inte bör göra något så länge det pågår utredning. Ifall vi, herr Nilsson, finge en så stor utredning om fisket, kunde den röna samma öde som jordbruksutredningen.

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tolkade också jord-

bruksministerns inlägg mycket positivt. Han vill alltså inte att man tar bort auktorisationen förrän man verkligen kommit fram till ett alternativ, som kan godtagas av respektive parter. Jordbruksministern menade att den utredning som bedrivits inom jordbruksnämnden var bra och intressant, och det kan jag hålla med om. Men det var en mycket väsentlig brist hos denna utredning. Den föreslog tre olika alternativ till prisreglering, men inte något direkt alternativ till den nuvarande handelsregleringen. Det är detta som gjort att man från fiskets sida inte ansett att man i nuvarande läge kan gå med på ett beslut om att handelsregleringen skulle upphöra nästa år.

Så några ord om fritidsfisket. Detta har ändå ett visst samband med denna fråga. Med hänsyn till fritidsfiskets omfattning längs Norrlandskusten, där man får fiska fritt ända intill stranden, finns det nämligen ett visst fog för den nuvarande auktorisationen, som ålägger vederbörande fritidsfiskare att lämna in åtminstone större fångster, som de inte kan sälja i den omedelbara närheten eller skänka bort till vänner och bekanta. Denna möjlighet skulle helt försvinna om den nuvarande regleringen slopades. Det är alltså ett problem som bör uppmärksammas i detta sammanhang. Hur det skall lösas kan ingen säga exakt, men man bör ändå inte gå förbi det. Det har ganska väsentlig betydelse för strömmingsfiskarna längs Norrlandskusten.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag tror inte att det skall behöva bli någon kapplöpning med tiden, om man tar ett år på sig för att förhandla. Det är ett relativt begränsat område det rör sig om. Det gäller hur en speciell produkt — strömmingen — skall kunna tas i land och marknadsföras. Detta är inte ett överväldigande

Reglering av priserna på fisk, m. m.

problem, utan det bör enligt min mening, om man verkligen går in för det, finnas möjlighet att komma fram till en lösning. Man bör kunna klara upp det inom ramen för ett år utan tidsnöd.

Herr Hansson i Skegrie ville att jag skulle göra en utfästelse i detta sammanhang. Om inte dessa förhandlingar skulle leda till något resultat, genom att t. ex. fiskets representanter sade att de inte vill gå med på motpartens förslag, skulle vi anse oss tvungna att förlänga regleringen ytterligare ett år. Jag skulle alltså redan i dag uttala mig för en förlängning för den händelse att förhandlingarna inte leder till något resultat. Nej, herr Hansson, ett sådant uttalande gör jag inte.

Herr RIMAS (fp):

Herr talman! Jag vill bara mycket kort motivera mitt ställningstagande i denna fråga. Att jag har hamnat bland utskottsmajoriteten beror inte på att jag på något sätt är likgiltig för östersjöfiskarnas problem — tvärtom. Det föreligger egentligen inte någon skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattningar i denna fråga.

Handelsregleringen förlängs nu till den 30 juni 1965, och under tiden hinner vi se vart de förhandlingar som jordbruksministern talat om leder. Om reservanterna befarar att regleringen kan komma att behövas efter den 1 juli 1965, har riksdagen möjlighet att ta ställning till denna fråga nästa år.

Motionsrätten kvarstår då fortfarande. Från riksdagens synpunkt är det ingen fara för handen, utan möjligheten finns kvar att på nytt ta upp denna fråga när man fått något bättre överblick över vart förhandlingarna kommer att leda.

Inom jordbruksutskottet rådde det rätt stor tveksamhet om hur man egentligen borde tolka det här uttalandet i propositionen, men efter den redovisning som jordbruksministern här läm-

Reglering av priserna på fisk, m. m.

nat, känner jag mig inte på något sätt orolig, i synnerhet som jag vet att möjligheterna att komma tillbaka finns.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det ärende vi nu behandlar gäller hela frågan om regleringen av handeln med fisk samt regleringen av införsel och utförsel av fisk. Men här i debatten har man bara talat om en sak, nämligen frågan om handelsregleringen på ostkusten. Det är kanske inte så märkvärdigt, ty om prisregleringssystemet och systemet för regleringen av införsel och utförsel har vi varit överens i de överläggningar som hållits mellan representanter för fiskets organisationer och jordbruksnämnden. Däremot har det skurit sig i frågan om strömmingsauktoriseringen. Denna infördes ju på 30-talet i samma veva som vi införde en rad regleringar, bl. a. på jordbrukets område. Vid de diskussioner som förts i jordbruksnämndens råd har det framhållits, att de regleringar på jordbrukets område som infördes ungefär samtidigt med strömmingsregleringen nu har avvecklats och att det då vore hög tid att avveckla även strömmingsregleringen. Ja, det är riktigt att de jordbruksregleringar som infördes då i stor utsträckning avvecklats. Men i stället har vi ju fått ett system med rätt kraftiga införselregleringar; vi har fått ett rätt väl utbyggt gränsskydd för jordbrukets produkter. När jordbruksnämnden i jordbruksnämndens råd anförde avvecklingen av regleringarna på jordbrukets område som ett skäl för att man även borde avveckla strömmingsregleringen, sade vi från fiskets håll, att vi inte hade någonting alls mot det förutsatt att man i utbyte mot den nuvarande regleringen införde ett gränsskydd för fisket av det slag som finns på jordbrukets område. Men då vinkade man i jordbruksnämnden med kalla handen. Utveckling-

en när det gäller fiskets gränsskydd har ju också varit den rakt motsatta. Det lilla gränsskydd vi haft har avvecklats eller håller i varje fall på att avvecklas. Det betydelsefullaste gränsskydd vi har är det som gäller den frysta filén — det gränsskyddet är betydelsefullt därför att det är större möjligheter att konkurrera med de frysta varorna än med de färska även på långa transportavstånd. Men det skyddet har enligt EFTA-överenskommelsen avvecklats till hälften, och inom några få år skall det vara helt och hållet avvecklat.

Fiskets representanter har alltså i jordbruksnämndens råd opponerat sig mot tanken att nu avveckla strömmingsregleringen. Vi har sagt att vi först vill se vad som kommer i dess ställe.

På de olika kuststräckorna har man olika former av reglering av handeln med fisk. På västkusten säljs fisken i huvudsak på auktion. Där har man ett system med garanterade minimipriser på en del av massfisken. På sydkusten har man visserligen inte något mer utbrett auktionssystem, men där har man ett system med garanterade minimipriser på sill och torsk — det slag av massfisk som förekommer där. Systemet med garanterade minimipriser har kunnat genomföras genom särskilda regleringsföreningar som tar hand om överskottsfisken som ej uppnår minimipriset. På ostkusten har vi haft den s. k. auktoriserade strömmingsregleringen.

Det system som gett fiskarna de bästa förmånerna har varit det system som tillämpas på ostkusten. Men det systemet har inte bara gett fiskarna de bästa förmånerna utan även konsumenterna. Man kan i vilken stad som helst längs ostkusten konstatera att priset på strömming är lägre än priset på sill är i butikerna i t. ex. Skåne, trots att det pris som producenterna på ostkusten får ut för strömmingen är väsentligt högre än vad fiskarna på västkusten får för sillen, för t. ex. sill av storlek 3. Jag räknar då i båda fallen

med den delen av varan som går till konsumtion.

Jordbruksministern har gett goda vitsord åt den enmansutredning som gjorts genom jordbruksnämndens försorg. Jag kan inte ge den utredningen så värst höga vitsord, framför allt därför att det inte varit någon förutsättningslös utredning. Den tillsattes under den givna förutsättningen att man skulle utreda frågan om avveckling av strömmingshandelsregleringen. Utredningen har t. ex. inte alls jämfört verkan av de olika regleringssystemen på de olika kusterna, och det tycker jag är en stor svaghet. Skall man över huvud taget bedöma strömmingshandelsregleringen bör det ske i form av en jämförelse med de regleringssystem som tillämpas på de övriga kuststräckorna. Om man skall besluta sig för att avskaffa det nuvarande systemet och ersätta det med ett annat, är det väl ändå riktigt att man även tar ställning till hur det nya systemet skall se ut. Men jordbruksnämndens utredning föreslog — och jordbruksnämnden har också varit inne på den tanken — att man först skulle besluta att avskaffa det hittillsvarande systemet, som ändå varit till så stor nytta för ostkustfiskarna, och därefter resonera om vad man skall sätta i dess ställe.

Det kan ju hända att man till dels kan behålla det gamla systemet. Detta är visserligen mer än 30 år gammalt och kan behöva göras om på några punkter, men jag är inte alldeles övertygad om att det är färdigt att helt kastas på sophögen. Det system som skall komma i stället bör inte ge vare sig konsumenter eller producenter sämre förmåner än det system vi nu har.

Nu säger departementschefen att han inte kan ge något löfte om att under alla förhållanden komma igen till nästa år med förslag till förnyad utredning därför att det ju kan hända att fiskets representanter vid förhandlingarna med jordbruksnämnden stegrar sig och inte vill gå med på något annat förslag. Men

Reglering av priserna på fisk, m. m.

det kan ju också vara jordbruksnämnden som stegrar sig och inte vill gå med på ett vettigt förslag till vad som bör sättas i stället för det som skall avskaffas. Jag hoppas att man inte skall tolka jordbruksministerns uttalande så att vilket system som jordbruksnämnden än föreslår i stället för det nuvarande så skall fiskets organisationer vara skyldiga att acceptera det.

Under alla förhållanden kommer ju riksdagen att nästa år ta ställning till förslaget i dessa frågor, säger departementschefen. Jag skulle ta för givet att vi det kommer att göra. Jag hoppas att man innan dess har fått ett vettigt förslag, inte bara ett förslag som går ut på att kasta bort det system vi har utan att sätta ett lika bra i dess ställe.

Till sist några ord om herr Nilssons i Bästekille plädering för sin motion om en utredning av fiskets problem. När vi inom fiskets organisationer har ställt oss litet tveksamma, beror det inte på att vi har ifrågasatt frågornas vikt utan på att vi har undrat om det var lämpligt att just nu tillkalla denna utredning. När vi skulle yttra oss om detta förslag och hade framför oss resultatet av jordbruksnämndens utredning i detta ärende, tyckte vi ju heller inte att det resultatet stimulerade oss till att önska att man skulle fortsätta med en stor utredning efter ungefär samma grunder. Som vi har sagt från organisationerna ansåg vi inte tiden lämplig att nu begära en sådan utredning om fiskets problem även om det inom en ganska snar framtid kan bli påkallat att tillsätta en sådan.

Herr talman! Av jordbruksministerns uttalande att riksdagen under alla förhållanden nästa år får ta ställning till förslag i dessa frågor läste jag i varje fall ut att han förutsätter att om man inte till dess — och ett år är ju en ganska lång tid — kan utforma ett förslag som kan accepteras av de olika parterna, så är det inte alldeles omöjligt att komma överens om en förlängning av den

Reglering av priserna på fisk, m. m.

nuvarande regleringen, och därför skall jag i alla fall sluta med att yrka bifall till utskottets förslag. Jag tycker att utskottets förslag och reservationen i stort sett är detsamma.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Levin har här prisat regleringen på ostkusten som särskilt fördelaktig i jämförelse med andra regleringar. Jag har naturligtvis inte samma kunskaper som herr Levin om relationerna mellan fiskarnas priser och försäljningspriset och jag har ingen anledning alls att betvivla hans uppgifter. Men det är inte så, herr Levin, att fiskarna fått det särskilt bra genom detta system. Om jag kan tolka statistiken rätt har både västkustfiskarna och sydkustfiskarna betydligt bättre inkomst av sin näring än ostkustfiskarna. Också det förhållandet bör man kanske ta med i bilden.

Min ställning i förhandlingsfrågan kan närmast uppfattas som neutral. Jordbruksnämnden föreslog en stupstock, d. v. s. att de gällande auktorisationstillstånden skulle upphöra med utgången av juni månad 1965. Man skulle på det sättet få en möjlighet att påskyn-da förhandlingarna, och riksdagen skulle redan nu uttala att regleringen skall upphöra den 1 juli nästa år.

Herr Hansson i Skegrie vill att jag skall göra ett motsatt uttalande, d. v. s. att en förlängning av nu gällande reglering skall ske även om förhandlingarna inte leder till något resultat.

Jag har avstått från att yttra mig på den punkten och detta ställningstagande förefaller mig vara det riktiga. Förhandlingarna skall kunna föras i en lugn atmosfär, där varken den ena eller den andra parten behöver förhandla under tvång. Jag kan således inte förstå den kritik som här framförs. Mitt ställningstagande får anses godtagbart både för fiskarna och för jordbruksnämnden.

Vi skall inte glömma bort att ett samhällets organ som jordbruksnämnden, som har att tillvarata allas våra gemensamma intressen gentemot en grupp av yrkesutövare, inte kan påräkna speciell uppskattning och erkännande för alla sina åtgärder från just den grupp som nämnden förhandlar med. Vi känner igen från andra områden att det råder ett visst spänningsförhållande mellan de förhandlande parterna. Detta gör att jag vill avstå från uttalanden som kan försvåra nämndens arbete.

Det har här yrkats på en utredning i denna fråga. Herr Nilsson i Bästekille framförde ett sådant yrkande. Men det har sannerligen varit tillräckligt med utredningar, herr Nilsson. 1951 började utredningen om fiskhandelsregleringen att ta upp denna fråga. Man var emellertid inte nöjd med det förslag utredningen framlade utan överlämnade till 1954 års fiskeriutredning att fundera vidare över detta problem. Denna utredning fullföljde aldrig arbetet härmed. 1959 uppdrogs åt jordbruksnämnden att fortsätta utredningen av detta spörsmål. Den har sedan 1959 och fram till hösten 1963 arbetat med denna sak. Jag tycker sannerligen inte att det vore för tidigt om vi nästa år skulle kunna ta ställning till frågan.

Herr **LEVIN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet tycks i någon mån betvivla mina uppgifter att strömmingshandelsregleringen har gett ostkustens strömmingsfiskare större förmåner än dem regleringssystemet medfört för syd- och västkustfiskarna. Han stöder sig på det förhållandet att ostkustens fiskare i regel har mindre inkomster än de övriga.

Ja, men anledningen till detta känner vi alla till. Den är att ostkustens fiskare inte har och inte har haft samma möjligheter att rationalisera sitt fiske. De har egentligen bara ett fiskslag att fånga, strömmingen. När strömmingsfisket slår slint, har de ingenting annat

att ta till. På sydkusten har man åtminstone torsken och sillen att välja mellan och dessutom några andra fisksorter. På västkusten har man sju eller åtta slag av massfisk att välja mellan. Därför har man haft så mycket större möjligheter att tillgodogöra sig rationaliseringsvinster.

Just det förhållandet, att ostkustens fiskare fortfarande ligger i bottenläge i fråga om inkomsterna jämfört med andra fiskare, är det främsta skälet för oss att behålla åtminstone någon form av handelsreglering. Om vi inte hade haft denna reglering, hade förhållandena varit ännu sämre för dessa fiskare. Det torde inte råda något tvivel om den saken.

Jag tolkar jordbruksministerns ståndpunkt i denna proposition så, att han ställer sig neutral i denna sak. Jag hoppas att denna tolkning skall visa sig riktig.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast helt kort replikera jordbruksministern.

Han sade avslutningsvis att det sannerligen hade varit tillräckligt med utredningar — utredningar som det inte blivit något resultat av. Jordbruksministern menade vidare att vi först bör avvakta resultatet av den utredning som nu pågår innan ytterligare åtgärder övervägs. Ja, det är tänkbart att det förekommit tillräckligt med utredningar, men något resultat har vi ännu inte nått fram till. Jag tror inte heller att vi uppnår några resultat förrän vi tar upp hela problemkomplexet till behandling. Om det sker bör vi kunna uppnå resultat som blir till gagn för alla parter.

Herr Hansson i Skegrie trodde att jag var alltför optimistisk när jag tänkte mig att man även på detta område skulle kunna göra detsamma som sker inom trädgårdsnäringsutredningen. Ja, jag är av naturen optimist. Det visar sig också

Reglering av priserna på fisk, m. m.

att jag har rätt därför att tack vare den samverkan som har förekommit inom trädgårdsnäringsringen har vi vunnit gehör för en hel del av våra synpunkter. Varför skall man peka på en utredning och låta sig nöja med att en sådan arbetar när man tycker att dess arbete går för sakta? Man kan lika gärna hänvisa till vad som skett på det område som jag hela tiden resonerat om.

Om vi kommer tillbaka till riksdagen efter nyår, tror jag för min del, herr Hansson, att det skulle vara en fördel om vi även på detta område skulle försöka att samarbeta precis som vi gjort i fråga om trädgårdsodlingen.

Jag tyckte att det herr Levin sade var bra. Han förklarade att han var något missräknad på det resultat den sittande utredningen kommit till, och det kan jag i viss mån förstå. Sedan sade han att tveksamheten gäller alla utredningar men att det kan tänkas att en sådan kan komma att behövas. Jag tror, herr Levin, att den kommer att behövas och att vi även på detta område behöver ett samarbete. Då kan vi uppnå det resultat, som vi alla är intresserade av, nämligen bättre betingelser för denna närings utöware.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet för att i egenskap av motionär i denna fråga få tillfälle att understryka en sak i reservationen, som jag anser vara ganska väsentlig. Det är problemet om fritidsfisket, som börjar skapa rätt stora bekymmer för yrkesfisket utefter ostkusten. På många håll börjar detta fiske bli av så stor omfattning, att det inverkar menligt för den fasta kår som har fisket till sitt levebröd. Det är inte ovanligt att man inom fritidsfisket gör sådana fångster, att det verkar irriterande och även pristryckande på marknaden.

Naturligtvis är det inte min avsikt att försöka införa förbud för fritidsfisket när detta bedrives som hobby

Reglering av priserna på fisk, m. m.

eller rekreation, men när det tar sådana proportioner och utövas med sådana redskap som nu sker i många fall, måste jag säga att det verkar oroande inte minst ur yrkesfiskets synpunkt. Det är därför som vi i motionen hemställt om någon form av utredning. Jordbruksministern hade i sitt yttrande ingen större tro på möjligheten att komma till rätta med problemet, men om man är överens om att detta är ett problem — och det tycker både jordbruksministern och jag — borde det finnas möjligheter att åstadkomma några regler, vilka ger yrkesfisket ett bättre skydd. I varje fall anser jag denna fråga vara av den betydelse, att den borde kunna bli föremål för en översyn.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Eftersom jordbruksministern har lämnat kammaren kunde jag nästan ha avstått från att yttra mig.

Det är emellertid några synpunkter som jag vill framhålla. Jordbruksministern undrade varför vi hade reserverat oss. Ja, det förelåg några oklarheter på en punkt i propositionen. Det står ganska tydligt att det skall vara slut med regleringar i och med utgången av juni månad 1965. Vad vi har framhållit i reservationen är en ganska blygsam begäran. Vi säger: »I anslutning härtill förutsätter utskottet, att bestämmelserna om reglering av handeln med strömring på ostkusten kan behöva förlängas även till tid efter den 1 juli 1965 i avvaktan på resultatet av de förenämnda överbäggandena.» Detta förutsätter att en förlängning skall kunna ske efter 1965.

Men jag erkänner villigt att vi har motionsmöjligheter, om det nästa år kommer en proposition.

I anslutning till herr Levins inlägg vill jag liksom han säga att det skydd vi har haft för fisket försvinner undan

för undan. Jag skall bara nämna ett par siffror. År 1962 uppgick fångsterna till 300 000 ton. De inbringade 218 miljoner kronor. År 1963 fiskade vi 340 000 ton, och för detta fick vi 216 miljoner kronor. Vi fick alltså 2 miljoner kronor mindre för 40 000 ton mera fisk. Man förstår då att vi är litet bekymrade.

Samtidigt var importen under 1962 115 miljoner kronor. År 1963 ökade importen med 45 miljoner till 160 miljoner kronor. Därför bör vi kunna påräkna förståelse, om vi vill ha kvar det lilla skyddet så länge som det är möjligt. Jag vill starkt understryka vad herr Levin sade. Ostkustfiskarna har haft en ovärderlig nytta av denna strömmingsreglering, den saken är klar. Fiskarna har fått ut mer för sin strömming och konsumenterna har fått billigare varor än de fått på både syd- och västkusten.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med överbäggande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i reservationen 1) av herr Hermansson m. fl.

Åtgärder mot äventyrligt spel

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 79 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B—D

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. E

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I:384 och II:458; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2

Åtgärder mot äventyrligt spel

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion om åtgärder mot äventyrligt spel.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Sedan vi diskuterat fisket i vanliga fiskevatten skall vi nu ägna oss åt en annan sorts fiske, nämligen fiske i grumligare vatten.

Tillåt mig, herr talman, i anslutning till behandlingen av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 34 få anföra några synpunkter.

Jag vill gärna framhålla att jag delar utskottets uppfattning att man bör avvakta de eventuella resultat som kan

förväntas i anslutning till de nya bestämmelserna i brottsbalken, som träder i kraft den 1 januari 1965. Dessa nya bestämmelser medför en viss straffskärpning. Dock har jag inte alltför stora förhoppningar om att de nya brottsbalksbestämmelserna skall verka så avskräckande, att de hindrar dessa skumma individer i deras ohederliga verksamhet. Nej, jag tror att det fordras ännu mer och hårdare straff för att komma åt den illegala spelhåleverksamheten. Det är helt enkelt nödvändigt med en ständigt skärpt uppmärksamhet från polisens och allmänhetens sida om man skall kunna komma till rätta med den illegala spelhåleverksamheten.

Enligt uppgift som jag erhållit från vederhäftigt håll lär det i Stockholm finnas ett 50-tal mera allmänt anlitade, illegala spelhålor i verksamhet. De är kamouflerade som klubbar. Verksamheten, som tagit allvarlig fart under de senaste tio åren, synes ge innehavarna — enligt pressuppgifter ett tiotal s. k. spelkungar, varibland flera är miljonärer — mycket stora inkomster, vilka undandrages beskattning. De ger enligt erfarenhet upphov till de mest tragiska mänskliga förhållanden, som karakteriseras av ekonomisk misär och ofta resulterar i alkoholism, skilsmässa, psykiskt förfall och självmord. Det kommersiella hasardspelet uppges ofta vara förbundet med utskänkning av alkohol och narkotika, som verkar nedbrytande på spelarnas omdöme och motståndsförmåga.

Polisen saknar, såvitt jag förstår, för närvarande resurser att effektivt bekämpa det olagliga hasardspelet. De straff, som drabbar innehavaren av avslöjad illegal spelhåla, saknar tillräckligt återhållande effekt på vederbörande liksom på andra som är verksamma i branschen. Spelhålorna uppges inbringa sina samvetlösa innehavare enorma otaxerade inkomster, systematiskt på bekostnad av deltagarnas välbefinnande och hälsa.

Åtgärder mot äventyrligt spel

Jag är medveten om att varje ansvars-kännande medborgare reagerar emot denna osunda och samhällsskadliga verksamhet dessa »spelhajar» bedriver. Och jag är också övertygad om att här behövs en verklig kraftanstängning från polisens sida för att rensa upp i »spelträsket». Jag har haft den uppfattningen att polisen är i stort behov av personell förstärkning när det gäller att rensa upp och komma åt den illegala spelhåleverksamheten, men statspolisintendenten har i sitt yttrande över motionen dock icke begärt någon förstärkning av polisens personella resurser. Detta förvånar mig storligen — men framtiden får väl utvisa huruvida bedömandet var riktigt.

Även om jag delar utskottets uppfattning, att man skall avvakta resultatet av de nya bestämmelserna i brottsbalken, så är det därmed inte sagt att man inte måste ha en ständigt skärpt uppmärksamhet riktad emot den osunda verksamheten som dessa spelhålor utgör i vårt samhälle. Den här uppmärksamheten bör bedrivas inte bara av polisen, utan allmänheten bör också vara polisen behjälplig med att rapportera vetskapen om eventuella spelhålor och därmed hjälpa polisen i dess arbete att bekämpa den illegala spelhåleverksamheten.

Det bör vara en samhällsangelägenhet av stora mått att bekämpa och motarbeta varje form av illegal verksamhet, de må sedan gälla ocker, dobbleri eller någon annan form av kvalificerat bedrägeri.

Det skulle naturligtvis vara ytterligt värdefullt om man från allmänhetens sida i större utsträckning än vad som nu sker hade en bättre kontakt med polisen i dess arbete för att komma till rätta med exempelvis den illegala spelhåleverksamheten. Allmänheten kunde vara polisen behjälplig med att anskaffa bevismaterial för att polisen därmed skulle komma den illegala verksamheten på spåren, och därmed ges större

möjligheter att bekämpa dylik skumraskverksamhet. Det är inte bara fråga om att från allmänhetens sida ständigt och jämt ropa på polisens ingripande, utan allmänheten skall vara polisen behjälplig i dess arbete; därmed skapas större möjligheter för polisen att ingripa i brottsbekämpande syfte.

Herr talman! Emedan jag i princip icke har något att anmärka på utskottets skrivning, får jag anmäla att jag har inget yrkande.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! Då herr Börjesson i Falköping inte hade något yrkande, har jag knappast någon anledning att bemöta honom. Jag kan inskränka mig till att åtminstone rent personligt ge herr Börjesson en eloge för den inlevelse som han har visat både i detta fall och i fråga om ocker och en hel del andra avarter i samhället.

Jag tror nog att man även i detta fall har fått bättre möjligheter att komma till rätta med dessa förhållanden än man haft tidigare. Men ändå är jag lika pessimistisk som herr Börjesson, ty det är så kolossalt svårt att komma åt dessa illegala spelhålor. I regel får man inte reda på dem annat än då någon katastrof har inträffat, och det är så dags då.

Jag fäste mig vid att herr Börjesson, då han berörde polisens resurser och statspolisintendentens yttrande, sade att polisen inte har tillräckliga resurser. Det är nog riktigt, men statspolisintendenten har inte heller begärt större resurser, utan svårigheten ligger i att han inte kan fylla de kadrer han redan har möjlighet att få, eftersom det inte finns folk som söker tjänsterna.

Herr talman! Jag ber med dessa ord bara att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3

Utredning rörande resebyråverksamheten

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om utredning rörande resebyråverksamheten.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag beklagar att jag tar några minuter av kammarens tid i anspråk, trots att jag inte kommer att ställa något yrkande. Vår motion, en fyrtipartimotion, återkommer i år. Den var uppe till behandling i fjol, knuten till Nordiska rådets rapport, och hänvisades då till utrikesutskottet, där den blev mycket illa behandlad. Det blev ett utskottsutlåtande som jag fann beklagligt.

När motionen i år gått till allmänna beredningsutskottet har den fått en helt annan behandling och blivit utsänd på remiss. Man anser att en utredning bör göras, och man begär att konsumentrådet skall utvidga den kartläggning som gjorts till ytterligare utredning.

Utskottet har enhälligt avslagit motionen — det finns inte en enda liten blank reservation fogad till utlåtandet — ty man anser att den auktorisation, som hittills utfärdats, inneburit en effektiv självsanering av företagen. Detta är naturligtvis riktigt i fråga om de företag, som är auktoriserade, men vi har en hel flora av icke auktoriserade företag. Bland dem finns naturligtvis bra resebyråer, som fullgör sina åtaganden på ett betryggande sätt. Men vi har ju denna vår upplevt den ena reseskandalen efter den andra. I dag står det att läsa i tidningarna om ytterligare ett resesällskap, som suttit fast en vecka på Mallorca.

Jag tror tyvärr att människor inte har en aning om vad ifrågavarande auktorisation innebär. I annonserna står det

Utredning rörande resebyråverksamheten

STR — som betyder Svenska trafik- och resebranschens auktorisationsnämnd. Allmänheten borde upplysas om att auktorisationen innebär en viss ekonomisk garanti, även om den inte är någon egentlig varudeklaration. Den som köper en resa har egentligen inga större garantier, även om förmedlaren är auktoriserad resebyrå. Läser man igenom de tryckta villkoren, som är gemensamma för de olika auktoriserade byråerna, så finner man att byrån — även om det talas om att man skall få utmärkta rum och si och så med det ena och det andra och den och den utrustningen — endast är förmedlare av alla researrangemang. Den ansvarar inte för rum eller inkvarteringsföretag eller för transportföretagen på respektive orter. Där finns naturligtvis en hel del som behöver utredas. Jag vet också att man för närvarande håller på med att revidera dessa resevillkor. Sedan finns det vissa egendomliga villkor som jag inte kan finna är något annat än helt enkelt tryckfel i resevillkoren.

Utskottet anser som sagt att statens konsumentråd i fortsättningen skall utreda detta spörsmål, och härför är jag mycket tacksam och glad. Konsumentrådet har redan nu haft en sammankomst mellan representanter från resebyråer och luftfartsstyrelsen. Jag var kallad till det sammanträdet men kunde tyvärr inte komma alldenstund en auktoriserad resebyrå hade skrivit ut en felaktig biljett — jag befann mig nämligen i London och där fick jag stanna ett dygn längre än jag hade tänkt mig.

Utskottet säger också att det råder oeffterrättliga förhållanden vad gäller charterflyget. Det är riktigt att olika regler gäller för charterflyg i Sverige och i exempelvis Danmark. Någon form av samordning måste komma till stånd, och den frågan bör också tas upp i detta sammanhang.

Särskilt allvarligt beträffande resebyråerna anser jag vara att personalen där

Utredning rörande resebyråverksamheten

ofta arbetar under olidliga förhållanden med obegränsad arbetstid. Det är svårt att få någon rättelse häri, ty man vet inte vilken arbetstidslag som skall gälla för denna personal. Jag har försökt att hänvisa vederbörande till detaljhandeln eftersom de säljer resor till allmänheten, men från juridiskt håll säger man att det inte går. Nu får vi hoppas på den utredning som kommer.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr SKOGLÖSA (cp):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet, som har behandlat motionerna I:449 och II:538, har hemställt att de »icke må föranleda någon riksdagens åtgärd». Utskottet har därmed inte velat göra gällande att det inte skulle råda missförhållanden inom resebyråverksamheten, men med ledning av bl. a. de remissyttranden som inkommit från en hel del av de berörda instanserna har utskottet funnit, att man inom branschen arbetar på att undanröja de missförhållanden som finns. En skärpning av auktorisationskravet för resebyråverksamheten har genomförts, senast 1963, genom Handelskamrarnas nämnd, och denna åtgärd torde verka i rätt riktning. Från flera remissinstanser har framhållits att statens konsumentråd genom kvalitetsupplysning beträffande sällskapsresor kunde hjälpa till att sanera ytterligare.

En av orsakerna till de uppkomna missförhållandena synes utskottet också vara att olika regler gäller för charterflyg ifrån Sverige och ifrån andra länder, exempelvis Danmark. Utskottet förutsätter att luftfartsstyrelsen ägnar stor uppmärksamhet åt denna fråga. Att det pågår en aktiv verksamhet på resebyråfronten för att starta bättre förhållanden utan en statlig utredning visar en uppgift i pressen, enligt vilken representanter för statens konsumentråd, svenska resebyråföreningarna, svenska trafikföretagens råd och luftfartsstyrelsen sammanträtt för att diskutera rese-

byråbranschens sanering. Man har därvid beslutat tillsätta en arbetsgrupp som skall arbeta för sanering av resebyråbranschen.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 5 april 1949 om val av borgmästare och rådman.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 16, med uppgift å vilande förslag till upphävande av § 31 regeringsformen.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på antagande av det i utskottets memorial upptagna förslaget, dels ock på förkastande av detsamma; och antog kammaren förevarande förslag till upphävande av § 31 regeringsformen.

§ 6

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets memorial nr 17, angående televisionsutsändningar av kamrarnas förhandlingar; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, såvitt angår jordbruksärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 7

Skolväsendets centrala ledning m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skolväsendets centrala ledning m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 97) föreslagit riksdagen att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till Skolväsendets centrala och regionala ledning för budgetåret 1964/65 beräkna ett förslagsanslag av 23 247 000 kr.

I propositionen nr 83, vilken hänvisats till statsutskottet såvitt ej avsåge vid propositionen fogat lagförslag, hade Kungl. Maj:t sedermera, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 13 mars 1964, föreslagit riksdagen att

1) besluta, att skolöverstyrelsen i sin nuvarande utformning samt överstyrelsen för yrkesutbildning skulle upphöra med utgången av september 1964;

2) besluta, att ett nytt centralt ämbetsverk för skolväsendets ledning, benämnt skolöverstyrelsen, skulle inrättas fr. o. m. den 1 oktober 1964;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för den nya skolöverstyrelsen i enlighet med vad departementschefen förordat;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt, som erfordrades för förslagens genomförande;

5) godkänna av departementschefen angiven gemensam avlöningsstat för den nuvarande skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och den nya skolöverstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1964/65;

6) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 14 520 000 kr.;

Skolväsendets centrala ledning m. m.

7) till Skolöverstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 866 000 kr.;

8) till Skolöverstyrelsen: Inredning och utrustning av ny ämbetsbyggnad för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 880 000 kr.;

9) besluta, att länsskolnämndernas uppgifter och organisation skulle ändras i enlighet med de riktlinjer departementschefen angivit;

10) besluta, att för Stockholms stad och Stockholms län skulle fr. o. m. den 1 juli 1964 inrättas en skolnämnd i enlighet med vad departementschefen förordat;

11) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsskolnämnderna, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

12) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för länsskolnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

13) till Länsskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 424 000 kr.;

14) till Länsskolnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 690 000 kr.;

15) godkänna av departementschefen förordade grunder för sjöbefälsskolornas lokala och regionala ledning.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsström m. fl.* (I: 724) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.* (II: 886), i vilka hemställts, att riksdagen måtte vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 83 besluta att förläggningen av skolbyggnadsärendens centrala hand-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

läggning till skolöverstyrelsen borde betraktas ej som provisorium utan som definitiv lösning, samt att den obligatoriska ritningsgranskningen hos skolöverstyrelsen beträffande grundskolans byggnader nu borde slopas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 732) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 896), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att länskolnämnd skulle utgöras av nio ledamöter av vilka två utsåges av nya skolöverstyrelsen, två av Kungl. Maj:t, en av länsstyrelsen och fyra av landstinget;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 745) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 914), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att inrätta två konsulenttjänster i gymnastik med lek och idrott, en för de manliga elevernas och en för de kvinnliga elevernas undervisning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Åkerlund* och *Alexanderson* (I: 746) och den andra inom andra kammaren av herr *Keijer m. fl.* (II: 915), i vilka hemställts, att riksdagen ville besluta att vid skolnämnden för Stockholms stad och län inrätta ytterligare en skolinspektörstjänst;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Manne Olsson m. fl.* (I: 751) och den andra inom andra kammaren av fru *Lewén-Eliasson m. fl.* (II: 917), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att ytterligare en tjänst som skolinspektör i lönegrad B 1 skulle inrättas vid skolnämnden för Stockholms stad och Stockholms län samt med hänsyn härtill uppräknat anslaget till Länsskolnämnderna: Avlöningar med 52 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Erik Filip Petersson m. fl. (I: 752) och den andra inom andra kammaren av herr *Keijer m. fl.* (II: 916), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels uttala att lokalbehovsprövningen för byggnader avsedda för grundskola snarast borde helt förläggas till länskolnämnderna och att skissritningsgranskningen för byggnader avsedda för grundskola slopades, dels uppföra tjänsterna inom nya skolöverstyrelsens byrå för skolbyggnadsärenden på ordinarie stat i enlighet med organisationskommitténs förslag, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av utformningen av ett statligt organ för utvecklingsarbete, information och rådgivning i byggnadstekniska frågor i överensstämmelse med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengt Gustavsson* och *Tage Johansson* (I: 765) och den andra inom andra kammaren av herr *Eskel m. fl.* (II: 938), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta, att länskolnämnderna fr. o. m. den 1 januari 1965 skulle ha sju av landstingen och stadsfullmäktige i städerna utanför landstingen utsedda ledamöter samt att Konungen skulle bland ledamöterna förordna ordförande och vice ordförande, dock att för Stockholms stad och Stockholms län länskolnämndens uppgifter skulle utövas av en gemensam skolnämnd, bestående av nio ledamöter, utsedda fyra av stadsfullmäktige i Stockholm, fyra av Stockholms läns landsting och en, tillika ordförande, av Konungen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 766) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 937);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* och fröken *Ranmark* (I: 767) och den andra inom andra

kammaren av fröken *Olsson m. fl.* (II: 941);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Isacson m. fl.* (I: 768) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: 946), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att antalet konsulenter på byrå UY 2 (husligt arbete och vårdyrken) utökades med en särskild konsulent för vävning och hemslöjd samt att erforderliga medel härför ställdes till förfogande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson* (I: 769) och den andra inom andra kammaren av herr *Skoglösa m. fl.* (II: 942), i vilka hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 83 måtte besluta, att länskolnämnderna skulle utgöras av sju ledamöter, av vilka fem utsåges av vederbörande landsting, en av vederbörande länsstyrelse samt en av skolöverstyrelsen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nyman* och *Wallmark* (I: 770) och den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors m. fl.* (II: 945);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Olsson m. fl.* (I: 771) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.* (II: 943), i vilka hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 83 måtte medge inrättande av ytterligare en konsultentbefattning utöver vad i propositionen föreslagits på byrå UY 2 (husligt arbete och vårdyrken) på undervisningsavdelningen för yrkesutbildningsfrågor, samt att nämnda konsultentbefattning anknötes till området vävning och hemslöjd;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* (I: 772) och den andra inom andra kammaren av herrar *Tobé* och *Nyberg* (II: 944), i vilka bl. a. hemställts, att riksdagen vid behandling

Skolväsendets centrala ledning m. m.

av proposition nr 83 måtte 1) besluta att länskolnämnd skulle bestå av nio ledamöter, varav sju platser besattes på sätt som föreslagits i proposition nr 83 och två platser av pedagogiska fackmän, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att länskolnämndernas beslut om avsättning skulle liksom hittills underställas överstyrelsen för prövning och fastställelse, att fastställande av ämneskombination ej borde decentraliseras till skolstyrelserna, att utan riksdagens hörande åtgärder icke borde vidtagas för decentralisering av beslutanderätten inom skolväsendets ledning i frågor som hittills ansetts böra föreläggas riksdagen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 773) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 940), i vilka bl. a. hemställts, att riksdagen måtte besluta att hänföra den inom industri och hantverk förekommande yrkesutbildningen i sömnad (yrkessömnad) till byrå 1 inom undervisningsavdelningen för yrkesutbildningsfrågor (UY 1);

dels en inom andra kammaren av herr *Helén* väckt motion (II: 895), vari hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av proposition nr 83 angående skolväsendets centrala ledning m. m. måtte som sin mening i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna, att arvodet till ordförande i länskolnämnd icke borde fastställas till lägre belopp än 4 000 kr. per år;

dels en inom andra kammaren av herr *Allard* och fru *Nettelbrandt* väckt motion (II: 936);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Södertälje *m. fl.* väckt motion (II: 939).

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta, att skolöverstyrelsen i sin nuvarande utformning samt överstyrelsen för yrkesut-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

bildning skulle upphöra med utgången av september 1964;

2. att motionerna I: 772 och II: 944, i vad de avsåge frågor om decentralisering av ärenden, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionen II: 939 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 724 och II: 886 samt I: 752 och II: 916 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande skolbyggnadsärendenas handläggning i nya skolöverstyrelsen;

5. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 724 och II: 886 samt I: 752 och II: 916 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande decentralisering av ärenden rörande ritningsgranskning och lokalbehovsprövning för grundskolan;

6. att motionerna I: 752 och II: 916, i vad de avsåge utredning rörande utformningen av ett statligt organ för utvecklingsarbete, information och rådgivning i byggnadstekniska frågor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

7. att motionerna I: 767 och II: 941 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

8. att motionerna I: 773 och II: 940, i vad de avsåge handläggningen av ärenden rörande yrkessömna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

9. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta, att ett nytt centralt ämbetsverk för skolväsendets ledning, benämnt skolöverstyrelsen, skulle inrättas fr. o. m. den 1 oktober 1964;

10. att motionerna I: 745 och II: 914 icke måtte av riksdagen bifallas;

11. att motionerna I: 766 och II: 937 icke måtte av riksdagen bifallas;

12. att motionerna I: 768 och II: 946 samt I: 771 och II: 943 icke måtte av riksdagen bifallas;

13. att motionerna I: 770 och II: 945 icke måtte av riksdagen bifallas;

14. att motionerna I: 773 och II: 940, i vad de avsåge inrättande av ytterligare konsulentbefattningar, icke måtte av riksdagen bifallas;

15. att motionen II: 936 icke måtte av riksdagen bifallas;

16. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 724 och II: 886 samt I: 752 och II: 916, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 745 och II: 914, I: 766 och II: 937, I: 768 och II: 946, I: 770 och II: 945, I: 771 och II: 943, II: 936 samt I: 773 och II: 940, sistnämnda två motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för den nya skolöverstyrelsen i enlighet med vad utskottet föreslagit, innebärande att tjänster vid byrån för skolbyggnadsärenden uppfördes såsom extra ordinarie i stället för extra såsom departementschefen förordad;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen, för den nuvarande skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och den nya skolöverstyrelsen gemensam avlöningsstat, att tillämpas under budgetåret 1964/65;

c) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 14 520 000 kr.;

17. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som erfordrades för genomförande av omorganisationen av skolväsendets centrala ledning;

18. att riksdagen måtte till Skolöverstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 866 000 kr.;

19. att riksdagen måtte till Skolöverstyrelsen: Inredning och utrustning av

ny ämbetsbyggnad för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 880 000 kr.;

20. att motionerna I: 772 och II: 944, i vad de avsåge frågan om länsskolnämndernas tillsynsområde, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

21. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta, att länsskolnämndernas uppgifter skulle ändras i enlighet med de riktlinjer som angivits av departementschefen;

22. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 732 och II: 896, I: 769 och II: 942, I: 772 och II: 944 samt I: 765 och II: 938, sistnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, besluta att länsskolnämndernas sammansättning skulle ändras på det sätt som föreslagits av utskottet;

23. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 765 och II: 938, såvitt nu var i fråga, besluta att för Stockholms stad och Stockholms län fr. o. m. den 1 juli 1964 inrättades en skolnämnd i enlighet med vad departementschefen föreslagit;

24. att motionerna I: 746 och II: 915 samt I: 751 och II: 917 icke måtte av riksdagen bifallas;

25. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 746 och II: 915 samt I: 751 och II: 917, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsskolnämnderna, som föranledades av vad departementschefen föreslagit;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för länsskolnämnderna att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

c) till Länsskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 424 000 kr.;

Skolväsendets centrala ledning m. m.

26. att riksdagen måtte till Länsskolnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 690 000 kr.;

27. att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 895 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande höjning av arvodet till ordförande i länsskolnämnd;

28. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av departementschefen förordade grunder för sjöbefälsskolornas lokala och regionala ledning;

29. att riksdagen måtte i anledning av § 24 i riksdagens revisorers berättelse i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande behovet av föreskrifter om samråd mellan huvudmän och olika regionala myndigheter i byggnadsfrågor.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Löf-roth* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 772 och II: 944, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört rörande decentralisering av ärenden;

2) vid moment 3. i utskottets hemställan

a) av fru *Wallentheim*, utan angivet yrkande,

b) av fru *Lewén-Eliasson*, likaledes utan angivet yrkande;

3) av herrar *Fritz Persson*, *Petterson* i Degerfors, *Karlsson* i Olofström, *Blidfors*, *Johansson* i Norrköping och *Gustafsson* i Uddevalla, vilka ansett att utskottet under 4. och 5. samt beträffande nedan angivna delar av 16. bort hemställa,

Skolväsendets centrala ledning m. m.

4. att motionerna I: 724 och II: 886 samt I: 752 och II: 916, i vad de avsåge skolbyggnadsärendenas handläggning, icke måtte av riksdagen bifallas;

5. att motionerna I: 724 och II: 886 samt I: 752 och II: 916, i vad de avsåge decentralisering av ärenden, icke måtte av riksdagen bifallas;

16. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 745 och II: 914, I: 766 och II: 937, I: 768 och II: 946, I: 770 och II: 945, I: 771 och II: 943, II: 936, I: 773 och II: 940, I: 724 och II: 886 samt I: 752 och II: 916, sistnämnda sex motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för den nya skolöverstyrelsen i enlighet med vad departementschefen föreslagit;

4) av fröken *Andersson*, herrar *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt herrar *Löfroth* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 10. och 16. bort hemställa,

10. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 745 och II: 914 besluta att inrätta ytterligare en skolkonsulttjänst i gymnastik;

16. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 724 och II: 886, I: 752 och II: 916 samt I: 745 och II: 914, förstnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 766 och II: 937, I: 768 och II: 946, I: 770 och II: 945, I: 771 och II: 943, II: 936 samt I: 773 och II: 940, sistnämnda två motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för den nya skolöverstyrelsen i enlighet med vad reservanterna föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen, för den nuvarande skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och den nya skolöverstyrelsen gemensam avlöningsstat, att tillämpas under budgetåret 1964/65;

c) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 14 560 000 kr.;

5) av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson* och *Axel Johannes Andersson*, fru *Wallentheim*, herrar *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt herrar *Löfroth* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 12. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 768 och II: 946 samt med bifall till motionerna I: 771 och II: 943 medge att utöver vad i propositionen förordats ytterligare en befattning som konsulent, avseende området vävning och hemslöjd, finge inrättas vid byrån för husligt arbete och vårdyrken;

6) av herrar *Pettersson* i Degerfors, *Karlsson* i Olofström, *Blidfors*, *Arvidson*, *Johansson* i Norrköping och *Gustafsson* i Uddevalla, vilka ansett att utskottet under 22. och 23. bort hemställa,

22. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 765 och II: 938, såvitt nu var i fråga, samt med avslag å motionerna I: 732 och II: 896, I: 769 och II: 942 samt I: 772 och II: 944, sistnämnda två motioner såvitt nu var i fråga, besluta att länsskolnämndernas sammansättning skulle ändras på det sätt som föreslagits av reservanterna;

23. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 765 och II: 938, såvitt nu var i fråga, besluta att för Stockholms stad och Stockholms län skulle fr. o. m. den 1 juli 1964 inrättas en skolnämnd i enlighet med vad reservanterna föreslagit;

7) av fru *Wallentheim*, fröken *Elmén*, fru *Lewén-Eliasson*, fröken *Olsson* och herr *Arvidson*, vilka ansett att utskottet under 24. och 25. bort hemställa,

24. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 746 och II: 915 samt I: 751 och II: 917 besluta att vid skol-

nämnden för Stockholms stad och län skulle inrättas ytterligare en skolinspektörstjänst i lönegrad B 1;

25. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 746 och II: 915 samt I: 751 och II: 917, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsskolnämnderna, som föranleddes av vad reservanterna förordat;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för länsskolnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

c) till Länsskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 476 000 kr.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottets hemställan att utlåtandet måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning, föredrogs utskottets i övrigt gjorda hemställan; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet med därtill fogade reservationer är på sätt och vis unikt. Av denna kammares ledamöter och suppleanter i statsutskottets andra avdelning återfinnes samtliga som deltagit i ärendets behandling under någon av de till utlåtandet fogade reservationerna. I denna situation vill jag inledningsvis uppehålla mig vid reservation nr 1 och förbehåller mig att längre fram få återkomma till några andra detaljer som ingår i frågekomplexet om det visar sig erforderligt.

De förslag som här förelägges riksdagen innebär å ena sidan en betydande centralisering av skolans centrala ledning, detta främst genom att nuvarande skolöverstyrelsen och yrkesöverstyrelsen sammanslås till ett ämbetsverk. Samtidigt skapas å andra sidan förutsättningar för och förutsättes ske

Skolväsendets centrala ledning m. m.

en rätt omfattande decentralisering, från Kungl. Maj:t till den nya skolöverstyrelsen, från skolöverstyrelsen och yrkesöverstyrelsen till länsskolnämnderna samt även till de lokala skolstyrelserna. Allt detta står i samklang med principbeslut vid fjolårets riksdag. Det synes även vara en helt riktig utveckling som härmed fullföljes. En fortgående decentralisering av beslutanderätten i olika frågor innebär framför allt att ärendenas handläggning kommer att ske i intimare kontakt med skolan i det levande livet, och det är därför i princip glädjande och som det synes mig en riktig utveckling.

Beträffande omfattningen av de ärenden och ärendegrupper som skall decentraliseras föreligger i propositionen ej något direkt förslag. En organisationskommitté har framlagt detaljerade förslag till vilka departementschefen i huvudsak ger sin anslutning, och han begär fullmakt att fatta slutgiltigt beslut i dessa frågor. Härvid förutsättes riksdagen ge Kungl. Maj:t fullmakt att även besluta i sådana frågor som tidigare varit föremål för riksdagens prövning. Detta senare synes mig ur principiella synpunkter vara betänkligt.

Klart är att det vid åtskilliga tillfällen kan vara ändamålsenligt att befullmäktiga Kungl. Maj:t att fatta det slutliga beslutet i en fråga. Detta synes mig dock endast böra ske under angivande av vilket ärende fullmakten avser och om möjligt även med en redovisning av hur frågan ligger till. Att däremot riksdagen skulle lämna en fullmakt in blanco till Kungl. Maj:t att besluta i ett antal ej preciserade frågor som tidigare varit föremål för riksdagens prövning synes mig vara principiellt felaktigt. Det kan väl tänkas att det här rör sig om ärenden som till största delen eller kanske t. o. m. helt och hållet är sådana att beslutanderätten bör flyttas från riksdagen till Kungl. Maj:t och avgöras utan riksdagens hörande. I så fall måste det dock vara ett rimligt krav att riksdagen vet

Skolväsendets centrala ledning m. m.

vad det gäller, innan den lämnar fullmakten och fränhänder sig beslutanderätten.

Här föreligger — det skall erkännas — en förteckning upprättad av en organisationskommitté över ärenden som i större eller mindre utsträckning kan decentraliseras. Låt mig dock påpeka att det rör sig om icke mindre än 204 ärenden och att av förteckningen ej framgår i vilken utsträckning frågorna tidigare i något sammanhang varit föremål för riksdagens prövning och riksdagen sålunda har varit med om att fastställa hur de skall handläggas. Denna digra förteckning har därtill i ett enda exemplar varit tillgänglig under den knappa tid som avdelningen har haft att behandla denna fråga. Att utifrån sådana premisser lämna en fullmakt in blanco framstår för mig som principiellt felaktigt. Hur stor respekt jag än har för departementschefen och hans kansli synes det mig dock inte riktigt med en sådan fullmakt in blanco.

Herr talman! I motion nr 944 har även yrkats att riksdagen nu skall göra ett uttalande i frågor om handläggningen av beslut om lärares avsättning. Utifrån den bedömning jag tidigare gett uttryck för, att riksdagen bör underställas ett mera detaljerat förslag om vilka ändringar som avses ske i fråga om beslutanderätten, finner jag det ej påkallat att riksdagen i detta sammanhang fattar något beslut i denna fråga.

Låt mig dock helt allmänt säga, att det föreligger starka skäl för aktsamhet så snart det gäller avsättningsärenden och frågan om hur långt dessa bör decentraliseras. Å ena sidan rör det sig här visserligen om undervisningens effektivitet och kvalitet — kanske även om dess objektivitet — men å andra sidan är det även fråga om enskilda människors och deras framtida livsöde. Att här fatta ett riktigt avgörande kan mången gång vara synnerligen svårt — kanske inte minst för den som står i daglig kontakt med en lokal opinion —

ibland kanske en uppblåst sådan. Då det emellertid synes mig att beslut om detta och andra decentraliseringsärenden bör ske efter en närmare precisering, har jag inte anledning att härvidlag ta upp motionsyrkandet i denna del utan nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1 och förbehåller mig rätten att, i den mån det blir erforderligt, senare få återkomma till detaljer i det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Liksom den föregående talaren skall jag begränsa mig till en punkt i det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag vill motivera reservationen nr 5, som närmast ansluter sig till motionerna nr 943 och 946 i denna kammar.

Anledningen till reservationen och följaktligen också till motionen är att endast en konsulentbefattning föreslagits av departementschefen för hela det textila området vid byrån för husligt arbete och värdyrken. För min del kan jag inte finna, att det är möjligt att täcka hela detta område med en konsulentbefattning, om konsulentorganisationen också på detta område skall befrämja undervisningen på det sätt som är avsett.

Byråns textila område är inte bara omfattande. Det innehåller inom sig klart avgränsade delområden med olika särdrag och målsättningar. Där finns undervisningen i textilslöjd, som omfattar grundläggandet av kunskaper inom det estetiska, ekonomiska, tekniska och miljöbildande området, dels utvecklandet av elevens möjligheter på detta område. Vidare finns där undervisningen i yrkessömnad, som kort sagt kan sägas omfatta hela det yrkesmässiga konfektions- och sömnadsområdet: skräddare, körsnärer, konfektionssömmerskor o.s.v.

Slutligen finns där utbildningen inom vävning och hemslöjd med bl. a. dess betydelse från estetisk och kulturell

synpunkt. Det kan bl. a. nämnas, att mer än hälften av hemslöjdsalstren utgöres av textilslöjd. Det finns inte heller något som talar för att denna verksamhet inom konsthantverket eller på gränsen till detta kommer att minska. Tvärtom talar åtskilligt för att den kommer att öka både som yrkesverksamhet och som fritidssysselsättning.

Det textila området är med andra ord så omfattande, att en konsulentbefattning inte är tillräcklig. Vi har därför i reservationen yrkat på ytterligare en befattning, med förord för en anknytning till hemslöjd och vävning. Motiveringen är den, att dessa ämnen förekommer inom ett stort antal skolformer — inte mindre än elva — från grundskola till konstfackskola.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 5.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag skulle mycket kort kunna ansluta mig till vad herr Larsson i Hedenäset anförde med anledning av reservationen nr 1. Den uppfattning som han gav uttryck för hyser också jag. Jag vill emellertid gärna understryka en del av de redan framförda synpunkterna. Det är en så väsentlig fråga det här gäller, att jag tycker att man gott kan ta kammarens tid i anspråk med att upprepa en sak.

Jag skall börja med ett citat, som är hämtat ur proposition nr 83. I den står bl. a.: »Någon närmare redogörelse för de i betänkandet redovisade decentraliseringsförslagen torde inte erfordras i föreliggande sammanhang. En betydande del av dessa är av sådan art att de kan vidtagas av de centrala myndigheterna redan före genomförandet av omorganisationen. I övrigt ankommer det på Kungl. Maj:t att vidtaga av de framlagda förslagen betingade åtgärder. Dessa centraliseringsåtgärder bör, om riksdagen inte har någon erinran däremot, även kunna omfatta ändringar

Skolväsendets centrala ledning m. m.

av beslutsförfarandet, beträffande vilkas utformning riksdagen i skilda sammanhang kan ha medverkat.»

När man läser detta helt hastigt kan man kanske tycka att det är en ganska oskyldig formulering och att den är uttryck för ett praktiskt handläggande av detaljer, som det här rör sig om.

Vi är alla överens om den decentralisering som sker genom sammanslagning av de två skolöverstyrelserna, men detta är som sagt inte så oskyldigt som man kan tycka. Om riksdagen i likhet med utskottsmajoriteten skulle tillmötesgå detta departementschefens önskemål, har riksdagen medverkat till att ge departementschefen så fria händer, att frågan är om man inte därmed har satt riksdagens handlingskraft och möjlighet att påverka i många skolfrågor ur spel. Det kan väl ändå inte vara meningen att riksdagen skall medverka här till. Observera att vi t. o. m. skulle ge departementschefen rätt att företa ändringar av beslutsförfaranden vid vilkas utformning riksdagen tidigare medverkat, alltså att vi i fråga om beslut som riksdagen redan fattat skulle ge Kungl. Maj:t rätt att utan riksdagens hörande göra ändringar.

Detta är verkligen att gå för långt i utslätande av riksdagens betydelse när det gäller viktiga angelägenheter av detta slag. Det finns snarare anledning att öka riksdagens inflytande än att minska det.

Jag vill också säga några ord om den fråga som herr Larsson i Hedenäset tog upp, nämligen förfaringssättet vid avsättning av lärare. Det har sagts att det förfaringssätt, som departementschefen föreslår, skulle spara tid. Men så bråttom får vi väl inte ha att väsentliga värden sättes på spel. Jag tror att den likformiga bedömningen av sådana frågor som rör eventuell avsättning av en lärare har stor betydelse, och en sådan bedömning kan bara komma till stånd när det hela skötes centralt. Dess bättre gäller det inte heller så många fall att

Skolväsendets centrala ledning m. m.

handläggningen av dem behöver bli så tidsödande.

De faktorer som herr Larsson i Hedenäset talade om och som tidigare inverkat vid bedömningen på det lokala planet, skulle i framtiden kunna få ännu större inverkan, om avgörandet skulle träffas på länsskolplanet.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Visst är det bra med rationaliseringar, men de får inte drivas så långt att målsättningen för en verksamhet äventyras — den målsättning som departementschefen när det gäller det ämbetsverk som skall handha skolväsendets centrala ledning sammanfattningsvis uttryckt med orden »utveckling, planering, samordning, rationalisering och service».

I det längsta hade man hoppats att i och med inrättandet av det nya ämbetsverket en fullgod konsulentorganisation skulle komma till stånd, men dessa förhoppningar grusades då propositionen framlades. Jag skall inskränka mig att tala om personaltilldelningen inom en enda byrå — byrån för husligt arbete och vårdyrken — och inom en enda sektion av denna, nämligen den sektion som skall handlägga ärenden rörande husligt arbete, sömnad, vävning, hemslöjd samt trä- och metallslöjd.

Ecklesiastikministern har inte fäst något avseende vid de remissuttalanden som gjorts i anslutning till utredningen och de uppvaktningar som sedan förekommit. Naturligtvis måste en departementschef många gånger göra sig immun mot alla de önskemål som var och en inom sitt område vill se förverkligade. Det är bara det, herr talman, att man får den misstanken att vävning betraktas som ett område där någon sakkunskap inte behövs. Vävning är något sådant där som det kan vara trevligt att på lediga stunder pyssla med, men

knappast mer. Därför anses det inte att denna — såsom jag betraktar det — viktiga verksamhetsgren på det centrala planet behöver vara företrädd av någon i vävning specialutbildad befattningshavare. Hur skall annars förslaget om en enda central konsulentbefattning på detta område tolkas?

Man frågar sig verkligen hur en och samma befattningshavare skall kunna behärska så olikartade uppgifter som det här gäller — undervisning av barn i textilslöjd, övervakning och pedagogisk handledning av konfektionsutbildningen samt utbildningen i vävning och hemslöjd? Den person som gör detta är säkerligen inte född och kommer förmodligen inte heller att födas. Och hur skall för övrigt tiden räcka till för alla dessa olika arbetsuppgifter, om nu någon sökande med så allsidig utbildning står att uppleta? Och hur skall vederbörande hinna med den »planering, utveckling och service» som departementschefen talat om i detta sammanhang?

Låt mig bara erinra om att vävning förekommer inom inte mindre än elva varierande skolformer nämligen inom grundskolan, fackskolan, yrkesskolorna, husmoderssskolorna, folkhögskolorna, lanthushållsskolorna, särskolorna, husliga seminarier, textilinstituten, konstfackskolan och Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Vävkonsumenten har också att övervaka utbildningen i olika arbetsterapeutiska sysselsättningar för personal som skall handha vården av gamla och sjuka, och detta är sannerligen inte någon oväsentlig uppgift, varken nu eller framdeles.

Därtill kommer de arbetsuppgifter som gäller hemslöjden. Vi här i Sverige har all anledning att vara stolta över vår hemslöjd, som är känd för hög standard och förnämlig kvalitet. Den svenska hemslöjden utgör en kulturell tillgång för vårt land som inte bör underskattas. Försäljningen av hemslöjds-

alster till turister och utländska avnäm-
mare över huvud taget tillför också lan-
det icke föraktliga belopp. Herr Svens-
son i Stenkyrka nämnde några siffror
som visar omfattningen av hemslöjds-
produktionen. Jag vill erinra om att in-
emot 60 procent av denna produktion
utgöres av vävda alster. Möjligheten att
upprätthålla produktionen hänger emel-
lertid helt på den kvalitet som kan
presteras. Har vi råd, skulle jag vilja
tillåta mig att fråga ledamöterna i den-
na kammare, att totalt äventyra så myc-
ket genom att gå emot en så försvin-
nande liten utgiftspost som utökningen
med en enda konsulent skulle innebära,
en konsulent som skulle kunna tillvara-
ta vävningens och hemslöjdens intresse?
Jag anser absolut inte det, och jag hop-
pas innerligt att den kommande vote-
ringen skall visa att svaret på den frå-
gan är nej.

Jag kan tillfoga att visst hade det
varit befogat att föreslå tre konsulenter
på det textila området, men jag har för
närvarande reducerat mina önskemål
till denna enda konsulent som jag fin-
ner vara oundgängligen nödvändig.

Med detta, herr talman, ber jag att
få yrka bifall till reservation nr 5 vid
punkt 12 i statsutskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr
Hæggbloom (h).

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag har närmast begärt
ordet för att framföra några synpunk-
ter i anslutning till två vid detta ut-
skottsutlåtande fogade reservationer,
betecknade med 3 och 6. Från början
vill jag säga, att jag betraktar reserva-
tion nr 3 som den mest betydelsefulla.
Den gäller frågan om skolbyggnads-
ärendenas fortsatta granskning.

Departementschefen har funnit att ett
av statskontoret utarbetat förslag om
överförande av ritningsgranskningen
från skolöverstyrelsen till ett särskilt
statligt organ bör närmare prövas in-
nan riksdagen tar slutlig ställning till

Skolväsendets centrala ledning m. m.

den tekniska och ekonomiska gransk-
ningen av skolbyggnadsärendena. De-
partementschefen har alltså i förelig-
gande proposition icke föreslagit någon
definitiv lösning i detta avseende. Tills
vidare skulle dessa frågor handläggas
av den nya skolöverstyrelsen.

Utskottsmajoriteten har här gått emot
departementschefens förslag. Jag kan
inte finna att utskottsmajoritetens skriv-
ning är tillfredsställande eller innebär
en lämplig lösning. Man säger på s. 18
i utskottsutlåtandet: »Vid övervägande
av de motionsledes framförda synpunk-
terna på skolbyggnadsfrågornas hand-
läggning har utskottet funnit, att ett sär-
skilt med skolöverstyrelsen sidoordnat
granskningsorgan inte kan förutses
medföra så väsentliga fördelar att de
uppväger de allvarliga nackdelar som
följer av att den centrala behandlingen
av skolbyggnadsfrågorna splittras på
två statliga organ.» Vidare säger man i
ett annat stycke på s. 19: »Mot bak-
grund av det anförda förordar utskot-
tet, att skolbyggnadsfrågorna på av or-
ganisationskommittén föreslaget sätt
inordnas i skolöverstyrelsens reguljära
verksamhet och att byrån för skolbygg-
nadsärenden i personalhänseende er-
håller en definitiv utformning.» I nästa
stycke fortsätter man: »Vid den för-
ordade definitiva lösningen av frågan
om skolbyggnadsärendenas handlägg-
ning bortfaller motiven för en fortsatt
central obligatorisk ritningsgranskning
beträffande grundskolans byggnader.
De kommuner, som så önskar, bör dock
ha rätt att få ritningar granskade av
NSÖ.»

Jag måste säga att jag inte begriper
mig på denna utskottets skrivning. När
det här anføres, att de kommuner som
vill skall få sina ritningar granskade
och de som inte vill slipper, frågar man
sig vilka befogenheter detta gransk-
ningsorgan kommer att ha, eftersom det
inte finns någon som helst skyldighet
för skoldistriktet att gå till skolöver-
styrelsen för att få ritningarna granska-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

de. Vad skall det bli för konsekvenser? Och jag ställer mig frågan: Gör vi kommunerna i stad och på landsbygd någon tjänst med detta? Jag tror det inte. Men det finns en riksorganisation här i landet, som i förkortning betecknas SAR och som säkerligen kommer att sända rosor till dem som står för utskottsutlåtandet. Men jag skulle nog tro, att man kommer att dyrt få betala för blommorna.

Vi reservanter har den bestämda uppfattningen, att man inte nu bör ta definitiv ställning i dessa granskningsfrågor. Vi är överens med departementschefen om att de bör utredas ytterligare, innan definitivt förslag framläggas för riksdagen. Med hänsyn till att kostnaderna för skolbyggen har ökat så starkt under senare år är det nödvändigt att vi får ett tekniskt och ekonomiskt granskningsorgan, som står utanför det egentliga skolverket.

Nu vet man ju inte hur ett sådant organ skall sammansättas, men det är väl inte otänkbart att det kan bestå av experter på både den tekniska och den ekonomiska sidan, och det är väl ingenting som hindrar att även de tre kommunförbunden, Stadsförbundet, Svenska landstingsförbundet och Landskommunernas förbund, blir representerade där. De är ju huvudmän för grundskolan och yrkesskolväsendet och bör väl därför få med representanter i detta organ genom lekmän som sitter med i de lokala skolläsningsnämnderna och som har erfarenheter på detta område.

Skolstyrelser och skolbyggnadskommittéer som i regel står som byggherrar vid olika skolbyggen, har sett åtskilliga exempel på att de sammanlagda byggkostnaderna slutligen har kommit att ligga 50 å 60 procent över lånetaket. Då har man stått inför nödvändigheten att överväga en höjning av den kommunala utdebiteringen. Men överkostnaderna har många gånger varit av sådan storleksordning, att det varit omöjligt att täcka utgifterna den vägen. Det har

då inte funnits något annat att göra än att ingå till finansdepartementet med anhållan att få ta upp ytterligare lån.

Vi har ju slagit fast den principen, att grundskolans elever skall få en likvärdig utbildning, oavsett om de bor i norra, mellersta eller södra Sverige, och då bör det också finnas möjligheter att rationalisera genom att få fram typer av olika lokaliteter till betydligt lägre pris än om varje arkitekt skall få hålla lekstuga så fort fråga blir om att bygga en ny skolanläggning.

För att ingen nu skall kunna säga att jag vill gjuta alla skolbyggnader i samma form, vill jag understryka att jag ingalunda talar för att vi skall ha precis likadana skolor överallt, varken när det gäller exteriören eller interiören. Det är inte det frågan gäller. Men om vi släpper fältet fritt, är jag övertygad om att det betyder avsevärda och onödiga merkostnader.

Nu kanske man invänder att vi kan överlåta dessa frågor till länsskolnämnderna. De har emellertid ingen expertis att tillgå för detta, och det skulle betyda en överorganisation, om man inom varje länsskolnämnd ordnade med ett kontor eller kansli med arkitekter och tekniker för att granska skolbyggnadsfrågorna. Det skulle vara grovt slöseri med både pengar och arbetskraft.

Eftersom det nu inte är fråga om att ta definitiv ställning till dessa spörsmål, har vi reservanter föreslagit att vi skall avvakta ett kommande förslag. Om det förslaget sedan visar sig vara sådant, att riksdagen inte kan acceptera det, så har vi ju fria händer att vid prövningen omarbeta eller avslå förslaget.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3 av herr Fritz Persson m. fl.

Vår andra reservation, nr 6, gäller valet av länsskolnämnder. Kungl. Maj:t har föreslagit att nämnderna skall bestå av sju ledamöter — med undantag för skolnämnden i Stockholms stad och

Stockholms län — samt att Kungl. Maj:t skall utse två, länsstyrelsen en och landsting och stad utanför landstingskommun sammanlagt fyra ledamöter. Utskottsmajoriteten har föreslagit en ändring på basis av en på denna punkt föreliggande motion. Den föreslår att samtliga länskskolnämnder skall bestå av nio ledamöter, alltså samma antal som gäller för Stockholms stad och Stockholms län. Utskottsmajoriteten föreslår vidare att Kungl. Maj:t skall utse två ledamöter, den nya skolöverstyrelsen en, länsstyrelsen en och landstingen fem.

Jag vill inte vara med om att acceptera ett dylikt tillkrånglat förfarande. Varken jag eller mina medreservanter anser att det på något sätt kan vara rationellt att fyra olika institutioner skall utse en länskskolnämnd. Inom vissa län finns det dessutom två landsting. I de fall där det finns två landsting inom samma län — som t. ex. i Kalmar län — skall enligt utskottsmajoritetens förslag vardera landstinget utse två ledamöter, medan en ledamot i länskskolnämnden skall utses gemensamt av de båda landstingen.

Något krångligare får man sannernigen leta efter, ty det kan väl ändå inte vara vare sig nödvändigt eller rationellt att två landsting skall behöva sammanträda för att utse en ledamot av en länskskolnämnd. Detta kan man om något kalla ett utslag av Krängel-Sverige. Men det är inte mitt bekymmer. Det är inte jag som står för detta förslag.

Jag är övertygad om att landstingen får klara upp betydligt större och mera komplicerade frågor än att välja en länskskolnämnd. Landstingen har både rättighet och skyldighet att utse ledamöter av första kammaren, vilka väljes för en tid av åtta år. Detta gör landstingen utan att fråga vare sig Kungl. Maj:t eller någon annan institution i vårt land om vilka ledamöter som de skall utse.

Jag är fast övertygad om att lands-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

tingens ledamöter är angelägna om att inom sina respektive län få länskskolnämnden sammansatt på ett sådant sätt, att den bäst tjänar sitt syfte. Det är inte heller möjligt för någon av de på denna punkt föreslagna fyra institutionerna att gå utanför respektive län.

Jag är övertygad om att landstingsledamöterna känner till vilka som är bäst skickade att sitta i länskskolnämnderna. Herr statsrådet Edenman får ursäkt mig, om jag säger att jag tror att landstingsledamöterna måste känna till de lokala förhållandena bättre än både Kungl. Maj:ts kansli och skolöverstyrelsen kan göra. I realiteten blir det väl på det sättet, att man hör sig för lokalt inom varje län innan man utnämner ledamöterna av länskskolnämnderna.

Det är mot bakgrunden av dessa synpunkter som vi reservanter har föreslagit, att de sju ledamöterna skall utses av landstinget och — där det finnes stad utanför landstinget — av landstinget och staden gemensamt. Med tanke på att det finns städer utanför landstingen föreslår vi även, att Kungl. Maj:t bland de valda ledamöterna utser ordförande och vice ordförande.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 6 av herr Pettersson i Degerfors m. fl.

Jag skall vidare, herr talman, bara säga några ord i anledning av de synpunkter och farhågor, som herr Larsson i Hedenäset m. fl. har framfört om att Kungl. Maj:t genom det föreliggande förslaget, som är tillstyrkt av statsutskottets majoritet, skulle få för vittgående fullmakter i administrativa och organisatoriska frågor som gäller skolväsendet. Jag tror att dessa farhågor är överdrivna. Det finns möjligheter för riksdagen och dess ledamöter att ingripa när de så vill. Anser man att Kungl. Maj:t gått för långt i dessa frågor, är det helt naturligt att man slår larm.

När det gäller frågan om avsättning av tjänsteinnehavare föreslås i motioner

Skolväsendets centrala ledning m. m.

och reservationen nr 1, att sådana ärenden obligatoriskt skall underställas den nya skolöverstyrelsen. Jag är övertygad om att skolstyrelserna både i städerna och ute på landsbygden inte avskedar tjänsteinnehavare för ro skull. Jag tror att det skall gå ganska långt innan man vidtar en så drastisk åtgärd. Ingen befattningshavare är heller rättslös, om han får avsked av sin arbetsgivare, utan vederbörande har möjlighet att få sin sak prövad ytterligare. Men att sådana ärenden skulle obligatoriskt underställas skolöverstyrelsen har vi inte funnit nödvändigt.

I en rad motioner har föreslagits inrättande av ytterligare tjänster som inspektörer, konsulenter o. s. v. Jag vill inte försäkra att den i propositionen förordade personaluppsättningen är ett Columbi ägg, men å andra sidan tror jag inte att några garantier för en absolut riktig ordning skulle skapas, om vi tillsatte en tjänst här och en tjänst där — det är inte alls säkert att tjänsterna då skulle inrättas där de behövs. Vi har inte sådan överblick över hela fältet, att vi kan avgöra var respektive tjänster bäst behövs. Nej, här får man pröva sig fram och se hur organisationen fungerar i praktiken. Sedan finns det naturligtvis möjlighet att riksdagen fattar beslut om utbyggnad av organisationen, om så visar sig nödvändigt.

Herr talman! På de punkter, där jag inte hemställt om bifall till reservationer, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl naturligt att jag i detta sammanhang inte tar upp till bemötande vad herr Karlsson i Olofström anfört på de punkter, i vilka han anslutit sig till avgiven reservation och jag biträtt utskottsmajoritetens beslut. Jag begränsar mig i stället till herr Larssons polemik mot mig.

Herr Karlsson gjorde faktiskt en fri-

handsteckning, när han refererade vad jag sagt och talade om de farhågor jag framfört, att Kungl. Maj:t skulle få för stora befogenheter genom den in blanco-fullmakt som det föreslås att riksdagen skall utfärda. Jag har klart och tydligt sagt, herr Karlsson, att när det gäller större delen av ifrågavarande ärenden — ja, kanske allesammans — så kan det vara rationellt att lämna en fullmakt åt Kungl. Maj:t. Vad jag vänt mig mot är att vi skulle lämna denna fullmakt in blanco, utan att veta vad det rör sig om.

Jag har hävdat — vilket inte är det samma som att jag är rädd att Kungl. Maj:t skall få för stora befogenheter — att innan riksdagen lämnar en fullmakt bör den veta vad fullmakten innehåller. Det går inte att få ut pengar på en postsparbanksbok genom att på en postanstalt presentera en fullmakt för uttag, om bankbokens nummer inte är angivet i fullmakten. På samma sätt bör riksdagen veta vad den beslutar i ett sådant här fall. Det är detta jag tillåtit mig hävda.

Herr KARLSSON i Olofström (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig påstått att mitt referat av herr Larssons i Hedenäset anförande var stenografiskt, utan jag återgav andemeningen i hans yttrande. Jag tror att protokollet kommer att utvisa att jag inte gjort mig skyldig till någon förvanskning.

Herr Larsson säger att vi skall veta vad de fullmakter innehåller, som vi utfärdar, och inte skriva under in blanco-fullmakter. Ja, men härvidlag är det fråga om rent praktiska uppgifter som regeringen måste handlägga. Att direkt förutse vilka situationer som kan uppstå och ange dem i något slags förteckning vore sannerligen att krångla till det hela. Herr Larsson i Hedenäset och alla andra ledamöter av riksdagen har möjlighet att följa utvecklingen och slå larm, om Kungl. Maj:t överskrider

sina befogenheter och vidtar åtgärder som bör påtalas.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast påpeka att det *finns* en förteckning, upptagande inte mindre än 204 ärenden, som dock inte har redovisats vare sig i propositionen eller i utskottsutlåtandet.

Herr KEIJER (fp):

Herr talman! Låt mig med ett par ord beröra en fråga som några motionärer från Stockholms län aktualiserat. Jag medger att detta kan tyckas vara en liten detalj i det stora frågekomplexet, men det är en viktig angelägenhet för det område det gäller.

Proposition nr 83 innehåller bl. a. förslag om en gemensam skolnämnd för Stockholms stad och län. I personalorganisationen för den nya nämnden beräknas, att nu befintlig personal vid länsskolnämnden i Stockholms län skall ingå. Därtill skall komma en viss förstärkning av den administrativa personalen. Däremot upptar förslaget inte någon ny skolinspektörstjänst, trots att både länsskolnämnden i Stockholms län och länsstyrelsen hemställt om två nya inspektörstjänster.

Redan inom det område, som länskolnämnden i Stockholms län ansvarar för, är behovet av en förstärkning av den pedagogiskt utbildade personalen klart dokumenterad. Länets folkmängd har sedan länsskolnämndens tillkomst ökat med mer än 110 000 personer och uppgår nu till cirka 538 000. Antalet klasser inom det obligatoriska skolväsendet i länet var år 1958 2136 — fem år senare var det 2849. Proportionellt är ökningen av gymnasieklasser ännu större: från 53 till 186.

Det hör till bilden, att inspektörerna genom befolkningsutvecklingen i länet och den därav föranledda tillväxten av skolväsendet fått allt mindre tid för fältarbetet. Ju mer arbetet på nämndens

Skolväsendets centrala ledning m. m.

kansli ökar, desto mindre tid får inspektörerna att hålla kontakt med skolarbetet i kommunerna, vilket måste anses vara synnerligen olyckligt inte minst i vår tid med dess många omställningar på skolans område. Även om nämndens verksamhetsområde inte hade utsträckts till att omfatta också Stockholms stad, skulle en ökning av antalet skolinspektörer ha varit starkt motiverad. Nu är det uppenbart att arbetet på nämndens kansli kommer att öka på grund av att också Stockholms stad skall tillhöra nämndens verksamhetsområde. Ingen kan väl i dag riktigt ange hur stor ökningen av arbetet på inspektörssidan kommer att bli, men det har sagts att vissa av inspektörernas uppgifter kommer att fördubblas eller t. o. m. tredubblas.

Länsstyrelsen och skolnämnden i Stockholms län hade, som jag nyss nämnde, föreslagit en ökning med två inspektörstjänster. Vi motionärer har nöjt oss med att yrka på endast en ytterligare tjänst. Detta är enligt vårt bedömande en ökning som måste ske för att nämnden skall kunna klara sina uppgifter under det närmaste arbetsåret.

Utskottet har helt kärt förklarat, att det inte kan biträda denna hemställan. Det är ett avvisande som har orsakat stor oro hos de centrala skolmyndigheterna i det berörda området.

Herr talman! Jag skall utan ytterligare argumentering be att få yrka bifall till reservation nr 7 av fru Wallentheim m. fl.

I detta anförande instämde herr Wennerfors (h).

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Får jag först instämma i vad fröken Wetterström nyss sade i detta ärende.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 83 påtalas bl. a. nödvändigheten av att i den nya skolöverstyrelsens uppgifter skall ingå utvecklingsarbete, rådgivning och service för undervisningens effektivise-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

ring och successiva anpassning till nya behov. För det ändamålet föreslås, att dels skall inrättas 67 fasta befattningar för pedagogiska fackmän, s. k. konsulenter på olika områden, dels att den nya skolöverstyrelsen skall ha möjlighet att anlita experter.

Av dessa konsulenter är endast en avsedd för hela det textila området, omfattande flera olika branscher inom industri och hantverk, såsom textilindustrin, konfektionsindustrin, skoindustrin, skinnindustrin, pälsvarubranschen, skrädderi- och syateljéområdet, modistbranschen m. m.

Inom dessa branscher sysselsättes för närvarande åtskilligt över 100 000 arbetare samt arbetsledare, konstruktörer m. fl. Det totala tillverkningsvärdet bara inom ett par av de angivna områdena — textil- och beklädnadsområdet — uppgick år 1962 till 3 500 miljoner kronor. Inom samma område utbildas för närvarande 3 000 elever i över 250 kurser.

Herr talman! Jag skulle inte ha besvärat vare sig talmannen eller kammaren med att ta till orda, om arbetsuppgifterna för denne ende konsulent hade stannat vid dem jag hittills nämnt, även om jag av erfarenhet från dessa områden tror mig veta hur stora och svåra redan de uppgifterna är. Men utöver allt detta skall denne ende konsulent ha hand om den textila skolsløjden, hemsløjden, vävning, husbehovssömnad m. m., vilket är någonting helt annat än den yrkesmässiga produktionen inom de tidigare uppräknade industri- och hantverksområdena.

I samma proposition föreslås vidare att undervisningsavdelningen för yrkesutbildningsfrågor skall bestå av två byråer, en omfattande yrkesutbildningsfrågor inom industri, hantverk och handel — UY 1 — och en omfattande utbildningsfrågor inom husligt arbete, slöjd, barnavård, sjukvård, socialvård m. m. — UY 2. Under den senare byrån skall denne ende konsulent för angivna

områden sortera, under det att samtliga andra konsulenter, som har anknytning till olika industri- eller yrkesområden, kommer att sortera under byrån UY 1.

Det är helt naturligt att arbetare, arbetsledare och företagare inom de berörda industri- och hantverksområdena reagerar mot detta och kräver en uppdelning av nämnda konsultents arbetsuppgifter på minst två befattningshavare, förslagsvis en för yrkesmässigt bedrivna verksamhet inom industri och hantverk och en för de mera husbehovsbetonade områdena såsom slöjd, hemslöjd, vävning m. m. Dessa konsulenter bör sortera under UY 1 respektive UY 2.

Utskottet skriver på s. 21 i sitt yttrande:

»Därest erfarenheterna av den nya organisationen skulle visa att ytterligare någon konsulenttjänst behöver inrättas, förutsätter utskottet att NSÖ i sina anslagsäskanden för ett kommande budgetår framlägger förslag härom.»

Motionerna I: 773 och II: 940, i vilka närmare redogörs för de synpunkter jag här kortfattat berört, är undertecknade av representanter för de fyra stora partierna, vilka samtliga anser det vara nödvändigt att redan nu tillgodose dessa industriers och branschers intressen och att behandla dem på samma sätt som övriga områden och industrier.

Herr talman! Med stöd av vad utskottet skrivit på s. 21 och av vad jag själv anfört ber jag att få yrka bifall dels till reservation nr 4 av fröken Andersson m. fl. med undantag för vad som i reservationen sägs om motionerna I: 773 och II: 940, dels till reservation nr 5 av fröken Andersson m. fl. samt dels under punkt 8 till motionerna I: 773 och II: 940, vilka nära sammanhänger med reservation nr 5.

I detta anförande instämde herrar Ringaby (h), Westberg (fp) och Jansson (fp).

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Diskussionen har spänt

Skolväsendets centrala ledning m. m.

över skilda fält, men jag skall syssla med en enda organisatorisk detalj, nämligen frågan om sammansättningen av länsskolnämnderna. Anledningen till att jag skrivit under en motion med förslag om att landstingen och de landstingsfria städerna skall utse samtliga ledamöter i länsskolnämnderna är att jag anser det vara den enklaste ordningen. Man slipper då den krångliga ordning, som herr Karlsson i Olofström så värtaligt skildrade för en stund sedan. Enligt vårt förslag skulle ett enda organ utse samtliga ledamöter.

Ett sådant valförfarande skulle dessutom överensstämma med den nya situationen på skolans område. I stort sett blir kommunerna huvudmän för all skolverksamhet — antingen primärkommuner eller sekundärkommuner. Visserligen har gymnasierna ännu inte kommunaliserats, men om man genomför den ordning vi föreslagit, skulle det betyda att man marscherade in i den nya ordningen med en länsskolnämnd, som utsetts av det naturliga organet på detta område: landstinget.

Den ordning vi föreslagit skulle heller inte innebära att kravet på sakkunskap skulle bli åsidosatt. Själva representerar länsskolnämndens ledamöter en betydande erfarenhet och sakkunskap på skolans område, kan väljas på sådant sätt, att också arbetsmarknadsintressena blir tillgodosedda. Bland de valda kan således finnas företrädare för arbetsgivare och arbetstagare. Vidare finns knuten till varje nämnd en byrådirektör, som kan ge nämnden sakkunnigt juridiskt biträde i vissa frågor där detta behövs, och nämndens pedagogiska sakkunskap behöver man inte ifrågasätta, eftersom till nämndens förfogande står skolinspektörer som representerar mycket stor sakkunskap. En länsskolnämnd, sammansatt på detta sätt, bör alltså kunna fungera mycket tillfredsställande. I primärkommunerna väljer vi skolstyrelse utan att föreskriva att denna skall ha representan-

ter för den ena eller andra kategorien eller att den skall företräda viss pedagogisk eller juridisk sakkunskap.

Men låt mig framför allt få påminna om att man såvitt jag förstår för den länsskolnämnd som skall finnas för Stockholms stad och län vill tillämpa den ordning som jag här har talat för. Där låter man ledamöterna representera den arbetsmarknadsmässiga sakkunskapen, och där låter man tjänstemännen utanför nämnden svara för den pedagogiska sakkunskapen. Jag tycker för min del att denna ordning skulle kunna gälla för hela landet.

Självklart är detta inte någon stor fråga ur pedagogisk synpunkt och inte heller ur självstyrelsesynpunkt, men när vi ivrar för att vi skall ha en betydande självstyrelse på länsplanet och när man till och med talat om att landstingen skall utvecklas till länsparlamentet, då ligger detta uppenbart i linje med detta att landstingen får utse hela länsskolnämnden. Jag skulle nog tycka att det vore naturligt att de, som här i kammaren motionerat om länsparlament och som över huvud taget tryckt på att landstingens uppgifter skall befrämjas och utvidgas, stöder tanken att länsskolnämnderna i sin helhet skall väljas av landstingen.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag för min del att få yrka bifall till reservation nr 6.

I detta anförande instämde herr *Johansson* i Norrköping, fröken *Sandell* samt herrar *Hammarberg* och *Martinson* (samtliga s).

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Riksdagsmännen vill ha en motionshall på Helgeandsholmen. Detta har svenska folket i dagarna fått veta genom den skrivelse som herr Källemius i denna kammare tagit initiativ till. Inte mindre än 100 riksdagsmän har undertecknat skrivelsen. De är således anhängare av gymnastiska kroppsöv-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

ningar och talesättet »en sund själ i en mindre rund riksdagskropp».

Jag inbillar mig därför att det är ganska lätt att få kammarens ledamöter att fatta sympati för reservation nr 4. Är det inte ganska märkligt att vi i Lings hemland skall få uppleva en rätt onödig negativ inställning från departementschef och utskottsmajoritet när det gäller skolans fysiska fostran. Enligt departementschefen och utskottsmajoriteten skulle det bara bli en enda gymnastikkonsulent i den nya skolöverstyrelsen. De 10 reservanterna hemställer emellertid om 2 konsulenter. På vilka grunder gör de detta? För det första har skolans fysiska fostran ett utomordentligt stort värde. Det är en tes som jag inte behöver vidareutveckla, ty det kan vi alla vara fullkomligt överens om. För det andra har gymnastik och idrott i skolan indirekt god inverkan på den vuxne svenskens allmänna fysiska och psykiska välbefinnande. Det kan vi säkerligen också alla vara fullkomligt överens om. För det tredje är ämnet gymnastik av sådan karaktär, att eleverna är uppdelade i pojk- och flickavdelningar, och denna uppdelning bibehålles i alla skolor efter grundskolan. Vid gymnastiska centralinstitutet, där gymnastiklärare utbildas, sker en liknande uppdelning utom i några teoretiska ämnen, t. ex. anatomi och fysiologi, men i den metodiska undervisningen i idrott är de kvinnliga och manliga ledarkadrernas undervisning åtskild. Samma princip bör gälla på gymnastiksektionen i skolöverstyrelsen.

Herr talman! Jag har bara i korthet radat upp några som jag anser tungt vägande skäl för reservationen. Skolöverstyrelsens konsulterande verksamhet i gymnastik med lek och idrott är synnerligen väsentlig, och konsulenterna skall på toppnivå planera, leda och rådgeva. De skall i sanning stimulera alla dem som har att fysiskt fostra den svenska ungdomen och indirekt det svenska folket.

Av samma skäl som vi i skolan har en eller flera kvinnliga ledare i gymnastik och en eller flera manliga ledare i gymnastik bör det inom denna gymnastiksektion finnas särskilda konsulenter för den kvinnliga gymnastiken respektive för den manliga gymnastiken.

Innan jag slutligen går att yrka bifall till reservationen vill jag bara bemöta herr Karlsson i Olofström på en punkt. Han säger: Den föreslagna personalorganisationen är inte ett Columbi ägg. Han säger vidare: Vi bör pröva detta förslag i praktiken, så får vi se sedan!

Men, bäste herr Karlsson, vi har ju många års praktisk erfarenhet av att exempelvis gymnastiksektionen har fungerat utmärkt. Då har vi haft två gymnastikkonsulenter, en manlig och en kvinnlig, så att därvidlag har vi inte något behov av ytterligare försöksverksamhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4 och, som sagt, med vetskap om riksdagsmännens stora intresse för motion och motionshallar räknar jag i detta fall med att ett behagligt rött sken så småningom skall sprida sig över voteringsstavlan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Wennerfors' anförande och yrkar bifall till reservationen nr 4.

Jag har närmast för avsikt att uppehålla mig vid reservationen nr 5, i fråga om vilken många talare före mig pläderat för bifall. Därvidlag vill jag instämma i herr Svenssons i Stenkyrka, fröken Wetterströms och herr Nordgrens förut på ett mycket sakligt sätt framförda önskemål om inrättandet av ytterligare en konsulentbefattning i skolöverstyrelsen för det textila området och vävnadsområdet.

Jag skall inte upprepa alla argument som anförts för en sådan åtgärd utan vill bara göra några reflexioner. När vi i tidigare sammanhang diskuterat lärarutbildning, seminarieundervisning etc.

Skolväsendets centrala ledning m. m.

på det husliga området och angränsande områden, har jag alltid haft en känsla av att man saknar tillbörlig respekt för dessa områden. De har alltid varit vanlottade på ett eller annat sätt, t. ex. i fråga om byggnader, lärare o. s. v. Det har också gått trögt med utbyggnaden av resurserna på dessa områden som ständigt varit oerhört eftersatta.

Herr Karlsson i Olofström säger att vi inte redan nu kan börja tala om inrättandet av ytterligare konsulentbefattningar och att göra olika avvägningar. Men vi måste konstatera, att det i detta fall rör sig om så vitt skilda områden, att det är hart när omöjligt för en enda konsulent att klara av alla de olika arbetsuppgifterna.

Det textila området och vävnadsområdet har, som herr Svensson i Stenkyrka sade, en grundläggande betydelse för miljö- och familjeförhållanden. Ja, dessa områden är av utomordentligt stor betydelse för hela det sociala sammanhanget i vårt samhälle. Hemslöjdens kulturella betydelse utvecklade fröken Wetterström på ett utmärkt sätt, och jag vill gärna instämma i vad hon sade.

Utbildningen och undervisningen inom området vävning och hemslöjd har en enorm betydelse för den enskilde individen och dennes utveckling. Vi kan i dag inte bortse från att en del tidigare hantverksbetonade arbeten nu övergått till industriellt arbete och blivit mer och mer tempobetonade. Den enskilde individens arbetsglädje har därmed blivit urvattnad. Det rör sig inte längre i samma utsträckning som tidigare om ett skapande arbete. Sådant måste människan få tillfälle att utföra på sin fritid, men hon måste då också ha underlag för att kunna utföra ett många gånger fantasifullt arbete. Därför behövs undervisning i bl. a. det manuella arbete som hör ihop med vävning och hemslöjd o. a. Jag är övertygad om att detta arbete är av utomordentligt stor betydelse för att få fram harmoniska och lyckliga människor i samhället.

Jag har ställt mig bakom en motion, vari begärs inrättandet av ytterligare tre konsulentbefattningar. Men då jag anser det utsiktslöst att över huvud taget yrka bifall till detta motionsyrkande, har jag anslutit mig till yrkandet i reservation nr 5 om inrättandet av ytterligare en konsulentbefattning utöver den som av Kungl. Maj:t upptagits för det textila området.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 5.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Samtliga de utskottsledamöter som här yttrat sig har haft anledning att yrka bifall till i varje fall någon reservation. Jag skall inte avvika från den regeln. Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationerna nr 6 och 7. De motsvarar punkterna 22, 23, 24 och 25.

Däremot skall jag avstå från att argumentera för dessa reservationer, eftersom det redan har skett på ett tillfredsställande sätt.

I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga övriga punkter, d. v. s. punkterna 1—21 och 26—29. Det betyder avslag på de fem första reservationerna.

Jag skulle kunna nöja mig med detta. Jag har inte mycket nytt att tillföra diskussionen, men jag måste få lov att säga någonting i fråga om ett par av reservationerna.

Debatten inleddes av herr Larsson i Hedenäset med en ganska subtil analys av några rader i utskottets betänkande, där han laborerade med termen in blanco. Han vill inte vara med om att riksdagen skulle skriva på en fullmakt in blanco. Nu är det väl egentligen inte fråga om detta. Om man läser utskottets utlåtande på s. 18, ser man där att utskottet klart säger ifrån, att »utskottet utgår således ifrån att det endast i rena undantagsfall kan bli fråga om en ändring av beslutsförfaranden, vilka i tidigare sammanhang föranlett särskilda uttalanden av riksdagen, samt förutsät-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

ter att ändringar inte kommer till stånd utan riksdagens hörande i sådana fall, då det kan anses sannolikt att riksdagen skulle vilja delta i handläggningen». Därmed har man väl ändå skapat den av herr Larsson i Hedenäset efterlysta garantien mot missbruk.

Vad själva sakfrågorna beträffar — detta gäller alltså reservationen nr 1 — tycks alla instanser vara eniga om att decentralisationen på detta område bör gå långt. Utskottet har följt Kungl. Maj:ts förslag i fråga om denna decentralisering. Det finns emellertid som sagt en reservation, nr 1, vari man gör vissa invändningar. Man vill inte vara med om att ärenden om avsättning av lärare skall handhavas av lägre instans än skolöverstyrelsen. Utskottet har menat att det ligger full garanti i att man via överklagning ändå kan gå till skolöverstyrelsen.

Såsom utskottet har här föreslagit att avsättningsärenden skall behandlas är det väl det enklaste och smidigaste sättet, ty därigenom vinnes att man slipper den offentlighet som följer av att besluten går till överstyrelsen. I det fallet kan jag ansluta mig till den motive-ring som lämnats av herr Karlsson i Olofström.

Den andra invändningen gäller ämneskombinationerna för lärartjänsterna, som reservanterna menar är en så viktig sak, att den inte bör handläggas av en skolstyrelse. Jag har den rakt motsatta uppfattningen. Sådana ärenden handläggs bäst av skolstyrelsen, därför att den lokala skolstyrelsen ensam kan överblicka det lokala fältet — det är ingen annan som känner till detta så bra och kan anpassa lärartjänsterna efter de lokala behoven. Men i princip innebär väl skolreformen — och över huvud taget demokratiseringen av vårt samhällsliv — att man bör låta kommunerna ta ansvar så långt det är möjligt, och endast de kan göra detta på ett tillräckligt smidigt sätt. Jag tycker att reservanterna har fallit offer för en

byråkratism som de kanske själva inte avser.

Jag kanske också kan få säga några ord om reservationen nr 3. Även här är det fråga om en diskussion om ökad byråkratisering eller minskad byråkratisering. När utskottet har tagit avstånd från Kungl. Maj:ts tanke att skolbyggnadsärendena skulle brytas ut ur skolöverstyrelsen och att en särskild instans skulle skapas för dessa, har väl det avgörande skälet därtill varit att man varit rädd för att en ökad byråkratism skulle försena ärendena ytterligare. För mig är inte detta avgörande; för mig har det avgörande skälet varit att skolbyggnaderna och pedagogiken är två ting som inte bör skiljas åt. Skolbyggnaderna skall stå i skolpedagogikens tjänst — man bör inte skilja de båda åt, ty de hör organiskt samman. Det vore därför onaturligt att det ämbetsverk, som har huvudansvaret för skolans arbete, inte också skulle få bära huvudansvaret för de lokaler där detta arbete utföres. Detta är min enkla motivering för att följa utskottets linje.

Herr Karlsson i Olofström, som talade för reservationen, kom också in på frågan om den centrala ritningsgranskningen och ironiserade en smula över kommunernas rätt men icke skyldighet att med sina ritningar gå till den centrala instansen. Han fruktade att kommunerna skulle råka i händerna på arkitekterna. Jag vill här inta samma ståndpunkt som i den föregående frågan. Jag tror att man måste lita på kommunerna och på deras initiativkraft och ansvarskänsla.

Till sist kanske det bör sägas några ord om reservationerna nr 4 och nr 5. De överensstämmer så till vida med varandra som de båda kräver en utökning av antalet konsulenter. Det förefaller som om det på reservantsidan skulle föreligga en våldsam övertro på konsulenter; egentligen skulle man försöka täcka hela fältet med konsulenter. Ja, då kunde herr Nordgren säkert inte

Skolväsendets centrala ledning m. m.

nöja sig med att kräva en konsulent till — han finge nog ta till hela tjoget! Vad utskottet här har velat förorda är att initiativet till inrättandet av nya sådana tjänster skall tagas av den nya skolöverstyrelsen. Det är på den det ankommer att till Kungl. Maj:t lämna in petita med begäran om en utökning på de områden där den finner att organisationen inte är tillräckligt omfattande. Utan att gå in på motiveringarna för den ena eller den andra tjänsten vill jag förorda att man följer den linjen.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Mitt genmäle skall bli mycket kort, herr talman!

Jag vill bara säga, att jag absolut inte ifrågasatt något tjug nya konsulenter, på sin höjd en. Men däremot har jag begärt att de olika områdena skall behandlas lika. Ett område inom näringslivet skall inte ryckas ut och behandlas på ett annat sätt än övriga.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag skall be att få börja med att anföra några ord om motion nr 941, som jag har varit med om att väcka i denna kammare. Det gäller specialskolorna, skolorna för de handikappade. Deras ärenden har hittills handlagts inom skolsociala roteln i den gamla skolöverstyrelsen.

Det råder alldeles speciella förhållanden i fråga om dessa skolor. Kvantitativt sett är det ett mycket litet område inom vårt skolväsen. Men det är svåra frågor, och detta hänger delvis samman med att det är så få barn det rör sig om. Vi har egentligen bara en enda blindskola för samtliga blinda barn. Vidare finns det en särskola för blinda. Dövskolor finns det några fler av, men de är ändå mycket få samt spridda över hela landet.

Detta gör att de som arbetar i dessa skolor är mycket isolerade. De har ingen att samråda med eller utbyta erfarenheter med. Det finns inte heller någon

mellaninstans, som de kan vända sig till. Länsorganen har mycket ringa erfarenhet. På sin höjd finns det en skola av detta slag inom varje län; inom de flesta län finns det ingen. Därför blir den centrala myndigheten den enda de kan vända sig till. Och det har de gjort också.

Den skolsociala roteln har arbetat på det sättet, att den har haft direkt kontakt med dessa skolor. Det var den första chefen för roteln, dåvarande medlemmen av denna kammare, Hildur Nygren, som lade grunden till den verksamhet, som hon och hennes efterträdare och deras medhjälpare sedan har fullföljt på ett mycket förnämligt sätt.

Skolsociala roteln har tillvunnit sig synnerligen stort förtroende hos både lärarna vid dessa skolor, de handikappade barnens målsmän och de handikappades egna organisationer. Det är ju människor som behöver hjälp och stöd hela livet och inte bara under skoltiden. De har fått för vana att vända sig till skolöverstyrelsen med sina bekymmer även sedan de har lämnat skolan.

Nu föreslås det, att denna skolsociala rotel skall upphöra och ifrågavarande skolors angelägenheter i första hand inordnas under en sektion av en byrå på undervisningsavdelningen i nya skolöverstyrelsen. Men i övrigt skall ärendena i rätt stor utsträckning delas upp på de olika organen inom skolöverstyrelsen på samma sätt som sker i fråga om det vanliga skolväsendet.

Vi motionärer medger, att det nog är riktigt att skolsociala roteln skall upphöra, men vi anser att man i alltför hög grad har splittrat dessa ämnen. För dem som skall handha frågorna blir det en ytterligt liten detalj av ett mycket stort område. Även om ingen ifrågasätter vederbörandes stora intresse för dessa frågor är det risk att de kommer bort. Huvuddelen av dem skall handhas av sektionen. Departementschefen och utskottet tror att det skall räcka med detta. Vi motionärer anser att det hade varit

Skolväsendets centrala ledning m. m.

bättre att ge denna sektion en självständigare ställning bl. a. därför att ärendena då skulle kunna bli snabbare avgjorda. Vi anser också att ärendena i något större utsträckning borde ha samplats på denna sektion.

Nu säger utskottet: »Då den nya organisationen emellertid innebär väsentliga avvikelser jämfört med nuvarande förhållanden, förutsätter utskottet, att erfarenheterna av det nya arbetssättet noga följes från NSÖ:s sida och att eventuella behov av organisationsförändringar eller personalförstärkningar uppmärksammas.»

Med denna mycket bestämda och positiva skrivning av utskottet och med kännedom om det stora intresse som både departementschefen och skolöverstyrelsens nye chef har för de handikappades frågor, tror jag att man kan känna sig lugn för att utvecklingen på detta område kommer att följas med uppmärksamhet. Visar det sig att sektionen klarar uppgifterna lika bra som skolsociala roteln förut har gjort, då är ju allt väl beställt, och då kan vi vara nöjda. Men skulle det visa sig att det inte går så bra som man väntat, då hoppas och tror jag att vi snart får förslag om en förändring.

Därefter skulle jag vilja säga några ord om reservation nr 7. Herr Keijer har redan talat om den, och jag kan ansluta mig till vad han sade om behovet av förstärkning hos skolnämnden för Stockholms stad och län. Det är endast en sak jag vill opponera mig mot i hans anförande. Han sade i början av sitt anförande att det endast gäller en detalj. Det är i så fall en väl tilltagen detalj — den berör sjättedelen av landets skolbarn. Det är inte precis någon liten detalj.

I likhet med herr Keijer tror jag att det blir omöjligt för denna nya skolnämnd att klara sina arbetsuppgifter. Stockholms län har visserligen stora tätorter i storstockholmsområdet men också mycket stora glesbygder med al-

la de problem som följer med glesbygdernas skolförhållanden. Det blir oundvikligen glesbygderna som får sitta emellan om skolnämndens arbetsbelastning blir för stor.

I motionen och i herr Keijers anförande har några siffror nämnts. Jag har gjort en hastig överslagsberäkning beträffande antalet skolor och klassavdelningar och de besök inspektörerna hinner med under ett år. Jag har funnit att det tar inspektörerna tillsammans fem år att besöka samtliga skolor i länet. Man skulle kunna säga att då är det knappast någon större idé att de reser omkring. Men samtidigt måste inspektörerna, om de skall fullgöra sina uppgifter, verkligen lära känna länet. Denna reseverksamhet, som tar mycken tid, är därför nödvändig. Besöken blir dock alltför sällsynta om det skall gå fem år mellan de gånger en skola får besök.

På flera ställen i propositionen och utskottsutlåtandet understrykes att länskolnämnden skall vara ett serviceorgan för skoldistriktet. Det förutsätter att den person man behöver tala med någon gång är anträffbar. När det emellertid rör sig om över 3 000 skolklasser — och alltså betydligt mer än 3 000 lärare — är inte utsikterna stora att lärare, rektorer och skolstyrelse skall kunna komma till tals med inspektörerna.

En av de viktigaste uppgifter denna nämnd har är samordningsfrågorna mellan staden och länet och planläggningen av skolväsendet. I både utskottsutlåtandet och propositionen säges att det främst är de förtroendevalda i skolnämnden som skall sköta dessa uppgifter. Ja, det är ju självklart. Men vi i detta hus vet väl bättre än de flesta hur beroende de förtroendevalda är av tillräckligt många och tillräckligt kvalificerade tjänstemän för att klara sin uppgift. Vi i kamrarna har naturligtvis ansvaret för de beslut som fattas, men här kommer nödrop från det ena utskot-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

tet efter det andra om att de inte klarar sina uppgifter, om de inte får sina sekretariat förstärkta. Jag kan av egen erfarenhet intyga att det utlåtande vi här behandlar kunnat komma till endast tack vare att de arma sekreterarna utnyttjats i en utsträckning som arbetarskyddsstyrelsen nog skulle ha en del att säga om, därest den undersökte förhållandena. Det hjälper alltså inte att vi får en aldrig så bra skolnämnd i Stockholms stad och län, om den inte får tillräckligt med högt kvalificerade tjänstemän. Annars klarar den helt enkelt inte sina mycket stora uppgifter.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 7, och på samtliga övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets utlåtande.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! För 1963 års organisationskommitté har en ledande princip varit att en decentralisering av olika ärendegrupper skall genomföras. I fråga om tjänstetillsättningar har inga mera betydande omläggningar föreslagits. Dock har kommittén i fråga om rektorstjänster vid gymnasier föreslagit att dessa tjänster skall tillsättas av den nya skolöverstyrelsen och ej, som fallet är nu, av Kungl. Maj:t. Därigenom skulle uppnås likformighet med övriga skoltyper. Redan nu är gymnasierna inordnade under den gemensamma skolstyrelsen i kommunen, och allt talar för att kommunerna inom kort kommer att bli huvudmän även för gymnasierna. Det föreligger därför starka skäl för att även i fråga om rektorstillsättandet införa den ordning som gäller för övriga skolor vilka hör under den kommunala skolstyrelsen.

I motion 939, väckt i denna kammare av herrar Johansson i Södertälje och Arvidson samt undertecknad, har yrkande framställts om ett sådant förfarande, vilket är helt i enlighet med organisationskommitténs förslag. Utskottet har avstyrkt motionen med hänvis-

ning till att man bör avvakta ställningstagandet till gymnasieutredningens förslag innan man provar denna nya ordning för tillsättande av rektorer vid gymnasierna.

Jag kan inte finna att detta är ett avgörande skäl. Vi har ju tagit upp det förslag som förordats av organisationskommittén. Denna kommitté har varit tillsatt för att pröva just organisationen och arbetsrutinen, och den har förordat att beslutanderätten skall decentraliseras till skolverket från Kungl. Maj:t. Jag är helt på det klara med att det är meningslöst att yrka bifall till motionen. Jag tillåter mig emellertid att uttrycka den bestämda förhoppningen att förslaget blir förverkligat vid den stundande gymnasiereformen och har inte nu något yrkande på denna punkt.

Det har jag däremot i en annan fråga, nämligen beträffande personalförstärkningen vid den gemensamma skolnämnden för Stockholms stad och Stockholms län. Här har talats mycket om detta av representanter för länet, och jag vill bara instämma i vad de redan har sagt. Jag har själv haft förtroendet att under en fyraårsperiod tillhöra länskolnämnden i Stockholms län, då den startade sin verksamhet, och jag hann då medverka vid tillkomsten av ett par petita-skrivelser, där man väddade om förstärkning av inspektörsgruppen. Ingen-ting av de där framställda önskemålen har emellertid förverkligats. Men jag vet att man såväl bland nämndens ledamöter som bland dess tjänstemän har sett fram mot denna omorganisation och utgått ifrån att det i samband därmed skulle bli en förstärkning.

Herr Karlsson i Olofström sade, enligt mitt förmenande litet värdslost, att vi inte kan ta ställning till en tjänst här och en annan tjänst där. Emellertid har väl riksdagen att pröva organisationen även i sådana detaljer och ta ställning till det material som i dylika sammanhang presenteras.

Här har redan nämnts en mängd

Skolväsendets centrala ledning m. m.

siffror, och jag skall inte i någon större utsträckning anföra ytterligare sådana. Jag skall bara beröra en ärendegrupp som jag tycker att det är viktigt att man får med här, nämligen skolbyggandet i denna region. Det föreliggande programmet för detta skolbyggande för nästa budgetår omfattar inte mindre än 56 projekt, och investeringskostnaderna härför uppgår till drygt 100 miljoner kronor. Vi vet att det i varje sådant ärende är viktigt att kommunen, skolstyrelsen och skolledaren kan ha kontakt med länskolnämnden för att få den service som det talas så väldigt om både i propositionen och i utskottsutlåtandet. Den service som skall ges i detta sammanhang skall vara en realitet och inte bara tomt prat. Jag tycker alltså att det finns utomordentligt starka skäl för att riksdagen här utnyttjar möjligheten att ge de resurser som personalmässigt verkligen behövs. Jag utgår från att detta är en angelägenhet inte bara för oss som sitter på Stockholms stads och Stockholms läns banker i denna lokal, utan att det också kan engagera övriga ledamöter.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationen nr 7 av fru Wallentheim m. fl. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Johansson i Södertälje (s).

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga, men jag skulle gärna vilja säga några ord med anledning av fru Lewén-Eliassons anförande.

I den motion som hon och jag har varit med om att underteckna har vi begärt att rektorstjänsterna vid gymnasier skall tillsättas av skolöverstyrelsen i likhet med vad som gäller i fråga om andra rektorstjänster vid skolor som antingen är kommunala eller ligger under den kommunala skolstyrelsen.

I utskottet har jag emellertid inte ansett mig böra gå på en egen linje. Ut-

skottet intar självt inte någon speciell hållning i frågan utan hänvisar till den snart förestående riksdagsbehandlingen av gymnasieorganisationen. Det är min förhoppning att ecklesiastikministern — jag kanske här kan passa på att vädja till honom — konsekvent fullföljer decentraliseringslinjen så till vida att han går in för att rektorstjänsterna också vid gymnasierna skall tillsättas av skolöverstyrelsen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Innan kammaren inom kort fattar beslut i dessa frågor vill jag bara med några ord göra en kommentar på en punkt. Det gäller frågan om handläggningen av skolbyggnadsärenden.

Självfallet är varje skolbygge i första hand en pedagogisk fråga — ingen kan komma på någon annan idé. Men å andra sidan — och den synpunkten har en oerhörd tyngd — är det också i detta sammanhang fråga om mycket pengar. Skolbyggnadskvoten är i växande. Det gäller här hundratals miljoner kronor, och det är alldeles uppenbart att regeringen som sådan i oerhört hög grad måste intressera sig för kostnadsutvecklingen.

Jag skall som ecklesiastikminister gärna här liksom jag gjort i första kammaren ge skolöverstyrelsen en verklig eloge för dess strävanden att försöka hålla kostnaderna nere. Skolbyggnadsgruppen har framlagt en rad förslag i rationaliseringshänseende, och man kan peka på åtskilliga resultat härav. Men ändå är tendensen alldeles klar: skolbyggnadskostnaderna ökar.

När vi inom regeringen, närmast jag och finansministern, har diskuterat dessa ting, har vi haft en gemensam utgångspunkt, nämligen att det ändå måste ligga i sakens natur att ett fackverk som skolöverstyrelsen i första hand ser på de pedagogiska frågorna. Skolöverstyrelsen har till uppgift att se till att man inte ger statsbidrag till ett

Skolväsendets centrala ledning m. m.

skolbygge, som inte uppfyller vissa minimikrav. Det är för barnens, lärarnas och naturligtvis över huvud taget för undervisningens skull. Det övriga är det mycket svårt för skolöverstyrelsen att egentligen göra någonting åt. Det är kommunerna som alldeles själva får betala kalaset, och följaktligen är läget det, att kommunerna i första hand egentligen har att göra upp med sina egna arkitekter. Ibland lyckas det och ibland inte.

Självfallet kan skolöverstyrelsen många gånger hjälpa kommunerna att hålla igen, men skolöverstyrelsens primära uppgift är inte att »jaga» kostnader, utan den har en annan funktion.

Det är mot den bakgrunden jag har velat medverka till ett försök. Det avser inte att frånta skolöverstyrelsen den funktionella prövningen. Detta vore ju orimligt. Ritningsgranskningen måste alltså åligga skolverket. Jag har emellertid trott, att det skulle vara en fördel för kommunerna att på skolbyggnadens område ha tillgång till ett organ ungefär på samma sätt som man, när det gäller sjukhusbyggandet, har den centrala sjukvårdsberedningen, som man kan vända sig till. Detta organ skulle alltså uteslutande ha till uppgift att tekniskt och ekonomiskt nagelfara de olika skolbyggnadsprojekten, men det skulle naturligtvis inte kunna påverka skolornas funktioner. Detta är självfallet i första hand skolöverstyrelsens sak.

Läget är nu att man inte heller i reservationen följer Kungl. Maj:ts linje. I reservationen har man nöjt sig med att föreslå en allsidig utredning av hela problemet, och det är mot den bakgrunden som riksdagen i dag, om den följer utskottet mot all kutym, säger nej till en utredning. Man vill inte ens medverka till att göra en översyn på detta område och låta regeringen komma tillbaka och visa upp hur ett sådant organ i praktiken skulle komma att fungera. I propositionen säger jag bl. a., att

vissa praktiska problem behöver utredas ytterligare, och för att närmare klarlägga och föreslå lösningar av de problem, som sammanhänger med tillgodoseendet av de ifrågavarande granskningsbehoven, bör en utredning med särskilda sakkunniga komma till.

Med detta har jag anslutit mig till uppfattningen, att det skulle vara ett särskilt organ. Reservanterna följer alltså icke Kungl. Maj:ts linje utan nöjer sig med en allmän utredning. Som herr Karlsson i Olofström också framhållit kommer alltså riksdagen, om den här följer reservationen, under alla förhållanden att ytterligare en gång få ta ställning till hela denna fråga.

Det förefaller uppenbart att man i allmänhet icke har haft klart för sig att det nya organet skall i första hand vara ett serviceorgan åt kommunerna. Man har, såsom herr Arvidson här gjorde, bara tryckt på själva kontrolluppgiften, och man har sett framför sig ett nytt statligt ämbetsverk, en ny byråkrati som skulle så att säga ytterligare terrorisera kommunerna. Detta har aldrig varit meningen. Avsikten har i stället varit att kommunerna skulle kunna vända sig till detta organ för att få en motvikt till beräkningarna av inte minst byggnadskostnader, vilkas bärkraft kanske inte kan avslöjas omedelbart vid konfrontationen med ritningar och andra planer. Här i landet är det ju allmän praxis att en arkitekt granskar vad en annan arkitekt föreslagit, och det vore mycket att säga om arkitektväldet på den svenska byggnadsmarknaden. Det nya organet skulle i varje fall kunna medverka till att hålla ett öga på hela denna kostnadsutveckling. Organet skulle vara sammansatt av främst tekniker, ekonomer och rationaliseringsexperter, men i dess ledning skulle de tre kommunförbunden vara representerade, på samma sätt som är fallet inom centrala sjukvårdsberedningen.

Jag har, herr talman, velat säga detta samtidigt som jag understryker att va-

Skolväsendets centrala ledning m. m.

let i dag icke står mellan utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, utan mellan å ena sidan det förslag som framförts av utskottsmajoriteten, vilken önskar direkt bestämma sig för status quo, och å andra sidan det yrkande som ställts av reservanterna, vilka önskar en utredning av den mycket komplicerade fråga det här gäller och som icke vill ta definitiv ställning till denna fråga förrän regeringen i sinom tid kommer tillbaka till saken.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag garanterar att jag inte kommer att besvära kammaren mer än högst en minut.

På grund av spridningen av reservationer har ännu intet yrkande framställts om bifall till punkterna 22 och 23 i utskottsutlåtandet vilka rör läns-skolnämndernas sammansättning. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag på dessa punkter.

Ecklesiastikministern säger att det nya byggnadsorganet skall i första hand vara ett serviceorgan för kommunerna. Låt mig i anledning därav endast erinra om att kommunerna redan är i färd med att skaffa sig ett sådant serviceorgan genom kommunkonsult. Därtill kommer att både Stadsförbundet och Kommunförbundet har tillstyrkt organisationskommitténs förslag om att den statliga granskning som kan bli aktuell skall utföras av skolöverstyrelsen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 97 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 och 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 4) och 5) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 3) av herr Fritz Persson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 93 nej, varjämte 1 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. 6 och 7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 8

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 773 och II: 940 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i mom. 8) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit motionerna I: 773 och II: 940 i motsvarande del.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Skolväsendets centrala ledning m. m.

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 57 nej, varjämte 25 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 9

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 10

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wennerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i mom. 10) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 4) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wennerfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 121 ja och 76 nej, varjämte

Skolväsendets centrala ledning m. m.

7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 12) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 104 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 5) av fröken Andersson m. fl.

Mom. 13—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 16

Kammaren biföll utskottets hemstäl-

lan med den ändring däri som föranleddes av det beträffande mom. 12) fattade beslutet om bifall till reservationen 5) av fröken Andersson m. fl.

Mom. 17—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 22 och 23

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 22) och 23) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Pettersson i Degerfors m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 93 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. 24 och 25

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7);

och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Olsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i mom. 24) och 25) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 7) av fru Wallentheim m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Olsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 43 nej, varjämte 6 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. 26—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammararen på förslag av herr talmannen att till morgondagens sammanträde uppskjuta behandlingen av det återstående på föredragningslistan upptagna ärendet.

§ 8

På förslag av herr talmannen beslöt kammararen, att första lagutskottets utlåtande nr 28 skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 114

Skolväsendets centrala ledning m. m.

bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 9

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 19, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådmän; och

nr 256, angående upphävande av 31 § regeringsformen;

från tredje lagutskottet:

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 28 april 1949 (nr 183) om flottningen i Torne och Muonio gränsälvar; samt

från jordbruksutskottet:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., såvitt avser anslag under nionde huvudtiteln, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1964/65, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m.; och

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

såvitt propositionen och motionerna avser medelsanvisning.

§ 10

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och punkt 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), överlämnats till kam-maren.

Denna proposition bordlades.

§ 11

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till-ställts sex enkla frågor, nämligen av:

herr *Broberg*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder för att få till stånd en in-dexlänemarknad,

herr *Svensson* i Kungälv, till herr statsrådet och chefen för socialdeparte-mentet angående planerad kartläggning av bl. a. nykterhetsvårdens klientel,

herr *Boo*, till herr statsrådet och che-fen för handelsdepartementet angående övergång från linjekoncession till om-rådeskoncession beträffande eldistribu-tionen,

herr *Hermansson*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena an-gående åtgärder med anledning av viss resolution av FN:s generalförsamling,

herr *Hagberg*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartemen-tet angående upprustning av hamnen i Hargshamn m. m., och

herr *Holmberg*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepar-teamentet angående snabbare resor med »Nordpilen».

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-efter kl. 23.32.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 22 maj

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 15 in-nevarande maj.

§ 2

Svar på interpellation ang. maximigrän-ser för motorbuller

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdeparte-mentet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Svenungsson har

frågat mig om jag vill för kammaren redogöra för skälen till att några ytter-ligare förslag i anledning av den 1961 avgivna utredningen angående maximi-gränser för motorbuller inte framlagts.

Den av herr Svenungsson åsyftade ut-redningen, som utfördes av statens in-stitut för folkhälsan, redovisades efter remissbehandling i propositionen 1962: 155. Utredningen föranledde viss skärp-ning av bestämmelserna om förbud för motorförare att åstadkomma störande buller. Emellertid hade utredningen läm-nat de fordonstekniska och ekonomiska

Svar på interpellation ang. maximigränser för motorbuller

synpunkterna på frågan så gott som helt åsido. Det befanns därför, att utredningsförslaget i dess föreliggande skick inte borde läggas till grund för lagstiftning i övrigt, men det innebar inte att förslagen föll under bordet. Tvärtom befanns det angeläget att snarast möjligt få fram normer för en acceptabel bullernivå i fråga om olika slag av motorfordon. Normerna borde enligt propositionen fastställas på ett internationellt plan. I departementschefsanförandet påpekade jag, att problemet redan upptagits inom ramen för FN:s Europakommission (ECE). Jag fann det dock lämpligt att i första hand söka uppnå enighet mellan de nordiska länderna och uttalade, att frågan borde få bli föremål för överläggningar inom Nordisk vägtrafikkommitté. Detta uttalande föranledde inte någon erinran från riksdagens sida.

Inom Nordisk vägtrafikkommitté har man diskuterat frågans behandling men med hänsyn till än mer brådskande arbetsuppgifter bestämt sig för att ta upp spörsmålet först när man kommer in på frågan om fordons beskaffenhet och utrustning.

Med hänsyn till att kommitténs övriga arbetsuppgifter, som också har hög angelägenhetsgrad, visat sig så tidskrävande, överväger jag, om inte frågan om enhetliga nordiska normer för en acceptabel bullernivå lämpligen bör behandlas i annan ordning än inom vägtrafikkommittén så att man kan vinna tid. Emellertid har man inom ECE numera utarbetat förslag om tillåtna bullergränser. Förslaget är utsänt på remiss från ECE. På svensk sida bör man därför, innan ställning tas till den fortsatta behandlingen på det nordiska planet, avvakta resultatet av förslaget inom ECE.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag vill också uttrycka min glädje över det intresse som statsrådet haft och har för det allvarliga problem som tagits upp i interpellationen. Det intresset visade statsrådet redan genom sin proposition år 1962, nr 155, om en skärpning av bestämmelserna om förbud för motorförare att åstadkomma störande buller. Det var ett steg i rätt riktning, och säkert har ändringen av 58 § i vägtrafikstadgan haft till följd att människor som bor intill starkt frekventerade trafikleder, framför allt i tätbebyggelse, fått ett något bättre skydd mot bullerterrorn.

Nu hoppas man emellertid, att det skall bli möjligt att, med utgångspunkt från det material som redovisats i folkhälsoinstitutets utredning och i andra sammanhang, ytterligare förstärka skyddet mot onödigt buller.

Jag har i interpellationen frågat efter skälen till att ytterligare förslag inte ännu framlagts med anledning av 1961 års utredning och är nu tillfreds med det svar som kommunikationsministern lämnat. Dels saknades ju i utredningen en redovisning av de fordonstekniska och ekonomiska synpunkterna, dels var det naturligt att invänta ett besked från det utskott inom FN:s Europakommission (ECE) som sysslat med sådana trafikfrågor. Detta besked kom, såvitt jag vet, först för några månader sedan. I utskottets utlåtande (Measurement of motor vehicle noise), som är daterat den 18 december 1963, får man bara ett underlag för vidare diskussion. Förslaget till ljudnivåer innebär just ingen reduktion i jämförelse med vad som nu faktiskt förekommer. Möjligen räknar man med någon minskning av själva bullermassan, om man så får säga. Nu får vi förstås invänta svaren på ECE:s remiss.

Jag tror i likhet med statsrådet, att

Svar på interpellation ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden

frågan om enhetliga nordiska normer för en acceptabel bullernivå lämpligen bör behandlas i annan ordning än inom den nordiska vägtrafikkommittén, som uppenbarligen inte haft tid och möjlighet att i någon nämnvärd utsträckning ägna sig åt bullerproblemet. Kanske vore det möjligt att, för vinnande av tid, redan nu låta väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utreda de fordonstekniska och ekonomiska problemen som inte togs upp i 1961 års utredning.

Herr talman! Kommunikationsministerens svar ger mig den förhoppningen, att denna viktiga fråga snart nog skall föras närmare en tillfredsställande lösning. Det gäller människors hälsa och fysiska och psykiska välbefinnande. I den utredning som gjordes av statens institut för folkhälsan framhölls, att man medicinskt kan påvisa, att den mänskliga organismen påverkas av buller, som kan ge upphov till kroppsliga funktionsrubbnings. Genom den tunga trafikens utveckling, koncentrationen av bebyggelsen till våra tätorter och genom den s. k. citybildningen i storstäderna utsätts människorna för ett bombardemang av buller och ljud, som pågår dem både fysiskt och psykiskt.

Jag har, herr talman, bott närmare 25 år i Stockholms city och har därför hunnit få en del erfarenhet av människors villkor i en bebyggelsekoncentration av den typen. Här har bortåt hundratusen människor sitt dagliga förvärvsarbete. De utsätts för buller och luftföroreningar. Det är då en sak jag häpnar över. Här har statsmakterna ställt pengar till förfogande för utredningar om både bullrets och luftföroreningarnas inverkan på den mänskliga organismen, och vi vet redan, att skador vållas av allt detta. Samtidigt bygger Stockholms stad det ena parkeringshuset efter det andra i Stockholms city. Enligt all logik borde väl biltrafiken i stället skäras ned ordentligt och helst ett ganska bilfritt innerområde skapas.

Jag hoppas, att den fortsatta utred-

ningen skall visa, att det är på den vägen man skall gå fram.

Jag ber, herr talman, än en gång få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på interpellation ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Ringaby har frågat mig om jag är villig att medverka till att det som koncessionsvillkor vid områdeskoncession för elektrisk starkströmsledning införes bestämmelsen, att inom ett koncessionsområde befintlig kraftproduktion från vattenkraftverk för skäligt pris inköpes av koncessionsföretaget.

Den av herr Ringaby väckta frågan har hittills inte visat sig medföra nämnvärda svårigheter. I de koncessionsärenden som avgjorts på grundval av den nya koncessionslagstiftningen har myndigheterna endast undantagsvis behövt taga ställning till saken, och då har de intressen som herr Ringaby berört kunnat tillgodoses. Kommerskollegium har visserligen vid handläggningen av dylika ärenden fått kännedom om att meningsskiljaktigheter uppstått rörande utnyttjandet och värdesättningen av mindre kraftstationer och där alstrad kraft. I dessa fall har emellertid frivillig uppgörelse uppnåtts mellan parterna.

Enligt min mening bör i fortsättningen liksom hittills sådana frågor som herr Ringaby tagit upp i sin interpellation i flertalet fall kunna lösas förhandlingsvägen i samband med själva koncessionsgivningen. I sammanhanget kan jag meddela att en omfattande översyn av gällande bestämmelser avseende koncessioner för elektrisk kraft för närvarande pågår dels av den s. k. el-lag-

Svar på interpellation ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden

stiftningensutredningen och dels av kommerskollegium efter särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t. Därvid torde även nu ifrågavarande spörsmål komma att övervägas.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr RINGABY (h):

Herr talman! På övligt sätt vill jag gärna tacka statsrådet för svaret. Bakgrunden till min interpellation är den nu pågående indelningen av landet i nya koncessionsområden vad beträffar distributionen av elkraft. Även om det gamla systemet med linjekoncession fungerade bra får väl den nya områdesindelningen betraktas såsom en rationalisering. Tyvärr har denna dock inte gått friktionsfritt på alla håll, medan det gått mycket bra på andra.

Som bekant finns det en hel del små privatägda kraftstationer i vårt land, särskilt i mellersta och södra Sverige, som under många år försörjt den närmaste omgivningen med elkraft.

När det nu bildas färre och därmed större koncessionsområden kommer många av dessa små kraftproducenter att vara utan möjlighet att ensamma klara kraftförsörjningen inom det nya området. Detta vore dock inte något problem om den nya kraftdistributören vore tvungen att ta hänsyn till redan befintliga kraftleverantörer inom området.

I Örebro län, där 130 områden skall bli cirka 30, är processen färdig till omkring 70 procent. Det har gått utan gnissel, mycket tack vare hjälp av en skicklig och diplomatisk förhandlare. Men sådana utförsgävor har inte hjälpt på alla håll i landet.

Det finns exempel på att ägare till små kraftstationer ställts inför så hårda villkor av den nya koncessionsinnehavaren att vederbörande tvingats ge upp. Vid ett kraftverk som är utbyggt för en kapacitet av 3 000 hkr har man valt att

stoppa driften i ett halvt år därför att den nya koncessionsinnehavaren, vattenfallsstyrelsen, ger så dålig ersättning för strömlleveranserna från den inom området befintliga privatägda kraftstationen att det bara täcker lönen till maskinisten.

Ändå ligger denna kraftstation inom ett underskottsområde där Vattenfall är beroende av kraft överförd från överskottsområden, då i första hand från Norrland. Detta kan inte vara avsikten med den nya områdesindelningen, och det är därför jag tagit upp frågan interpellationsvägen. Bortsett från de kännbara ekonomiska förluster som kraftstationsägarna gör kan det inte vara särskilt klok politik att låta dyrbara investeringar i kraftförsörjningens tjänst ligga outnyttjade. Vattenfall kan ändå inte ensam klara kraftförsörjningen här i landet. Vattenfall svarar bara för drygt 40 procent av kraftproduktionen men endast för cirka 5,5 procent av distributionen. Av 2,6 miljoner abonnenter, som förbrukar nära 10 miljarder kWh, har Vattenfall bara 150 000 abonnenter, vilka förbrukar 536 miljoner kWh.

När nu områdeskoncessioner avlöser linjekoncessioner har detta resulterat i en besvärlig ekonomisk situation. Om t.ex. ett kommunalt elverk, som erhållit områdeskoncession på ett stort område, föredrar att köpa sitt kraftbehov från statens vattenfallsverk, förlorar den kraftproducent som råkat bli »inringad» av det nya området sina existensmöjligheter. Statsrådet Skoglund erkänner visserligen i sitt interpellationssvar att kommerskollegium vid handläggning av dylika ärenden fått kännedom om att meningsskiljaktigheter uppstått rörande utnyttjandet och värdesättningen av mindre kraftstationer och där alstrad kraft. Samtidigt säger han att det hitintills inte visat sig medföra några nämnvärda svårigheter, och han hänvisar till »frivilliga» uppgörelser som träffats i de olika fallen.

Svar på interpellation ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden

Ja, herr statsråd, men faktum är att dessa inringade kraftproducenter i en del fall inte har kunnat påverka den frivilliga uppgörelsen. Även om det är fråga om ganska få fall kräver ett rätts-samhälle korrekta uppgörelser. Den översyn av koncessionsbestämmelserna, som enligt interpellationssvaret för närvarande pågår inom kommerskollegium och genom en särskild utredning, är jag rädd inte hinner verkställas i tid, då nya områden nu snabbt tillskapas i hela landet och överenskommelser med »inringade» kraftproducenter om övertagande av antingen hela kraftverket eller dess produktion lika snabbt måste träffas.

I denna rationaliseringsprocess hade det varit ytterst värdefullt om statsrådet Skoglund hade gjort ett uttalande av den innebörden, att inom ett område redan förekommande kraftproduktion i första hand till skäligt pris tillvaratas av den nye koncessionsinnehavaren. Jag hoppas att statsrådet i likhet med mig finner detta vara en rimlig begäran.

Jag vill, herr talman, ånyo rikta ett tack till statsrådet för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill allra först understryka hur angeläget det är att de överenskommelser, vilka herr Ringaby och jag nu diskuterar, kan ske på frivillig väg. Jag tror att detta är något som man så långt det över huvud taget är möjligt skall sträva efter, så att myndigheter och andra inte skall behöva blanda sig i själva förfarandet.

Vad som ibland gör att man inte kan träffa en överenskommelse — det är endast fråga om sällsynta fall — är väl att man inte kunnat träffa avtal om ett skäligt pris. Vid avgörandet av vad som är »skäligt pris» kommer man in på en problematik, som är i hög grad komplicerad. Jag skall ge några exempel på vilka bedömanden man har att göra för

att fastställa begreppet skäligt pris. Man skall ta hänsyn till de hydrologiska förhållandena, vilka gör den producerade vattenkraften mer eller mindre värdefull, till kraftstationens storlek, till förekomsten av ett eller flera reservaggregat, till stationens allmänna standard och till eventuellt förekommande avbrott som gör att kraften måste betraktas som sekunda, till möjligheterna att i det aktuella fallet inskaffa kompletteringskraft så att den blir ansedd som prima o. s. v. Vidare kommer man in på frågan om inmatningsförhållandena och hur viktiga de är.

Detta var några exempel på faktorer vilka måste vägas mot varandra vid avgörandet av frågan om ett skäligt pris. Det är klart att komplikationer kan uppstå, men jag måste säga att jag är överraskad över att inte, såvitt jag kan minnas under den tid jag har ryktat mitt ämbete, flera fall hänskjutits till Kungl. Maj:t för handläggande. Jag känner bara till ett enda, det s. k. Blomstermålafallet, där vi fick slita en tvist mellan två företag. Kungl. Maj:t beviljade där det mindre företaget koncession för framdragande av en ledning från en mindre kraftstation till ett industriområde. Varför? Jo, därför att vi önskade tillgodose stationens rimliga krav på att få avyttra sin kraft.

Om under dessa år inte mer än ett enda fall kommit upp till Kungl. Maj:t, tycker jag att herr Ringaby och jag kan vara överens om att frågan hittills inte utgjort något problem. Jag kanske också borde påpeka, herr Ringaby, att man inte kan upphäva en koncession lika fort som man vänder på klacken. Den gäller ofta under 40 år, och under denna tid kan man inte dra den tillbaka.

Herr **SUNDELIN** (s):

Herr talman! Jag vill säga några ord med utgångspunkt från vad kommunikationsministern anför beträffande försättningsarna och lämpligheten av att ett eventuellt nytt distributionsföretag

Svar på interpellation ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden

och ett redan befintligt sådant själva träffar överenskommelse.

Jag har den erfarenheten att kommerskollegium är ytterst försiktigt på denna punkt och noga ser till att det befintliga, gamla, lilla — eller vad man nu vill kalla det — företaget som skall inringas verkligen får sin beskärda del i ersättning.

De besvärligheter som uppstått är enligt min mening förorsakade av att det s. k. inringade företaget och den mindre distributören, som skall inlemmas i ett större distributionsföretag, ofta är rätt fordrande och många gånger faktiskt obilliga i sina villkor för en överenskommelse.

Såsom regel gäller att i vart fall de små företagen är alldeles nerkörda både vad avser kraftverk och distributionsnät. I sådana fall är det riktigt att det kan vara svårt när man skall försöka fastställa vad som är ett skäligt pris. Det är naturligt att det lilla företaget vill ha så mycket som möjligt i ekonomisk gottgörelse under det att det företag, som skall ta hand om den fortsatta verksamheten, ser saken mera ur krasst ekonomisk synpunkt med tanke på att man skall ansvara för distributionen i fortsättningen.

Herr talman! Jag vill med detta ha sagt att kommerskollegii politik i detta avseende i varje fall hittills har varit föredömlig. Man har på ett utmordentligt sätt tillgodosett de mindre kraftägarnas intressen i samband med allmänna områdeskoncessioner. Men jag är mycket tacksam för att kommunikationsministern velat uppge att man är i färd med en översyn av bestämmelserna på detta område. Denna översyn kommer kanske att resultera i en någorlunda god jämvikt mellan den nye och den avgående distributören inom ett område, då dessa skall komma överens om den ekonomiska ersättningen.

instämma i vad kommunikationsministern sade om att det skall vara frivilliga överenskommelser och att det skall vara ett skäligt pris. Jag kan också instämma i uppfattningen att man helt naturligt skall ta hänsyn till det skick den kraftstation befinner sig i som skall övertas.

Men i de exempel jag nämnde har priset tyvärr inte varit skäligt. Jag känner inte till det exempel som kommunikationsministern anförde. Däremot omnämnde jag i mitt första inlägg ett företag i Lerum, till vilket ersättningen från Vattenfall blev så dålig att den endast täckte maskinistlönen. Det kan väl ändå inte sägas vara ett skäligt pris.

När Vattenfall har gott om kraft på grund av riklig nederbörd är man mindre angelägen om att köpa kraft från enskilda kraftproducenter än eljest. Det kanske inte är rimligt att den s. k. inringade kraftproducenten skall vara beroende av en sådan omständighet.

Jag sade förut att det har gått bra att träffa överenskommelser i Örebro. Jag kan anförda ett exempel. Örebro stads elverk, som har en kapacitet på 30 000 kW, fick koncession inom ett område där det finns en liten privat kraftstation — den är belägen vid Carlslund — som bara har 600 kW kapacitet. Örebro stads elverk övertog dessa 600 kW och betalade samma pris som vederbörande tidigare fått betala staten eller andra, varifrån man förut köpt sin kraft.

Man bör alltså ta hänsyn till stationernas kvalitet, såsom kommunikationsministern också framhöll. Men tyvärr har man inte betalat ett skäligt pris för elkraften i alla förekommande fall. Det var endast dessa enstaka undantagsfall som jag ville fästa kommunikationsministerns uppmärksamhet på.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag kan helt och hållet

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Svar på interpellation ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden

Herr talman! Jag kan självfallet inte yttra mig om det anonyma fall som herr Ringaby nu för andra gången talar om. Det är alldeles omöjligt för mig att veta vad som förekommit i detta fall. Följaktligen är det också omöjligt för mig att ge någon förklaring till vad som inträffat och som gjort herr Ringaby missnöjd och även föranlett honom att interpellera i detta anonyma fall.

Vad som händer i Örebro län är vad som kommer att hända på flera håll i landet. Länsstyrelserna kommer att göra upp en plan för hur denna verksamhet på koncessionsområdet skall ordnas i framtiden. Länsstyrelsernas experter, som betalas av statsmedel, skall ta upp direkta förhandlingar och diskussioner med de olika kraftverken och försöka få till stånd överenskommelser. När de är färdiga med sin plan, vänder de sig till kommerskollegium som prövar planen ytterligare. Kommerskollegium är helt obundet av den plan som länsstyrelsen i Örebro län har gjort upp. Man kan alltså gå in i nya förhandlingar med de parter som till äventyrs inte kan komma överens i herr Ringabys län. Om det sedan inte går att på frivillighetens väg få till stånd en överenskommelse, hänskjuts de tvistiga fallen till Kungl. Maj:t för prövning.

Under de sju år jag suttit i kommunikationsdepartementet har antalet fall uppgått till ett. Det är möjligt att det kan bli något fler, eftersom det nu kan bli fråga om en sammanslagning av större omfattning än hittills, men jag tror inte att det finns någon som helst anledning att som herr Ringaby gå omkring och vara orolig. Än mindre finns det anledning att motivera den oron med ett anonymt fall.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag har nämnt några fall som jag har blivit underrättad om, och de är inga anonyma fall. De borde i varje fall inte vara mera anonyma för

kommunikationsministern än de fall som han nämnde för mig.

Jag har tagit upp ett problem som uppstått på vissa håll i landet, och avsikten med min interpellation var bara att göra kommunikationsministern uppmärksam på dessa få fall. Jag ville att man i görligaste mån skulle ta hänsyn till den produktion som finns inom de nya områdena och inte gå hårt fram, men några anonyma fall är det inte tal om.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag vill bara påminna herr Ringaby om att inga exempel eller namn har angivits i dagens debatt här. Jag har inte heller i interpellationen lyckats upptäcka några namngivna fall som herr Ringaby talar om.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Den fråga som här diskuteras — de mindre elkraftföretagens inlemmande i större — har stort intresse på många håll i landet. Många gånger är det lilla företaget bygdens eget, varför det också kan vara ideella intressen som motiverar oviljan att inordna sig i ett större företag. Men ibland är det också så att ett mindre företag kan ge en service åt bygden, ett bättre strömpris och övriga fördelar, som det större företaget inte kan erbjuda.

Jag har begärt ordet endast för att vid detta tillfälle få säga, att jag hoppas att kommerskollegium låter sådana mindre företag, som det i denna diskussion varit fråga om och som för dagen tycks bli mer eller mindre tvingade att uppgå i ett större, fortsätta i de enskilda fall, då det lilla företaget förblir en tillgång för bygden, är funktionellt och kan ge bygden en service som det större företaget inte kan erbjuda.

Svar på interpellation ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund vill göra gällande att dessa små företag, som många gånger är bygdens egna och som det ofta så att säga är ett kärt problem att få ha kvar, också ger abonnenterna en god service, om jag inte fattade honom fel. Jag vill påstå att förhållandet är det motsatta. Som regel ger de små företagen — inte de som levererar flera tusen kilowatt utan de verkligt små företagen — sina abonnenter en dålig service. De flesta av dem har inte ens egna montörer eller arbetare som kan utföra reparationsarbeten, utan de får låna hjälpen från större och bättre koncessionerade företag och på det sättet försöka upprätthålla en nödtorftig service. När ett större företag tar hand om distributionen får man i regel ett företag med större kapacitet, vilket har tillräckligt med utbildad arbetskraft för att utföra reparationer och dylikt. Ur den synvinkeln får man då en bättre service.

Anledningen till att man har försökt att få fram större företag är också att man vill få bärkraftigare företag och därmed även en bättre service för de enskilda abonnenterna. Det är grundtanken i det hela.

Dessa små företag är i regel — vilket jag tidigare påpekat — nedkörda. Även om de skulle få det upprustningsbidrag som står till förfogande har de inte tillräckliga förutsättningar att handha distributionen på lång sikt.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Herr Sundelin säger att små företag i regel är nedkörda och ger sämre service än de större företagen. Det är en generalisering som jag inte finner är allmängiltig. Jag sade i mitt tidigare inlägg att i de fall, då det mindre företaget visar sig ge en bättre service och är en tillgång för bygden, bör kommerskollegium i det enskilda fallet tillåta en koncession, och inte

alltid handla enligt en viss schablon, som utredningen kommit fram till och som skulle innebära att det mindre företaget skall upphöra.

Jag har ett exempel från mitt hemlän, där det mindre företaget kämpar för att få fortsätta sin verksamhet. Detta mindre företag ger en bättre service åt bygden än det större företaget skulle göra vari det skulle uppgå: det kan erbjuda ett lägre elpris, ett nät som är mycket tillfredsställande, en teknisk service som tillgodoser kraven. Jag menar att ett sådant företag rimligen bör få fortsätta sin verksamhet, även om det är litet.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att blanda mig i denna diskussion, men när jag hörde herr Sundelin stå här och kritisera den dåliga service som de små elkraftföretagen ger, tyckte jag att jag borde göra herr Sundelin uppmärksam på att detta nog är ett förhållande som också råder bland de större företagen.

Jag vill bara uppmärksamma herr Sundelin på att vi inom mitt landskap har ett mycket stort företag vilket hade en så dålig service och så dålig reparationsberedskap, att när en transformatorstation för några år sedan råkade brinna upp ca fjorton dagar före julhelgen, så fanns det inte ens någon reservtransformator att sätta in, med påföljd att människorna i tre socknar måste sitta i mörker och vara utan elkraft och ljus under hela julhelgen och även under nyårshelgen, i avvaktan på att detta stora företag skulle skaffa den transformator som man inte ens hade i reserv. Något sådant tror jag inte skulle ha inträffat i våra dagar på de orter där man har små distributionsföretag; i varje fall känner jag icke till något sådant exempel från Gävleborgs län. Jag måste säga att i många fall är de större företagen be-
häftade med stora brister.

Svar på interpellation ang. elkraftförsörjningen inom koncessionsområden

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Även jag är mycket förvånad över att herr Sundelin så där utan vidare deklasserar de små kraft-distributörerna i servicehänseende. Herr Sundelin skall ändå komma ihåg, att privata och kommunala kraft-företag ombesörjer inte mindre än 94,5 procent av all elkraftdistribution här i landet! De har alltså en omfattande erfarenhet, och jag tror inte att man helt generellt bör säga att de ger en dålig service.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Herr Eriksson i Bäck-mora förklarar att det finns ett re-lativt stort, kanske t. o. m. ett mycket stort, företag i hans hembygd med en förfärligt dålig service. Som exempel på detta nämner han att företaget inte ens kunde skaffa en reservtransformator under en julhelg.

Då vill jag fråga: Om en stor distri-butör inte har dessa förutsättningar, hur skulle då en liten distributör kunna ha det? Det är klart att det kan uppstå si-tuationer då inte ens ett stort företag har möjligheter hålla distributionen i gång vid ett visst tillfälle, men om man verkligen vill hävda att de små före-tagen har lika stora förutsättningar som de stora att hålla sina abonnenter med god service, då vill jag påstå att man överdriver. Jag har aldrig förnekat att det kan finnas ett och annat bland de små företagen som kan ordna den på ett bra sätt — t. o. m. på ett utomorden-tligt bra sätt — men jag säger att de flesta småföretagen inte kan lämna den service som de borde.

Det är väl också ett faktum att vid det här laget de allra sämsta småföre-tagen, d. v. s. de som över huvud taget varit ur stånd att upprätthålla distri-butionen, har uppslukats av de större.

Till herr Nilsson i Tvärålund vill jag säga att om ett företag är rationellt skött och för framtiden kan driva sin distribution, så håller jag med om att

en prövning bör göras i det fallet, men begreppet litet företag är så relativt, att man egentligen inte vet vad som menas när uttrycket »litet företag» an-vänds i detta sammanhang. Om, såsom herr Ringaby säger, de små företagen har en distribution som uppgår till 94,5 procent, inneslutes i detta begrepp inte bara de små företagen utan även rela-tivt sett ganska stora företag.

De kommunalägda företagen är åt-skilligt bättre och kan i många fall jämföras med de stora distributörer-na. De verkligt små företagen däremot kan inte och kommer heller aldrig att kunna uppfylla de krav som utveck-lingen på detta område ställer på dem, även om det finns ett och annat före-tag som möjligen kan göra det inom ett begränsat område och under begränsad tid. Jag biträder i första hand den me-ningen, att om det finns sådana företag inom bygden med utmärkt maskiner och goda förutsättningar i övrigt, då bör dessa företag få fortsätta med sin distribution så länge de kan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag får upplysa herr Sundelin om att det inte var de ekono-miska förutsättningarna som saknades för det företag som jag talade om — det är mycket väl stabiliserat i ekono-miskt avseende — utan vad som brast därvidlag var omtänksamheten om abonnenterna och känslan av skyldig-het att hålla en beredskap för repara-tioner o. d., med påföljd att man inte ens hade en reservtransformator att sätta in vid behov och inte kunde skaf-fa en sådan förrän efter jul- och nyårs-helgerna. Det vittnar väl om att detta företag inte kunde bjuda den service och reparationsberedskap som jag tyc-ker att abonnenterna har rätt att kräva. Detta sagt för att belysa att det inte enbart är små kraftföretag som kan ha den dåliga service som herr Sundelin vill göra gällande, men som jag inte odelat kan instämma i.

Svar på interpellation ang. visst ekonomiskt stöd åt handikappade studerande

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Herr Sundelin säger att ett litet företag är ett relativt begrepp. Om man emellertid tar det exempel som jag tänker på, nämligen att det lilla företaget är så litet att det är ett litet företag även med hänsynstagande till det relativa begreppet, och om detta lilla företag på grund av särskilda förhållanden, som gäller just i denna bygd, ger ett lägre pris — och har kunnat hålla detta låga pris i trettio års tid — som inget annat elföretag i vårt län har kunnat offerera, då uppstår frågan: Skall då detta företag få göra nya investeringar för att kunna fortsätta att producera och distribuera kraft för denna bygd?

Herr Sundelin tycker att sådana små företag bör få fortsätta sin verksamhet tills vidare, men frågan är: Skall investeringar få göras i dessa små och funktionella företag, så att de kan fortsätta att lämna den service och vara den tillgång för bygden som de är nu? Detta är alltså en fråga om att finna olika vägar för att främja sysselsättningen i en bygd. Om detta företag ger ett elströmspris som är 30—40 procent lägre än Vattenfalls taxa, bör det väl finnas skäl för att låta det fortsätta, naturligtvis efter objektiva och mycket noggranna undersökningar. Jag hoppas att problemet kommer att lösas så, att funktionella och rationellt skötta företag får fortsätta med sin verksamhet och att deras existens inte skall vara bunden till en viss schablon eller en viss storlek, vilket i detta sammanhang enligt min mening är betydelsefullt.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Bara ett tillrättaläggande!

Jag tycker att herr Sundelin har fört debatten en smula vid sidan av ämnet. Det är inte här fråga om att det lilla kraftproducentföretaget skall ha koncession och i alla lägen svara för kraft-

försörjningen inom det nya området. Vad jag främst åsyftar är att den nya koncessionsinnehavaren skall ta hänsyn till den mindre kraftproducenten i området och till ett skäligt pris uppköpa hans kraftproduktion. Det var *detta* det var fråga om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. visst ekonomiskt stöd åt handikappade studerande

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fröken Karlsson har frågat, om jag är beredd att medverka till sådan ändring i gällande lagstiftning att handikappade studerande i vad gäller rätt till invaliditetstillägg och invaliditetsersättning jämställas med handikappade ungdomar som bedriver förvärvsarbete.

Riksdagen har i skrivelse den 14 maj 1964, nr 226, givit Kungl. Maj:t till känna vad andra lagutskottet anfört i sitt utlåtande nr 42 i fråga om invaliditetstillägg och invaliditetsersättning till handikappade, som på grund av studier med yrkesinriktning m. m. inte utför förvärvsarbete. Utskottet förordar i sitt utlåtande utredning med sikte på att införa rätt till de nämnda förmånerna för handikappade som nu sagts. Jag kommer att tillse att utredningen kommer till stånd.

Vidare anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Det var i februari månad som jag lämnade denna interpellation, alltså för tre månader sedan. Men när man väntar på något gott väntar man inte för länge. Jag har fått ett verkligt bra svar — så bra att jag inte har anledning att ta upp det särskilda fall som föranledde min interpellation.

Svar på interpellation ang. de psoriasissjukas problem

Jag tackar statsrådet för det positiva svaret och fogar till detta tack en stark önskan att utredningen snart kommer till stånd och att den kommer att arbeta så snabbt, att det ekonomiska stödet till handikappade studerande som så väl behövs snarast blir en realitet.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skall endast säga några ord med anledning av interpellationen.

Denna fråga har tidigare diskuterats i olika sammanhang. Jag har ett minne av att fröken Margareta Nordström interPELLERADE i första kammaren beträffande invaliditetstillägg och invaliditetsersättning för studerande. Det är mycket egendomligt att man i bestämmelserna om invaliditetstillägg och ersättning, som avser att stimulera de handikappade till arbete, utesluter de studerande. Man bör givetvis även stimulera handikappade till studier.

På grund av det egendomliga förhållandet att de handikappade studerande inte fått något ekonomiskt stöd tog folkpartiet i en partimotion upp denna fråga i början på året. Jag är mycket tacksam för den behandling motionen har fått i andra lagutskottet. Utskottet vill visserligen inte bifalla motionen i dess helhet och föreslå att de handikappade studerande skall få invaliditetstillägg men föreslår att socialpolitiska kommittén skall utreda frågan.

Då frågan är utomordentligt angelägen är jag mycket tacksam för att socialministern sade att han skall tillse att utredningen kommer till stånd. Jag hoppas i likhet med fröken Karlsson att den skyndsamt blir klar och att vi snart får ta ställning till frågan igen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Fröken Karlssons anförande föranleder mig endast att göra den kommentaren att när motioner i ett ämne väcks vid riksdagens början

och är under behandling och det senare lämnas interpellationer beträffande samma fråga är det praxis, att man avvaktar riksdagens behandling av motionerna innan interpellationssvaret avges. Så har skett även i detta sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. de psoriasissjukas problem**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fröken Sandell har frågat mig, om jag har uppmärksammat de svåra problem för både individ och samhälle som sjukdomen psoriasis innebär och om jag är beredd att medverka till en prövning av möjliga vägar att göra situationen lättare för de psoriasissjuka, exempelvis genom fri medicin och vidgad forskning.

Psoriasis är en hudsjukdom, som kan vara mer eller mindre svårartad. I vissa fall är besvären helt obetydliga och förorsakar bäraren knappast några obehag. I andra fall kan sjukdomen kräva daglig behandling av stora delar av huden. Stundom är hudsymtomen så svåra, att sjukhusvård blir erforderlig. Slutligen kan sjukdomen i vissa fall kombineras med ledbesvär.

Det finns enligt min mening inte tillräckliga skäl att bereda sjukdomen psoriasis någon särställning i fråga om forskning och vård.

Som bekant har det medicinska forskningsrådets anslag ökat med ungefär 30 procent för budgetåret 1964/65. Sjukdomen psoriasis är föremål för en livlig forskningsverksamhet över hela världen. En eventuell aktivering av forskningen inom landet bör ske under medverkan av medicinska forskningsrådet.

Vad vården beträffar har redan en

utbyggnad inom regionsjukvårdens ram skett i fråga om dermatologiska kliniker. Flera av de större centrallasaretten har eller avser att inrätta sådana. Det torde redan nu kunna anses relativt väl sörjt för vård och behandling av patienter med hudsjukdomar och då även med psoriasis.

Bestämmelserna om fria och rabatterade läkemedel är föremål för översyn inom 1961 års sjukförsäkringsutredning. Därvid torde även läkemedelsförmånerna för psoriasissjuka komma under bedömande.

Vidare anförde

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för det snabba svaret på min interpellation.

Jag kan endast beklaga att statsrådet inte finner tillräckliga skäl tala för en medverkan till att de psoriasissjukas problem ägnas någon speciell uppmärksamhet. Att, såsom det ändå konstateras i statsrådets svar, sjukdomen i fråga är föremål för en livlig forskningsverksamhet över hela världen, finner jag tala för att det inte bara för den stora grupp människor det här gäller utan också för den medicinska vetenskapen rör sig om en sjukdomsbild som är av sådan särart, att dess sociala och ekonomiska verkningar kan ge anledning till överväganden som tillför de psoriasissjuka större förhoppningar för framtiden än socialministern i dag avlämnade svar vittnar om. Det skulle emellertid ha varit intressant att få höra något om vad som görs på forskningens område här i Sverige, om någon här forskar på detta speciella område och om det för närvarande ges några anslag till sådan forskning.

Sjukförsäkringsutredningens överväganden kommer väl så småningom under riksdagens prövning och då får jag måhända anledning att med socialmi-

nistern utbyta erfarenheter om de psoriasissjukas problem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 162, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och punkt 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

§ 7

Vissa frågor rörande lärarutbildning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll till en början på framställd proposition utskottets hemställan, att utlåtandet måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkterna 274—280) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna

till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar ett förslagsanslag av 10 051 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Stockholm: Omkostnader ett förslagsanslag av 774 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Stockholm: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 250 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Malmö: Avlöningar ett förslagsanslag av 8 820 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Malmö: Omkostnader ett förslagsanslag av 830 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Malmö: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 253 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Göteborg: Avlö-

Vissa frågor rörande lärarutbildning

ningar ett förslagsanslag av 8 117 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Göteborg: Omkostnader ett förslagsanslag av 519 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Göteborg: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 500 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Göteborg: Inredning och utrustning av nya lokaler ett reservationsanslag av 200 000 kr.,

till Lärarhögskola i Uppsala ett förslagsanslag av 3 200 000 kr.,

till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 28 592 000 kr.,

till Folkskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 540 000 kr.,

till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 695 000 kr.,

till Folkskoleseminarierna: Utrustning ett reservationsanslag av 1 050 000 kr.,

till Förskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.,

till Förskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 460 000 kr.,

till Förskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 180 000 kr.,

till Förskoleseminarierna: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av 250 000 kr.,

till Särskilda lärarutbildningsåtgärder ett reservationsanslag av 5 591 000 kr.,

till Avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. ett förslagsanslag av 9 127 000 kr.,

till Arvoden åt blivande lärare för blinda och döva ett förslagsanslag av 512 000 kr.

Sedermåra hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 68, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen att

A. beträffande förslagen i propositionen avseende praktisk-pedagogisk utbildning av ämneslärare ävensom ut-

bildning av folk- och småskollärare samt förskollärare och vårdpersonal vid barnanstalter

a) besluta, att i Uppsala skulle fr. o. m. budgetåret 1964/65 upprättas en lärarhögskola, tills vidare organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förorddat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna överenskommelse med Uppsala stad angående fördelningen mellan staten och staden av vissa kostnader vid upprättandet av en lärarhögskola i Uppsala;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer, fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt, som fordrades för genomförande av den av departementschefen förordade utökningen av intagningskapaciteten vid de befintliga lärarhögskolorna;

d) besluta, att förskollärarutbildningen under budgetåret 1964/65 skulle utbyggas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förorddat;

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om statsbidrag till enskild barnavårdsskola i högst samma omfattning som till central kommunal yrkesskola;

B. beträffande lärarhögskolorna, folk- och förskoleseminarierna, särskilda lärarutbildningsåtgärder, avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. samt arvoden åt blivande lärare för blinda och döva för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa de anslag m. m., som närmare framginge av utskottets redovisning under avdelning II i dess utlåtande.

I samband med förslagen under A. samt i anknytning därtill hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Einar Persson m. fl.* (I: 677) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson i Sundborn m. fl.* (II: 824);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birger Andersson m. fl.* (I: 685) och den andra inom andra kammaren av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.* (II: 836), i vilka hemställts att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 68 besluta att, intill dess nuvarande brist på klasslärare vore fylld och utvecklingen kunde överblickas, seminarieorganisationen bibehölls vid sin nuvarande omfattning samt att lågstadielärarna företrädesvis utbildades på treårig linje, så länge rekryteringen till denna linje vore kvalitativt tillfredsställande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jonasson* (I: 686) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahrendorff* (II: 838);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Widén* och *Erik Filip Petersson* (I: 687) och den andra inom andra kammaren av fru *Forsling m. fl.* (II: 837);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist* (I: 711) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén* (II: 869), i vilka bl. a. hemställts att riksdagen måtte 1. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om försöksverksamhet med uppdelning av skolklasser, där särskilda disciplinsvårigheter rådde, 2. besluta a) att huvudmannaskapet för den regionala akademiska undervisningen överfördes från skolöverstyrelsen till universitetskanslersämbetet, b) att folkskollärare utan vidareutbildning skulle förklaras kompetenta att erhålla ordinarie ämneslärartjänster, om de fyllt 45 år och i 12 terminer tjänstgjort på grundskolans högstadium, c) att en professur i praktisk pedagogik snarast möjligt, dock senast fr. o. m. budgetåret 1965/66, skulle inrättas vid den föreslagna lärarhögskolan i Uppsala med place-
5*—Andra kammarens protokoll 1964. Nr 26

Vissa frågor rörande lärarutbildning

ring i lönegrad Bo 3 och att anslå här- till erforderliga medel;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 712) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.* (II: 871);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Erik Filip Petersson* och *Svanström* (I: 713) samt den andra inom andra kammaren av fru *Forsling m. fl.* (II: 868);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 714) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 870), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta 1) att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att elevintagningen till tvåårig folkskollärarytbildning fr. o. m. budgetåret 1964/65 skulle omfatta 24 avdelningar, 2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att elevintagningen till fyraårig folkskollärarytbildning fr. o. m. budgetåret 1964/65 skulle omfatta 6 avdelningar.

Utskottet hade under en första avdelning i sitt utlåtande redovisat propositionens mera principiella del och under en andra avdelning vissa anslagsfrågor för budgetåret 1964/65, varvid utlåtande och hemställan avgivits i ett sammanhang i fråga om den förra avdelningen och separat för varje särskilt anslag beträffande den senare avdelningen. De motioner, som anknöte till förslagen under B. redovisade utskottet under avdelning II. i utlåtandet.

I. Utbildning av ämneslärare, folk- och småskollärare samt förskollärare och vårdpersonal vid barnanstalter

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte besluta, att i Uppsala skulle fr. o. m. budgetåret

Vissa frågor rörande lärarutbildning

1964/65 upprättas en lärarhögskola, tills vidare organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

2. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna överenskomsten med Uppsala stad angående fördelningen mellan staten och staden av vissa kostnader vid upprättandet av en lärarhögskola i Uppsala;

3. att motionerna I: 711 och II: 869, i vad de avsåge principbeslut om inrättande av en professur i praktisk pedagogik vid lärarhögskolan i Uppsala, icke måtte bifallas av riksdagen;

4. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer, fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt, som fordrades för genomförande av den av departementschefen förordade utökningen av intagningskapaciteten vid de befintliga lärarhögskolorna;

5. att motionerna I: 677 och II: 824 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6. att motionerna I: 685 och II: 836, i vad de avsåge bibehållande under vissa betingelser av den nuvarande seminarieorganisationens omfattning, icke måtte bifallas av riksdagen;

7. att motionerna I: 685 och II: 836, i vad de avsåge att lågstadielärarna skulle företrädesvis utbildas på treårig linje, icke måtte bifallas av riksdagen;

8. att motionerna I: 714 och II: 870, i vad de avsåge intagning vid sementarierna för folkskollärarytbildning, icke måtte bifallas av riksdagen;

9. att motionerna I: 687 och II: 837, i vad de avsåge åtgärder för vidareutbildning och viss kompletterande utbildning åt vissa folkskollärare, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

10. att motionerna I: 687 och II: 837 samt I: 711 och II: 869, i vad de avsåge särskilt hänsynstagande till högstadiets ämneslärarbehov inom ramen för 40 %

alternativet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

11. att motionerna I: 713 och II: 868 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

12. att motionerna I: 711 och II: 869, i vad de avsåge försöksverksamhet med uppdelning av skolklasser, där särskilda disciplinsvårigheter råder, icke måtte bifallas av riksdagen;

13. att motionerna I: 711 och II: 869, i vad de avsåge kompetenskrav för folkskollärares tjänstgöring på grundskolans högstadium, icke måtte bifallas av riksdagen;

14. att motionerna I: 712 och II: 871, i vad de avsåge förstärkning av lärarutbildningskapaciteten med hänsyn till vissa angivna förhållanden i prognosmaterial, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

15. att motionerna I: 711 och II: 869, i vad de avsåge huvudmannaskapet för den regionala akademiska undervisningen, icke måtte bifallas av riksdagen;

16. att riksdagen måtte besluta, att förskollärarytbildningen under budgetåret 1964/65 skulle utbyggas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

17. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om statsbidrag till enskild barnavårdsskola i högst samma omfattning som till central kommunal yrkesskola;

18. att motionerna I: 686 och II: 838 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

19. att motionerna I: 712 och II: 871, i vad de avsåge åtgärder för en snabb utbyggnad av förskollärarytbildningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Per Jacobsson*, *Källqvist*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Svensson* i Ljungkile, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 711 och II: 869, i vad de avsåge principbeslut om inrättande av en professur i pedagogik vid lärarhögskolan i Uppsala, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

2) av fröken *Andersson*, herrar *Källqvist*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Svensson* i Ljungskile, fröken *Karlsson* samt herrar *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 8. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 714 och II: 870, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att elevintagningen läsåret 1964/65 skulle omfatta dels till tvåårig folkskollärarutbildning 24 avdelningar, dels till fyraårig folkskollärarutbildning 6 avdelningar;

3) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Per Jacobsson*, *Källqvist*, *Per Petersson*, *Sundin*, *Staxäng*, *Svensson* i Stenkyrka, *Eliasson* i Sundborn och *Svensson* i Ljungskile, fröken *Karlsson* samt herrar *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 12. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 711 och II: 869, såvitt nu var i fråga, besluta, att uppdelning av skolklasser i disciplinfrämjande syfte måtte budgetåret 1964/65 prövas i 200 rektorsområden, varvid kostnaderna härför skulle i första hand bestridas av tillgängliga medel och eljest, därest behov härav uppkomme, genom överskridande av vederbörliga anslag;

4) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Källqvist*, *Svensson* i Ljungskile, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 13. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 711 och II: 869, i vad de avsåge kompetenskrav för folkskollärares tjänstgöring på grundskolans högstadium, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

5) av fröken *Andersson*, herrar *Per*

Vissa frågor rörande lärarutbildning

Jacobsson, *Källqvist*, *Per Petersson* *Staxäng* och *Svensson* i Ljungskile, fröken *Karlsson* samt herrar *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 15. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 711 och II: 869, i vad de avsåge huvudmannaskapet för den regionala akademiska undervisningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts;

6) av

a) herr *Einar Persson*, och

b) herr *Eliasson* i Sundborn, de två sistnämnda reservationerna utan angivna yrkanden.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! I propositionen om lärarutbildningen är det två frågor under nu förevarande avsnitt, som jag något skulle vilja belysa. Det gäller dels kapacitetsökningen i fråga om utbildningen av folkskollärare, dels huvudmannaskapet för den regionala akademiska undervisningen.

Vad beträffar kapacitetsökningen i fråga om utbildning av folkskollärare föreslår departementschefen i propositionen nr 68, att kapacitetsökningen i förhållande till innevarande budgetår skall bli tre intagningsavdelningar, och statsutskottet accepterar förslaget. Denna kapacitetsökning är redan, om man tror orubbligt på de prognoser som har framräknats, föga acceptabel. Har man emellertid förhoppningar om att inom en inte alltför avlägsen framtid delningstalet på grundskolans mellan- och högstadium skall sänkas om inte med fem till 25, vilken siffra diskuterades här för inte så länge sedan, så dock med något litet tal, uppkommer ganska säkert en svår situation, om man inte också för kommande välbehövliga reformer har en beredskap på lärarfronten.

I motionerna I: 714 och II: 870 före-

Vissa frågor rörande lärarutbildning

slås liksom av departementschefen, att intagning på den tvååriga folkskollärlinjen nästkommande budgetår skall omfatta 24 avdelningar, vilket innebär en ökning med fem. Däremot föreslås också i motionsparet, att det på den fyraåriga utbildningslinjen övergångsvis bör vara ett oförändrat antal avdelningar, alltså sex avdelningar. Departementschefen har här föreslagit en nedskärning till fyra avdelningar. Upprättningen kan synas så obetydlig, att det inte är mycket att tala om och att den inte bort motivera en motion och en reservation. Men saken har också en i viss mån principiell sida. Det föreligger ingen anledning att i avvaktan på den fullständiga omläggningen av folkskollärarytbildningen och överflyttning av denna till lärarhögskolor redan nu börja skära ned den viktiga utbildningslinje, som den fyraåriga linjen har varit och fortfarande är. Jag ber därför att under avdelning I få yrka bifall till reservationen nr 2 av fröken Andersson m. fl.

Vad beträffar huvudmannaskapet för den regionala akademiska undervisningen vill varken departementschefen eller utskottet överföra detta från skolöverstyrelsen till universitetskanslersämbetet. Utskottet vill invänta lärarutbildningssakkunnigas förslag om den framtida lärarutbildningen, innan ställning tas till frågan. Dessutom hänvisar utskottet till att universitetskanslersämbetet kommer att genomgå en stor organisationsomvandling och därför just nu inte skulle vara fullt funktionsdugligt. Ytterligare anledning till uppskov alltså.

Det torde emellertid vara både möjligt och välbetänkt att överföra huvudmannaskapet till universitetskanslersämbetet redan nu. Talet om kanslersämbetets bristande effektivitet kan säkerligen lämnas därhän. Sakläget vad beträffar decentraliserade akademiska ett- och tvåbetygskurser har nyligen redovisats i ett betänkande av 1960 års lärarutbildningssakkunniga. Denna kart-

läggning har överlämnats i stencil till chefen för ecklesiastikdepartementet den 10 februari 1964. Jag ber att med några uppgifter ur detta betänkande få belysa den decentraliserade undervisningens nuvarande omfattning, vilken — som jag ser det — gör det nödvändigt att snabbt lägga denna undervisning under den myndighet, där den hör hemma.

Verksamheten med decentraliserade akademiska kurser har sin upprinnelse i de speciella lärarutbildningsåtgärder, som kom till stånd i samband med att de stora barnkullarna från 1940-talet nådde realskolestadiet mot mitten av 1950-talet. I början dominerade av skolöverstyrelsen administrerade vidareutbildningskurser för folkskollärare. Dessa kurser utgörs paralleller till de i egentlig mening akademiska kurserna. Egentliga decentraliserade akademiska kurser har kommit till stånd främst genom folkbildningsorganisationerna, t. ex. TBV och Folkuniversitetet. Sedan år 1962 är dessa decentraliserade akademiska kurser lagda under central administration av skolöverstyrelsen, och sedan år 1953 har statsbidrag utgått även till akademisk utbildning per korrespondens. Enligt tillgängliga uppgifter hade år 1963 sammanlagt 994 folkskollärare med godkända resultat genomgått fullständiga vidareutbildningskurser. De av skolöverstyrelsen administrerade akademiska kurserna hade läsåret 1962/63 sammanlagt 349 deltagare. TBV:s kurser hade samma läsår 1 265 deltagare, av vilka 229 uppgav medlemskap i lärarorganisation. I Folkuniversitetets akademiska kurser i övre Norrland deltog läsåren 1961/62 och 1962/63 sammanlagt 218 personer. Om den akademiska korrespondensundervisningen finns uppgifter från Hermods, enligt vilka 986 tentamina avlagts under tiden 1953—1963. Så långt siffror.

Dessa studier på akademisk nivå, som ägt rum och fortfarande äger rum utanför universitetssorterna, har sålunda en

mycket betydande omfattning, som dessutom snabbt ökar. Hittills har verksamheten icke administrerats av universitetet. Dessa har fungerat närmast som något slags serviceorgan åt skolmyndigheter, bildningsorganisationer, korrespondensinstitut och andra samman slutningar. I den mån man har haft kontakt med universitetet har denna i främsta rummet skett på institutionsnivå, varigenom verksamheten har fått en tämligen oenhetlig karaktär — konstateras det i betänkandet — främst i vad det gäller anlitande av lärare, fastställande av studieplaner, kunskapskontroll och examination.

Från universitetens sida har det därför föreslagits, att verksamheten skall ställas under deras administrativa ledning. Mot detta förslag har skolöverstyrelsen gjort vissa erinringar. Hösten 1963 bildades en samarbetsgrupp, bestående av representanter för skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet och universitetet, med den uttalade uppgiften att gemensamt dryfta frågor som rör bl. a. de decentraliserade akademiska ett- och tvåbetygskurserna.

Man kan väl anse, att en sådan samarbetsgrupp som den här nämnda inte räcker helt. Vi håller faktiskt nästan på att få ett helt decentraliserat universitet, ett sjätte universitet före det verkliga sjätte, ett slags skolöverstyrelsens universitet. Allt talar för att denna omfattande decentraliserade akademiska undervisning snarast bör ställas under universitetskanslerns huvudmannaskap. Vi bör inte ha, ja inte ens misstänkas för att ha, två slags universitetsutbildning. Kanslersämbetet bör vara garanten för den högsta undervisningens enhetlighet, alldeles oavsett vad lärarutbildningssakkunniga i det stycket kan komma att föreslå. Redan nu är det tydligt, att det inte föreligger något egentligt alternativ till universitetskanslersämbetet som huvudman för den decentraliserade akademiska utbildningen.

Vissa frågor rörande lärarutbildning

Jag ber alltså, herr talman, att under avdelning I få yrka bifall till reservation nr 5 av fröken Andersson m. fl.

Herr KALLSTAD (fp):

Herr talman! Vi skall ju glädjande nog få en ny lärarhögskola i Uppsala. Tillkomsten av den är ett led i övergången till lärarhögskolesystemet. Vi fattade ett principbeslut i den saken redan år 1950 och jag skulle vilja understryka vad utskottet säger om det riktiga i att det sker en sådan övergång och att den genomförs smidigt och successivt.

Vid den nya lärarhögskola som vi nu får i Uppsala blir det emellertid inte någon professur i praktisk pedagogik. Det finns ju sådana professurer knutna till lärarhögskolorna i Stockholm och Malmö, och vid lärarhögskolan i Göteborg kommer det att bli en professur i praktisk pedagogik med specialpedagogik fr. o. m. den 1 juli i år. Nu kommer det inte att bli mer än ett 40-tal lärarkandidater per termin i Uppsala, men det måste ändå framhållas att behovet av en professur i praktisk pedagogik är stort där. Jag skulle därför vilja yrka bifall till reservation nr 1, i vilken det framhålls att det är väsentligt att ett principbeslut fattas om inrättandet av en professur i praktisk pedagogik vid den föreslagna lärarhögskolan i Uppsala.

Vidare skulle jag vilja säga någonting om reservation nr 3 och börja med vad ecklesiastikminister Edenman har att säga i proposition nr 68 när det gäller förbättringarna av lärarnas arbetsförhållanden. Ecklesiastikministern betonar vikten av att det finns en god samverkan mellan lärare, föräldrar och elever och att former för en sådan samverkan har utvecklat sig under årens lopp och att skolpsykologisk verksamhet och skolkuratorsverksamhet har tillförts skolväsendet, liksom specialklasser m. m.

Ecklesiastikministern säger vidare,

Vissa frågor rörande lärarutbildning

att det bör uppdras åt skolöverstyrelsen att skyndsamt undersöka vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas för att skapa ett effektivt och positivt samarbete mellan lärare, föräldrar och elever. Som underlag för en sådan undersökning, säger ecklesiastikministern, bör läggas en noggrann kartläggning av rådande disciplinförhållanden inom skolans olika stadier och det samarbete mellan hem och skola som faktiskt förekommer. Ecklesiastikministern betonar att föräldrarnas medverkan är viktig inte bara därför att de har intresse för barnens fostran utan också därför att det är fråga om ett verkligt ansvar från deras sida.

Allt detta tycker jag är riktigt, och jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen, att den noggranna kartläggning som ecklesiastikministern talar om verkligen kommer till stånd snart. Men detta är väl ändå inte nog. Vad vi är angelägna om är att lärarna skall få bättre arbetsförhållanden. En minskning av elevantalet i klasserna anses ju härvid vara en effektiv åtgärd. Det kan bidra till en individualisering av undervisningen och detta skulle kunna ske successivt genom en uppdelning av de klasser där man har disciplinsvårigheter.

Detta är en sak som har framförts i den motion som denna reservation bygger på. Tanken går tillbaka på en utredning, som gjordes av landshövding Wagnsson. Den framlades 1961 och fick också skolöverstyrelsens stöd. I utredningen föreslogs att en försöksverksamhet skulle inrättas med en tillfällig uppdelning av klasser där disciplinsvårigheter förekommer. Denna tanke på en försöksverksamhet med en uppdelning av klasser tillstyrktes av särskilda utskottet i samband med grundskolereformen, men den vann inte kamrarnas bifall.

En minskning av elevantalet i klasserna är, som här sades, ett verksamt medel att undanröja disciplinsvårighe-

ter. Den Wagnssonska utredningen förordade en sådan försöksverksamhet som sammanlagt motsvarade ungefär 50 lärartjänster, och kostnaderna för den beräknades för 200 rektorsområden. Enligt skolöverstyrelsens beräkningar skulle det kosta 1,1 miljon kronor. Detta förslag är, tycker jag, fortfarande aktuellt. Reservationen förordar alltså, att en sådan uppdelning av klasser med disciplinsvårigheter skall komma till stånd och att en försöksverksamhet med särskilt oroliga klasser inrättas snarast möjligt.

Jag skulle också vilja anknyta till reservation nr 4 i utskottsutlåtandet. Det finns en grupp folkskollärare, som inte har någon vidareutbildning men som har en mycket omfattande pedagogisk erfarenhet och som har upprätthållit tjänster på högstadiet. Fråga är om inte deras tjänster och deras arbete har varit en förutsättning för grundskolans genomförande. Dessa lärare känner emellertid en viss otrygghet i sin tjänst: de har inte fått någon ordinarie befattning på högstadiet. Men de borde kunna förklaras kompetenta att uppehålla ordinarie ämneslärartjänster, eftersom de i praktiken ju har visat sig kapabla att bedriva undervisningen på högstadiet.

Jag vill i sammanhanget påpeka, att ämneslärare efter åtta terminers lärarpraktik befrias från kravet på genomgången lärarkurs för att få ordinarie tjänst. Reglerna för sådan befrielse måste givetvis utformas så, att lärarnas trygghetskrav kan tillgodoses utan att rekryteringen till vidareutbildningskurserna fördenskull hämmas. Därför anser vi reservanter, att folkskollärare utan vidareutbildning skall få ordinarie ämneslärartjänst vid fyllda 45 år och sedan de fullgjort tolv terminers tjänstgöring på grundskolans högstadium. En sådan bestämmelse skulle kunna gälla tills vidare och under rådande lärarbrist.

Jag vill också säga några ord om re-

servation nr 5, som gäller huvudmannaskapet för den decentraliserade akademiska undervisningen. Herr Nordstrandh har redan berört den saken, och jag kan därför fatta mig mycket kort. Utskottet har yrkat avslag på de i ämnet väckta motionerna under hänvisning till målinriktningen mot läraryrket. Men även undervisningen vid universiteten är ju i hög grad målinriktad så till vida, att den är en lärarutbildning. Utskottet har också hänvisat till kanslersämbetets organisationsomvandling. Jag tycker inte att detta är bärande skäl för ett avvisande av motionärernas förslag. Undervisningen och examinationsformerna skall ju vara likvärdiga vid de regionala en- och tvååterkurserna och vid motsvarande utbildning vid universiteten. Därför bör den decentraliserade akademiska utbildningen, som nu lyder under skolöverstyrelsen, kunna överföras därifrån till universitetskanslersämbetet, så mycket mer som kanslersämbetet ju skall bli ett centralt organ för all akademisk undervisning och få förstärkta resurser.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 3, 4 och 5.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Statsutskottet har med all rätt understrukt att den lärarbrist som nu råder på praktiskt taget alla sektorer inom skolväsendet är vårt allvarligaste skolproblem. Bristen på lärare vid gymnasiet och på grundskolans högstadium visar att man även på experthåll har felbedömt lärarsituationen.

Allting tyder på att man i prognoserna, bl. a. de som lärarutbildnings-sakkunniga lade fram 1962, har underskattat svårigheterna att klara lärarbehovet. Statsutskottet har även i år haft att pröva förslag till olika åtgärder för att nå en förbättring i lärarsituationen, men jag skall inte här ta upp någon mera ingående diskussion om dessa för-

Vissa frågor rörande lärarutbildning

slag. Jag nöjer mig med att understryka vad utskottet sagt om angelägenheten av att skolöverstyrelsen ser till att åtgärderna vidtas med största skyndsamhet.

I de likalydande motionerna I: 677 och II: 824, som har väckts av representanter för olika partier och landsdelar, har anförts en del synpunkter på lärarutbildningen, och eftersom jag är både motionär och reservant skall jag be att något få beröra den frågan.

Utbildningen av folk- och småskollärare bedrivs under detta budgetår vid de tre lärarhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt vid ett 20-tal seminarier. Enligt riksdagens beslut 1950 skall lärarutbildningen överföras till lärarhögskolor, och det principbeslutet har utskottet ansett böra omsättas i praktisk handling snarast möjligt. Lärarutbildningssakkunniga räknar tydligen med ett fast behov av sex lärarhögskolor i landet. Sedan vi fått den nya lärarhögskolan i Uppsala den 1 juli i år, har vi sammanlagt fyra. Vi skall följaktligen ha ytterligare två. Dessutom räknar man med att det skall inrättas ett par mindre s. k. filialer i Norrland. Kanske kan man också räkna med en viss reserv i utbildningskapaciteten vid ett par seminarier.

Denna organisation beräknar man skall vara genomförd den 1 juli 1970, och det förutsättes att planeringen av reformen kan påbörjas omedelbart. Det är givetvis mycket värdefullt att snart kunna ge besked i denna fråga, eftersom den nuvarande osäkerheten för såväl seminarielärarna som seminarieorterna är besvärande. Men ännu har inte något beslut fattats om takten i avvecklingen av seminarierna. Därvidlag anser vi motionärer anledning föreligga att iaktta en viss försiktighet och att skyn-da långsamt, detta både med hänsyn till osäkerheten i prognoserna och av andra skäl.

I varje fall måste jag för egen del säga, att jag inte är lika entusiastisk

Vissa frågor rörande lärarutbildning

som utskottsmajoriteten inför denna utformning. Jag är inte heller lika övertygad som utskottsmajoriteten om det absolut nödvändiga i att koncentrera lärarutbildningen till mycket stora enheter i några få större städer i landet. Konsekvensen blir bl. a. större svårigheter, inte minst i universitetsstäderna, att bemästra situationen i fråga om t. ex. bostäder och lokaler. Samtidigt blir det ju minskade möjligheter för ungdomarna i en rad län att få en utbildning av detta slag i hemlandet.

Över huvud taget, herr talman, ställer jag mig en smula undrande inför tendenserna i utvecklingen. Man vill koncentrera mer och mer av den högre yrkesutbildningen till ett fåtal orter, trots att man samtidigt har behov av en mycket snabb utbyggnad av denna utbildning. Jag förmodar att vi är ense om att en nedläggning av ett stort antal seminarier betyder en kulturell standardsänkning inte bara för seminarieorterna utan också för de län där dessa seminarier är belägna. Nu tröstar oss utskottet med att uttrycka en förhoppning om »att de nedlagda seminarielokalerna så långt möjligt skall kunna komma till sådan framtida användning, som främjar och ligger i linje med seminarieortens allmänt kulturella intressen». Men mig förefaller det nog som om utskottets uttalande på denna punkt är en mycket svag förhoppning. Man skulle önska att det varit mera av en stark förvisning.

Låt mig belysa situationen med ett enda exempel, även om det är ett problem som inte bara gäller studenterna. För några år sedan avlade 300—400 ungdomar studentexamen i mitt hemlän. Detta läsår lär det ha varit ungefär 700. Det sägs att vi om tre år har ungefär 1 000 nya studenter om året. Jag måste då fråga mig: Är det rimligt att alla dessa ungdomar plus en hel del till, om de skall få en yrkesutbildning efter studentexamen, måste söka sig utom länet? Läger man ned seminariet i Fa-

lun, har vi praktiskt taget inte någon som helst högre utbildning i mitt hemlän. Man kan vifta bort dessa invändningar med att säga att utvecklingen är ödesbestämd och ingenting att göra åt. Jag undrar om den verkligen är det — jag måste här sätta ett stort frågetecken i marginalen.

Jag erkänner att jag är lekman på detta område, men även lekmännen skall väl få yttra sig i debatten. Detta är en ganska underlig historia med hänsyn till att vi har, som det förefaller mig, något motsatta tendenser. Beträffande de akademiska kurserna på ett- och tvåbetygsnivå är man i färd med en viss decentralisering. Men när det gäller vad som här har betecknats som högre yrkesutbildning går man, såvitt jag kunnat finna, på olika områden mot en koncentration.

Det är, herr talman, med hänsyn till dessa förhållanden som jag har haft ett behov av att reagera mot utskottets iver att avveckla seminarieorganisationen. Jag har inte blivit övertygad om att dess avskaffande med stor brådska är motiverat av vare sig pedagogiska eller andra skäl. Det kan hända att man måste vara expert för att förstå allt detta resonemang om att vi måste ha en koncentration framför allt till universitetssorterna för att kunna hålla kontakt med forskningen. Men jag måste fråga, om det är så dåliga kommunikationsförhållanden i vårt tekniskt utvecklade samhälle, att inte några människor som forskar kan dela med sig av lärdomarna utan att alla som skall ta del av dem skall behöva flytta till dessa centrala orter. Jag bara hänvisar till vad som sker i fråga om decentralisering i viss utsträckning av den akademiska utbildningen och frågar, om man inte skulle kunna dra viss lärdom av detta. Om problemet består i att man på en del håll inte kan ha ett sådant antal läraravdelningar, att kontakt med det praktiska livet möjliggöres — jag skall inte gå in på frågan om praktiktjänstgöring

— vill jag påpeka att vi har orter där man mycket väl kan klara utbildningskapaciteten så att utbildningen inte behöver förläggas till endast ett fåtal platser.

Jag ber slutligen att få yrka bifall till reservation nr 2, som gäller elevintagningen vid seminarierna under läsåret 1964/65. Av misstag har jag inte blivit antecknad för den reservationen, men den ligger helt i linje med den uppfattning som jag här redovisat i fråga om lärarsituationen och även helt i linje med den uppfattning, som från vårt håll hävdats beträffande planering för en framtida sänkning av delningstalet för klasserna.

Slutligen ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3, som gäller försöksvisa åtgärder i fråga om disciplinsvårigheterna.

I detta anförande instämde herrar Boo (cp) och Jonsson (fp).

Fru FORSLING (fp):

Herr talman! Låt mig få framföra några kommentarer rörande innebörden i motionsparet I: 687 och II: 837.

Det allt överskuggande problemet för närvarande inom vårt skolväsen är utan tvivel lärarbristen. Den som står i aktiv tjänst vet, vilka allvarliga och oroväckande problem som bristen på utbildade lärare leder till, inte minst på det disciplinära området. Det hjälper ju inte med aldrig så moderna hjälpmedel och lokaler, om arbetsro inte kan skapas i klassrummet.

Särskilt på högstadiet är lärarbristen enorm, såsom redan framhållits under debatten. Närmare 6 500 heltidstjänster saknar innehavare, om man räknar med 100-procentsalternativet, d. v. s. att alla lärare på grundskolans högstadium skall ha akademisk examen, något som ju är ett mål att sträva mot. I propositionen räknas emellertid helt realistiskt med att man i stor utsträckning måste använda sig av vidareutbildade folkskollärare på

Vissa frågor rörande lärarutbildning

högstadiet och kanske också av folkskollärare utan vidareutbildning. Allt talar för att detta förhållande kommer att bli permanent, kanske hela vår livstid ut.

Därför har vi i vår motion velat kraftigt understryka vikten av att alla klutar sätts till för att ge kompletterande utbildning åt framför allt de folkskollärare som genom tjänstgöring på högre stadier gjorts förtrogna med dessa stadiers speciella problem. Jag syftar då inte bara på terminskurser vid universitet utan även på kvällskurser och korrespondenskurser av olika slag.

De tankegångar jag redogjort för framfördes senast vid en läraruppvaktning för ecklesiastikministern i december 1963. Samtidigt framhöll man också önskvärdheten av att denna lärargrupp verkligen erkänns som permanent, eftersom den ändå tydligen kommer att bli det under en lång följd av år. Detta har emellertid herr Källstad och andra redan talat om, och jag vill endast understryka att trygghet i arbetsförhållandena måste skapas.

Så några ord om motionsparet I: 713 och II: 868, vari vi hemställt att disciplinproblemen och andra för lugnare arbetsförhållanden betydelsefulla frågor måtte särskilt uppmärksammas vid det nyligen påbörjade utredningsarbetet rörande arbetsförhållandena inom skolan. Dessa allvarliga problem har visserligen uppmärksamats även i propositionen, men jag har ändå en känsla av — ja, jag vet — att de flesta lärare inte möter den förståelse som de verkligen behöver möta för att kunna sköta sitt viktiga värv på rätt sätt.

Om en befattningshavare på exempelvis ett barnhem säger att han eller hon inte klarar av arbetet, därför att barnen för varje år som går blir livligare och arbetsammare att sköta, så är man fullt på det klara med att befattningshavaren måste ha hjälp. Likadant är det om en ungdomsledare vid våra kommunala ungdomsgårdar känner med sig och

Vissa frågor rörande lärarutbildning

förklarar att han inte orkar med en så stor grupp som tidigare: All right, säger man, vi skall försöka ge er hjälp. Men vågar en lärare erkänna att han eller hon inte klarar en klass, kanske därför att var fjärde elev har en beteenderubbning av ganska allvarligt slag — att så kan vara fallet har doktor Gustav Jonssons undersökning visat — så är opinionen böjd att säga: Vad är det för en lärare? Varför har vederbörande blivit lärare, om han inte kan klara dessa saker? Man förstår alltså en grupp men inte en annan, lärarna.

Jag vill inte på något sätt enbart försvara lärarna. Vi skall emellertid ha för ögonen att det måste finnas medelmåttiga lärare lika väl som det finns medelmåttiga riksdagsledamöter o. s. v. Hur många av oss riksdagsledamöter förmår samla massorna kring oss när vi talar? Skulle vi kräva att varje lärare vore en toppkraft finge vi nog inte så många lärarkandidater.

Det är inte bara lärarens fel om det går över styr i klassen, och inte heller är det bara elevernas fel. Nej, det är framför allt samhällets mer öppna och kritiska inställning till omgivningen som överförts på barnen — vi har fått en ny situation som få förmår bemästra. I detta svåra läge måste skolan mer än hittills ge läraren stöd i hans strävan att upprätthålla arbetsro. Ett medel är, som redan nämnts, att skapa förutsättning för delning av klasser som är alltför besvärliga ur disciplinsynpunkt.

Viktigt i detta sammanhang är också — det har nämnts i propositionen på ett mycket positivt sätt — ett kraftigare betonde av föräldraansvaret, inte bara för små barn utan också för stora barn. Det behövs alltså intensivare kontakt mellan skola och hem och mer tid för elevvård.

Vidare är det viktigt att måttligt stora skolenheter skapas, ty kollektivitet och anonymitet i större sammanhang kan vara farligt, inte bara därför att eleven lättare frestas att operera utan att bli

upptäckt utan framför allt därför att ett barn behöver känna sig uppskattat, uppmärksammat och omhändertaget. Att skapa en sådan känsla är lättare i små enheter. På lång sikt skulle det säkerligen bli billigare att ha sådana mindre enheter.

Till sist behöver vi i vår skola fortsätta att skapa en anda av frihet och självständighet, men en frihet och självständighet, som verkar så, att den skapar tolerans mot olikfärdighet och respekt för de regler, som tiderna igenom visat sig nödvändiga för mänsklig samlevnad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 1—5 under avdelning I.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Vid behandlingen av statsutskottets föreliggande utlåtande har vi att ta ställning till bl. a. intagningskapaciteten vid seminarier och högskolor samt seminarieorganisationens framtid.

Av ecklesiastikministerns uttalande i proposition nr 68 framgår, att han har godtagit en nedbantning av seminarieorganisationen, och av uttalande i statsverkspropositionen, att vi har att emotse en avveckling av seminarieorganisationen i dess helhet och en övergång till klasslärarutbildning vid lärarhögskolor. Att en sådan målsättning sammanfaller med av riksdagen tidigare fattade principbeslut är riktigt och bör följaktligen också vara ett framtidsmål. Frågan är dock, om vi i dagsläget med större kraft skall aktualisera denna målsättning. Jag och några medmotionärer har i motionerna I: 685 och II: 836 tagit upp bl. a. dessa frågor.

Många rent praktiska frågor kommer enligt vårt förmenande otvivelaktigt att uppstå genom en avveckling av seminarier och en övergång till lärarhögskolor. På universitets- och högskoleorterna råder i dag på de flesta håll en besvärande brist på lämpliga bostäder åt

de studerande, ett förhållande som inte är rådande på seminarieorter med i regel färre antal studerande.

Den tilltänkta krympningen av seminarieorganisationen verkar att främst — åtminstone i första omgången — vända sig mot seminarier med enbart småskollärarutbildning. Lågstadielärarutbildningen sker i dag på ett femtontal orter, dels på en treårig linje med realexamen eller motsvarande kompetens som grund, dels på en tvåårig linje på studentexamens basis. Av tillgänglig statistik framgår att tillströmningen till den treåriga linjen har varit mycket stor. Sålunda sökte år 1961 9 683 personer. År 1962 var antalet 10 555 och 1963 sökte inte mindre än 12 773 till för sistnämnda år, alltså 1963, 410 tillgängliga platser. Av de intagnas betyg framgår att de kvalitativt tillfört denna linje ett synnerligen gott lärarmaterial. Att därför som nu föreslagits skära ned intagningen till den treåriga linjen från under innevarande läsår 17 till under kommande läsår 10 klassavdelningar förefaller oss inte välbetänkt. Vi menar också att rättvisekrav måste läggas på denna fråga.

Skolreformer som redan beslutats eller är i vardande kommer otvivelaktigt att öppna gymnasierna för gruppen av elever som hittills av ekonomiska, sociala, geografiska och andra skäl ofta i praktiken varit utestängda från gymnasieutbildning eller i varje fall haft mycket svårt att nå fram till en sådan. Vi skall dock vara på det klara med att vi ännu har en bra bit kvar innan vi nått målet. Först när studentexamen så att säga är var mans egendom bör ett slopande av den treåriga utbildningslinjen för småskollärare övervägas.

Många av de sökande till den treåriga linjen kommer i dag från genomgången flickskola, realskola, folkskola eller grundskola, där de sökt att på alla sätt förbereda sig för inträde på denna linje. Det kommer, som vi motionärer ser saken, att innebära en stor orätt-

visa mot dessa ungdomar om denna utbildningsväg på sikt stängs för dem.

Fackskolan är en skolform i vardande. Så småningom kommer elever att gå ut därifrån som enligt mitt förmenande mycket väl skulle kunna utbildas till småskollärare om de gjort sitt linjeval med inriktning därpå. Nu stängs — innan man kommit i gång — även denna utbildningsväg för vederbörande. Vi skall nog akta oss för att i alltför stor utsträckning sätta upp avlagd examen som ett av villkoren för inträde på en utbildningslinje. Rimligare vore givetvis att låta kvaliteten vara avgörande.

Utskottet säger i anledning av vårt motionsyrkande att lågstadielärarna företrädesvis bör utbildas på den treåriga linjen så länge rekryteringen är kvalitativt tillfredsställande, att den treåriga linjen enligt deras uppfattning alltför fyller en viktig funktion i utbildningen av småskollärare. Trots detta, säger utskottet, kan man inte nu se någon anledning till att företrädesvis utbilda lärare på sådana linjer särskilt som de tvååriga linjerna med studentexamen som grund dels ger en snabbare examination och dels är en logisk konsekvens av den allt större studentexaminationen. Om nu de kunskaper man erhåller på lägre utbildningsnivå är tillräckliga för att som lågstadielärare väl fylla lärarkraven på detta område, tycker jag, att det är en smula slöseri med utbildning och med våra resurser att kräva genomgången gymnasieutbildning och studentexamen för denna arbetsuppgift.

Utskottets tal om en snabbare examination på den tvååriga linjen än på den treåriga är väl knappast alldeles hållbart som argument, eftersom utskottet då helt bortser från att mot det år som man spar på seminariet skall vägas en tre- eller kanske i vissa fall fyraårig gymnasieutbildning, som först måste vara avklarad. Gör man denna bedömning, är jag inte alldeles säker på att man kommer till samma slutsats som utskottet.

Vissa frågor rörande lärarutbildning

Jag kan alltså inte dela utskottets uppfattning, även om jag är väl medveten om att antalet studenter ökar år efter år. Först när den nya skolan har fått verka så länge, att studentexamen uppenbarligen kan bli var mans egen- dom, kan utskottets argumentering vara acceptabel. Till dess bör den treåriga utbildningslinjen hållas öppen, allra helst som man, såvitt jag har mig be- kant, inte har någon erfarenhet av att negativa verkningar av denna utbild- ningslinje kunnat konstateras.

Utskottets uppfattning om denna ut- bildningslinje är, som utskottet också säger, enbart positiv. Jag skulle vilja tillägga, att den första examinationen från denna linje som bekant kommer först i vår, om man bortser från en mindre examination vid seminariet i Haparanda. Man börjar alltså att av- veckla en linje, innan man har utexa- minerat från den.

En annan viktig sak i detta samman- hang måste vara att de seminarier, som kommer att avvecklas i en framtid, el- ler vilkas utbildningslinjer kommer att läggas om, i verkligt god tid får besked härom. För de anställda lärarna känns det givetvis mycket osäkert i dagens läge. Om lärarplatser blir lediga vid se- minarier som i dag ligger i farozonen, föreligger givetvis risken, att de sökan- de inte blir de man kanske skulle önska.

Herr talman! Tillåt mig slutligen att nämna några siffror, som talar sitt tyd- liga språk. Antalet sökande till den tre- åriga linjen i höst i några av de ak- tuella seminarierna är följande: i Karl- stad 2 200, i Jönköping 1 500, i Kalmar 1 200, i Kristianstad 1 200 och vid se- minariet i Göteborg 1 050. På var och en av dessa platser avser man att ta in en klassavdelning om 24 elever. Detta innebär att det på dessa fem platser sammanlagt är 7 150 sökande till 120 tillgängliga platser. Att man bland de elever man har att välja mellan bör kunna finna kvalificerade sådana, väl lämpade för lärarbanan, är uppenbart.

Siffrorna visar också vilken stor bety- delse denna utbildningsväg tillmätts av våra ungdomar. Vi har också i motio- nerna yrkat på att innan den nuvarande bristen på klasslärare är avklarad och utvecklingen kan överblickas, semina- rieorganisationen skall bibehållas i sin nuvarande omfattning. Detta ligger ju också helt i linje med vad jag anför- t.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till motionerna nr 685 i första kammaren och 836 i andra kam- maren.

I detta anförande instämde herr *Kei- jer* (fp), fröken *Andersson* i Strängnäs (s) samt herrar *Hamrin* i Kalmar (fp), *Broberg* (fp) och *Levin* (s).

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få instäm- ma i herr Bengtssons i Landskrona yr- kande.

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Jag skall använda detta tillfälle för att säga några ord med an- ledning av reservation nr 4 under av- delning I. Det gäller lärarnas trygghets- problem.

Hur gärna jag än ser att varje enskild människa har det ordnat så, att hon känner trygghet i sin anställning — så också varje lärare — kan jag inte finna att förslaget i reservation nr 4 under avdelning I är riktigt.

Först skall jag kanske säga, att det är uppenbart, att de flesta lärare, om inte alla, som tjänstgör på högstadiet utan vidareutbildning, utför en högst förtjänstfull gärning, men att förden- skull rent generellt medge att lärare som fyllt 45 år och tjänstgjort 12 ter- miner på grundskolans högstadium får ordinarie ämneslärartjänst, kan jag inte anse vara riktigt. En bristsituation på detta område får inte avhjälpas på så sätt, att vi eftersätter de kvalitetskrav på utbildningen som vi har varit över- ens om här i riksdagen, både vid prin- cipbeslutet på 1950-talet och vid beslu-

tet om grundskolan, utan den måste avhjälpas på ett helt annat sätt. Det kan dessutom inte vara ägnat att stimulera lärarna att söka sig till de vidareutbildningskurser som anordnas och som dess bättre undan för undan utökas. Det sägs visserligen i reservationen, att reglerna för kompetensförklaring måste utformas så, att de ej hämmar rekryteringen till vidareutbildningskurserna för folkskollärare, men jag kan inte erinra mig att jag har hört, hur kompetensförklaringen skulle utformas för att garantera något sådant.

Dessutom måste man tänka på vilka konsekvenser detta skulle föra med sig för andra lärarkategorier. Vi har många lärare som är utbildade för lågstadiet. Om de nu i denna bristsituation tjänstgör också på mellanstadiet, så skulle de, när de fyllt 45 år och tjänstgjort 12 terminer, också rent generellt kunna ha anspråk på att bli ordinarie lärare på mellanstadiet utan att ha den behörighet som vi vill att de skall ha.

Det är detta som gör att jag absolut inte kan gå med på förslaget. Jag skulle kunna tänka mig att det kan ordnas genom dispensförfarande. Jag vill inte säga att det inte skulle kunna finnas enstaka lärare som borde kunna få bli ordinarie, men det måste tillämpas mycket rigoröst. Jag har starkt understrukt tidigare, och jag gör det nu också, att vi icke får ta en bristsituation till intäkt för en sänkning av kvalitetskravet på lärarna.

Även om skolan i första hand är till för eleverna, så skulle jag i detta sammanhang vilja säga, att jag tror att det inte ens kan vara ett kårintresse att inte hålla standarden hög. Det är detta som gör att jag, även om jag såsom jag tidigare sade är intresserad av att även lärarna skall känna trygghet i sin gärning, ändå inte kan stödja den reservation som är betecknad med 4 under avdelning I. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motsvarande punkt i utskottets hemställan.

Vissa frågor rörande lärarutbildning

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Det föreliggande utskottutlåtandet är ett av vittnesbörden om att vår lärarutbildning ligger i stöpsleven. Bakgrunden är givetvis den omdaning som skolväsendet genomgår; den nya skolan kräver en ny lärarutbildning.

Sedan 1960 har problemen utretts inom 1960 års lärarutbildningssakkunniga, som beräknar att kunna framlägga sitt huvudbetänkande i höst. Tankegångarna i detta betänkande har de sakkunniga inte gjort någon hemlighet av. Man försöker där följa vissa principer. En sådan princip är att kunskapsinhämtandet i de olika ämnena för de blivande lärarna mera målmedvetet inriktas på skolans behov än som har varit fallet tidigare utan att därför de vetenskapliga kraven skjuts åt sidan.

En annan princip är att den praktiska lärarutbildningen anpassas efter skolans nya målsättning, som kan sammanfattas i några korta ord — elevens personlighetsutveckling — och dessutom anpassas till det nya arbetssättet i skolan. Lärarna måste få lära sig att behärska individualiseringsmetoder. De måste kunna undervisa i en klass med hjälp av elevernas självverksamhet.

En tredje princip är att pedagogiken får en mer central och betydelsefull plats än för närvarande och att den pedagogiska forskningen knyts samman med den praktiska lärarutbildningen och får ge sin anda åt denna.

Denna nya utbildning, som alltså skulle följa dessa principer, kräver emellertid större utbildningsenheter än som hittills har varit vanliga — jag vill säga detta framför allt till herr Eliasson i Sundborn. De svenska seminarierna har utgjort ett betydelsefullt och delvis lysande kapitel i den svenska skolans utveckling, men i dag räcker deras resurser inte. I den nya skolsituationen krävs det en direkt kontakt med universiteten, inte bara i den form som

Vissa frågor rörande lärarutbildning

herr Eliasson rekommenderade, att en och annan forskare från universiteten far ut till lärarutbildningsanstalterna och ger lärarna och eventuellt eleverna del av sitt kunnande, utan också en kontakt av sådan typ, att den vetenskapliga forskningen blir själva kärnan i utbildningsenheten. Detta gäller inte bara om ämnet pedagogik eller andra ämnen som är centrala i den praktiska lärarutbildningen, såsom t. ex. psykologi och sociologi, utan det gäller över huvud taget alla de ämnen, för vilka lärare utbildas. Då all lärarutbildning bör bygga på gymnasiekunskaper — det är en princip som jag strax skall återkomma till — kommer de nya lärarutbildningsanstalterna inte längre att behöva ge gymnasial ämnesutbildning såsom seminarierna för närvarande gör. Seminarierna är ett slags gymnasial skolform; jag tänker då på de långa linjerna. Bygger vi på studentexamen, kommer ämnesstudierna vid lärarutbildningsanstalterna när det gäller klasslärare att huvudsakligen få karaktär av metodikutbildning, som inte för varje ämne kommer att kräva så många veckotimmar som vi för närvarande har på de långa linjerna vid seminarierna. Detta betyder i sin tur att man måste ha ett mycket större elevantal som underlag för varje lektorstjänst. Vid de nuvarande seminarierna skulle i de allra flesta ämnena elevunderlaget inte räcka till för att vi skulle kunna ha lektorstjänster över huvud taget.

Av många skäl krävs det alltså större enheter än vi för närvarande har. Dessutom är det önskvärt både av praktisk-pedagogiska skäl och av principiella skäl att de olika lärarkategorierna på grundskolans olika stadier får utbildas vid samma läroanstalt och delvis får gemensam utbildning. Detta är skälen till att man vill koncentrera utbildningen till större enheter.

Vad herr Eliasson i Sundborn säger om det olyckliga i en sådan centralisering skulle från centerpartiets, d. v. s.

bondeförbundets, sida med kraft ha sagts redan 1950. Nu har i stället centerpartiets främste företrädare på skolområdet, förutvarande ecklesiastikministern Persson i Skabersjö, under många år stått i ledningen för ett planeringsarbete, som går i rakt motsatt riktning till det som herr Eliasson gör sig till tolk för. Det kan hända att det inte därigenom blivit ödesbestämt, men hela vårt planeringsarbete har sedan 1950 gått ut på ett fullföljande av riksdagsbeslutet sagda år, som innebar en koncentration av lärarutbildningen till ett litet antal lärarhögskolor, nära knutna till universitetsutbildningen i övrigt.

Hela processen innebär alltså att seminarierna liksom provårsutbildningen vid läroverken avvecklas och att lärarhögskolorna träder in i stället. Vi har tre lärarhögskolor färdiga eller i varje fall under uppbyggnad, två är på väg, i Uppsala och Umeå. Det kommer att behövas en sjätte lärarhögskola, anknyten till det sjätte universitetet, och dessutom skall enligt planen finnas vissa specialanordningar i Norrland. Herr Eliasson har redan redogjort för dessa.

Det är klart att en sådan omställning som det här är fråga om alltid måste vara smärtsam. Det är smärtsamt för den stad och kanske också för det län som mister en läroanstalt, och jag förstår att det är enkelt att i kammaren uppmobilisera lokala intressen som vill göra sig hörda i detta sammanhang. Det är betecknande att de kammarledamöter som instämde i herr Bengtssons i Landskrona anförande var representanter för städer med seminarier. Det är smärtsamt också för de lärare som är knutna till läroanstalterna och måste placeras om. Det är smärtsamt också för de ungdomar som tänkt söka sig in vid läroanstalten i fråga. Men det bör väl i detta sammanhang ändå understrykas att principbeslutet om seminariernas avveckling fattades redan 1950, varför det som nu sker inte bör komma som en överraskning för någon.

Däremot är det givetvis riktigt att man bör lämna besked om avvecklingstakten i god tid. I själva verket har den nu föreliggande planen, som ännu inte varit föremål för riksdagens prövning, under hand meddelats rektorerna vid samtliga seminarier. Lärarkårerna där är alltså väl informerade om vad som kan förestå.

En annan viktig sak är att övergången göres så smärtfri som möjligt. Herr Eliasson i Sundborn hävdade principen att man skulle skynda långsamt, och det må vara hänt; det beror på vad man menar med att skynda långsamt. Men en princip som man bör hålla fast vid är att vi inte skall ha långsamt avtytande institutioner, kännetecknade av lärarflykt och pessimism, utan vi bör såvitt möjligt fullt utnyttja kapaciteten vid seminarierna ända till dess att avvecklingen skall ske. Den måste ändå ta något eller några år i anspråk, men den bör ske så snabbt som möjligt.

Vissa strukturförändringar är erforderliga medan vi väntar på själva avvecklingen. I dessa strukturförändringar ingår bl. a. en övergång från långa utbildningslinjer till de kortare, sådana som bygger på studentexamen. Vi kommer inte ifrån en dylik anpassning, även om tillströmningen, framför allt till den treåriga småskollärlinjen, är mycket stor och urvalet av elever i hög grad tillfredsställande.

Herr Bengtsson i Landskrona, som talade för den treåriga linjens bibehållande — Landskrona har ett folkskoleseminarium med enbart småskollärarytbildning och med huvudvikt på den treåriga linjen — lade fram några siffror som väl ändå överraskade kammaren en smula. Han talade om att 7 150 sökande hade anmält sig till fem seminarier med tillsammans 120 elevplatser. Jag vet inte om herr Bengtsson i Landskrona var medveten om att det här rör sig om dubbelräkning; i stor utsträckning är det samma elever som anmält sig till alla fem seminarierna.

Vissa frågor rörande lärarutbildning

Man kanske därför får reducera antalet sökande till sammanlagt något över 2 000. Då blir siffrorna inte så överväldigande. Dessutom kan man fråga sig hur många av dessa sökande som är studenter. I varje fall är procentuella antalet studenter som söker till den treåriga linjen och som intas där i mycket kraftigt stigande. Jag skulle förmoda att majoriteten av de elever som tas in i år kommer att vara studenter.

Nu kan man naturligtvis rent teoretiskt diskutera hur pass mycket som skall krävas av en småskollärare och om det är berättigat att helt koncentrera småskollärarytbildningen till studentlinjen. Jag tror att i varje fall lärarutbildningssakkunniga ser problemet så att den bildningsstandard en småskollärare bör ha i det nya skolsystemet inte får vara lägre än den som mellanstadie- och högstadielärarna bör ha. Mot bakgrunden därav är en akademisk nivå önskvärd också för småskollärarna, av vilka man visserligen inte behöver kräva så ingående ämneskunskaper som av speciallärare på högstadiet men av vilka man ändå vill kräva den bildningsstandard och den förståelse för vetenskapliga problem som bedömes nödvändig för en lärarkategori inom grundskolan. De skall befatta sig med intrikata pedagogiska problem vilka måste ställas i vetenskaplig belysning. Den treåriga utbildningen är alltså i sin nuvarande form ur den synpunkten inte helt tillfredsställande.

Nu har herr Bengtsson i Landskrona givetvis rätt i att om man drar in de treåriga linjerna, utestänger man från lärarbanan vissa aspiranter, som skulle kunna ha blivit mycket lämpliga lärare. Men i den konkurrens om platserna som numera förekommer blir det bara elever med mycket hög studiekapacitet som över huvud taget kan komma i fråga. Dessa elever med stora studieförutsättningar bör i eget intresse söka in till gymnasierna i stället för till seminarierna. På det sättet blir i själva ver-

Vissa frågor rörande lärarutbildning

ket ingen utestängd från småskolläraryrket genom indragningen av de treåriga linjerna. För min del måste jag därför yrka avslag på motion nr 836 i denna kammare.

Ett närbesläktat problem behandlas i vissa andra motioner och i reservation nr 2. Man yrkar där på att den fyraåriga folkskollärlinjen skall få samma kapacitet under 1964/65 som under innevarande år, d. v. s. man kräver sex intagningsklasser i stället för de fyra som Kungl. Maj:t och utskottet föreslår.

Man uttalar i sammanhanget sina bekymmer för lärarbristen, och man uttalar sin misstro emot de prognoser som framställningarna här bygger på.

Kungl. Maj:ts förslag är helt i överensstämmelse med prognoserna. Jag kan tala om för herr Nordstrandh att prognoserna är så utformade, att man i själva verket har en övre gräns som ligger 50 procent över det konstaterade troliga behovet. Säkerhetsmarginalen där är fullt tillfredsställande. Däremot är i prognoserna inte hänsyn tagen till någon framtida minskning av elevantalet i skolklasserna. Prognoserna har inte *kunnat* ta hänsyn till detta. Det föreligger inga planer från statsmakternas sida på ytterligare sänkning av elevantalet. Varför, kan man fråga sig. Svaret på det gavs under riksdagsdebatten i onsdags. Jag skall inte upprepa vad som då sades.

Det bör kanske tilläggas att Kungl. Maj:t sedan gammalt har rätt att i sista hand bestämma antalet intagningsavdelningar. Skulle något hända, kan avgörande alltid fattas på mycket kort sikt.

Men jag skulle vilja fråga dem, som står bakom reservation nr 2, vad de egentligen avser när de kräver sex avdelningar i stället för fyra. Ansöknings tiden för intagning till den fyraåriga linjen utgick i april. Prövningarna äger rum om någon vecka. Är det över huvud taget möjligt att inleda ett nytt an-

sökningsförfarande, att göra en ny urvalsprocedur och anställa nya prövningar? Det skulle vara intressant att veta vad som egentligen åsyftas.

I varje fall ber jag att få yrka avslag på reservation nr 2.

Om jag därifrån får gå tillbaka till reservation nr 1, så föreligger där en egenartad situation. I reservationen begärs, att man skall fatta ett principbeslut om inrättande av en professur i praktisk pedagogik vid lärarhögskolan i Uppsala. Man menar att det skulle vara värdefullt att ha ett sådant principbeslut. Men utskottsmajoriteten har precis samma uppfattning. Däri ligger det egendomliga. Det är utskottets uppfattning att professuren bör inrättas så snart det över huvud taget är möjligt. Lärarhögskolan i Uppsala startar med vissa provisoriska anordningar — det fick de övriga lärarhögskolorna också göra; de hade inga professurer i pedagogik vid starten. Det är alltså den vanliga tågordningen man har följt. Men det tillkommer vissa problem — både personella och institutionella samt i fråga om lokaler — som måste lösas i Uppsala, innan professuren kan inrättas. Därför måste utskottsmajoriteten avstyrka framställningen om omedelbar tillsättning, och det kan vi inte frånga.

Jag ber därför att få yrka avslag på reservationen nr 1.

Därifrån ber jag få övergå till reservation nr 5, som berör frågan om den regionala akademiska utbildningen och huvudmannaskapet för denna. Här föreligger också en sådan egenartad situation, där det inte finns några meningsmotsättningar mellan utskottet och reservanterna. Reservanterna önskar att huvudmannaskapet för den regionala akademiska utbildningen — för vilken herr Nordstrandh här har givit en värdefull översikt — skall överföras från skolöverstyrelsen till universitetskanslersämbetet. Man vill med den åtgärden markera likvärdigheten mellan undervisning vid universitet och un-

dervisning vid de decentraliserade kurserna. Man vill också åstadkomma en samverkan som är önskvärd och som skulle befrämjas om man hade gemensam huvudman.

Utskottet är av samma mening, men det pekar på att dessa decentraliserade kurser skiljer sig från vanlig undervisning vid universiteten genom sin »mål-inriktning». Jag sätter citationstecken omkring ordet, ty herr Källstad hade givetvis rätt i att all undervisning vid universitet är målinriktad; det finns mål för all utbildning. Men här är det fråga om speciell målinriktning, med närmare anknytning av ämnesstudierna till läraryrket än som är vanligt vid universiteten. Anordningen förefaller alltså universiteten främmande. Det är av det skälet som vi kanske bör vänta med att byta huvudman. S. k. målinriktade lärarutbildningsstudier skall först nu introduceras vid universitetet i Umeå. Vi får väl se hur den plantan kan trivas i den akademiska miljön. Man bör kanske inte i detta sammanhang dölja att det från akademiskt håll varit en viss misstro och ett visst motstånd mot de decentraliserade akademiska kurserna. De bör kanske därför ännu en tid vara under skolöverstyrelsens vård. Framför allt tycker jag att lärarutbildningssakkunnigas förslag bör avvaktas. När detta har framlagts och planeringen i stort kan göras, bör enligt min mening all akademisk undervisning ha gemensam huvudman — universitetskanslern.

Men tills vidare ber jag att få yrka avslag på reservation nr 5.

I reservation nr 3 framförs förslag om att man skall sätta ett nytt medel i händerna på lärarna vid skolorna för att komma till rätta med disciplinsvårigheter, nämligen rätt att få dela upp en klass med sådana svårigheter i två klasser. Förslaget har framlagts av den s. k. Wagnssonska utredningen. Sådant det nu föreligger i reservationen är det ingående specificerat: man vill ha en

Vissa frågor rörande lärarutbildning

sådan uppdelning prövad i jämnt 200 rektorsområden. Däremot är inte kostnaderna specificerade. Man säger att de bör »bestridas av tillgängliga medel så långt detta är möjligt». Om så behövs skall överskridanden få göras. När man läser reservanternas skrivning märker man hur generad den har varit, som har hållit i pennan.

Nu är det fråga om ändamålsenligheten av en sådan åtgärd. Jag vill inte bestrida den. Det kan vara ett värdefullt hjälpmedel. Men nog är det väl ändå en synnerligen omständlig procedur detta, att dela upp en klass. Ny lärare måste anställas, och man måste ha en ny lokal — och det är åtgärder som i de flesta fall inte kan vidtagas i en handvändning. Därmed har jag inte sagt att åtgärderna skall avvisas — allting bör alltså prövas — men skolöverstyrelsen har ju fått uppdraget att se över hela disciplinproblemet. Jag tror att vi med gott samvete kan överlämna åt skolöverstyrelsen att ta initiativ på detta område. Gör överstyrelsen detta, får vi väl återkomma till saken. Tills vidare förefaller det att vara ett äventyrligt experiment. Jag yrkar avslag även på reservation nr 3.

Jag vill också säga några ord om reservation nr 4, som behandlar ett mycket känsligt problem. Hur skall vi behandla de folkskollärare utan vidareutbildning, som nu arbetar på högstadiet och som där har varit en utomordentligt välbehövlig tillgång och som kanske — som någon har uttryckt det — har räddat enhetsskolan under övergångsskedet? Skall de få känna den trygghet som en ordinarie anställning där ger? Jag har en viss sympati för den tanken, men jag håller med fröken Karlsson om att vi inte har rättighet att eftersätta utbildningskravet. Den riktiga vägen här är väl att de lärare, som nu arbetar på högstadiet utan att ha kompetens därför, genomgår de vidareutbildningskurser som är anordnade för deras räkning. Där kan de gå utan

Vissa frågor rörande lärarutbildning

att mista sin lön — de får visserligen vidkännas B-avdrag, men detta kompenseras senare av högre lön. Jag anser att det är på denna väg man bör lösa problemet, eventuellt i enstaka fall genom dispensförfarande, men inte genom att ta bort kraven på den nödvändiga utbildningen. — Jag skall alltså be att få yrka avslag jämväl på reservation nr 4.

Om reservation nr 10 — den sista — behöver jag kanske inte säga så mycket. I den krävs ett ökat antal terminskurser och ett ökat antal akademiska ettbetygskurser i vissa angivna ämnen. Det behöver i detta sammanhang bara sägas att departementschefen här har följt skolöverstyrelsens förslag och att varken motionärerna eller reservanterna har kunnat framlägga några skäl till att just de uppräknade ämnena skall komma i fråga och varför den föreslagna utbildningen skall få just den inriktning som här är föreslagen. Såvitt jag förstår är det här fråga om en helt fri tillyxning, och jag skall be att få yrka avslag även på reservation nr 10.

Slutligen behandlar reservationerna 7, 8 och 9 problemet om biträde på högt plan åt rektorerna vid lärarhögskolorna. Man föreslår att det skall inrättas en tjänst som biträdande rektor vid varje lärarhögskola. Jag tror att detta är en välbetänkt åtgärd, men vi vet inte riktigt hur ledningen för lärarhögskolorna skall vara anordnad. Kungl. Maj:t har givit statsutskottet i uppdrag att skyndsamt utreda frågan om hur ledningen av lärarhögskolorna lokalt sett skall vara anordnad, och denna utredning bör, såvitt jag kan förstå, vara klar när riksdagen sammanträder i höst. Det finns därför ingen annan utväg än att avvakta statskontorets förslag. Det kan ju tänkas att det finns bättre lösningar än prorektor, men det återstår att se.

Herr talman! Detta innebär att jag å utskottets vägnar tar avstånd från yrkandena i samtliga de tio framlagda reservationerna.

Herr NORDSTRANDH (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa herr Arvidsons uppmärksamhet på att han nu yrkat avslag på ett antal reservationer — 7, 8, 9 och 10 — som vi inte har någon anledning att behandla i detta avsnitt. Vi ämnar ta upp dem i det sammanhang där de hör hemma.

Vidare vill jag varmt tacka herr Arvidson för vad han sade under de första tio minuterna av sitt anförande, då han talade sig varm för pedagogiskt utbildningsarbete, individualiseringsmetoder o. s. v., som bäst kan utvecklas i större enheter, såsom i lärarhögskolor. För två dagar sedan diskuterade vi i kamaren pedagogiskt utbildningsarbete. Då var herr Arvidson inte lika positiv. Det gläder mig mycket, att vi kommer på samma linje, allteftersom tiderna växla och skrida.

Beträffande prognoserna är vi givetvis överens om att de inte är särskilt tillförlitliga. Herr Arvidson säger, att man denna gång först genom beräkningar fått fram ett tal och sedan ökat detta med 50 procent. Den siffra man då får fram bygger ju på vad man trott i utgångsläget, och jag tror inte på det utgångsläget. Kvar står emellertid det faktum, att så har man gjort även i tidigare beräkningar, och ändå har det visat sig att man i stället för att få 50 procent mer fått 50 procent mindre, när det faktiska utfallet kommit. Det må därför förlåtas oss motionärer, om vi är skeptiska mot prognoserna. Detta innebär inte att vi angriper prognoskaparna — det är förmodligen inte möjligt för dem att få fram bättre prognoser.

Vad beträffar svårigheten att kunna organisera sex avdelningar i stället för fyra på den fyråriga linjen vid seminarierna, eftersom ett eventuellt bifall till reservationen kommer så sent, tillåter jag mig hysa den uppfattningen, att det problemet skulle kunna lösas på något sätt. En sådan sak kan inte hindra motionärer att framlägga sina

förslag. Det är inte vårt fel, att beslutet i denna fråga inte kan fattas förrän i dag. Jag är inte pessimistisk på den punkten.

Beträffande den regionala akademiska undervisningen är vi tydligen överens. Det är endast fråga om tidpunkten, när huvudmannaskapet för denna skall överföras från skolöverstyrelsen till universitetskanslersämbetet. Jag vidhåller, att det vore lämpligast och bäst att göra det redan nu.

Till sist vill jag säga, att jag är så långt ifrån att vara påverkad av herr Arvidsons nuvarande attityd till seminarieorganisationen, att jag skall be att få yrka bifall till motion nr 836 av herr Bengtsson i Landskrona m. fl., vari krävs att seminarieorganisationen skall bibehållas i sin nuvarande form.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arvidson i Stockholm ville antyda lokalpatriotiska skäl till vår kritiska inställning gentemot en övergång från seminarier till lärarhögskolor. Vi har inte något seminarium i Sundborn. Däremot finns det en lärarhögskola i Stockholm — om herr Arvidson kan dra några slutsatser av det. Jag var inte med i riksdagen 1950 då riksdagen fattade detta principbeslut. Detta beslut kan emellertid inte hindra mig att 1964 ifrågasätta om man skall skynda på så som utskottsmajoriteten föreslår. Jag känner mig inte bunden av några åsikter, varken av andras eller av mina egna tidigare åsikter. Jag tror att det var riktigt att inrätta en lärarhögskola. Men om man nu skall ha en och annan lärarhögskola — och det har jag inte ifrågasatt — är det då nödvändigt för att få kontakter med forskningen att *alla* lärare skall utbildas vid lärarhögskolor? Man säger att man inte kan behålla ens en viss del av seminarieorganisationen med hänsyn till kontakten med forskningen. Låt mig säga

Vissa frågor rörande lärarutbildning

än en gång, herr Arvidson: Jag är lekman på detta område, men har inte forskning blivit ett honnörsord, ett ord på modet som skall användas i alla sammanhang? Skall den omständigheten att det behövs en och annan lektor mera för att klara undervisningen vid seminarier föranleda att alla elever skall samlas på sex—sju ställen i landet där man har universitet? Kan det vara rimligt? Det förvånar mig verkligen att herr Arvidson, som bör ha stark känsla för frågan om kulturell demokrati i detta land, förvandlar detta spörsmål om viss spridning av lärarutbildningsanstalterna till en fråga om lokalpatriotism. Jag tror inte att herr Arvidsons argumentation övertygar oss om att man inte kan diskutera takten i avvecklingen av seminarieorganisationen. Är det nödvändigt, även om ett principbeslut fattades 1950, att avveckla alla seminarier? Kan det inte vara möjligt att behålla en del av dem för att slippa spränga universitetsorterna och kulturellt utarma stora delar av landet eller i vart fall bidra till en utveckling i den riktningen? Man kan lägga ut akademisk utbildning på ett- och tvåbetygsnivå till en rad orter i landet. Det kan man göra utan att kontakten med forskningen hindras. Kan man inte tänka sig att vi skulle kunna lösa problemet att de, som går i några seminarier i landet på andra orter än universitetsorter, kan få del av forskningens rön på det pedagogiska och andra områden? Är det verkligen otänkbart att ordna den saken?

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! I sin argumentation för slopande av den treåriga linjen vid småskollärarutbildningen säger herr Arvidson bl. a. att det är så många studenter som söker till denna linje och att detta skulle vara en bidragande orsak till att man nu vill slopa den ut-

Vissa frågor rörande lärarutbildning

bildningslinjen. Kan man verkligen använda det som ett argument för att utestänga så stora grupper av ungdomar som inte haft förmånen att kunna genomgå gymnasium och ta studenten? Det kan ju ha varit ekonomiska omständigheter som har gjort att dessa ungdomar inte fått den möjligheten.

Vidare säger herr Arvidson, med anledning av de siffror jag redovisade rörande antalet sökande till den treåriga linjen på fem seminarieorter, att ett stort antal av dessa sökande är dubbelräknade. Ja, herr Arvidson, jag kan dela siffran på dryga 7 100 sökande på de fem orter jag nämnde med fem och kommer då fram till en genomsnittssiffra per seminarium på dryga 1 400. Om jag sedan delar denna senare siffra med fem och sålunda räknar med att alla söker på alla fem seminarieorterna, då kommer jag upp till en siffra på nära 300 vid varje seminarium, vilket alltså är antalet sökande som slåss om 24 platser vid ifrågasatt seminarium. Även om jag är medveten om att dubbelansökningar förekommer i mycket stor utsträckning talar ändå dessa siffror ett tydligt språk.

Dessutom säger herr Arvidson att seminarierna i god tid har fått meddelande om vad som skulle hända. Jag är medveten om det principbeslut som fattades av riksdagen 1950 på denna punkt. Men det är väl inte mer än ungefär två månader sedan som skolöverstyrelsen presenterade sin preliminära intagningsplan för seminarierna, varför man inte kan säga att man varit särskilt väl förberedd på seminarieorterna.

Slutligen säger herr Arvidson att om vi har så duktiga elever, att de i seminarierna kan konkurrera med dem som avlagt studentexamen, vore det bättre att de sökte sig till gymnasierna. Det kan låta sig säga, men herr Arvidson är nog också väl medveten om att vi inte har ett obegränsat antal gymnasieplatser.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag skall inte nämnvärt förlänga denna debatt. Jag har deltagit i behandlingen av dessa ärenden i statsutskottets plenarsammanträde. Vad beträffar lärarutbildningen för lågstadiet framfördes det vid plenarsammanträdet ingen avvikande mening från andra avdelningen. Vid närmare övervägande har jag kommit fram till att vi under ett övergångsskede och intill dess nuvarande brist på klasslärare är fylld nog bör behålla seminarieorganisationen i nuvarande omfattning och att således lågstadielärarna tills vidare företrädesvis bör utbildas på nämnda linje. Jag kan beträffande argumenteringen instämma i vad bl. a. herr Bengtsson i Landskrona anför, och jag kommer vid voteringen att stödja motionen nr 836, till vilken här har yrkats bifall.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Enligt bestämmelserna för riksdagsarbetet har mina motståndare i debatten bara haft tre minuter på sig för att utveckla sina tankar, och det finns därför från min sida inte så mycket att ta fasta på eller bemöta.

Jag vill bara till herr Nordstrandh vad beträffar prognoserna säga att enligt de föreliggande siffrorna skall lärarbristen vara övervunnen under 1960-talet i alla ämnen på alla stadier och i alla skolformer, bortsett från vissa besvärliga områden, framför allt matematik, fysik och kemi. Vi har en utomordentligt allvarlig lärarbrist för dagen, men alla siffror ger vid handen att den mycket snabbt kommer att övervinnas. Den lärarbrist vi har i dag får inte föranleda panikartade åtgärder.

Det skulle vara intressant att få ägna en längre debatt åt de problem som herr Eliasson i Sundborn tagit upp, nämligen frågan om landsortens kulturaktivitet och problemet om utarmningshotet där. Han har verkligen rätt i att jag är ivrig anhängare av att standarden runtom i vårt land i kulturellt och

konstnärligt avseende inte bara måste bibehållas utan även höjas. Men ifrån ett sådant önskemål och till att avstå från att inrätta ändamålsenliga lärarutbildningsanstalter är i varje fall ett långt steg. Herr Eliasson förklarade sig ödmjukt bara vara lekman på detta område, och det är vi nog allesammans i viss mån. Men när han talade om forskningen såsom ett slags honnörsord, är han väl ändå inne på fel spår. Vi bygger upp hela vår skolreform, och vi vill bygga upp den nya skolans arbete på kontakter med forskningen, med den allmänna forskningen på vilkens grund skolan skall vila, med den pedagogiska, psykologiska och sociologiska forskningen som bör stå i centrum för lärarutbildningen. En lärare skall alltså ha även teoretiska insikter i den problematik som föreligger när skolans framstegsarbete diskuteras. Vad menas med framsteg på skolans område, på det pedagogiska området? — den frågan besvarar man inte utan att vara insatt i det vetenskapliga betraktelsesättet då det gäller dessa problem.

Detta är anledningen till att alla dessa små utbildningsenheter runt om i landet inte kan bibehållas, utan att lärarutbildningen i dess praktiska del måste koncentreras till universitetsorterna och till närheten av den akademiska forskningen. Därtill kommer att det rent praktiskt sett är omöjligt att i det nya läget, med utbildning enbart av studenter, förlägga utbildningen till så många små enheter som de nuvarande seminarierna utgör.

Till de två senaste talarna, herr Bengtsson i Landskrona och herr Nelander, som var inne på samma problem, vill jag bara säga att ett bibehållande av den nuvarande omfattningen av utbildningen, speciellt när det gäller de långa utbildningslinjerna för klasslärare, skulle direkt strida mot de beräkningar som gjorts av lärarutbildningssakkunniga, inom skolöverstyrelsen och inom departementet. Alla des-

Vissa frågor rörande lärarutbildning

sa tre instanser har arbetat på var sin front men kommit till ett gemensamt resultat. Hela planeringsarbetet skulle ramla ihop, om riksdagen skulle fatta ett sådant beslut som herr Bengtsson i Landskrona och herr Nelander önskade.

Vidare vill jag bara säga till herr Bengtsson i Landskrona att inskränkningen av antalet intagningsplatser vid vissa utbildningslinjer inte är detsamma som en avveckling. Det är sålunda inte någon avveckling som till hösten skall inledas i Landskrona. Avvecklingsprogrammet får riksdagen senare tillfälle att ta ställning till.

Slutligen skulle jag gärna vilja med herr Bengtsson i Landskrona diskutera problemet om huruvida några elever verkligen blir utestängda genom de inskränkningar som kommer att ske. Det är i varje fall mycket få äldre elever, som inte står sig i konkurrensen och som inte lämpligen i stället kunde välja gymnasiet. För det överväldigande flertalet av dem som för närvarande tas in vid de långa utbildningslinjerna gäller att de skulle ha haft större användning för sitt studieintresse och sin studiekapacitet genom att söka sig till gymnasierna i stället för till gymnasiala utbildningsformer vid seminarierna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Även jag skall bara använda den tid som står till förfogande för ett kort genmäle.

Vad beträffar herr Nelanders inlägg här från talarstolen är det verkligen oroande att man på så lösa boliner plötsligt ändrar mening i en fråga som är av den utomordentligt allvarliga art som den nu föreliggande frågan.

Det är ganska naturligt att några delade meningar inte kommit till uttryck inom avdelningen, eftersom man där hade tillfälle att ingående ta del av de siffror och prognoser som ligger till grund för förslaget. En annan sak är att det i princip kan råda delade me-

Vissa frågor rörande lärarutbildning

ningar om huruvida det bör finnas lärarhögskolor eller seminarier. Men riksdagen har ju haft fjorton år på sig att överväga den frågan. Min gamle vän Gunnar Helén, som jag i dag saknar i hans bänk, och jag har haft ett decenniums debatt om införandet av lärarhögskolor här i landet, och jag har år efter år fått ta emot kritik för att det har gått alldeles för långsamt med införandet av lärarhögskolor och för att dessa skolors kapacitet inte har utbyggt i den takt som varit önskvärd. Hela tiden har det varit avsikten att seminarierna skall successivt avvecklas i samma takt.

Det är alltså, ärade kammarledamöter, omöjligt att i dag fatta något beslut om att ingenting skall förändras på seminarieområdet, utan att man samtidigt drar ett streck över hela den politik som under ett och ett halvt decennium förts när det gäller uppbyggnaden av lärarhögskolor.

Däremot vill jag tala om för herr Eliasson i Sundborn att jag betydligt bättre förstår hans sätt att argumentera. Det är inte fråga om någon panik när det gäller att avskaffa seminarier. Det kommer att gå relativt långsamt år för år, och riksdagen kommer varje år att få ta ställning till de siffror på vilka avvecklandet av seminarieorganisationen baseras. Att ta både—och, som herr Nelander här velat göra gällande att man skulle kunna, är emellertid omöjligt, såvida man inte har en annan avsikt, nämligen att medvetet skapa ett läraröverskott på klasslärarsidan, något som i varje fall ansvariga myndigheter inte gärna kan medverka till.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag skall fatta mig ännu kortare än herr statsrådet. Jag vill bara förklara för herr Arvidson — för att det inte skall vålla några missförstånd i

fortsättningen — att jag självfallet inte har vänt mig mot behovet av forskning. Den anser jag vara mycket viktig. Det är bara fråga om hur man skall kunna förmedla rönen av forskningen — erfarenheterna och lärdomarna — till de blivande lärarna. Om det är nödvändigt att samla alla som utbildar sig till lärare på några få universitetsorter där forskning bedrivs är ett helt annat problem. Jag kan upplysa herr Arvidson om att jag även på den punkten är litet rabulistisk. Han tycks vara övertygad om att det samband som nu råder mellan forskning och lärartjänstgöring — om jag får uttrycka mig så — är det riktiga. Jag undrar verkligen om det innebär ett effektivt utnyttjande av våra forskare, och jag betvivlar att alla duktiga forskare är pedagoger. Det är emellertid en annan historia.

Jag noterar med tillfredsställelse att herr statsrådet har gett besked om att riksdagen skall få pröva denna fråga och att avvecklingen skall ske försiktigt och utan panik. Eftersom vi har fattat ett principbeslut för 14 år sedan och utskottet nu har förklarat att det skall förverkligas, hoppas jag att ecklesiastikministern är beredd att låta oss ta ställning till de närmare principerna år 1966. Jag tror emellertid att det är värdefullt att vi, innan vi tar sista steget, verkligen får resonera igenom frågan om det är nödvändigt att all seminarieutbildning förs över till lärarhögskolor. Det är en diskussion om den saken jag har velat bidra till att väcka.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag skall bara begagna någon minut för att till protokollet få antecknat att det stora problem som herr Eliasson i Sundborn berörde i sin replik är av den arten att det skulle behövas mycket lång tid för att diskutera det. Han har emellertid i sin replik helt missförstått vad jag tidigare har anfört om sambandet mellan forskning och pedagogik. Någonting i den stilen

har jag aldrig sagt. Utan att nu gå in på någon debatt därom ville jag bara konstatera detta.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i avd. I mom. 3) i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 73 nej, varjämte 4 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vissa frågor rörande lärarutbildning

Mom. 6

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 685 och II: 836 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Landskrona begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i avd. I mom. 6) i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit motionerna I: 685 och II: 836 i motsvarande del.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 95 nej, varjämte 14 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 685 och II: 836 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Landskrona begärde emellertid votering, i anledning varav efter

Vissa frågor rörande lärarutbildning

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i avd. I mom. 7) i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 685 och II: 836 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 93 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 8

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordstrandh begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i avd. I mom. 8) i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordstrandh begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 82 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 9—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 12

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i avd. I mom. 12) i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstnings-

Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar

apparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 98 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 13

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i avd. I mom. 13) i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 38 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

6—Andra kammarens protokoll 1964. Nr 26

Mom. 15

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordstrandh begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i avd. I mom. 15) i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordstrandh begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 136 ja och 70 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 16—19

Vad utskottet hemställt bifölls.

II. Anslagsberäkningar för budgetåret 1964/65*Punkten 1*

Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (proposition nr 68, punkt 1, s. 61—67) föreslagit riksdagen

Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar

att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lärarhögskolan i Stockholm, som föranleddes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65, dels ock till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 050 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Svanström* (I: 489) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i *Tvärålund* och *Boo* (II: 600);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 714) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 870), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta om inrättande av en tjänst som biträdande rektor i ABp 27 vid lärarhögskolan i Stockholm.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 489 och II: 600 samt I: 714 och II: 870, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lärarhögskolan i Stockholm, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

c) till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 050 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Per Petersson* och

Staxäng, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 714 och II: 870, såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 489 och II: 600,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lärarhögskolan i Stockholm, som föranleddes av vad reservanterna förordat;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

c) till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 050 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag kan meddela kammararens ledamöter att jag skall fatta mig så kort att det faktiskt inte lönar sig att lämna kammaren.

I år har skolöverstyrelsen i sina petita i likhet med tidigare år föreslagit inrättande av biträdande rektorstjänster vid lärarhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Behovet av dessa tjänster är så väl dokumenterat att man inte kan godta det skäl för avslag som statsutskottet anført, nämligen att statskontoret skall göra en översyn av lärarhögskolans ledning i framtiden. Och till dess att den översynen gjorts behövs i varje fall dessa tjänster. Jag är säker på att de även behövs i framtiden.

Departementschefen har visserligen räknat upp beloppen för tillfällig hjälp med 1 000 kronor, men det är ändå inte lätt för rektorerna att få de personer de behöver. Man måste också ha kontinuitet i detta arbete, så att rektorerna kan ägna sig helt åt sin betydelsefulla pedagogiska gärning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag

att få yrka bifall till reservation 7 under avdelning II, p. 1.

Om kammarens ledamöter där följer mig och reservationen, kan jag räkna med att de kommer att göra det också beträffande reservationerna 8 och 9, som gäller följdkostnaderna av ett bifall till reservation 7. Jag får kanske återkomma med yrkande rörande sistnämnda reservationer.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Under denna punkt i utskottsutlåtandet redovisas två likalydande motioner, vari jag och några partikamrater föreslår inrättande av en personlig professur för docenten Ingvar Johannesson i praktisk pedagogik med särskild inriktning på ungdomsarbets metodik vid lärarhögskolan i Stockholm. Vi har ansett det angeläget att den målforskning rörande fritidspedagogikens utformning och innehåll som nu bedrivs tillförsäkras en enhetlig ledning. Detta skulle därtill betyda att den forskning på området, som nu med stora ekonomiska uppoffringar bedrivs av många studerande, skulle få ett värdefullt stöd. Vidare är det angeläget att ungdomsarbets status fastställs genom att högre undervisning kommer till stånd med särskild inriktning på ungdomsarbets metodik. Härvidlag skiljer sig denna forskning från den som bedrivs med inriktning på skolan — och som vi nyss voterat om — genom bl. a. metodiska frågeställningar.

Docenten Ingvar Johannesson har under en följd av år nära följt det frivilliga ungdomsarbetet. Bl. a. har han under senare år lett ett seminarium i ungdomsarbets metodik, som tillkommit i samarbete mellan lärarhögskolan och vissa ungdomsorganisationer efter initiativ från skolöverstyrelsen. Han vore säkerligen mycket skickad för den ifrågasatta uppgiften.

Utskottet har i sitt utlåtande över motionerna anfört: »Ehuru utskottet finner skäl tala för att en sådan pro-

Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar

fessur bör komma till stånd vid exempelvis lärarhögskolan i Stockholm torde det närmast böra ankomma på skolöverstyrelsen att taga initiativ i frågan efter avvägning mot andra för lärarhögskolorna angelägna önskemål.» Jag vill, herr talman, understryka önskvärdheten av att detta positiva uttalande av utskottet beaktas, så att det snarast möjligt kan bli resultat av den aktuella framställningen.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag är den enda folktopartisten i statsutskottet som anslutit mig till reservation 7, men jag hoppas att jag vid omröstningen inte blir den enda från folketpartiet som stöder reservationen.

Jag skulle inte ha biträtt reservationen om jag inte visste att statsutskottet förra året uttalade att det är angeläget att Kungl. Maj:t överväger möjligheterna att föreslå en mera permanent avlastning av rektorernas arbetsbörda. Jag vill särskilt trycka på orden »permanent avlastning». Det blir ingen permanent avlastning om man som hittills nöjer sig med provisorisk medelsanvisning för tjänster av arvodeskaraktär, utan det är nödvändigt att inrätta tjänster som biträdande rektor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 7 under avdelning II av fröken Andersson m. fl.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag har tidigare — kanske genom ett missförstånd — redan yrkat bifall till utskottets hemställan under nu föreliggande punkter. Jag behöver inte upprepa vad jag förut sagt i fråga om biträdande rektorer vid lärarhögskolorna. Statskontoret har fått i uppdrag att skyndsamt utreda denna fråga och framlägga förslag till dess lösende, och det finns all anledning att avvakta dess förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-

Särskilda lärarutbildningsåtgärder

fall till utskottets hemställan i samtliga punkter under avdelning II.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i avd. II punkten 1:o i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 62 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23**Särskilda lärarutbildningsåtgärder**

Kungl. Maj:t hade (punkt 23, s. 97—103) föreslagit riksdagen att dels be-

myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för tekniska högskolan i Stockholm, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit, dels till Särskilda lärarutbildningsåtgärder för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 590 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 714) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 870), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Särskilda lärarutbildningsåtgärder för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 6 061 000 kr.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för tekniska högskolan i Stockholm, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit;

2. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 714 och II: 870, såvitt nu var i fråga, till Särskilda lärarutbildningsåtgärder för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 5 590 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Per Jacobsson*, *Källqvist*, *Per Petersson*, *Sundin*, *Staxäng*, *Svensson* i Stenkyrka, *Eliasson* i Sundborn och *Svensson* i Ljungskile, fröken *Karlsson* samt herrar *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 714 och II: 870, såvitt nu var i fråga, till Särskilda lärarutbildningsåtgärder för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 5 870 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Beträffande de särskilda lärarutbildningsåtgärder, som behandlas under punkten 23, föreslås i motionsparet I: 714 och II: 870, att de cirka 2 000 folkskollärare, som för närvarande tjänstgör på högstadiet, snarast möjligt bör beredas möjlighet att genom vidareutbildning vinna behörighet för ordinarie ämneslärartjänst. Motionärerna anser det felaktigt, att dessa folkskollärare trots en utomordentligt väl vitsordad tjänstgöring på högstadiet utan vidare skall kunna utnämnas till ordinarie ämneslärare. Motionärerna vill i stället ge dessa lärare ökade möjligheter att genomgå vidareutbildning.

Den ökade utbildning av denna kategori av ämneslärare, som skulle bli följden av en sådan åtgärd, skulle före 1970 rymmas inom ramen för den s. k. 40-procentsregeln för vidareutbildade folkskollärare med tjänstgöring på högstadiet. Spekulerar man vidare över att på något sätt införa en minskning av delningstalet för klassantalet, blir läget ännu bättre. Motionärerna har föreslagit enterminkurser i ett antal ämnen och ytterligare sex regionala akademiska ettbetygskurser.

Utskottet framhåller, att »i motionerna har icke redovisats några skäl varför ytterligare kurser med just den inriktning som i motionerna omnämnes erfordras». Denna karakteristik är i viss mån riktig, men jag och mina medmotionärer har försökt göra en bedömning av i vilka ämnen det största behovet föreligger och vad de som har högstadietjänstgöring är mest intresserade av.

Det är sådana överväganden som gjort, att vi kommit fram till de förslag som föreligger på denna punkt. Det är möjligt att bedömningen kan komma att ändras något, när vi får tillgång till säkrare uppgifter.

Särskilda lärarutbildningsåtgärder

När det gäller de akademiska kurserna, har vi inte föreslagit, att ettbetygskurser skall anordnas i några angivna ämnen, utan anser, att undervisningen skall bedrivas inom de ämnen, som det visar sig vara störst behov av.

Reservation 10 under avdelning II vid punkten 23 av fröken Andersson m. fl. tar visserligen icke helt men dock i någon mån hänsyn till de synpunkter och förslag, som framförts i det tidigare nämnda motionsparet. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation 10.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag har redan tidigare haft tillfälle att karakterisera den motion som ligger till grund för reservationen såsom en fri tillyxning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordstrandh begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i avd. II punkten 23:o) mom. 2) i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit re-

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

servationen 10) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordstrandh begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 97 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 24 och 25

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 13, punkt 56) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna till Kostnader för omorganisation av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m. ett förslagsanslag av 315 000 000 kr., varav 37 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen. Vidare hade Kungl. Maj:t i nämnda proposition (bilaga 4, punkterna 14 och 15) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för samma budgetår beräkna till Riksåklagarämbetet: Avlöningar ett förslagsanslag av 539 000 kr. och till Riksåklagarämbetet: Omkostnader ett förslagsanslag av 29 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i pro-

positionen nr 100, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för a) organisationen m. m. av rikspolisstyrelsen samt det regionala och lokala polissäsendet m. m., b) omorganisation av riksåklagarämbetet samt organisationen m. m. av åklagarväsendet i övrigt, c) organisationen m. m. av exekutionsväsendet, d) övertagande fr. o. m. den 1 januari 1965 av ansvaret för förvaringen av häktade och organisationen m. m. härför samt e) organisationen m. m. fr. o. m. den 1 juli 1964 av den kriminaltekniska laboratorieverksamheten;

dels godkänna en i nämnda statsrådsprotokoll redovisad överenskommelse den 5 mars 1964 angående anställnings- och avlöningsvillkor m. m. för personal inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.;

dels godkänna övriga av departementschefen berörda förslag av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t a) att vidta av förslagen betingade ändringar i avlönings- och pensionsförfattningar, som utfärdats med stöd av riksdagens beslut, b) att meddela de föreskrifter och vidta de åtgärder i övrigt, som erfordrades för genomförande av de framlagda förslagen, ävensom meddela erforderliga övergångsbestämmelser samt c) att i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen angivna grunderna och riktlinjerna för lönegradsplacering m. m. vidta de ytterligare åtgärder, som kunde visa sig erforderliga för genomförandet av omorganisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m., såsom att med personalorganisationerna träffa överenskommelser och utfärda härav föranledda bestämmelser och andra föreskrifter;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen för-

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

ordrat fastställa personalförteckning för rikspolisstyrelsen och den lokala polisorganisationen, ändra personalförteckningen för länsstyrelserna och för riksåklagarämbetet, fastställa personalförteckning för övriga åklagarmyndigheter och för den lokala exekutionsorganisationen, ändra personalförteckningen för fängvårdsanstalterna samt fastställa personalförteckning för statens kriminaltekniska laboratorium;

dels för tillämpning tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65 godkänna av departementschefen förordade avlöningsstater för rikspolisstyrelsen, den lokala polisorganisationen, riksåklagarämbetet, övriga åklagarmyndigheter, den lokala exekutionsorganisationen samt statens kriminaltekniska laboratorium;

dels under elfte huvudtiteln för budgetåret 1964/65 anvisa 1) till Rikspolisstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 8 700 000 kr., varav 340 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen; 2) till Rikspolisstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 000 000 kr., varav 90 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen; 3) till Rikspolisstyrelsen: Utrustning ett reservationsanslag av 600 000 kr.; 4) till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. ett reservationsanslag av 13 500 000 kr., varav 4 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen; 5) till Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. ett förslagsanslag av 7 500 000 kr., varav 2 300 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen; 6) till Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m. ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.; 7) till Polisverket: Diverse utgifter ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.; 8) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av 164 000 000 kr., varav 37 700 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen; 9) till Lokala polisorganisationen: Omkostnader ett förslagsanslag av 20 000 000 kr., varav 4 600 000

kr. att avräknas mot automobilskattemedlen; 10) till Lokala polisorganisationen: Utrustning ett reservationsanslag av 4 500 000 kr., varav 1 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen; 11) till Lokala exekutionsorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av 28 000 000 kr.; 12) till Lokala exekutionsorganisationen: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 300 000 kr.; 13) till Lokala exekutionsorganisationen: Utrustning ett reservationsanslag av 3 900 000 kr.; 14) till Statens kriminaltekniska laboratorium: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.; 15) till Statens kriminaltekniska laboratorium: Omkostnader ett förslagsanslag av 125 000 kr.; 16) till Statens kriminaltekniska laboratorium: Utrustning ett reservationsanslag av 700 000 kr.;

dels under andra huvudtiteln för budgetåret 1964/65 anvisa 1) till Riksåklagarämbetet: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 033 000 kr.; 2) till Riksåklagarämbetet: Omkostnader ett förslagsanslag av 150 000 kr.; 3) till Övriga åklagarmyndigheter: Avlöningar ett förslagsanslag av 16 000 000 kr.; 4) till Övriga åklagarmyndigheter: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.; 5) till Övriga åklagarmyndigheter: Utrustning ett reservationsanslag av 1 300 000 kr.;

dels såvitt anginge de omorganisera- de verksamhetsgrenarna gemensamt under elfte huvudtiteln för budgetåret 1964/65 anvisa till Vissa övergångskostnader i anledning av förstatligandet av polisväsendet m. m. ett förslagsanslag av 3 000 000 kr. och till Täckning av merkostnader i samband med omorganisationen av polisväsendet m. m. ett förslagsanslag av 20 000 000 kr., varav 1 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1964/65 medge av reformerna föranledda överskridanden av maximerade anslagsposter under förslagsanslag.

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

I förevarande sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Billman m. fl.* (I: 192) och den andra inom andra kammaren av herr *Berglund m. fl.* (II: 235);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Virgin* (I: 534) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bohman* och *Ringaby* (II: 652);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Olsson m. fl.* (I: 747) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.* (II: 919), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Jämtlands län måtte utgöra ett särskilt länsåklagardistrikt;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lennart Geijer* och *Hernelius* (I: 776) och den andra inom andra kammaren av fru *Kristensson m. fl.* (II: 952);

dels en inom andra kammaren av herr *Lassinantti* väckt motion (II: 953);

dels en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 954), i vilken hemställts att riksdagen i samband med förevarande proposition måtte besluta att länspolischefen skulle ha sitt tjänsterum förlagt till den i residentsstaden förlagda polisstyrkan;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Vä och *Rask* väckt motion (II: 955), i vilken, såvitt den hänvisats till statsutskottet, hemställts att riksdagen vid sin behandling av förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att polispersonal inom sådan bevakningsgrupp, som förutsattes ingå i den nya polisorganisationen, i viss utsträckning måtte erhålla stationering och tjänstgöring på

mindre orter utanför bevakningsgruppernas huvudorter i syfte att befrämja lokalkännedom och kontakt med allmänheten.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 6 mars 1964 förordade riktlinjerna för organisationen m. m. av rikspolisstyrelsen;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 954 godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för organisationen m. m. av det regionala polisväsendet;

III. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 953 och II: 955, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för organisationen m. m. av det lokala polisväsendet;

IV. att riksdagen måtte godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för omorganisationen av riksåklagarämbetet;

V. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 747 och II: 919 godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för organisationen av det regionala åklagarväsendet;

VI. att riksdagen måtte godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för

a) organisationen m. m. av åklagarväsendet i övrigt;

b) organisationen m. m. av exekutionsväsendet;

c) övertagande fr. o. m. den 1 januari 1965 av ansvaret för förvaringen av häktade och organisationen m. m. härför;

d) organisationen m. m. fr. o. m. den 1 juli 1964 av den kriminaltekniska laboratorieverksamheten;

VII. att riksdagen måtte

a) godkänna den av departementschefen redovisade överenskommelsen den

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

5 mars 1964 angående anställnings- och avlöningsvillkor m. m. för personal inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.;

b) godkänna övriga av departementschefen berörda förslag av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta av förslagen betingade ändringar i avlönings- och pensionsförfattningar, som utfärdats med stöd av riksdagens beslut;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter och vidta de åtgärder i övrigt, som erfordrades för genomförande av de framlagda förslagen, samt meddela erforderliga övergångsbestämmelser;

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen angivna grunderna och riktlinjerna för lönegradsplacering m. m. vidta de ytterligare åtgärder, som kunde visa sig erforderliga för genomförandet av omorganisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m., såsom att med personalorganisationerna träffa överenskomelser och utfärda därav föranledda bestämmelser och andra föreskrifter;

VIII. att riksdagen måtte såvitt särskilt anginge polisväsendet

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för rikspolisstyrelsen;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 192 och II: 235 samt I: 534 och II: 652, de två sistnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för den lokala polisorganisationen;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat vidta ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna;

d) för tillämpning tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65 godkänna i utskot-

tets hemställan intagna avlöningsstater för

1) rikspolisstyrelsen;

2) den lokala polisorganisationen;

e) för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa

1) till Rikspolisstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 8 700 000 kr., varav 340 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

2) till Rikspolisstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 000 000 kr., varav 90 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

3) till Rikspolisstyrelsen: Utrustning ett reservationsanslag av 600 000 kr.;

4) till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. ett reservationsanslag av 13 500 000 kr., varav 4 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

5) till Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. ett förslagsanslag av 7 500 000 kr., varav 2 300 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

6) till Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m. ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.;

7) till Polisverket: Diverse utgifter ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.;

8) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av 164 000 000 kr., varav 37 700 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

9) till Lokala polisorganisationen: Omkostnader ett förslagsanslag av 20 000 000 kr., varav 4 600 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

10) till Lokala polisorganisationen: Utrustning ett reservationsanslag av 4 500 000 kr., varav 1 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

IX. att riksdagen måtte såvitt särskilt anginge åklagarväsendet

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen förordat

1) vidta ändringar i personalförteckningen för riksåklagarämbetet;

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

2) fastställa personalförteckning för övriga åklagarmyndigheter;

b) besluta att motionerna I: 776 och II: 952 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

c) för tillämpning tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65 godkänna i utskottets hemställan intagna avlöningsstater för

1) riksåklagarämbetet;

2) övriga åklagarmyndigheter;

d) för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under andra huvudtiteln anvisa

1) till Riksåklagarämbetet: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 033 000 kr.;

2) till Riksåklagarämbetet: Omkostnader ett förslagsanslag av 150 000 kr.;

3) till Övriga åklagarmyndigheter: Avlöningar ett förslagsanslag av 16 000 000 kr.;

4) till Övriga åklagarmyndigheter: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.;

5) till Övriga åklagarmyndigheter: Utrustning ett reservationsanslag av 1 300 000 kr.;

X. att riksdagen måtte såvitt särskilt anginge exekutionsväsendet

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för den lokala exekutionsorganisationen;

b) för tillämpning tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65 godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för den lokala exekutionsorganisationen;

c) för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa

1) till Lokala exekutionsorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av 28 000 000 kr.;

2) till Lokala exekutionsorganisationen: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 300 000 kr.;

3) till Lokala exekutionsorganisationen: Utrustning ett reservationsanslag av 3 900 000 kr.;

XI. att riksdagen måtte såvitt särskilt

anginge häktesorganisationen bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för fängvårdsanstalterna som föranleddes av vad departementschefen förordat;

XII. att riksdagen måtte såvitt särskilt anginge den kriminaltekniska laboratorieverksamheten

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för statens kriminaltekniska laboratorium;

b) för tillämpning tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65 godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens kriminaltekniska laboratorium;

c) för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa

1) till Statens kriminaltekniska laboratorium: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.;

2) till Statens kriminaltekniska laboratorium: Omkostnader ett förslagsanslag av 125 000 kr.;

3) till Statens kriminaltekniska laboratorium: Utrustning ett reservationsanslag av 700 000 kr.;

XIII. att riksdagen måtte såvitt anginge de omorganiserade verksamhetsgrenarna gemensamt för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa

a) till Vissa övergångskostnader i anledning av förstатligandet av polisväsendet m. m. ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.;

b) till Täckning av merkostnader i samband med omorganisationen av polisväsendet m. m. ett förslagsanslag av 20 000 000 kr., varav 1 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

XIV. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1964/65 medge av reformerna föranledda överskridanden av maximerade anslagsposter under förslagsanslag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Enligt proposition nr 100 skall åklagarverksamheten på det regionala planet knytas till länen, dock med några undantag. Ett av undantagen är Jämtlands län, som enligt propositionens förslag skall sortera under länsåklagarmyndigheten i Västernorrlands län.

Detta undantag är enligt min mening olyckligt och svagt motiverat. Jag tillhör därför undertecknarna av en motion, i vilken det föreslås, att även Jämtlands län skall utgöra länsåklagardistrikt. Tyvärr har utskottet avstyrkt den motionen.

Ett väsentligt motiv för att undantag gjorts för Jämtland tycks vara att länet föreslås omfatta endast ett åklagardistrikt. Men den saken kan väl i och för sig inte vara avgörande; folkmängd och avstånd bör tillmätas väsentligt större betydelse. Jag kan erinra om att Hallands län, som visserligen har något större folkmängd än Jämtlands län men som har en mycket mindre geografisk omfattning, uppdelats i två åklagardistrikt och tilldelats egen länsåklagare. Jag vill även peka på att avståndet mellan Halmstad och Göteborg, där det också skall finnas länsåklagare, är 15 mil, medan avståndet mellan Östersund och Härnösand, där Jämtlands länsåklagare enligt propositionens förslag skall stationeras, är 25 mil. Avståndet från Härnösand till vissa andra delar av Jämtlands län uppgår till 50 mil över Östersund räknat. De stora avstånden spelar givetvis en stor roll bland annat ur kostnadssynpunkt och är av särskilt stor betydelse när det gäller länsåklagarens uppgift som förundersökningsledare.

Utskottet tycks inte ha penetrerat dessa spörsmål utan gör endast konstaterandet, att en länsåklagare för Jämtlands län skulle få begränsade lednings-, tillsyns- och förvaltningsuppgifter. Men kan detta, ärade utskottsledamöter, vara en avgörande motivering? Är det inte

betydligt väsentligare att man får länsåklagardistrikt av lämplig storlek, även geografiskt sett? Lednings-, tillsyns- och förvaltningsuppgifterna är ju inte likformigt fördelade inom de övriga länsåklagardistrikten, utan jag föreställer mig att det i detta avseende finns betydande variationer mellan de olika distrikten.

Om nu dessa uppgifter, som utskottet säger, skulle vara av mindre omfattning i ett jämtlandsdistrikt än i andra länsåklagardistrikt, behöver detta inte innebära att en länsåklagare i Jämtlands län skulle bli partiellt sysslolös. Det bör inte vara några svårigheter att bereda honom sysselsättning, eftersom det på länsåklagarens stationeringsort skall finnas sex åklagare. Arbetsuppgifter lär alltså inte komma att saknas.

Herr talman! Med vad jag nu sagt och med ytterligare understrykande av att utskottets förslag beträffande Jämtlands län med dess stora avstånd och dess i förhållande till Västernorrlands huvudsakliga befolkningscentra avlägsna läge medför betydande olägenheter för rättsvården ur organisatorisk synpunkt och effektivitetssynpunkt, ber jag att få yrka bifall till motion II: 919.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr Jönsson i Ingemarsgården (fp).

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I vissa remissyttranden som finns redovisade i proposition nr 100 har några instanser berört ett par viktiga frågeställningar, som statsutskottet i sitt utlåtande inte närmare gått in på men som jag ändå i klarhetens intresse önskar få litet närmare belysta.

Det gäller frågan om ansvars- och beslutsordningen i länsstyrelsen i fråga om ärenden som angår polisverksamheten och den operativa ledningen. Flera av remissinstanserna har pekat på den oklarhet som kommer att råda härvidlag. Landshövdingen liksom lands-

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

sekreteraren har i sammanhanget givits en obestämd ställning. Departementschefen har i sitt uttalande framhållit att länspolischefen i princip skall handla självständigt men att ärendena i vissa fall — då tveksamhet råder huruvida polisiära åtgärder skall vidtas eller ej — bör underställas landshövdingens prövning och att länspolischefen vid förfall för landshövdingen bör rådgöra med landssekreteraren. I vilka ärenden och i vilka situationer sådana rådslag och även ingripanden skall ske har departementschefen däremot inte kunnat precisera. Det torde vara angeläget med en klarare gränsdragning därvidlag.

Frågan är väl om en sådan gränsdragning kan åstadkommas på annat sätt än genom att ärendet regleras i länsstyrelseinstruktionen, vilket i så fall måste ske genom Kungl. Maj:ts försorg. Det räcker enligt min mening inte med bestämmelserna i länsstyrelsens arbetsordning. Enligt nu gällande länsstyrelseinstruktion skall landssekreteraren vara ställföreträdare för landshövdingen vid dennes frånvaro. Departementschefens uttalande att länspolischefen vid förfall för landshövdingen i vissa fall bör rådgöra med landssekreteraren är väl ändå ganska vagt och oklart, dels med hänsyn till formuleringen och dels med hänsyn till frågan om landssekreterarens ansvar för de råd han ger.

En annan fråga är: Hur blir landssekreterarens ställning om han av landshövdingen tillkallas att yttra sig då landshövdingen övertagit prövningen av vissa frågor av operativ natur? Jag tror att det är ofrånkomligt att det skapas klarare regler just för sådana fall, om det hela skall fungera tillfredsställande. När jag nu ser att inrikesministern finns här i kammaren skulle jag vilja fråga honom, om han inte själv tror att detta är nödvändigt och om inrikesministern i så fall överväger att genom ändringar i länsstyrelseinstruktionen åstadkomma en klarare gränsdragning härvidlag än den som före-

slås i propositionen och utskottsutlåtandet.

Personligen delar jag den mening som framförts i vissa remissyttranden, nämligen att det kan uppstå situationer, där det finns anledning för landshövdingen eller vid dennes frånvaro landssekreteraren att initiera åtgärder till effektivisering av polisverksamheten. Vissa ordningsstörande företeelser har nämligen icke blott en polisiär utan även en social sida. Jag tror att det ur allmänhetens synpunkt och i den allmänna rättssäkerhetens intresse vore viktigt att såväl landshövdingen som landssekreteraren hade möjlighet att inverka på handläggningen av sådana fall, så att de inte avgörs av länspolischefen exklusivt.

Enligt propositionen skall länspolischefen få en i förhållande till de nuvarande avdelningarna fristående ställning. Det innebär väl i praktiken att länspolischefen blir avdelningschef, ehuru man har sagt sig avvisa tanken på en sådan ordning. Även de förhållandena borde observeras då spørgsmålet om ändringar i länsstyrelsens instruktion eventuellt upptas till prövning i Kungl. Maj:ts kansli. Över huvud taget tror jag det måste uppmärksammas att länspolischefens inordnande i länsstyrelsen synes komma att ske i sådan form, att åtskilliga avvikelser från länsstyrelsernas hittillsvarande arbets- och beslutsformer blir nödvändiga, och det kan väl även ifrågasättas om det var avsikten med 1962 års principbeslut. I varje fall tror jag det har sitt intresse att dessa frågeställningar beträffande ansvars- och beslutsordningen i länsstyrelsen, som jag helt kortfattat omnämnt, blir bättre belysta och klarlagda än vad som sker i propositionen och statsutskottets utlåtande.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! I den mån några av kammarens ledamöter händelsevis har råkat läsa den motion som jag väckt i

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

anslutning till denna proposition torde de ha sagt sig att denna motion gäller en högst obetydlig sak. Den avser nämligen frågan var den blivande länspolischefen skall ha sitt tjänsterum. Denna fråga torde dock, när allt kommer till kritan, inte visa sig vara så obetydlig som den kan förefalla.

Både polisberedningen och Kungl. Maj:t har föreslagit att länspolischefen skall ha sitt ämbetsrum i anslutning till länsstyrelsens lokaler. Detta förslag förvånar mig en smula, och jag vill gärna något utveckla mina synpunkter.

Ett av huvudskälen, för att inte säga det allra viktigaste skälet, bakom polisreformen är önskemålet att få till stånd en effektivisering av polisen. Man vill ha en annan distriktsindelning, ha polisstyrkorna mera koncentrerade för att snabbt, effektivt och med samlad kraft kunna göra ordentliga pådrag och »stötar» på ett helt annat sätt än hittills. Målet är att få större effekt i brottbekämpningen, vilket naturligtvis är en fullkomligt riktig målsättning.

Länspolischefen kommer såvitt jag förstår — och därvidlag tror jag mig våga falla tillbaka på tankegången inom polisberedningen, som jag haft tillfälle att samarbeta med — att spela en mycket central, för att inte säga en avgörande roll, i varje fall under övergångstiden, vid arbetet med uppbyggnaden och effektiviseringen av polisverksamheten. Polisdistrikten skall så småningom få polischefer med en helt annan utbildning och bättre kvalifikationer än vad som hittills varit fallet. Tanken, att det behövs en förbättrad utbildning etc. i detta fall, tror jag är alldeles riktig. Men det dröjer ganska länge innan vi har tillräcklig tillgång på personal med dessa höga kvalifikationer. Under tiden får vi lov att använda oss av de polischefer och den övriga polispersonal som finns. Mot den bakgrunden är det så mycket viktigare att den som har ledningen för hela polisväsendet i länet är väl kvalificerad och kan ägna sin kraft

åt och övervaka det uppbyggnads- och effektiviseringsarbete av polisverksamheten som förestår under de närmaste åren efter reformens genomförande.

Länspolischefens arbetsuppgifter är emellertid i princip klivna. Han skall ägna en del av sin tid åt rent administrativa göromål av ganska okvalificerat slag på länsstyrelsen. Jag tillåter mig att använda ordet okvalificerat, ty ser man på tabellen över dessa göromål finner man att de är relativt enkla. Denna del av hans arbetstid beräknas till i runt tal 20 procent av den sammanlagda arbetstiden. Den övriga delen — som dessutom i hög grad innefattar kvalificerat arbete — skall han ägna ledningen av polisen. Länspolischefen skall alltså enligt både polisberedningens, statsrådets och nu även utskottets mening ägna 80 procent av sin tid åt framför allt uppbyggandet av en ny och effektiv polisverksamhet i länet. Men han skall ha sitt tjänsterum och sin varelse i länsstyrelsens lokaler, som ligger kanske flera kvarter, ja, i många fall ännu längre bort från den plats där länspolisens manskap och befäl befinner sig.

Jag menar att detta är en ödesdiger felbedömning. Det är, skulle jag vilja säga, ett konventionellt slentriantänkande som hör ihop med den gamla tanken att länsstyrelsechefen, landshövdingen, utövar ett reellt ledarskap för polisstyrkan i länet.

Man får gå långt tillbaka i tiden för att finna några exempel på att ett personligt ingripande av landshövdingen i denna hans egenskap har varit nödvändigt. Och detta ingripande har då varit allt annat än lyckligt. Polisärendena handläggs ju normalt av polisledningen, och de bör också handläggas på det sättet. Men då bör även polisens högste chef vara i kretsen av den styrka som han har att leda och kommendera. Jag måste uttala min farhåga för — och jag gör det gärna i inrikesministerns närvaro — att den föreslagna ordningen

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

faktiskt kan leda till att vi inte uppnår den effekt med polisreformen som varit avsedd, nämligen ett intimt samarbete mellan å ena sidan den för länet avsedda polisstyrkan och å andra sidan chefen för denna polisstyrka. Är dessa stationerade på olika platser, uppstår risk för en splittring som leder till ett försvagande av den effekt som varit en av reformens huvudtankar, för att inte säga den viktigaste av dem alla.

Därför betraktar jag denna fråga, ehuru den formellt kan förefalla vara av underordnad betydelse, som en ganska väsentlig samordningsfråga.

Jag ber, herr talman, att i fråga om punkten II på s. 15 i utskottets utlåtande få yrka bifall till motionen II: 954.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Det har alltid betraktats som angeläget att de befattningshavare som har att utöva rättsskipning i vårt land beredes en sådan trygghet i anställningen att de får självständighet i yrkesutövningen. Det gäller i dag för befattningshavare inom vår domarkår, och det gäller i ganska stor utsträckning också beträffande åklagarna. Nu har emellertid föreslagits en omorganisation av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, och denna omorganisation innebär i fråga om åklagarväsendet, att antalet ordinarie åklagartjänster nedbringas med inte mindre än en fjärdedel.

Detta förhållande har belysts av en motion II: 952, i vilken yrkas att Kungl. Maj:t skulle med beaktande av att åklagarna tillförsäkras en oberoende ställning som fullmakt på tjänsteinnehavet skänker vid kommande budgetarbete ville till förnyad prövning uppta frågan om åklagarnas anställningsformer. Utskottet har vid behandlingen av denna motion ansett, att den inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd, men jag vill ändå, herr talman, gärna säga att jag tycker mig kunna finna en ganska positiv inställning till hela proble-

met i utskottets utlåtande. Man anför där att det förefaller naturligt att en viss försiktighet iakttas vid inrättandet av ordinarie tjänster i samband med en omorganisation av denna omfattning. Det är en ståndpunkt som man kan ha förståelse för. Utskottet säger vidare att frågan om ytterligare ordinarie sättnings torde få övervägas först sedan närmarre erfarenheter vunnits av den nya organisationen.

Jag vill gärna, herr talman, tolka detta uttalande som ett löfte för framtiden och som att utskottet har en känsla för att det är väsentligt att också åklagarna beredes en sådan självständighet och trygghet i anställningen, att de i sin yrkesutövning kan bli oberoende.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande nr 114 också tagit upp till behandling motionerna I: 192 och II: 235, vari vi har begärt att en successiv och väsentlig förstärkning av statspolisens manskapsstyrka och en effektivare trafikövervakning må åvägbringas.

Under de senaste årtiondena har vårt samhälle varit föremål för en strukturomvandling av icke ringa slag. På snart sagt alla områden av vårt näringsliv har en utveckling skett som vi knappast kunnat drömma om. Jag kan nämna näringslivets område, byggnadsområdet och undervisningsområdet, vilket senare debatterna både i går och i dag ger belägg för, och sist men inte minst samfärdselns och transportväsendets områden.

Allt detta har blivit möjligt tack vare den tekniska utvecklingen, och vi har fått en ökad standard. Denna ökade standard har också tagit sig sådana uttryck som ökad trafik på våra vägar, och vi kan konstatera att en explosionsartad utveckling ägt rum under de senaste åren. Biltätheten har ökat år från år. Som exempel kan jag nämna att tre län, Örebro, Kopparbergs och Skaraborgs län, visar en biltäthet av 4,2 per-

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

soner per bil. Enligt denna statistik har praktiskt taget varje familj en bil. Antalet fordon har under det senaste kalenderåret ökat med 5 300 och är nu uppe i 81 549.

Det har alltså blivit trångt på våra vägar, och olycksfallsriskerna blir allt större. Statistiken för första kvartalet 1963 visar 14 387 bilolyckor, därav 2 697 med personskador, 502 med svårare skador och 2 940 med lindrigare skador. Antalet dödsfall var 173.

För första kvartalet i år noterades 13 692 bilolyckor. Antalet bilolyckor hade visserligen gått ned med 700 men däremot ökade antalet personskador till 3 457. De svårare skadorna hade stigit till 699 och de lindrigare till 3 802. Dödsfallen hade ökat till inte mindre än 227. Statistiken visar att det totala antalet bilolyckor under 1963 var 62 000.

Drastiskt uttryckt kan man säga att våra gator och vägar i dag är 25 gånger farligare än de sammanlagda frontlinjerna under andra världskriget. Så säger nämligen chefen för det amerikanska flygvapnets säkerhetstjänst för marktransporter, Dann A. Smith. Den amerikanska statistiken över olycksfallsfrekvensen i trafiken lär vara sämre än den svenska, men vi vet också att ökningen i trafikintensiteten per år är större här hemma än i Amerika. I runt tal dödas varje år 1 000 människor, 3 000—4 000 blir svårt skadade eller invaliderade, och cirka 25 000 måste söka sjukhusvård för skador i trafiken. Man kan också uttrycka det så, att en människa på 300 av vårt lands folkmängd varje år måste söka sjukhusvård för sådana skador, och vi kan förstå vilken oerhörd belastning det blir på våra sjukhus av denna anledning. Detta är ju skrämmande siffror. Dagligen händer det olyckor som man tycker borde ha kunnat undvikas.

Det är givet att man måste på alla tänkbara sätt söka nedbringa denna olycksfallsrisk inte endast för de gåen-

de, utan givetvis även för dem som på färd i fordon har att blanda sig i den intensiva trafik vi för närvarande har. Medlen att bekämpa dessa olycksfallsrisker kan givetvis vara många. Det är ett inte litet ansvar den tar på sig som sätter sig i bilen, på motorcykeln, trampeyken, eller på annat sätt färdas som fordonsförare på våra gator och vägar. Därför måste man i första hand vädja till det enskilda initiativet, till varsamhet och uppmärksamhet i trafik och intensifiera utbildningen av förare med tonvikt just på detta förhållande. Hänsynstagande i trafiken är en av hörnstenarna för ett riktigt trafikvett, respekt för trafikföreskrifter och ett sunt omdöme inte att förtiga.

Men tyvärr finns det alltför sådana som tycks anse att våra trafikleder enkom är till för dem och som även handlar därefter. Man skulle kanske kunna kalla dem trafikens marodörer. Tyvärr är det oftast unga människor som i ett slags överdåd vill visa hur duktiga de är och som inte tål ett fordon framför sig, utan — med tagande av alla de risker som är förenade härmed — under alla förhållanden försöker att köra om detta. Och det är just omkörningarna som är det farligaste momentet i trafiken och som förorsakar de flesta och svåraste olyckorna.

Man har nu på olika sätt sökt komma till rätta med trafikproblemen. Jag tror att genom en effektivare trafikövervakning bättre förhållanden skall kunna inträda. Vetskapen om att när som helst en kontroll eller en flygande besiktning kan uppenbara sig kan mana trafikanterna till ökad försiktighet.

En sak som inte får förbises är att det behövs utbildning för att ta hand om offren för de olyckor som uppstår och att kunna biträda med den första vården intill dess att ambulans och räddningsmanskap hinner fram till olycksplatsen. Det är oerhört viktigt att rätt vård ges från första stund. Härigenom kan följdverkningarna av ett

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

olycksfall nedbringas, så att sjukhusvistelse och konvalescens förkortas och bestående men mildras.

För att kunna rädda ett människoliv som varit utsatt för en trafikolycka måste den som först kommer till platsen ha tillräckliga kunskaper om han skall kunna vara till nytta. Det är säkert inga märkvärdiga regler det gäller och inte heller några svåra handgrepp som krävs för att den första hjälpen skall bli effektiv, utan möjligheterna kan vara sådana att vilken trafikant som helst kan biträda den skadade och lämna första hjälpen. Här måste givetvis också våra trafikskolor kunna lära ut en hel del kunskaper om sjukvård och omhändertagande av olycksfall.

Vad som även är viktigt är att inga fordon som i ett eller annat avseende är behäftade med sådana fel, att de är riskmoment i trafiken, trafikeras våra vägar. Man har länge insett att något måste göras för att skärpa kontrollen, och i fjol beslöt riksdagen om bildandet av ett halvstatligt bolag, AB Svensk bilprovning, som skall ha till uppgift att på därför bestämda platser eller stationer med vissa intervaller utföra testning av bilar. Jag är övertygad om att detta företag, när det blir tillräckligt utbyggt, kommer att visa sig kunna fylla en viktig uppgift.

Vad som är skrämmande är att statistiken visar att inte mindre än 3 500 barn skadas i trafiken varje år. Här krävs en starkt igångsatt propaganda för upplysning och trafik kunskap. Detta bör man inte vänta med tills barnen nått skolåldern, utan denna upplysning bör sättas in tidigare.

I vår motion har vi yrkat på att dessa saker skall tagas ad notam. Utskottet har också gjort detta och anser det nödvändigt med en ökad trafikövervakning. Syftet med motionerna, säger utskottet, är alltså därigenom tillgodosett, och man menar att den nya personalförstärkningen skall på ett effektivt sätt kunna råda bot för dessa missförhåll-

anden. Jag vet inte om det av svensk statistik framgår att trafikolyckorna har minskat till följd av en effektivare trafikövervakning, men enligt de amerikanska uppgifter som står till buds verkar det som om det skulle ha blivit en avsevärd förbättring på grund av utökad trafikkontroll. I Detroit dödades i trafiken i medeltal per år 300 människor under perioden 1926—1937. På följande år effektiviserades övervakningen med resultat att antalet dödade det året nedgick till endast 196, d. v. s. en minskning med 35 procent. Under en lång följd av år hölls sedan dödsolyckornas antal på samma låga nivå tack vare en effektiv tillsyn över trafikanternas färdssätt. Det är någonting sådant som vi också har velat åstadkomma, och det är därför vi har velat fästa inrikesministerns uppmärksamhet på detta.

Jag har inget yrkande nu, herr talman. Jag hoppas emellertid att den personalförstärkning och den organisation som nu är föreslagen skall få åsyftad verkan.

Herr RASK (s):

Herr talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet har statsutskottet även behandlat en motion av herr Svensson i Vä och mig. Detta ger mig anledning att anföra några synpunkter. Vid remissbehandlingen av polisberedningens förslag har en del invändningar riktats mot förslaget om tillämpningen i det enskilda fallet av de föreslagna principerna; i främsta rummet beträffande stationeringen av arbetsgrupper på orter som nu har polispersonal men enligt förslaget blir utan.

Kommunförbundet anför mycket starka betänkligheter mot det minskade antal polisstationer som det är fråga om. Det säger i sitt remissvar att ett betydande antal landskommuner måste, med denna långtgående centralisering, bli helt utan polispersonal. Det är enligt kommunförbundets uppfattning stor

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

risk för att polisstyrkorna i distrikten successivt kommer att alltmer engageras för polisuppgifterna i centralorter och andra större tätorter. Om därtill lägges, säger kommunförbundet, att i varje distrikt där arbetskraftssituationen präglas av knapphet eller påtaglig brist kan en dylik omdirigering av personalresurserna bli till men för polisverksamheten på landsbygden relativt snart efter förstatligandet.

Det är mot denna bakgrund som vi i vår motion fört fram tanken på att idén med kvarterspoliser i de större städerna skulle tillämpas även på landsbygden och mindre orter. Vår mening är således, att inte hela den styrka, som ingår i en bevakningsgrupp, stadigvarande skall stationeras i den större tätort, som är basort för gruppen. Vi anser att en sådan ordning kan vara till fördel och även kan förenas med den effektivitet som eftersträvas. Dessutom vinner man den stora fördel som ligger i god lokalkännedom. Den kontakt som bör finnas mellan polis och allmänhet kan på detta sätt byggas upp och även fördjupas. Man har alltså alla möjligheter att skapa det förtroende hos allmänheten, som måste vara av stor betydelse för polisverksamheten.

Det är därför något förvånande, att statsutskottet så summariskt har behandlat vår motion. Visserligen understryker utskottet vad departementschefen framhållit, nämligen att vunna erfarenheter av den nya organisationen får visa, vilka justeringar som kan behöva vidtagas efter hand i fråga om utstationering av arbetsgrupper och fördelning av personal. Men i övrigt är utskottet mycket kallsinnigt. Det borde, tycker jag bland utskottets ledamöter ha funnits de som har sådana lokala kontakter, att de insåge att en försämring blir följden för en hel del orter.

Trots att ett enigt utskott har avstyrkt motionen, vågar jag med stöd av det anförda yrka bifall till motion 955 i

denna kammare, i de delar som statsutskottet haft att behandla den.

I detta anförande instämde herr Svensson i Vä (cp).

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på en punkt i föreliggande utskottsutlåtande, nämligen punkt nr 6 på sid. 17, som upptar anslaget till särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m. »Det belopp som begärs är 10 miljoner kronor. Anslaget för det löpande budgetåret uppgår till något över 13 miljoner kronor. I januari äskades i statsverkspropositionen ett anslag på 8 miljoner.

Jag skulle vilja fråga inrikesministern om detta skall tolkas på det sättet, att anslaget till särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m. i realiteten höjs från 13¼ miljoner till 18 miljoner för kommande budgetår. I så fall bör det nämligen inte gå kammaren alldeles spårlost förbi. Det kanske också skulle kunna förhålla sig på det sättet, att anslagsökningen i själva verket är ännu större; i så fall får väl inrikesministern rätta mig. Men jag utgår tills vidare från att 18 miljoner är den korrekta siffran.

Jag vill framhålla, herr talman, att jag finner detta ganska uppseendeväckande. Ty om det är riktigt, som många gånger har sagts under behandlingen av det stora spioneriärendet som riksdagen skall ta upp i nästa vecka, att detta inte försvärats på grund av personalbrist, så tyder den kraftiga anslagshöjningen nu på att andra ärenden kan ha försvärats av sådan brist.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att jag först tar upp den fråga som herr Wedén ställde, så att inte några missförstånd skall föreligga. Det är rik-

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

tigt som herr Wedén sade att i det föreliggande propositionsförslaget är anslaget till särskild polisverksamhet m. m. upptaget till 10 miljoner kronor. I statsverkspropositionen togs upp ett belopp på 8 miljoner kronor, men vardera beloppet är beräknat på ett halvt budgetår. Det blir alltså tillsammans för ett budgetår 18 miljoner kronor.

Om man jämför det, såsom herr Wedén gjorde, med innevarande budgetårs motsvarande anslag, 13 250 000 kronor, förefaller det som om en betydande höjning nu skulle ske. Emellertid beror höjningen huvudsakligen på att det föreligger en betydande eftersläpning i fråga om bidragen till kommunerna, vilken skall klaras upp före den 1 januari 1965. Den eftersläpningen är av storleksordningen mellan två och tre miljoner kronor. Vi kan inte ange siffran exakt. Tar man bort dessa, låt oss säga 2,5 miljoner, från den höjning som nu sker med 4 750 000 kronor, kommer man ned till en höjning på detta område av i runt tal 2 miljoner kronor. Om man jämför denna med höjningarna de två närmast föregående budgetåren, finner man att höjningen 1962/63 var 1,5 miljon kronor och för innevarande budgetår 1 362 000 kronor. Då blir det en mera normal höjning med hänsyn till lönestegringar och en viss utbyggnad av personalstyrkan.

Det framgår alltså klart av de nu nämnda beloppen att det här inte är fråga om någon speciell höjning. Vi har redovisat vad som begärs från statspolisintendenten för denna verksamhet tidigare, varav framgått att hans önskemål helt kunnat tillgodoses. Det är möjligt att man kan diskutera om behovet av något skrivbiträde eller motsvarande inte kunnat tillgodoses. Men i övrigt har vederbörande avdelning fått vad den önskat. Den relativt stora höjningen nu, om man jämför med de nära 1,5 miljonerna under föregående år mot 2 miljoner nu, motsvaras av en viss ytterligare förstärkning i enlighet med en

bedömning från polisberedningens sida. Ovannämnda 8 miljoner kronor var vad statspolisen föreslog. Polisberedningen har sedan försökt göra beräkningar för framtiden, när det nu byggs upp en ny organisation som självfallet blir en annan än den tidigare. Därvid bedömdes alltså 10 miljoner kronor som erforderliga, varvid man också skulle ta hänsyn till eftersläpningen. Med det nu sagda hoppas jag att jag har kunnat ge ett tillfredsställande svar på herr Wedéns fråga.

Under debatten har ställts ytterligare några frågor som jag tror det kan vara värdefullt att jag får säga något om, även om jag nu kommer före utskottets talesman.

Emellertid vill jag först uttala både glädje och tillfredsställelse över statsutskottets behandling av detta ärende. Det är i realiteten ett mycket stort ärende. Det har anor, eftersom tanken på ett förstärkt av polisväsendet togs upp redan omedelbart efter kriget. Då avvisades denna tanke, inte minst av känslomässiga skäl. Särskilt ställde sig den kommunala opinionen ytterst tveksam. 1950-talets diskussioner har blivit mera realistiska. Man har börjat se hela detta problem som en fråga om effektivitet. Därvid har man funnit att i en tid då vi har en annan brottslighet än förut, då polisen har att övervaka andra former av brott och lagöverträdelser, olycksfall på vägarna och åtskilligt annat, måste man bygga upp en organisation som är mera effektiv, en mobil organisation, som möjliggör att man kan gripa in snabbt.

Jag vågar hysa den förhoppningen att det beslut som jag hoppas att riksdagen kommer att fatta i dag skall innebära ett betydelsefullt steg mot en effektiv polisorganisation, som väl kommer att svara mot kraven i modern tid. Det finns all anledning att hysa den förhoppningen, som jag grundar inte minst på den eniga uppslutningen kring själva principen om ett förstärkt

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

och uppbyggande av den nya organisationen.

Låt mig rikta ett tack inte bara till utskottet utan också till dem, framför allt i polisberedningen, som lagt ned ett, jag vågar säga kolossalt arbete under den tid man arbetat för att få fram förslaget. De är värda ett erkännande för sina insatser. Jag uttalar gärna ett sådant erkännande, ty även om ärendet tillhör mitt departement, så är det andra inom och utanför departementet, som har fått bära den verkliga tyngden för att det hela skulle kunna presenteras för riksdagen och detta i ett sådant skick att det kunnat praktiskt taget enhälligt godtagas av statsutskottet.

Det kan naturligtvis finnas detaljer i detta, om vilka man kan diskutera, och det visar sig också nu. Jag förstår den opinion från Jämtland som tycker att de stora avstånden skulle ha kunnat motivera att man också där fått en länsåklagare, men man måste här se till arbetsmängden inom området.

Jämtland skall bli endast ett åklagardistrikt och man kan inte gärna ovanpå detta ha en mellaninstans. I Blekinge och Kronobergs län, får man samsas om en åklagare. Glädjande nog för dessa län är brottsligheten nämligen inte så stor att man har anledning att räkna fram ett underlag för verksamheten som ger utrymme för mer än en åklagare. Jag tror inte att man skall överdriva problemen. Det går att smidigt ordna organisationen så att de uppgifter som skall fyllas av en länsåklagare även kan klaras inom ett betydande område.

Herr Eriksson i Bäckmora och herr Ståhl tog sedan upp ett par frågor. Jag nämner dem båda därför att här möts två intressen. Herr Eriksson berörde problemet om landshövdingens och landssekreterarens ställning i länsstyrelsen och ville, såvitt jag förstod honom rätt, ha en förstärkning och en klarare markering av deras inflytande på länspolisens verksamhet. Herr Ståhl däremot vände på problemet och sade

att länspolischefen egentligen inte hade i länsstyrelsen att göra — i varje fall ansåg han, om jag förstod honom rätt, att länspolischefen inte kommer att ha en så omfattande uppgift att det finns anledning att placera honom inne i länsstyrelsen.

Om jag börjar med vad herr Ståhl sade är det därför att den frågan är av mycket stort intresse. Jag är medveten om dess betydelse men jag är ändå rädd för att herr Ståhl förstorat problemet en smula — framför allt när han säger att detta faktiskt kan leda till en försvagad effekt hos den nya organisationen. Jag kan mycket väl föreställa mig att många av kammarens ledamöter frågar sig om det verkligen förhåller sig så. Herr Ståhl kan med rätta åberopa sitt deltagande i förarbetet och sina därvid vunna kunskaper om förhållandena. Jag förnekar inte att han besitter en god kunskap i hithörande ting. Låt mig dock reducera problemet genom att säga att den ledningsfunktion som länspolischefen skall ha framför allt gäller de s. k. trafikövervakningsgrupperna. Trafikövervakningsgrupperna i landet kommer att ha en personalstyrka på totalt cirka 600 man. Dessa övervakningsgrupper kommer att finnas huvudsakligen — som herr Ståhl mycket riktigt framhöll — i residensstädernas polisorganisation.

Men de kommer också att finnas på andra håll i distriktet. Siffran 600 bör dock jämföras med den stora organisationen på nära 12 000 polismän, över vilka länspolischeferna skall ha den operativa ledningen. De är placerade ute i distriktet. Den polisiära styrkan i residensstaden utgör en del av den stora organisationen, men en del som har en särskild polismästare som ledare. Det blir alltså mera fråga om stabsfunktioner för länspolischefens vidkommande. Han skall samtidigt informera och vara föredragande inför länschefen — landshövdingen — i en rad ärenden. Därför bör han, enligt den uppfattning som be-

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

redningen, regeringen och statsutskottet kommit fram till, vara placerad i länsstyrelsen. Det ger honom utan tvekan de bästa möjligheterna att fylla sina funktioner. Skulle sedan erfarenheterna efter hand visa något annat, får vi väl överväga vad som skall göras. Den organisation vi nu prövar är ny, och vi måste från början säga oss att vi inte i alla detaljer kan skriva in hur den skall fungera.

Därmed kommer jag över till den fråga som herr Eriksson i Bäckmora tog upp. Han ansåg att vi varit alltför oklara i vår skrivning beträffande landshövdingens och landssekreterarens ställning. Låt mig kort och gott säga att landshövdingen får dock den enastående ställningen att han själv bestämmer när han skall överta den operativa ledningen. Det står klart utskrivet i propositionen. Han är egentligen suverän. Vi har skrivit att det är svårt att precisera i vilka situationer landshövdingen bör kunna ingripa men att det bör vara fråga om »allvarligare ordningsstörande händelser, eller händelser av annat slag som fordrar extraordinär polisverksamhet». Men i övrigt överlämnas åt landshövdingen att själv göra bedömningen. Bakom detta uttalande ligger naturligtvis att vi kommer att ta upp frågan om länsstyrelseinstruktionen till övervägande för att se om man kan komma fram till längre gående preciseringar. Jag svarar alltså ja på herr Erikssons fråga om vi kommer att ändra länsstyrelseinstruktionen.

I detta sammanhang kommer naturligtvis också frågan om landssekreterarens ställning in. Vi har i propositionen skrivit — och statsutskottet har inte haft något att erinra mot det — att länspolischefen vid förfall för landshövdingen bör rådgöra med landssekreteraren men att det är länspolischefen som är ansvarig. Vi flyttar inte över ansvaret på landssekreteraren. Frågan är om detta är riktigt. Det vill vi fundera ytterligare på och kanske få litet mera

erfarenhet av den praktiska verksamheten innan vi slutgiltigt tar ställning. Om landssekreteraren som nu vid landshövdingens bortavaro skall träda in i dennes ställning, om han på samma sätt skall ta ansvaret i de funktioner som är landshövdingens i fråga om polisen är en fråga som man kan behöva tänka på sedan ytterligare erfarenhet vunnits. Vi har i detta sammanhang att ta hänsyn till vilken ställning länspolischefen skall inta i förhållande till rikspolisstyrelsen, som vi ändå ger möjlighet att i viss om även begränsad omfattning utöva ledning och ge direktiv. Vi får försiktigt pröva oss fram, och skrivningarna är också gjorda så försiktigt som det över huvud taget varit möjligt.

Till fru Kristensson vill jag säga att frågan om ordinariesättning av befattningarna är ett problem som vi är införstådda med. Vi godtar utskottets skrivning i detta avseende, och dess förslag kommer efter hand att förverkligas, vilket bör kunna lugna dem som har motionerat på den punkten.

Herr Berglund kan jag upplysa om att hela den nya organisationen syftar till en aktivisering och förstärkning inte minst av trafikövervakningen genom speciella grupper både inom residensstadens polisorganisation och ute i distrikten. Vi får en motoriserad polis, som jag nämnde inledningsvis. Brottsligheten är mobil, och den polisiära verksamheten måste därför också bli mobil. Det beslut som — hoppas jag — om en stund kommer att fattas innebär även att vi skall öka antalet bilar från 1 000 till 1 600. Helikopter, som redan har förhysrts, kommer att ingå i övervakningsanordningarna, liksom motorcyklar m. m. Allt detta betyder en förstärkning och aktivisering inte minst av trafikövervakningen. Det har också skrivits in i propositionen att trafikövervakningen hör till varje polismans arbete. Jag tror därför att man med denna organisation når väsentligt läng-

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

re än vad man hittills kunnat göra i fråga om effektiv trafikövervakning.

När jag därmed, herr talman, kommit in på frågan om motoriserad polis med möjlighet till snabbare och vidgade övervakningsinsatser är jag också framme vid den fråga som herr Rask tagit upp i sin motion. Från en del håll gör man gällande att den nya polisorganisationen skulle medföra en försvagning i vissa distrikt. Vi menar att det blir en förstärkning. Här står ju plötsligt en stor, slagkraftig organisation till förfogande för varje distrikt. Även om den befinner sig på något längre avstånd är den motoriserad och har därför möjlighet till snabb utryckning till den plats inom distriktet där hjälp är behövlig. Bilarna köps inte in för att stå stilla. Den motoriserade polisen skall vara ute i en praktiskt taget ständig övervakningsverksamhet som också skall omfatta landsbygdsdistrikten. Jag tror att man härvidlag skall ytterligare avvakta de erfarenheter som kan utvinnas, innan man — som jag förstår att herr Rask vill göra — drar den slutsatsen att en försämring skulle åstadkommas. Vi anser oss på goda grunder kunna förvänta att organisationen också för landsbygdsdistrikten innebär en betydande förstärkning.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag kunnat finna framgår inte av de handlingar som kommit till riksdagen att även detta anslag belastas med en avräkning till kommunerna av det slag som inrikesministern här nämnde. Även om man räknar därmed skulle emellertid återstå en faktisk ökning på mellan 15 och 20 procent av anslaget i jämförelse med det löpande budgetåret. Detta har i och för sig ett betydande intresse, men framför allt är det väl av intresse att kammaren får klarhet i vad som ligger bakom dessa siffror.

Inrikesministern yttrade att man alltid med undantag för någon post av

liten betydelse har tillgodosett statspolisintendentens önskemål beträffande personal. Jag vill då ställa den kompletterande frågan till honom, om detta gäller även beträffande de personalanspråk som statspolisintendenten har framställt i det nu aktuella sammanhanget och som alltså legat till grund bl. a. för denna proposition.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för att han på min fråga har lämnat beskedet att man inom departementet kommer att ta upp problemet om en ny länsstyrelseinstruktion. Jag vill uttala den förhoppningen att det i denna instruktion skall göras en klarare gränsdragning rörande både landshövdingens och landssekreterarens uppgifter i dessa sammanhang. Jag skulle också vilja understryka angelägenheten av att man inte försvagar deras ställning. Jag betraktar nämligen detta — som jag framhöll i mitt tidigare anförande — inte bara som en polisiär utan som en social fråga och en fråga som gäller allmänhetens rättssäkerhet. Därför tycker jag att polischefen inte exklusivt skall få avgöra precis vilka saker som helst.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill till herr Wedén säga att de anslag, som upptagits dels i statsverkspropositionen och dels i den proposition som nu behandlas, helt tillgodoser statspolisintendentens och polisberedningens önskemål.

Jag vet att herr Wedén har läst det mesta av protokollen när det gäller förhör med polispersonal och andra i anslutning till Wennerströmärendet. Säkertligen har herr Wedén då funnit att man från polisens sida har sagt, att det inte förelegat någon brist på resurser för att klara de uppgifter som polisen i detta sammanhang ställts inför.

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill instämma med inrikesministern däri att det här gäller en stor och betydelsefull reform och att det är ofantligt viktigt att den genomföres på ett sådant sätt att alla rester av den gamla dualismen mellan statspolisen och allmänheten försvinner. Förtroendet för polisen såsom beskyddare av ordning och lugn i samhället har ju över huvud taget under senare tid vuxit sig stark på ett sätt som ingen kanske kunde förutse för ett 30-tal år sedan.

Inrikesministern har ställt i utsikt en omprövning av vissa detaljer som jag berört. Polisberedningens arbete har visserligen drivits — även om jag inte själv tillhört beredningen har jag haft tillfälle att följa dess verksamhet — hårt, intensivt och skickligt på ett sätt som man sällan annars får bevittna, men det kan ju under erfarenhetens tryck framkomma behov av korrigeringar i fråga om vissa detaljer. Jag vill därför gärna ta fasta på det faktum att inrikesministern förklarat sig villig att företa de ändringar och anpassningar som kan befinnas önskvärda. Inte minst för kommunernas del kommer det att föreligga behov av en smidig anpassning av hela denna reform. Men med litet gemensam god vilja — både uppifrån rikspolischefens, rikspolisstyrelsens och departementschefens sida och nerifrån kommunernas — kommer säkerligen reformen att bli någonting mycket förnämligt. Detta förutsätter emellertid att inrikesministern är helt införstådd med den anpassning som måste ske.

Herr WEDEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att i de protokoll som inrikesministern åsyftade finns uttalanden av det slag han här angav. Dessa uttalanden har gjorts från polisledningens sida; jag tror inte att det råder någon alldeles unison uppfattning inom polisen i detta sammanhang.

Just därför att jag har läsa dessa ut-

talanden gör det emellertid på mig ett rätt överraskande intryck — jag tror att både inrikesministern och kammarens ledamöter förstår detta — att det nu begäres en anslagshöjning med 35 procent för den särskilda polisverksamhet som avser förhindrande och upptäckande av spioneri.

Det hela stämmer inte riktigt, inte heller efter den förklaring som inrikesministern här delvis givit. Det finns en viss diskrepans. Om det är riktigt att det inte har förekommit någon personalbrist i den stora Wennerströmaffären, ligger det nära till hands att göra det antagandet att såsom en följd härav andra viktiga ärenden på området har försummats.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Vi skall väl inte nu inlåta oss på någon förberedande övning i Wennerströmaendet — jag förmodar att det inte heller varit herr Wedéns mening. Men jag vill säga några ord för att inte diskussionen skall kunna kvarlämna det intrycket att det har företagits en plötslig anslagshöjning, som herr Wedén ville beskriva som så betydande att det måste ligga någonting särskilt bakom det hela.

Anslagshöjningen på ifrågavarande post utgör — såsom jag förut nämnde — i förhållande till föregående år 4 750 000 kronor. Det är visserligen ett stort belopp men däri ingår även den återbetalning som skall göras till kommunerna före den 1 januari 1965. Detta senare belopp kan inte exakt anges, men siffran ligger mellan 2 och 3 miljoner kronor, troligen vid ungefär 2,75 miljoner kronor. Kvar står en anslagshöjning på ungefär 2 miljoner kronor i förhållande till föregående års budget. Men jag vill ånyo erinra om att anslagshöjningen från år 1962 till år 1963 utgjorde 1,5 miljon kronor och från år 1963 till år 1964 1,4 miljon kronor. Den senaste anslagsökningen överstiger alltså bara

Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m.

med cirka en halv miljon kronor de anslagshöjningar som tidigare förekommit.

Härutöver kommer emellertid rikspolisstyrelsen in i bilden. Det har varit omöjligt att göra en noggrann bedömning av kostnaderna för dess verksamhet, utan anslaget har fått göras beräkningsmässigt. Det visar det förhållandet att i statsverkspropositionen upptagits ett belopp på 8 miljoner kronor, medan polisberedningen föreslagit 10 miljoner kronor; beloppen avser i båda fallen ett halvårs verksamhet.

Givetvis måste man dra lärdom av de erfarenheter som göres, men saken ligger inte i detta fall till på det sättet att vi plötsligt skulle ha upptäckt att det i den tidigare organisationen finns en brist som nu måste avhjälpas.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Inrikesministern har här inte bara svarat på de frågor som ställts till honom under debatten utan också kommenterat motionärernas yrkanden. Som utskottets talesman skulle jag därför kunna inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets utlåtande nr 114. Men jag vill ändå ta kammarens tid i anspråk några minuter för att redovisa en del synpunkter som anfördes i utskottet när motionerna behandlades.

Det är en mycket stor reform som vi här har att besluta om. Storleksordningen framgår bl. a. av att reformen berör inte mindre än 18 000 befattningshavare. Det kanske viktigaste inslaget i reformen är att polisstyrkan organiseras i större enheter. Därigenom får man möjligheter att organisera arbetet bättre än om man har små enheter, och dessutom får man ökade möjligheter till rationell arbetsfördelning och en betydligt större flexibilitet i organisationen. Det är för övrigt glädjande men också en smula märkligt att en så stor reform som den som föreslås i proposition nr 100 till årets riksdag inte har föranlett flera motionsyrkanden än vad fallet va-

rit och att propositionen har gått igenom skärselden i utskottet utan några reservationer.

Vad de framställda yrkandena om bifall till motionerna beträffar vill jag säga till herr Larsson i Norderön att den bedömning statsrådet har gjort i propositionen rörande lämpligheten av att ha en länsåklagare i Jämtlands län, där det bara kommer att finnas endast en lokal åklagarmyndighet, har vi i utskottet funnit vara riktig. Även om arbetet med de egentliga åklagaruppgifterna för en länsåklagare i Jämtland skulle vara tillräckliga, kan det ändå inte vara särskilt ändamålsenligt att i ett enmansåklagarlän ha en chefstjänsteman bara för de mycket begränsade lednings-, tillsyns- och förvaltningsuppgifter som han skulle ha. Vi har funnit att man med fördel kan slå ihop länsåklagarmyndigheten för Jämtlands och Västernorrlands län, och vi har därför avstyrkt herr Larssons motion.

När vi i utskottets tredje avdelning har behandlat fru Kristenssons m. fl. motion rörande en högre grad av ordinarie sättnings på åklagartjänsterna, har också vi varit ense om att det är angeläget att de anställda vid de rättsvårdande myndigheterna känner trygghet i anställningen. Detta torde också kunna utläsas av den positiva anda i vilken vi har behandlat motionen. Även om vi har avstyrkt den, har vi ändå uttryckligen sagt att frågan om ytterligare ordinarie tjänster får övervägas »sedan närmare erfarenheter vunnits av de nya organisationerna». Detta är ju precis vad motionärerna begärt.

Låt mig sedan också uppehålla mig litet vid herr Ståhls yrkande om bifall till motion II: 954 med krav att länspolischefen inte skall ha sitt tjänsterum på länsstyrelsen utan i anslutning till sin polisstyrka. Jag skall gärna medge att jag — och troligen också någon mer av tredje avdelningens ledamöter — var tveksam när vi behandlade det yrkandet. Men vi fann önskemålet om en nära

Lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.

samordning mellan polisorganisationen och länets administrativa organisation i övrigt vara så stark, att man åtminstone för närvarande borde följa propositionens förslag. Om erfarenheterna i framtiden visar att detta är förenat med olägenheter, går det ju att ändra och låta länspolischefen flytta. Jag antar att även en sådan ändring innefattas i det uttalande som inrikesministern nyss gjorde rörande möjligheterna för och nödvändigheten av att i framtiden vidta förändringar i organisationen, om detta visar sig erforderligt.

Herr Ståhl nämnde inledningsvis att kammarens ledamöter kanske inte uppmärksammat hans motion eller uppfattat den som gällande en högst obetydlig sak. Jag tror inte att vi i avdelningen underskattat dess betydelse även om vi, när motionen sedan behandlades i statsutskottet, kanske fick en känsla av att herr Ståhl själv betraktade den som obetydlig, eftersom herr Ståhl inte var närvarande och bevakade sin motion i utskottet. Om han varit närvarande, hade det kanske blivit en reservation, och då hade det måhända varit ett något annorlunda läge här i kammaren.

Eftersom i sak de yrkanden som framställts redan är kommenterade i första hand av inrikesministern och sedan något av mig, ber jag nu, herr talman, att få inskränka mig till att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 954; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 955; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. IV

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. V

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 747 och II: 919; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. VI—XIV

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Det förslag som behandlas under denna punkt har jag och några andra ledamöter i denna kammare inte varit fullt nöjda med beträffande kommunernas åläggande att betala en del av trafikövervakningen. Vi har därför väckt en motion, där vi föreslagit att man skall vara så konsekvent, om

Lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.

man nu förstatligar polisväsendet, att man även överför denna del av polisverksamheten till staten. Dessa synpunkter har också framförts från andra håll. Bl. a. har Svenska stadsförbundet och en del städer anført avvikande meningar beträffande det utredningsförslag som föregått propositionen.

I propositionen anförs bl. a. att kommunernas inkomster av parkeringsautomaterna är så pass stora, att de borde räcka till att betala trafikövervakningen. Därför borde denna övervakning åläggas kommunerna. Det egenomliga i denna proposition är emellertid, herr statsråd, att när man räknat med att städerna har inkomster som borde täcka utgifterna för trafikövervakning, har man beaktat förhållandena i de större städerna. För de mindre städerna är förhållandena helt annorlunda. Men inte heller i de större städerna räcker inkomsterna till, om man räknar med alla utgifter för trafikövervakningen. I Stockholm blir det ett underskott på 2,5 miljoner kronor enligt den beräkning av utgifter och inkomster som gjorts för 1963.

När man talar om hur mycket pengar som städerna får in genom parkeringsautomaterna, har man inte beaktat att övervakningen medför en betydelsefull inkomst för svenska staten genom de s. k. parkeringsböterna. 1963 betalades i parkeringsböter i Stockholm 4 117 000 kronor, i Göteborg 1,5 miljoner, i Malmö 560 000 och i Uddevalla 21 000. Hela denna inkomst går alltså till staten. Har statsrådet inte uppmärksammat detta när man talat om hur utgifterna för trafikövervakningen borde betalas?

Man säger att poliserna har medverkat vid denna trafikövervakning, som medfört inkomster från böter. Om polisen betalas från staten, skall staten ha dessa pengar. Det förhåller sig så, herr talman, att i Stockholm 150 700 personer dömdes till böter för felparkering. Av dessa hade 83 procent an-

tecknats av de damer som kontrollerar parkeringen och som allmänt går under namnet lapplisor, medan 17 procent antecknats av polisen. Jag tycker därför att det hade varit rimligt att man i samband med förstatligandet av polisväsendet även fört över trafikövervakningen på staten.

Vi har inte fått något gehör för vår motion, men skrivningen i utskottsutlåtandet är ändå ganska välvillig. Så vitt jag kan bedöma ger den vissa anvisningar om att man skall vara försiktig när det gäller att ålägga kommunerna denna trafikövervakning. Det heter också att när man sett hurudan utvecklingen blir bör övervägas att ge statsbidrag till trafikövervakningen. Jag föreställer mig att denna — som jag betraktar det — välvilliga skrivning är uttryck för ett ringa men dock tillmötesgående av synpunkterna i motionerna.

Nog sagt om detta! Jag vill emellertid också säga, att även ur principiell synvinkel finner jag uppläggningsen vara felaktig.

Kommunerna skall betala trafikövervakarna. Eftersom de sålunda är arbetsgivare för dessa vore det rimligt att de även finge chefskapet. Men i stället har man gått på den linjen, att den av staten anställde polischefen skall vara chef för det folk som kommunerna betalar. Om man velat vara konsekvent borde man ha förklarat, att kommunerna skulle ordna trafikövervakningen efter anvisningar från och i samförstånd med länsstyrelsen men att de då även skulle handha chefskapet.

Jag sade att de små kommunerna har svårt att klara denna trafikövervakning. Det är betecknande att en rad städer, som i dag har parkeringsautomater, inte utövar någon kontroll av automaterna på grund av att kostnaderna för övervakningspersonalen blir för stora i förhållande till intäkterna från automaterna. Om det krävs en så stor utökning

Lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.

av personalen för ändamålet, att man fördenskull avstår från att kontrollera automaterna, så tycker jag det vore skäl i att ge kommunerna förtroendet att sköta trafikövervakningen.

Som jag sade tolkar jag utskottets skrivning som välvillig och som ett uttryck för att åtminstone något avseende fästs vid de kommunala synpunkterna. Jag finner, som jag framhöll, uppläggnings felaktig. Av skäl som kammarledamöterna känner till kommer jag i framtiden att vara förhindrad att bråka i denna fråga. Det innebär emellertid inte att jag önskar att frågan inte skall diskuteras i fortsättningen. Jag tror att motioner i ämnet kommer att väckas och diskussioner föras, när man fått de erfarenheter som utskottet i dag påstår saknas men som jag anser redan finns.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande men jag har velat demonstrera mitt missnöje med det framlagda förslaget.

I detta anförande instämde herrar *Petterson* i Degerfors, *Lundberg* och *Trana* (samtliga s).

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Eftersom jag haft tillfälle att följa polisberedningens arbete vill jag instämma i vad inrikesministern och herr Ståhl sagt, att beredningens arbete bedrivits med utomordentligt stor skicklighet och energi.

Jag vill ta upp en fråga, som herr Ståhl och jag behandlat i motion II: 966 och som kan tyckas vara av relativt ringa praktisk betydelse men som inte minst ur principiell synpunkt är ganska väsentlig. Frågan gäller hur tvister om hyressättningen av kommunägda polislokaler skall lösas.

Utskottet ansluter sig till departementschefens förslag att en riksnämnd skall tillsättas, i vilken Kungl. Maj:t utses samtliga tre ledamöter — ordförande och två andra, varav en dock

skall tillsättas på förslag av kommunförbunden. Vi menar att statens inflytande i riksnämnden genom detta tillsättningsförfarande blir otillbörligt stort. Vi anser att det ges större garantier för en opartisk bedömning, om avgörandet hänskjuts till skiljenämnd enligt lagen den 14 juni 1929 om skiljemän. Den uppfattningen delas av vissa remissinstanser, som fått yttra sig över polisberedningens förslag, bl. a. statskontoret.

Härtill kommer att det kan ifrågasättas, om det är lämpligt att ha en riksnämnd som skall handlägga alla tvister av detta slag som kan uppkomma i olika delar av landet. Vore det inte bättre att ha mera lokalt betongade nämnder med skiljemän som känner till ortens förhållanden?

Jag kan inte finna att utskottet anfört några avgörande hinder för att frågan löses i enlighet med vårt förslag, som dessutom är avgjort mer demokratiskt än det utskottet förordar.

Kommunerna står i detta avseende i ett tvångsläge, eftersom de har principiell skyldighet att upplåta nyttjanderätten till kommunägda lokaler. Det finns inte minst mot denna bakgrund anledning att se till, att man inte vid lösandet av de tvister, som kan uppkomma, ger den ena parten — kronan — en stark dominans.

Eftersom motionsyrkandet kräver en konkret författningstext, som vi hade förutsatt att utskottet skulle utarbeta — vilket emellertid inte skett — är jag av formella skäl förhindrad att yrka bifall till motionen. Jag har dock med mitt anförande velat beklaga att utskottet inte har tillstyrkt vårt förslag.

I detta anförande instämde herr *Ståhl* (fp).

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Eftersom ingen av de föregående talarna framställt något yrkande i ärendet, drar jag den slutsat-

Lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.

sen, att de egentligen — vilket också delvis framgick av deras uttalanden — är ganska nöjda med utskottets utlåtande. Jag skall därför bara med några ord kommentera vad de föregående talarna framhållit.

Jag kan förstå att herr Sköldin som kommunal representant är något missnöjd och ställer sig tveksam inför det sätt, på vilket frågan om trafikövervakningen lösts. Herr Sköldin vill å ena sidan att staten skall överta hela trafikövervakningen. Å andra sidan kan herr Sköldin tänka sig, att kommunen fortsätter att sköta trafikövervakningen och då även får ta hand om inkomsten av denna. Jag är inte riktigt klar över vilken lösning herr Sköldin egentligen skulle föredra. Vi har inte inom utskottet sett frågan på detta alternativa sätt utan mera från den synpunkten, att det är riktigt att staten, eftersom den nu skall överta polisväsendet, också får ta huvudansvaret för trafikövervakningen, eftersom med denna följer åtskilliga polisiära uppgifter.

Självfallet skall det tas all möjlig hänsyn till kommunernas åsikter och synpunkter i de fall, där staten ålägger kommunerna att sörja för trafikövervakningen. Det framgår av propositionen och även av utskottets utlåtande, att det föreligger skyldighet för Kungl. Maj:t att ta kontakt med kommunen och polischefen på orten för att diskutera trafikförhållandena i kommunen innan sådant åläggande göres.

Utskottet har framhållit, att det är nödvändigt att i detta sammanhang också ta upp frågan om i vad mån kommunernas kostnader för övervakningen kan täckas med inflytande parkeringsavgifter och att kostnadsfrågan kommer att beaktas av Kungl. Maj:t vid avgörandet. Det är mycket svårt att uppställa några generella regler i detta avseende, eftersom förhållandena är helt olika i de stora och i de mindre kommunerna. Vidare är det också i viss

mån beroende av hur kommunerna beräknar sina kostnader för tillhandahållande av parkeringsplatser.

Vi har inte ansett oss böra närmare gå in på frågan, om kostnaderna eventuellt i vissa fall skall bestridas av staten. Dels ankommer det inte på ett lagutskott att göra ett sådant ståndpunkts-tagande och dels anser vi att man måste avvakta erfarenheterna av lagens tillämpning, innan man tar ställning till kostnadsfördelningen.

Vi har dock uttalat att det inte är uteslutet, att frågan om statsbidrag till trafikövervakningen kan tas upp längre fram i belysning av de erfarenheter man då kan ha vunnit. Vi har emellertid inte ansett att det finns anledning att nu ingå på denna fråga. Detta uttalande har gjorts av utskottet delvis under inflytande från företrädare för kommunala intressen. Herr Sköldin behöver inte vara orolig för, att de kommunala synpunkterna inte blivit framförda i utskottet.

I det läge, som frågan nu befinner sig i, har vi dock inte kunnat göra annat än tillstyrka propositionens förslag till lösning på denna punkt.

Detsamma gäller frågan om chefskapet. Man har inte velat dela upp chefskapet för polisväsendet. Det skulle bli en besvärlig tudelning inom polisväsendet i en stad, om man skulle dela upp chefskapet på två händer, dels för trafikövervakningen, dels för polisiära uppgifter i övrigt.

Det får bero på framtiden hur denna fråga närmare skall lösas. Det finns förhoppningar att den polisenämnd, som skall tillsättas i varje polisdistrikt, kommer att medverka till att utjämna de motsättningar, vilka eventuellt kan uppkomma mellan statliga och kommunala intressen.

Herr Hedin har i sin motion givit uttryck för uppfattningen, att staten fått för stort inflytande i den nämnd, som skall bestämma om hyran för polislo-

Lagstiftning med anledning av förståtligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.

kaler i de fall där det inte föreligger något avtal mellan parterna eller då dessa inte kan komma överens.

Utskottet har inte ansett att det föreligger så stora skillnader mellan herr Hedins och utskottets uppfattningar. Det är riktigt att ordföranden i en skiljenämnd, som är tillsatt enligt lagen om skiljemän, skall väljas av de utsedda skiljemännen. Men i den riksnämnd som föreslås för hyresersättningsärenden skulle ordföranden och dessutom en av ledamöterna utses av Kungl. Maj:t. Utskottet har framför allt fäst sig vid de lagtekniska komplikationer som skulle kunna uppstå, om man lät lagen om skiljemän bli tillämplig på dessa ärenden. Skiljemannalagen är ju konstruerad på det sättet, att då två parter har avtalat att en tvist skall avgöras av skiljenämnd ger lagen de regler som behövs för att förfarandet skall kunna fungera tillfredsställande. Det är naturligt att alla reglerna i en sådan lag inte är tillämpliga på de situationer som kan föreligga i enskilda fall.

Om man i denna lagstiftning skulle ta in en bestämmelse om att parterna, d. v. s. staten och kommunerna, skulle vara skyldiga att gå till skiljenämnd om de inte kan komma överens, får man räkna med att en skiljenämnd kommer att behöva tillsättas för varje tvist som uppkommer. Man skulle då kanske kunna nöja sig med att föreskriva att lagen om skiljemän bara skall gälla i tillämpliga delar, och man kanske kunde införa speciella bestämmelser om hur kostnaderna skall bestridas. Men om man skulle tänka sig — vilket tydligen herr Hedin var inne på — en gemensam skiljenämnd för hela riket, vilken alltså skulle behandla alla hyrestvister som kan uppkomma, passar inte skiljemannalagens regler för utseende av skiljemän, utan då skulle man vara tvungen att utforma bestämmelser om hur kommunerna gemensamt skulle utse en eller flera skiljemän för sin del. Det skul-

le uppstå vissa lagstiftningsproblem som skulle kunna vara ganska svåra att lösa. I varje fall skulle det medföra en del komplikationer. Vi har i utskottet kommit fram till att man undviker dessa komplikationer genom att tillstyrka det förslag om en riksnämnd, som framlagts i propositionen. Vi har dessutom i utlåtandet uttalat, att vi anser oss kunna förutsätta att riksnämndens ordförande verkligen blir opartisk och att det helst bör vara en domare med erfarenhet av hyresfrågor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande trodde att jag hade tänkt mig en skiljenämnd som var gemensam för hela landet. Det har jag faktiskt inte gjort. Jag poängterade att det var värdefullt att man genom en skiljenämnd skulle kunna ta hänsyn till de lokala förhållandena, vilket man inte kan om man har en riksnämnd. Det skulle alltså reducera de lagtekniska besvärligheter som kanske kunde vara förenade med förslaget.

Jag frågar mig, om utskottet verkligen kan förutsätta att en domare kommer att bli utsedd till ordförande. Jag kan inte finna att det finns något stöd för det i propositionen. Om så skulle vara fallet är det naturligtvis i och för sig värdefullt, eftersom man får en opartisk person — och man får ju räkna med att en domare är opartisk — som ordförande. Övriga två ledamöter skall utses av Kungl. Maj:t, varav en efter förslag från kommunförbunden. Man får väl förutsätta att Kungl. Maj:t utser den som har föreslagits, men Kungl. Maj:t är därvidlag inte bunden av förslaget. Egentligen kommer alltså tre ledamöter att utses av Kungl. Maj:t, och det finns

Bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.

därför risk för att det blir en viss snedvridning i sammansättningen av nämnden.

Herr LANDGREN (s):

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig. Det gläder mig att detta förslag har framlagts. Det är nu ungefärligen 27 år sedan jag väckte en motion om polisväsendets förstatligande. Inrikesministern sade att det på 1950-talet fanns olika organisationer som inte var inställda på förstatligande. När jag väckte min motion 1937 var utskottet enigt om att polisväsendet borde förstatligas. Det har gått lång tid sedan dess, och jag tror att man inom polisväsendet är glad för att detta förslag äntligen framlagts. Den nuvarande organisationen har medfört trassel på många platser.

Vid behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 114 underströks från flera håll inom utskottet, att polisen har en stor uppgift att fylla. Polisens uppgift är redan i dag stor, och med den nuvarande snabba utvecklingen blir den dag för dag allt större.

Jag behöver inte bemöta motionärerna, eftersom utskottsordföranden redan gjort det, och jag inskränker mig därför till att med vad jag har sagt yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11**Bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bildande av ett

statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 108 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1964, föreslagit riksdagen att dels godkänna vad departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll anfört rörande samordning och effektivisering av bevakningen av statliga skyddsföremål m. m., dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för bildandet av ett statligt aktiebolag för bevakning m. m., dels till Aktieteckning i ett statligt aktiebolag för bevakning m. m. för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 180 000 kr., dels ock bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att iklåda staten garanti intill ett belopp av högst 3 000 000 kr. för krediter till ett statligt aktiebolag för bevakning m. m.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 720) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl. (II: 879), hemställts att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts i proposition nr 108 framlagda förslag att bilda ett statligt vaktbolag enligt i propositionen uppdragna riktlinjer, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att nytt förslag för organiserande av bevakningsuppgifterna avseende militära skyddsföremål framlades för riksdagen på grundval av bevakningstekniska kommitténs av ÖB biträdda förslag, varvid ytterligare överväganden måtte ske beträffande möjligheterna att utnyttja polispersonal inom ramen av ifrågasvarande bevakningsuppgifter.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 720 och II: 879,

a) godkänna vad departementschefen

Bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.

i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1964 anført rörande samordning och effektivisering av bevakningen av statliga skyddsföremål m. m.;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för bildandet av ett statligt aktiebolag för bevakning m. m.;

c) till Aktieteckning i ett statligt aktiebolag för bevakning m. m. för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 180 000 kr.;

d) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att iklåda staten garanti intill ett belopp av högst 3 000 000 kr. för krediter till ett statligt aktiebolag för bevakning m. m.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Bohman* och *Löfroth*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 720 och II: 879,

a) avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 108 framlagda förslag att bilda ett statligt vaktbolag enligt i propositionen uppdragna riktlinjer;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att nytt förslag för organiserande av bevakningsuppgifterna avseende vissa statliga skyddsföremål framlades för riksdagen på grundval av bevakningstekniska kommitténs av överbefälhavaren biträdda förslag samt med beaktande av vad reservanterna anført.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar har sitt ursprung i det förhållandet, att bevakningen av vissa militära skyddsföremål i Stockholm på sin tid

ansågs bristfällig. Bristerna ansågs bl. a. bestå i att de enskilda vaktbolag som anlätades fick insyn i militära anläggningar. Man menade vidare att personalens kvalitet var ojämn, och man tyckte att ledningen var oenhetlig.

Av denna anledning fick den s. k. bevakningstekniska kommittén i uppdrag att utreda bevakningsproblemet. Kommittén föreslog att en särskild bevakningsorganisation i försvarets regi skulle byggas upp och ställas under ledning av försvarsområdesbefälhavaren. Man skulle genom att använda tekniska hjälpmedel i stor utsträckning kunna minska den fasta bevakningspersonalen, och man skulle kunna upprätthålla en hög beredskap genom att ha rörlig bevakning och en uttrykningsstyrka med radiobilar. Dessutom räknade man med att bevakningspersonalen skulle kunna inlemmas i kuppförsvaret. Förslaget byggde vidare på ett intimt samarbete med den civila polisen.

En av ledamöterna i denna kommitté — det är en händelse som ser ut som en tanke att han heter Frithiof — ville i stället för en sådan statlig organisation ha ett statligt vaktaktiebolag, som inte bara skulle syssla med den militära bevakningen utan även ha hand om bevakningen av statliga civila skyddsföremål. Bolaget skulle inte heller begränsa sin verksamhet till Stockholm utan i varje fall så småningom utvidga sitt verksamhetsområde att även omfatta landet i övrigt.

Detta förslag utreddes sedermera inom försvarsdepartementet, och en promemoria i ämnet lades till grund för den proposition som vi nu behandlar. Propositionens förslag innebär att vi i stället för den ursprungligen tänkta bevakningen i myndighetsregi och under myndighetsansvar skall ha en bevakning av ett i förhållande till myndigheterna helt självständigt statligt och i princip på affärsmässig bas arbetande aktiebolag. Förhållandet mellan kunderna, d. v. s. myndigheterna, och bolaget

Bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.

skulle i varje särskilt fall regleras genom helt privaträttsliga avtal.

Denna konstruktion med bolagsform för statsdrift på detta område aktualiserar olika problem.

Man kan naturligtvis bl. a. fråga sig, om det över huvud taget finns något motiv för staten att på detta område gå ut på marknaden och i bolagsform konkurrera med enskilda företag. Den omständigheten att marknaden på detta område domineras av ett monopolföretag skulle naturligtvis kunna vara ett motiv härför, men det är ingalunda givet att det är så. För det första föreligger här inte ett klart monopol; det finns andra företag, även om dessa är små i förhållande till det stora. För det andra kan bevakningen utföras på annat sätt, och för det tredje vet vi av erfarenhet att enskilda monopol — i motsats till statliga — aldrig blir permanenta; det växer så småningom fram konkurrerande företag.

Ser man frågan om utvidgning av den statliga verksamheten rent principiellt, borde slutsatsen bli att man säger nej till förslaget. Men personligen tycker jag att man kommer till precis samma slutsats, även om man skulle vara principiellt positivt inställd till statsdrift i bolagsform. Det är alltså inte på de principiella bevekelsegrunderna som jag vill lägga tyngdpunkten i detta fall utan det är mera på konkreta frågor av praktisk och rättslig natur.

När man i allmänhet diskuterar bolagsformens lämplighet är man i regel överens om att användbarheten av aktiebolagsformen bygger på vissa förutsättningar: för det första skall det vara fråga om affärsmässig verksamhet; aktiebolagsformen bygger i princip på vinstmotivet, för det andra skall det vara fria marknadsförhållanden, för det tredje skall det vara konkurrens på lika villkor och för det fjärde skall det inte vara fråga om myndighetsutövning eller att bära myndighetsansvar.

Om dessa kriterier inte uppfylls, skall

man inte välja bolagsformen. I detta fall uppfylls inte ett enda av dem.

Jag skall peka på några punkter. Propositionen utgår ifrån att Kungl. Maj:t för den militära bevakningen skall utfärda föreskrifter om att det statliga bolaget alltid skall anlitas. Myndigheten har alltså ingen möjlighet att vända sig till någon annan bevakningsfirma, även om myndigheten skulle finna att denna är bättre, billigare eller på annat sätt förmånligare. Myndigheten får inte ens använda sin egen personal för bevakningsuppgifter, vilket för närvarande är det vanligaste — även på den punkten räknar man med att Kungl. Maj:t skall utfärda föreskrifter. Det blir alltså inte fråga om någon fri konkurrens och ändå säges det i propositionen att kostnaderna bör kunna nedbringas »genom att konkurrensen på vaktmarknaden stimulerar till rationaliseringar och besparingar». Detta är ett rent önsketänkande. Det blir ingen fri prisbildning baserad på fri marknadsefterfrågan. Den stora sektorn domineras av de militära eller halvmilitära objekten, och där har statsbolaget ett klart monopol. Därmed blir inte heller prissättningen på den civila, i princip fria sektorn kostnadsanpassad och kommer därigenom heller inte att utöva det tryck på prissättningen som propositionen i varje fall i princip räknar med.

Man frågar sig också i detta sammanhang: Hur blir det med ansvaret? Vilket ansvar har — om någonting skulle inträffa — en myndighet som kanske mot sin vilja tvingats att anlita detta statliga bolag. Såvitt jag förstår kan man inte avkräva *myndigheten* något ansvar, och *bolagets* ansvar är rent civilrättsligt. Det är alltså fråga om skadestånd, vilket innebär att staten avkräver staten skadestånd. Det är staten själv som skall betala.

Vidare är naturligtvis inte ett statligt bolag på detta område bättre lottat än privata företag, då det gäller att få kvalitet på personalen. I stort sett vänder

Bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.

sig enskilda och statliga bolag till precis samma arbetsmarknad som rekryteringsbas. Att tro att man i ett sådant bolag, där staten äger alla aktier och där staten alltså på bolagsstämman utser styrelse och verkställande direktör, skulle kunna vinna några särskilda garantier för kvalitet på personalen genom att inta bestämmelser om detta i bolagsordningen, är — såvitt jag förstår — tämligen naivt. Förresten är bestämmelser av detta slag helt främmande för vad som enligt aktiebolagslagen skall intas i bolagsordningen. Sådana regler brukar inte heller förekomma i bolagsordningarna.

Det är svårt att tro att kvalitetsproblemet, vilket propositionen också förutsätter, skall kunna lösas genom att man tar in bestämmelser i det avtal som skall träffas mellan kunderna, d. v. s. myndigheterna, och bolaget. Det enda korrektiv som myndigheterna har vid avtalsbrott är skadestånd, och det blir då skadestånd mot staten. Myndigheten är fortfarande tvingad att anlita bolaget och får inte lösa bevakningsproblemet på annat sätt även om bolaget skulle missköta sig.

Denna ordning, herr talman, har ingenting med affärsmässighet att göra, och hela konstruktionen är helt främmande för aktiebolagslagen. Dessutom uppkommer vissa komplikationer då det gäller att infoga bolagets personal i kuppförsvaret. Det är betydligt lättare och smidigare om man har en militärt organiserad bevakningskår, som direkt kan infogas i kuppberedskapen. I en sådan organisation är på förhand alla befäls- och ledningsfunktioner klart angivna.

Jag tvekar inte, herr talman, att karaktärisera hela förslaget som ett hugskott, baserat på något slags vidskeplig övertro på bolagsformens användbarhet i alla sammanhang. Bolagsformen är nog bra många gånger, och statliga bolag kan nog ibland tänkas, men i detta sammanhang och med den här uppläggningsen är bolagsformen verkligen ovanligt misslyckad.

När jag faller ett så hårt omdöme, befinner jag mig i gott sällskap. Den myndighet som bättre än de flesta borde kunna bedöma sådana organisationsproblem, nämligen statskontoret, säger nämligen i sitt kritiska yttrande bl. a. följande:

»Det statliga bolaget kommer emellertid, såvitt statskontoret kan finna, att i praktiken bli ett monopolföretag, vars prissättning blir tämligen oberoende av rådande marknadsläge och vars verksamhet ej lär åstadkomma avsedd stimulans av konkurrensen på ifrågasvarande marknad. Statskontoret anser, att de ekonomiska förhållandena inte är tillräckligt klarlagda. I varje fall anser statskontoret, att det av promemorian ej kan dragas några slutsatser beträffande det ekonomiska utfallet av där föreslagen organisation. Med hänsyn till frågan om ansvar m. m. är det enligt statskontoret ej heller oviktigt om tjänstemanna- eller annan anställning kommer i fråga. — — — Det kan enligt statskontorets uppfattning ifrågasättas om ett aktiebolag är lämplig organisationsform med tanke på den speciella produktion icke av marknadsprodukter utan av säkerhetstjänst, varom här är fråga.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl., som går ut dels på avslag på förslaget om vaktbolag och dels på en begäran till Konungen om nytt förslag till riksdagen, baserat i stort sett på vad bevakningstekniska kommittén har föreslagit.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Frågan om en rationell och ändamålsenlig bevakning och tillsyn av vissa i Storstockholm belägna skyddsföremål och vakhållningen vid försvarets ämbetsbyggnad Tre Vapen har varit föremål för utredning under senare år. På basis av dels utredningsförslaget och dels det särskilda yttrande som framkommit i utredningen har nu departementschefen i en promemo-

Bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.

ria till årets riksdag framfört synpunkter på en rationell lösning av alla de olika bevakningsuppgifter, som här kommer in i bilden. Departementschefen hävdar att den enda möjliga lösning, som i nuläget kan anses vara fullt tillfredsställande är att bilda ett statligt bevakningsaktiebolag.

Utskottet ansluter sig till departementschefens förslag. Reservanternas inom utskottet har, som vi redan hört av herr Bohman, inte kunnat ansluta sig till de synpunkter som utskottsmajoriteten förfäktar utan kommit fram till ett avslagsyrkande.

Bevakningstekniska kommittén och överbefälhavaren har konstaterat, att det föreligger brister inte minst ur säkerhetssynpunkt med nuvarande bevakningsorganisation, t. ex. genom att enskilda vaktbolag har en väsentlig insyn i militära anläggningar, att vaktpersonalen är av ojämn kvalitet och i många fall har en bristfällig utbildning, att bevakningen saknar enhetlig ledning o. s. v.

Överbefälhavaren har för sin del föreslagit en bevakningsorganisation i försvarets egen regi för bevakning av militära skyddsföremål i Storstockholm.

Departementschefen, som helt ansluter sig till behovet av omläggning av bevakningen, har emellertid ansett att bevakningsorganisationens intresseområdet bör utökas till att även omfatta statens civila skyddsföremål och således omfatta alla från totalförvarssynpunkt betydelsefulla bevakningsobjekt.

Reservanternas säger sig icke kunna dela departementschefens uppfattning om bevakningsuppgifter utöver de rent militära och tillstyrker därför i huvudsak överbefälhavarens och bevakningstekniska kommitténs förslag. I reservationen anføres, att det förefaller osannolikt att tillkomsten av ett statligt vaktbolag skulle vara till fördel från kostnadsynpunkt. Det sägs vidare att bolaget i praktiken kommer att bli ett monopolföretag, vars prissättning blir tämligen oberoende av marknadsläget och vars

verksamhet ej lär astadkomma avsedd stimulans av konkurrensen på den av ett privat koncernföretag dominerade marknaden.

Det är märkligt att reservanternas som ett argument för sin ståndpunkt anför att bolaget skulle få en monopolställning. I ett hänseende kommer bolaget att få en sådan position, nämligen beträffande de ur förvarssynpunkt betydelsefullaste bevakningsobjekten. Men å andra sidan leder ju reservanternas förslag till precis samma resultat, när de förordar att denna bevakning skall skötas i ren militär regi. En sådan ordning ger ingen som helst konkurrens. Det är att observera att bevakningen av sådana objekt även enligt ÖB:s och bevakningstekniska kommitténs uppfattning inte bör få handhas av privata vaktbolag. Det ansågs vidare att bevakningen av samtliga militära skyddsföremål skulle ankomma på en särskild militär organisation. Det är alltså grovt missvisande att i detta sammanhang påstå, att tillkomsten av ett statligt vaktbolag med de angivna uppgifterna i praktiken skulle innebära ett monopolföretag.

Däremot torde det vara ställt utom allt tvivel, att blotta tillkomsten av ett statligt vaktbolag, som i och för sig kommer att kunna erbjuda tjänster till myndigheter och andra även i de fall då det inte är fråga om säkerhetsskäl, kommer att stimulera konkurrensen på hela vaktmarknaden, som ju i dagens läge praktiskt taget helt domineras av en privat koncern. Här kan man verkligen med fog tala om monopolföretag.

Reservanternas påstående, att tillkomsten av ett statligt vaktbolag inte skulle vara till fördel ur kostnadssynpunkt, har inte underbyggts av några som helst sakliga skäl. Det bör bl. a. erinras om att bolaget skall drivas utan vinstsyfte.

En klar fördel med departementschefens förslag i jämförelse med överbefälhavarens förslag ligger vidare i det förhållandet, att de skilda myndigheter-

Bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.

na kommer att få stå för kostnaderna för den bevakning som faller på dem. Man erhåller alltså en rättvisande kostnadsfördelning.

Reservanterna framkastar vidare påståendet, att några vinster ur effektivitetssynpunkt icke torde uppkomma genom inrättandet av ett statligt vaktbolag. Det torde räcka med att hänvisa till de brister som enligt ÖB och bevakningstekniska kommittén föreligger i nuvarande organisation. Allt talar för att bildandet av det statliga vaktbolaget kommer att medföra stora förbättringar icke minst i effektivitetshänseende.

Vidare säger reservanterna, att frågan om myndighets ansvar för framför allt den militära bevakningen icke är klarlagd. En av de mycket väsentliga fördelarna med förslaget om bolag i förhållande till ÖB:s och bevakningstekniska kommitténs av reservanterna tillstyrkta förslag är att det medger klara och riktiga ansvarsförhållanden. Enligt ÖB:s förslag skulle ansvaret för bevakningen ligga på en bevakningschef under FO-befälhavaren, och de skilda myndigheterna, för vilka bevakningen skulle utföras, skulle sakna ansvar för och kanske till och med inflytande på bevakningen. Detta skulle utan tvivel vara felaktigt. I stället måste varje myndighet själv ha och känna ansvar för att myndighetens anläggningar bevakas och skyddas på ett riktigt sätt. Detta når man genom förslaget om ett statligt vaktbolag. Bolaget skall på ett effektivt sätt utföra den bevakning m. m. som beställaren, myndigheten, anser erforderlig. Ansvaret för att bevakningen både kvantitativt och kvalitativt blir tillräcklig kommer helt att ligga på respektive myndighet.

Met det anförda hemställer jag, herr talman, om bifall till statsutskottets utlåtande nr 121.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Som kammararens ledamöter uppmärksammat har debatten

tillgått på det sättet, att jag kritiserat propositionen och herr Mellqvist reservationen. Behållningen av debatten skulle kanske ha blivit bättre, om herr Mellqvist talat mera i sak om propositionens förslag.

När herr Mellqvist kritiserar reservationen, kritiserar han strängt taget statskontoret. Vi reservanter har i allt väsentligt byggt våra synpunkter på statskontorets yttrande — inte därför att vi skulle fästa särskild vikt vid att yttrandet kommer just från statskontoret utan därför att vi tycker att statskontorets synpunkter är riktiga.

Tillkomsten av ett statligt vaktbolag skulle självfallet kunna stimulera konkurrensen på en marknad som obestridligen just nu är dominerad av ett stort civilt företag. Men förutsättningen för att den stimulansen skall inträda är att det blir fråga om konkurrens på lika villkor och att man inte ger det statliga bolaget företrädesrätt till hela fältet på den militära sidan. Genom att man ger det statliga företaget sådan företrädesrätt uppkommer inte den konkurrens på lika villkor som i sin tur är förutsättningen för en affärsmässig prissättning. En sådan skulle vakhållningen ha nytta av.

Det är framför allt på den punkten som logiken i propositionen brister. Det förefaller som om man inte vågade bilda ett statligt vaktbolag, som skulle arbeta under fullt affärsmässiga former i fri konkurrens.

Herr talman! Jag skall med hänsyn till tidpunkten inte fördjupa mig ytterligare i ämnet. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 121, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmanen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 95 nej, varjämte 3 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12**Organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd jämte i ämnet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det ärende vi nu skall behandla avser omorganisationen av marinkommando Syd i anledning av att en Sydkustens örlogsbas skall upprättas. Innan ärendet avgöres vill jag göra ett par kommentarer. Den ena avser den rent formella behandlingen i riksdagen i denna fråga, och den andra av-

ser konsekvenserna av den nya organisationen för karlskronaortens vidkommande. Jag vore också tacksam, om jag på ett par punkter kunde få några kompletterande upplysningar av någon talesman för statsutskottet.

Frågan om Sydkustens örlogsbas har ju samband med ett par andra ärenden. Det ena är den tidigare föreslagna ombildningen av marinverkstäderna i Karlskrona till ett statligt bolag. I detta fall är sålunda utgångsläget klart: bolaget har bildats och befinner sig i verksamhet sedan ett par år tillbaka. Det andra ärende, som denna omorganisation har samband med, är frågan om totalförsvarets regionala ledning, och detta ärende har förelagts årets riksdag genom proposition nr 109. Behandlingen av denna proposition kommer dock att uppskjutas till hösten, och det är med anledning därav som jag tycker att man kan sätta ett frågetecken i kanten beträffande den formella behandlingen av ärendet. Såvitt jag har kunnat förstå är frågan om Sydkustens örlogsbas åtminstone i viss mån beroende av det beslut som riksdagen kommer att fatta beträffande totalförsvarets regionala ledning. Inrättandet av örlogsbaser anmäls i denna proposition — d. v. s. proposition nr 109 — och där säger även departementschefen, att han »inom kort kommer att anmäla förslag till fredsorganisation av de förvaltningsorgan som bör ingå i en blivande Sydkustens örlogsbas». Jag tycker det hade varit mera konsekvent, om riksdagen först avgjort frågan om totalförsvarets regionala ledning, d. v. s. den fråga som upptages i proposition nr 109, och sedan i anslutning därtill tagit upp frågan om Sydkustens örlogsbas, d. v. s. behandlat proposition nr 111.

Nu har väl också statsutskottet beaktat att denna tågordning — om jag får kalla det så — kanske kan diskuteras. Utskottet säger sig nämligen förutsätta, att Kungl. Maj:t, när beslutet om Syd-

Organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd

kustens örlogsbas skall verkställas, »endast vidtager sådana organisations- och personalförändringar, som bedömas icke kunna komma att föregripa riksdagens ställningstagande i höst till propositionen nr 109». Någon närmare definition på sådana ställningstaganden ges emellertid icke, och det är på den punkten som jag tycker det vore värdefullt, om man kunde få ett närmare besked av någon talesman för statsutskottet.

Jag säger detta därför att jag tillsammans med herr Wachtmeister har avgivit motioner i anslutning till såväl propositionen nr 109 som till propositionen nr 111. Genom den formella behandlingen av frågan i statsutskottet och riksdagen kommer nu dessa båda motioner att tagas upp i vad jag skulle vilja kalla omvänd ordning i förhållande till vad vi hade räknat med. I motionen till proposition nr 109 hade vi påyrkat, att statsutskottet skulle överväga frågan om att förlägga militär-områdesstaben för södra militärområdet till Karlskrona. Vi nöjde oss med denna prövning i statsutskottet, eftersom vi trodde att tidsnöd förelåg — vi hade icke räknat med att man skulle komma att uppskjuta denna proposition till höstriksdagen. Hade vi vetat att man över huvud taget kunde uppskjuta den, hade vi kanske varit så framfusiga, att vi begärt en ny utredning i ärendet, eftersom vi anser att frågan om att förlägga militär-områdesstaben till Karlskrona icke har blivit tillräckligt utredd. Jag skall emellertid inte nu gå närmare in på bedömningen av frågan om vilken ort som kan vara lämpligast för staben för Södra militärområdet. Men genom att riksdagen nu först beslutar om Sydkustens örlogsbas, kan det kanske i praktiken bli så, att Karlskronas chanser som förläggningsort för denna stab i viss mån försämras. Jag vill gärna höra hur man inom statsutskottet ser på den frågan.

Vidare har vi i vår motion i anledning av propositionen angående försva-

rets regionala ledning påyrkat, att chefen för Sydkustens örlogsbas skulle få tjänsteställning som amiral, trots att tjänsten lönemässigt placerats i B 4, som är avsedd för kommendör. Vi hade som skäl härför hänvisat till de utomordentliga marina traditioner som är förknippade med Karlskrona och till de yttranden som avgivits såväl av länsstyrelsen i Blekinge län som av chefen för marinkommando Syd. Nu frågar jag mig, om dagens beslut beträffande örlogsbasen också innebär att frågan om tjänstegrad för basens chef i praktiken blir avgjord nu eller om det blir i höst när proposition nr 109 skall behandlas. Jag hoppas dock att jag kan tolka statsutskottets skrivning — »att Kungl. Maj:t härvid endast vidtager sådana organisations- och personalförändringar, som bedömas icke kunna komma att föregripa riksdagens ställningstagande i höst till propositionen nr 109» — så, att det betyder att behandlingen av frågan, om det skall vara en kommendör eller amiral i spetsen för den blivande örlogsbasen, också kan uppskjutas till hösten. Jag kanske även på den punkten kan få ett besked av statsutskottets talesman.

Jag har vidare — och det kanske är det väsentligaste — erinrat om konsekvenserna för karlskronaområdet av de personalreduceringar som nu föreslås. Det innebär att ungefär 200 tjänster dras in. Även om indragningarna skall genomföras under en tidrymd av flera år och även om berörda personalkategorier skall omskolas för annan verksamhet, kan konsekvenserna för staden bli rätt kännbara. Jag vill särskilt peka på de betydande reduceringar, som kommer att drabba den kollektivanställda personalen. För övrigt finns här en hel del andra frågor, som visserligen inte avgörs nu, nämligen avvecklingen av livsmedelsindustrierna, d. v. s. kronobageriet och kronocharkuteriet i Karlskrona, men som får betydande personella konsekvenser.

Man måste naturligtvis medge att sta-

Organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd

ten, regeringen och riksdagen gripit in åtskilliga gånger, då svåra situationer uppstått i Karlskrona till följd av marina indragningar. Jag tänker t. ex. på det statliga bolag som bildades för varvsindustrin. Men jag vill samtidigt påpeka, att Karlskrona har fått ta åtskilliga törnar under årens lopp i samband med marina omläggningar och indragningar. Det är kanske signifikativt att folkmängden i stadens amiralitetsförsamling är efter år fortsatt att minska.

I den motion, som herr Wachtmeister och jag har lämnat i anledning av proposition nr 111, har vi framfört önskemål om att konsekvenserna för karlskronaortens vidkommande måtte mildras, t. ex. genom kompensation vid fortsatt lokalisering av statliga företag. Vi har varit djärva nog att erinra om att det föreligger förslag eller att i varje fall nämnts möjligheten av att man skulle kunna förflytta sjökrigsskolan till Karlskrona. Vi erinrar också om att Karlskrona tidigare diskuterats såsom en av de orter som kan komma i åtanke i händelse att man skulle utflytta sjöfartsstyrelsen från Stockholm. Nu tror jag inte att sådan utflyttning kommer att äga rum, men jag vill påminna om att Karlskrona har nämnts i det sammanhanget.

Vi vet naturligtvis att riksdagen i dag inte kan göra några bindande utfästelser, men vi har ansett tillfället lämpligt att aktualisera just dessa problem inför de personalreduceringar som nu kommer att drabba karlskronaorten. Vi noterar med tacksamhet att statsutskottet på denna punkt med anledning av motionen skrivit att utskottet har »anledning förutsätta, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på de konsekvenser, som förslaget genomförande kan komma att medföra för Karlskronaområdet». Vi betraktar detta som ett positivt resultat av vår motion, och jag vill understryka utskottets förväntan att regeringen följer denna fråga

med uppmärksamhet och vi hoppas att erforderliga åtgärder måtte vidtagas i händelse konsekvenserna skulle bli särskilt kännbara.

Herr talman! Jag kan, som ärendet ligger till, inte framställa något särskilt yrkande, men jag vill än en gång understryka att jag hoppas att dagens beslut inte föregriper behandlingen av den motion som herr Wachtmeister och jag har väckt i frågan om totalförsvarets regionala ledning.

I detta anförande instämde herr Wachtmeister (h).

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Redan utskottets skrivning visar ju att utskottet har uppmärksammat de frågor som herr Nyberg berört. Jag är den förste att medge att den fråga som herr Nyberg har väckt måste betraktas som inte bara legitim utan också begriplig. Herr Nybergs resonemang tyder dock på att det föreligger vissa missuppfattningar från hans sida. Vad vi nu har att ta ställning till är en rationaliserad och omgjord organisation närmast beroende på konsekvenserna av det stora varvets utbrytning ur den militära organisationen och förvandling till ett civilt statligt företag. Detta har sedan lett till en detaljstudie genom statskontorets militära avdelning av hur organisationen av den kvarvarande marina sidan i Karlskrona skall vara uppbyggd för att bli både så effektiv och så billig i drift som möjligt. Det är det vi nu skall ta ställning till. Förslaget innebär indragning av ett icke obetydligt antal tjänster.

Jag vill påpeka för kammaren att sådan rationaliseringsöversyn pågår praktiskt taget kontinuerligt på olika förband inom olika vapenslag. Det får inte leda till att man vare sig i Karlskrona, i Härnösand, i Karlstad eller på vilken ort det nu kan komma att gälla får anse att man skall ha kompensation för varje befattning som eventuellt försvinner eller organiseras om. Det förbilli-

Organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd

gande som kan åstadkommas på den statliga sidan skall naturligtvis åstadkommas oavsett om en indragning kan kompenseras eller inte. Att det föreliggande förslaget innebär en riktig effektivisering av organisationen i Karlskrona tyder allting på, och även utskottet är övertygat här om.

I den andra delen av sitt anförande kopplade herr Nyberg samman denna fråga — vilket också är fullt begripeligt — med frågan om försvarets regionala ledning, som är uppskjuten till höstriktsdagen. Jag skulle vilja förklara sammanhanget så — och jag hoppas att ingen skall missförstå det — att detta bara är en av de byggklossar som kommer att ingå i den södra regionen, och den påverkas inte nämnvärt av hur man organiserar ledningen för denna region. Till den frågan får vi ta ställning till hösten. Under den regionala ledningen sorterar en rad olika förband som är och kan bli föremål för omorganisation. Det kan inte i och för sig påverka ledningens organisation. När frågan om den nya regionala ledningen skall avgöras har man därför full frihet att ta ställning till den, oavsett att denna reform nu genomföres. Att vi har betraktat det som nödvändigt att lägga fram detta förslag i vår beror inte på storleksordningen utan på att omställningstiden blir ganska lång. Eftersom det tar några år är det viktigt att beslutet så snart som möjligt träder i kraft, så att övergångsåtgärder kan vidtas redan från början av nästkommande budgetår.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar herr Ståhl för den uppgift han lämnade. Jag tolkar vad han sade så att när vi i höst skall behandla frågan om totalförsvarets regionala ledning kvarstår möjligheten att bedöma den motion som vi har väckt i anslutning till propositionen och som alltså gäller dels för-

läggningsort för militärområdesstaben, dels frågan om tjänstegraden för chefen för Sydkustens örlogsbas. De frågorna avgörs alltså inte nu, utan det kommer att ske i höst. Det är värdefullt att få detta bekräftat.

Herr Ståhl sade att jag kanske gjort mig skyldig till vissa missuppfattningar. Jag vet inte riktigt vad herr Ståhl avser. Jag nämnde att detta delvis var en konsekvens av den omorganisation av örlogsvarvet vi tidigare beslutat. Det är väl inte heller någon missuppfattning att inrättandet av Sydkustens örlogsbas har samband med totalförsvarets regionala ledning. Även om jag förstår de skäl herr Ståhl anförde, tror jag för min del att det hade varit mera konsekvent, om man behandlat frågan om den regionala ledningen först och sedan tagit upp frågan om Sydkustens örlogsbas, men jag skall inte ingå på någon polemik. Här föreligger vissa skäl för att behandla sistnämnda fråga nu, och jag böjer mig givetvis för dessa.

Jag har inget mera att tillägga nu, utan får återkomma till frågan under höstriktsdagen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Nybergs senaste anförande vill jag säga att frågan om en reform av försvarets regionala ledning är av så stor omfattning att det inte funnits någon möjlighet för avdelningen att behandla den inom ramen för vårriksdagen. Det var nödvändigt att uppskjuta behandlingen av denna stora fråga.

Den fråga vi nu behandlar är av mycket mindre omfattning och möjlig att ta ställning till. Det var inte nödvändigt eller lämpligt att forcera och slarva genom den stora frågan för att få till stånd en samtidig lösning av de båda frågorna. Det hade säkert varit olyckligt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 13

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av visst markbyte m. m.,

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om allmän försäkring m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1964/65, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1964/65, och

nr 126, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65;

bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i utsökningslagen m. m., och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden, memorial och betänkande hemställt.

§ 14

Åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet, dels ock i ämnet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag skall inte vid denna tidpunkt fresta kammarens tålmod

Åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet

med de kommentarer som jag skulle velat göra till denna proposition. Det är en mycket märklig proposition. Här ersättes nämligen nu äntligen 1885 års lösdrivarlag med en lag mot samhällsfarlig asocialitet. Jag tycker verkligen att saken trots allt kunde vara värd ett tankeutbyte även i kammaren. Jag har därför fogat en blank reservation till utskottsutlåtandet. Jag skall dock avstå från det längre anförande jag hade tänkt hålla och ber i stället att få hänvisa till regeringsrådet Holmgrens och justitierådet Digmans synpunkter vid behandlingen av detta lagförslag i lagrådet. Jag kan nämligen i långa stycken ansluta mig till vad de där anför. Jag anser dock inte att dessa synpunkter är sådana, att jag formligen velat reservera mig för alternativa lösningar, men jag tycker att i synnerhet 1 § inrymmer vissa möjligheter till kanske inte godtycke men dock risker för bristande rättssäkerhet vid lagens tillämpning, att jag gärna skulle ha velat till behandlingen av frågan här i kammaren foga en del kommentarer.

Jag skall emellertid med den gjorda hänvisningen avstå härifrån samt med vad jag anför yttra bifall till utskottets förslag.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Som redan herr Wiklund sagt är det en åttioåring som går bort, när den nuvarande lösdrivarlagen försvinner och ersättes med en lag mot samhällsfarlig asocialitet. Det är ett historiskt ögonblick, men vi tog ut litet av detta i förväg, när riksdagen för några år sedan beslöt hemställa om att lösdrivarlagen skulle ersättas med något annat. Det är ett bevis på mognad att lagen nu kan ersättas lidelsefritt och utan tidigare känslosvall och att man inte kommit med något försök att ersätta den med något liknande.

Jag skall inte heller kommentera den här så mycket som jag skulle ha lust till. Det är svårt att skiljas från en frågasom

Ändrad lydelse av 15 § och 23 § 1 mom. bekämpningsmedelsförordningen

man har haft så mycket att göra med. Jag anser att inrikesministern har väl tacklat problemet och att det nu öppnas möjligheter att angripa prostitution och lösdriveri på ett sådant sätt att rättssäkerheten kan tryggas och att möjligheterna till en social återanpassning blir större.

Det är bara en sak som gör mig litet ängslig. Varje åtalad skall ju genomgå läkarundersökning för att man skall kunna klarlägga möjligheterna att återföra vederbörande till ett ordnat arbete och hyggliga levnadsvanor. Jag är emellertid rädd för att bristen på läkare och sjukhusplatser skall göra sig ännu mer kännbar i detta än i andra sammanhang. Och om inte en sådan läkarundersökning kan komma till stånd, blir kanske den nya lagen delvis en ganska dålig ersättning för den gamla. Visserligen har det skett förbättringar när det gäller anstaltsvård, villkorlig dom, övervakning o. s. v., men det medicinska omhändertagandet, d. v. s. hänvisning av vederbörande till sjukhus eller alkoholistanstalt, blir i mycket hög grad beroende av att det finns tillgång till läkare och annan personal. Jag hoppas emellertid att det hela skall gå bra och att det skall vara möjligt att åstadkomma den resocialisering vilken betraktats såsom en mycket väsentlig sak vid tillkomsten av den nya lagstiftningen.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag vill också från denna talarstol uttrycka några betänkligheter inför antagandet av den nya lagen. Utan tvivel kan 1 § inbjuda till visst godtycke. Det finns risk för att polisen kan gå befogenheter som kan föranleda missbruk. Jag vill därför bara uttala den förhoppningen att polismyndigheterna verkligen varsamt skall använda det nya vapen de får i sina händer, liksom att vi i denna kammare med uppmärksamhet skall följa utveck-

lingen. Det kanske också kan vara be-
hövligt att aktualisera frågan om att
inrätta något slags socialombudsman,
som mera direkt skall följa tillämp-
ningen av lagstiftning av detta slag.

Med dessa ord, herr talman, vill jag
yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bi-
föll kammaren utskottets hemställan.

§ 15**Ändrad lydelse av 15 § och 23 § 1 mom.
bekämpningsmedelsförordningen**

Föredrogs andra lagutskottets utlå-
tande nr 51, i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till för-
ordning om ändrad lydelse av 15 §
och 23 § 1 mom. bekämpningsmedels-
förordningen den 14 december 1962
(nr 703), dels ock i ämnet väckta mo-
tioner.

Sedan utskottets hemställan föredra-
gits anförde

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! I anslutning till behand-
lingen av proposition nr 139 rörande be-
kämpningsmedelsförordningen har and-
ra lagutskottet haft att behandla två
motioner, väckta respektive i denna
kammare av herr Grebäck m. fl. och i
första kammaren av herr Isacson m. fl.
Motionerna går ut på att giftnämnden
skall utökas med en representant från
lantbruks- och trädgårdsnäringarna.

Det vore oändligt mycket att säga i
denna fråga, men jag vill inskränka
mig till att konstatera att det är egen-
domligt att ingen representant för des-
sa näringar ingår i nämnden. Jag be-
höver bara påminna om den s. k. bio-
cidfrågan för att det skall stå klart vil-
ken betydelse bekämpningsmedlen och
giftnämndens handläggning av ärenden
rörande dessa har i detta samman-
hang. Det är en högst rimlig begäran att
de näringar, som mer än andra är be-
roende av dessa ärenden, blir före-
trädna i nämnden.

Interpellation ang. en översyn av taxeringsförfarandet för viss typ av företag

Man kan också i utskottets utlåtande utläsa en kritik mot att lantbruks- och trädgårdsnäringarna inte blivit företrädna. I sitt utlåtande vid 1962 års riksdag förutsatte ju utskottet att näringslivets intressen skulle bli tillgodosedda vid nämndens sammansättning. Nu framhåller utskottet att de önskemål som motionärerna framför i viss mån är överensstämmande med utskottets uttalande år 1962. Utskottet säger också att motionärernas synpunkter är beaktansvärda men vill av formella skäl inte i detta sammanhang uttala sig om gift-nämndens sammansättning. Jag har förståelse för detta men har dock funnit det riktigt att tillsammans med herr Ringaby avge en blank reservation.

Det är min förhoppning att utskottets skrivning och påpekande — trots det formella yrkandet om avslag på motionerna — skall medföra att lantbruks- och trädgårdsnäringarna snarast möjligt blir företrädna i gift-nämnden.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Ringaby* (h) och *Rimås* (fp).

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16**Interpellation ang. en översyn av taxeringsförfarandet för viss typ av företag**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGNELL (s), som yttrade:

Herr talman! De nio större oljebolagen på den svenska marknaden har en årsförsäljning, som överstiger 3 000 miljoner kronor. För en vanlig skattebetalare ser det något egendomligt ut att denna omfattande försäljning bedrivs på sådant sätt att praktiskt taget inga vinster uppkommer för företagen. Den företagsvinst, som andra stora företag normalt uppvisar till beskattning, uteblir nästan helt för oljebolagen. Sam-

tidigt bedriver flera av oljeföretagen en omfattande utbyggnadsverksamhet i fråga om raffinaderier, vilken såväl direkt som indirekt leder till krav på samhälleliga investeringar, som följaktligen måste betalas av övriga skattebetalare i landet.

Mot bakgrund av dessa omständigheter anholder jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Vilka möjligheter finns för en översyn av taxeringsförfarandet för denna typ av företag?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets memorial nr 6, angående uppskov med behandlingen av vissa till utrikesutskottet hänvisade ärenden;

konstitutionsutskottets memorial nr 18, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

statsutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen, i vad propositionen avser medelsanvisning,

nr 128, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till de fria konstskolorna,

nr 129, i anledning av väckta motioner om anslag till vidareutbildning av präster m. fl.,

nr 130, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Målsmännens riksförbund,

nr 131, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer,

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för svensk medverkan i FN:s fredsstyrka på Cypern;

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

nr 56, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden, och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagens avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till naturvårdsverksamhet, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 20, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden;

allmänna beredningsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 36, i anledning av väckta motioner dels angående skadeverkningar av kemiska växtskyddsmedel, dels om

forskning och försök rörande kemiska växtskyddsmedel och dels om utredning rörande kemiska växtskyddsmedel,

nr 37, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot bristen på personal inom sjukvården,

nr 38, i anledning av väckta motioner dels om bättre förhållanden för kvinnlig arbetskraft och dels angående deltidsarbete för kvinnor m. m.,

nr 39, i anledning av väckta motioner dels angående gifta kvinnors förvärvsarbete och dels om åtgärder för att höja yrkesintensiteten hos gifta kvinnor,

nr 40, i anledning av väckta motioner om bättre utnyttjande av välutbildad arbetskraft, m. m., och

nr 41, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; samt

särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående studiesocialt stöd till studerande ungdom, dels Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen angående anslag till kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 18

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till fortifikationsförvaltningen;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åldringsvårdsfrågor m. m.;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1964/65 till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en avdelning för kemi vid tekniska högskolan i Lund m. m.;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bidragsförskott m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m., jämte i ämnet väckt motion; och

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor, m. m.; samt

från bevillningsutskottet:

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om gasolskatt, m. m.; och

nr 268, i anledning av väckt motion angående beskattning av avverkning av skog, m. m.

§ 19

Anmälades en till herr andre vice talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 1018, av herr *Berglund m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 160, angående ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.

Denna motion bordlades.

§ 20

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

fru *Gunne*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående uppträdandet av främmande ubåtar inom svenskt territorialvatten, och

herr *Boo*, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående planerad överflyttning till Stockholm av Aktiebolaget Statens skogsindustriers försäljningsavdelning.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 17.25.

In fidem

Sune K. Johansson